

B-3085

308/1975.

MN ZMKA
Könyvtára
Lelt. sz.: 236/587

SZOLGÁLATI HASZNÁLAT

Nyt. sz.: 493

HADTÁP

Biztosítás

MN ZMKA
KÖNYVTÁRA
Lelt. sz.: 1166/44

TARTALOMBÓL:

A hivatásos hadtáp-tiszthelyettesképzés néhány kérdéséről

Elgondolás a vegyivédelmi hadianyag-szükségleti számvetés, a tartalék és mozgókészletképzés, valamint a szállítások korszerűbbé tételére

A hadtápvezetés megszervezésének követelményei és módszerei az állandó harckészültség időszakában

Az anyagi, technikai biztosítás rendszervezők gondjai és feladatai

2

1975

MEGJELENIK NEGYEDÉVENKÉNT

SZOLGÁLATI HASZNÁLATRA!

„A hadtápbiztosítás magában foglalja mindazokat a rendszabályokat, amelyek a hadtáp megszervezésére, valamint a csapatok anyagi, technikai, egészségügyi és egyéb irányú biztosítására és kiszolgálására irányulnak.”

[MN HARCÁSZATI SZABÁLYZATA

(ho.-e.) 47. pont]

HADTÁPBIZTOSÍTÁS



1975

2

MN HADTÁPFŐNÖKSÉG BELSŐ KIADVÁNYA

Készült: 650 példányban

Szerkeszti: A Szerkesztő Bizottság
Szerkesztőség: Budapest XIII., Dózsa György u. 49/a MNHF Tö. Kik. O.
Felelős szerkesztő: Tóth József
Felelős kiadó: Lex Mihály

A hivatásos hadtáp-tiszthelyettes képzés néhány kérdéséről

Dr. Csabai Károly ezredes, a hadtudományok kandidátusa

Az emelt szintű hivatásos hadtáp tiszthelyettes képzés bevezetésétől lassan két év telt el. Ez az idő elegendő alapot nyújt ahhoz, hogy összegezzük a szerzett tapasztalatokat és a követelmények, valamint azok alapján ajánlást tehesünk a képzés hatékonyabb végrehajtása érdekében.

A hivatásos tiszthelyettes képzés tulajdonképpen felfogható egy olyan ciklusnak, amely a pályára irányítással kapcsolatos tevékenységgel kezdődik és a felvételi eljáráson – a 2 éves bázisképzésen – keresztül a fiatal tiszthelyettesekkel való szoros kapcsolattartásig tart. A továbbiakban ezen kérdések köré kívánjuk csoportosítani mondanivalónkat.

A pályára irányítással kapcsolatos tevékenységről

A hivatásos hadtáp tiszthelyettes felvételre jelentkezők összetételének vizsgálata során arra a következtetésre juthatunk, hogy azok túlnyomó része fizikai dolgozó, részben már polgári szakképzettséggel, részben azt megszakítva. Igen kis részük – néhány százalék – az, aki érettségizett.

Ez önként adja azt a megoldást, hogy legalábbis a jelen időszakban a közvetlen pályára irányító, a hivatásos tiszthelyettes hivatást propagáló tevékenységet elsősorban a szakiskolák, bizonyos ipari üzemek körében célszerű végezni. Az idén májusban lefolytatott felvételi eljárás folyamán például előfordult az is, hogy az egyébként elfogadható értéket elért felvételiző szakipari hallgatók a honvédelemről, a néphadseregről csak igen kismérvű ismeretekkel rendelkeztek. Itt adódik az első lehetőség a fokozottabb ismeretterjesztésre, a katonai hivatás megismertetésére. Jó lehetőséget jelent ezen a téren a kiképző bázisok részére kijelölt bázis-iskolák tervezett kiterjesztése, a polgári szakképzettséget biztosító iskolákkal való kapcsolat kiépítése is.

Véleményünk szerint ezen a téren a kiképző bázisok KISZ-szervezetei igen nagy segítséget nyújthatnak.

A pályára irányítás hatékonyabbá tételét jelentheti a fenti közvetlen, a felvételt megelőző felvilágosító tevékenység mellett – egy hosszabb távú, már az általános iskola utolsó VII., VIII. osztályában kezdődő felvilágosító tevékenység, amely lehetővé tenné, hogy a hivatásos katonai pálya iránt kedvet érző fiata-

lok közvetlenül jelentkezhetnének a hivatásos katonai pályára. Ez esetben azonban feltehetően általánossá válna az a gyakorlat, ami egyes katonai szakképzettségekben csak most kezdődik kísérleti jelleggel, hogy a hivatásos tiszthelyettesi pályára jelentkező fiatal 3-4 éves képzés során részesül tiszthelyettes képzésben, s egyidejűleg szerez megfelelő polgári szakképzettséget. Ez a megoldás nyilvánvalóan növeli a képzés idejét és ezzel együtt a képzés költségeit, anyagi, személyi kihatásait, de igen nagy előnye, hogy a hivatásos tiszthelyettes pályára jelentkező fiatalok az általános iskola elvégzése után, megszakítás nélkül folytathatnák tanulmányaikat az általuk választott szakon, s ezáltal 18 éves korukra rendelkeznének a hivatásos tiszthelyettesekkel szemben támasztott követelményekkel. Ezen megoldás mellett továbbra is élni lehetne a jelenlegi, 17-18 éves jelentkezési rendszerrel, de ennek aránya és hatékonysága idővel feltehetően csökkenne.

A felvételi eljárásról

A hadtáp szakra jelentkező fiatalok száma az utóbbi 3 évben csökkenő tendenciát mutat. Ha ehhez hozzávesszük a más szakra jelentkezett, de oda fel nem vett, s hozzánk átirányítottak, ez a szám valamelyest növekszik, azonban ez nem áll arányban a felvettek számával. Ennek oka főleg az, hogy ezek a fiatalok eredetileg összefegyvernemi, harckocsizó, tüzér, híradó stb. szakot választottak, arra programozták be magukat, s amikor a képességvizsgálatok, vagy az egészségügyi vizsgálat során a választott szakra való alkalmatlanságuk kiderült, másod- vagy harmadsorban kerültek a hadtáp felvételi bizottság elé.

A felvételi bizottság több éves tapasztalata azt bizonyítja, hogy a hadtáp szakra jelentkezettek egy része, az átirányítottaknak pedig túlnyomó többsége nem ismeri a „hadtáp”, főleg az „általános hadtáp” szak lényegét, sőt még az egyes szolgálati ágak – egészségügy, üzemanyag-szolgálat kivételével – feladatkörét sem.

Ez részben a már fentebb említett kellő felvilágosító tevékenység hiányára vezethető vissza. Még a hivatásos tiszthelyettes pályára irányításra kiadott kézikönyv is pontatlan, mivel a hadtáp szakok között nem tünteti fel az általános hadtáp és az üzemanyag szakot, ugyanakkor tartalmazza az elhelyezési szolgálatot, pedig már 1973 óta erre nincs felvétel. Másrészt ennek oka pedig abban keresendő, hogy az általuk olvasott kiadványok között szintén sajnos elég kevés a hadtápbiztosítást, főleg azok egyes ágazatait vizsgáló, elemző tanulmány. Márpedig egy életre szóló hivatást igen nehéz kellő ismeretek hiányában „életreszólóan” választani. Sajnos ez is oka lehet annak, hogy később, esetleg már az iskola falai között, a szolgálatot kissé jobban megismerve csalódás keletkezhet egyes hallgatókban, vagy a már felavatott fiatal tiszthelyettesek némelyikében.

A felvételi eljárás során igen jelentős helyet foglal el a képességvizsgálat. Az alapvetően pozitív tapasztalat mellett azonban célszerű ügyelni arra is, hogy a jelölt által elért pontszám összege milyen részekből tevődik össze. Ha pl. a 6-8 pontból 3-4-et a fizikai állóképesség tesz ki, akkor célszerű külön vizsgálni, hogy a többi részterületen elért pontarány elegendő feltételt biztosít-e a tiszthelyettes képzés sikeres végrehajtásához.

A felvételi eljárás során, a már említett képességvizsgálat mellett alapvető jelentőséggel bír a jelentkező hivatásos szolgálat iránti készsége, a választ-

ható szak helyes kiválasztása, a jelentkező katonai szolgálatra való alkalmasságának megítélése.

A hivatásos szolgálat iránti készség, akarat fokának felmérése érdekében már 1974-ben is, és ez évben is alkalmaztuk a felvételi bizottsági beszélgetést megelőző „információs szolgálat”-ot. Ennek lényege, hogy fiatal kiképző tiszttiszthelyettes, esetleg másodéves tiszthelyettes hallgató a hadtáp szakra jelentkezők között ismerteti a tiszthelyettes iskola napirendjét, szolgálati élet- és munkakörülményeit (pl. 1974-ben, amikor nálunk volt a tiszthelyettes-felvétel, még be is mutattuk nekik a körleteket), kötetlen beszélgetés formájában válaszolnak a jelöltek kérdéseire. A felvételi bizottság ezen előzetes formáció birtokában már gördülékenyebben végezheti tevékenységét.

A jelentkezők szolgálati ágankénti elosztása a már fentebb említett nem elég széles körű ismeretterjesztés következtében elég bonyolult feladatot jelent. Aránylag nem sok azoknak a száma, akik már kiforrott elhatározással jelentkeznek. Többnyire hallomásból, ismerősök tájékoztatása alapján választanak szakot. A felvételi bizottság feladata, hogy a jelentkező előző foglalkozása, szakiskolája, iskolai tantárgy eredményei alapján tegyen ajánlatot a jelölteknek, akik azt többnyire el is fogadják. A jelölt katonai szolgálatra való alkalmasságának megítélése még az előzetes információ ellenére sem könnyű feladat. A beszélgetés során kell tisztázni, hogy a jelölt mennyire érez hajlamot a katonai szolgálat – sajnos zömében ekkor még szinte a tiszthelyettes iskola lehetősége lebeg a jelölt szeme előtt – várható nehézségeinek elviselésére. Olyan főbb kérdések köré csoportosítjuk a beszélgetést, mint a parancs, engedelmesség, a 24 órás szolgálat tartalma, a tiszthelyettesek irányító-nevelői tevékenysége, családtól való távollét elviselése stb. Az eddigi tapasztalatok alapján igen kedvezőek a kollégiumok, bentlakásos ipari szakiskolák hallgatóinak e kérdésekhez való pozitív hozzáállása.

A felvételi eljárás igen odaadó, felelősségteljes tevékenységet igényel a felvételi bizottság tagjaitól, hisz általuk kerül kiválasztásra az az állomány, akikre a következő 2 évben a bázisképzés folyamán az egész kiképző bázis oktató-nevelő tevékenységének irányulnia kell, hogy a felvettek közül minél többen kerülhessenek tiszthelyettesi avatásra.

A bázisképzésről

A felvett tiszthelyettes hallgatók – hála a vonatkozó utasításoknak, az e célra fordítható anyagi erőforrásoknak – 1973 ősze óta kiemelt színvonalú elhelyezésben, ellátásban és egyre javuló színvonalú oktatásban, nevelésben részesülnek. A bázisképzés közel 2 éves tapasztalatai azonban azt mutatják, hogy részben a pályára irányítás, a felvétel már fentebb vázolt körülményeinek, zömében azonban a bázisképzés még nem teljesen kiforrott rendjének, módszerének következtében a felvett és felavatott tiszthelyettes hallgatók aránya nem egyértelműen emelkedő tendenciájú.

Ezt mutatják a számszerű összevetések is. Így például 1974-ben a felvettek 52⁰/₀-a, 1975-ben előreláthatólag 54⁰/₀-a kerül avatásra.

A nagymérvű lemorzsolódás okainak feltárása, elemzése meghaladja egy tanulmány lehetőségeit, de a téma vizsgálatának teljesebbé tételéhez célszerűnek látszik néhány tényező felvázolása.

Az első ilyen ok lehet a már említett, a pályára irányító tevékenység hiányos volta, melynek következtében sokan hivatkoznak arra, hogy a tiszthelyettes képző bázison jöttek rá arra, hogy rosszul választottak, inkább visszatérnek a már megszerzett, vagy abba hagyott szakmához.

A másik okként számításba jöhet, hogy a felvételi eljárás során nem kaptak egyértelmű tájékoztatást a választott hivatás, szak, sőt a tiszthelyettes képző bázis életéről, követelményeiről – ami egyeseknél csalódáshoz vezetett (előfordult, hogy meg nem adott eltávozás, vagy az élenjáró cím elvesztése stb. elegendő volt a sorállományba helyezési kérelemhez).

A harmadik ok már egyértelműen a tiszthelyettes hallgatókkal való foglalkozás, bánásmód visszasságaiban keresendő. Ennél a kérdésnél azonban célszerű hosszabban is elidőzni.

A tiszthelyettes hallgatókkal való bánásmód jellegét alapvetően az oktató-nevelő állomány oktató-nevelő tevékenységének színvonala határozza meg. A 17–18 éves fiatalok bevezetése a katonai szolgálat rendjébe kellő felkészültségű parancsnoki, politikai és oktató állományt, jól működő párt- és KISZ-szervezeteket igényel.

A parancsnoki állomány kialakítását nagyban nehezíti, főleg újonnan szervezett kiképző bázisoknál, a káderhiány. Ez adódhat abszolút hiányból (pl. csak századparancsnok van, helyettes beosztás nem kerül feltöltésre), a rendelkezésre álló parancsnoki állomány egy részének parancsnoki feladatokra való felkészültségének hiányából, s mindezt még fokozhatja a parancsnoki állomány kiválasztásával kapcsolatos követelmények nem eléggé tisztázott rendje is. Az utóbbival kapcsolatban pl. milyen képesítésű tisztekből célszerű a parancsnoki állományt feltölteni? Egyesek szerint a hadtáp tiszthelyettes kiképző zászlóaljnál: a zászlóaljparancsnoki, századparancsnoki beosztást célszerű hadtáp, sőt az adott szolgálati ág tisztjeivel, legfeljebb a századparancsnok-helyetteseket összefegyvernemi tisztekkel feltölteni. Ennek célszerűségét a tiszthelyettes hallgatók hadtáp vagy adott szakág szerinti hivatásszeretetre való nevelése indokolná. Mások szerint e beosztásokat célszerű összefegyvernemi képzettségű tisztekkel feltölteni, mert a zászlóalj-, századparancsnok a hallgatók katonai felkészítését, parancsnoki képességeinek kialakítását végzi, a hadtáp- vagy adott szolgálat szerinti hivatástudatra való nevelés az oktatói állomány feladata. A kérdésben megnyilvánuló fenti véleményeltérések is jól mutatják a tiszthelyettesképzésben meglévő nehézségeket. Ha ehhez még hozzátesszük, hogy a parancsnoki beosztásokban általában csak fiatal vagy eddig nem parancsnoki beosztásban levő tisztek kerültek, akkor már érzékelhető a tiszthelyettesképzést nehezítő egyik problémakör lényege. Olyan zászlóalj- vagy századparancsnokkal elérni a tiszthelyettes-hallgatók szabályzat szerinti, napirend szerinti, szolgálati élet- és munkarendre nevelését, aki azelőtt nem volt ilyen beosztásban, vagy nem is ilyen képzésben részesült, hallatlan nehéz és sok, a tiszthelyettes-hallgatóknál lecsapódó problémákkal terhelt feladat. Ez utóbbi vezethet azután oda, hogy a tiszthelyettes hallgató nem elég fokozatosan kerül beillesztésre a katonai szolgálatba, vagy nem foglalkoznak vele kellően a kisebb fegyvelemsértésekre nem mutatnak rá azonnal, s vezethet ez később súlyosabbra (önkényes eltávozás, szol-

gálati hely elhagyás, előljáró vagy szolgálati személy elleni erőszak stb.), sőt vezethet oda, hogy a tiszthelyettes-hallgatót sérelem érheti a kellő előljárói gondoskodás elmaradásából. A fentiekén túl a kellő felkészültségű parancsnoki állomány biztosítását még az is szükségessé teszi, hogy a hadtáp tiszthelyettesek zöme (általános hadtáp, szállító, egészségügyi) parancsnoki beosztásokba kerüljenek, így parancsnokká nevelésük elsődleges feladat. Ezt a képzés 2 éve alatt gyakorló parancsnoki beosztásokban csak akkor tudják végrehajtani, ha erre azokat már kellően felkészült parancsnoki állomány készíti fel.

A kellő felkészültségű parancsnoki állomány tiszthelyettes bázisokra való biztosítását szolgálja, ha az alegységparancsnoki beosztásba a tiszthelyettesi állomány súlyának megfelelően már a csapatoknál bevált, sőt kiváló alegységparancsnoki címet is elnyert tisztet kerülnének kinevezésre.

A tiszthelyettes hallgatói állomány hadtáp- és adott szakszolgálati beosztásra való felkészítése az oktatói (kiképző) állomány aktív közreműködése nélkül nem oldható meg. Az oktatói állomány tevékenységében is igen nagy jelentősége van a fokozatosság érvényesülésének. Az ő feladatuk elsősorban, hogy a tiszthelyettes-hallgató a választott szolgálati ágat megismerje, fokozatosan megszeresse és elsajátíthassa a beosztásának ellátásához szükséges ismereteket, gyakorlati jártasságot.

Az oktató állomány tevékenységében kezdettől fogva igen fontos feladatot jelent a tiszthelyettes hallgatók adott beosztásra való felkészítése. Ezt célozzák az Összkövetelményi Programokból kiírt kibocsátási (2 éves) és adott félévben pedig a féléves követelmények kifüggesztése, a saját beosztás helyének, szerepének, más szolgálati ágakkal, tagozatokkal, beosztásokkal való kapcsolatoknak szemléltető bemutatása, a tantermek, kabinetek fenti célok szerinti kiépítése. A felkészítés során igen nagy jelentőséggel bír az elméleti-gyakorlati foglalkozások helyes arányának kialakítása, tantárgyanként, de még foglalkozási naponként is. Az a célszerű, ha a tiszthelyettes hallgató az elhangzott szakelőadás után, vagy már alatta gyakorlatban is feldolgozhatja az adott témát, azaz a céllal, hogy meghatározott időre végre hajthassa az előírt normagyakorlatokat. A tiszthelyettes hallgatói állomány felkészítése főleg az első évfolyam időszakában nagy türelmet igényel. Az előadások logikai felépítésén, a hallgatók színvonalának megfelelő nyelvezetén, a rendelkezésre álló oktatás-technikai eszközök alkalmazásán túl szükségessé válhat a hallgatók jegyzetelési készségének, egyéni tanulási módszerének megismerttetése, elsajátíttatása is.

Az oktatás-nevelés egységét legteljesebb mértékben az osztályfőnökök valósíthatják meg, ők azok, akik a viszonylag nem nagy létszámú szakágankénti szakaszok személyi állományával legtöbbet kell foglalkozniuk, velük együtt legyenek. Ennek előfeltétele, hogy olyan, erre a feladatra elhivatottságot érző tiszteket célszerű osztályfőnökként megbízni, akik a szakágnak megfelelő elméleti-gyakorlati felkészültséggel, jártassággal és kellő pedagógiai gyakorlattal rendelkeznek, s akik nem sajnálják az időt az egyes hallgatókkal való foglalkozásra, elbeszélgetésre, még, ha az sok esetben – a kötelező jellegű foglalkozások miatt – csak késő délután, vagy esetenként este valósítható is meg. Az a célravezető, ha az osztályfőnök az általa tartott órákon, osztályfőnöki foglalkozásokon túlmenően aktívan részt vesz saját szakasza politikai, kulturális, sport, társadalmi munka stb. rendezvényein, s azokat is felhasználja hallgatóinak nevelése érdekében. Ilyen esetben természetesen a „többet, a túlmunkát” célszerű más módon

is honorálni, illetmény-előresorolás, jutalmazás, sőt az érintett alosztályvezető és a zászlóaljparancsnok között történt egyeztetés alapján még a „rugalmas munkakezdés” módszerének alkalmazásával is. Az elmúlt év tapasztalatai a fenti módszer szerint dolgozó osztályfőnökök tevékenységének hasznosságát egyértelműen bizonyították.

A tiszthelyettes hallgatói állomány világnézeti nevelésében, jövődó parancsnoki felkészítésében döntő jelentőséggel bír a szükséges ideológiai ismeretek megszerzése, helyes a hivatásos tiszthelyetessel szemben állított erkölcsi-politikai tényezők kialakítása. Ezt a nagy jelentőségű tevékenységet a parancsnoki és szakoktatói állománnyal szoros egységben a társadalomtudományi oktatói állomány, a zászlóalj politikai apparátusa, a párt- és KISZ-szervezetek végzik. Ezen tevékenység köréből – a teljesség igénye nélkül – csak néhányra kívánjuk a következőkben irányítani a figyelmet:

– az első ilyen igen lényeges feladat már a felvételi vizsgák során jelentkezik, a felvételre kerülő állomány politikai ismeretei színvonalának, KISZ-munkában való jártasságának felmérése, amely kezdeti alapot képezhet a társadalomtudományi oktatás előkészítéséhez, a KISZ-szervezetek, különböző kulturális és sportkörök beindításához;

– a második fontos feladat a beérkező állomány fogadása, katonai életrendbe való beillesztésének előkészítése. Az ünnepélyes fogadtatáson, fegyverátadáson kívül igen lényeges az, hogy a hallgatók már az alapkiképzés időszakában megismerjék a katonai szolgálattal kapcsolatos alapvető tudnivalókat (kötelességek, jogok), hogy a Katonai Eskü letétele után már esküt tett katonákként végre tudják hajtani a rájuk háruló feladatokat. Ezt az ismertetést célszerű a kötelező foglalkozásokon túlmenően az alegységparancsnoki, politikai és az oktatói állomány (főleg társadalomtudományi és osztályfőnökök) által elvégeztetni, amely egyben lehetőséget ad a hallgatók elsődleges megismeréséhez is;

– a Katonai Eskü letétele után kezdődő – tulajdonképpen a tiszthelyettesi hivatásra, beosztásra való felkészítés közel 2 éve alatt kell elsajátíttatni a hallgatói állománnyal az előírt politikai ismereteket, kialakítani azokat a jellembeli vonásokat, képességeket, amelyek alkalmassá teszik őket alegységek vezetésére. Mindez csak tervszerű politikai nevelő munkával, a nevelő állomány odaadó tevékenységével, aktív KISZ-élettel, ezen belül kulturális és sportszakkörök, és még sok más irányú tevékenységgel érhető el. Ez utóbbit szolgálják pl. a kijelölt szakiskolákkal, üzemekkel való intenzív kapcsolat, a KISZ-szervezésében végrehajtott kirándulások stb. is. Ezt segítheti elő a kiképző bázison tanuló, már egyetemet végzett tartalékos tiszt-jelöltek bevonása a hivatásos tiszthelyettesek között folyó felvilágosító munkába is.

A hivatásos tiszthelyettes hallgatók felkészítése a bázisképzés 2 éve alatt a parancsnoki, politikai, az oktató állománytól igen nagy szeretettel, az ügy iránti odaadást, róluk való gondoskodást igényel. A hallgatókkal foglalkozó állomány ezt csak úgy tudja megoldani, ha saját maga is fejleszti tudását, növeli pedagógiai ismeretét, jártasságát és idejének egy bizonyos részét a hallgatók között töltve ismeri azok problémáit, hangulati tényezőit. Fordult már elő, hogy megismerve a hallgatók közötti leszerelési szándékot az időbeni közbelépés eredményeként a hajlam csökkent s értékes fiatalokat sikerült megtartani a tiszthelyettesi hivatásnak. Az oktatói és hallgatói állomány közös, együttes tevékeny-

ségét segítik elő az olyan rendezvények is, ahol lehetőség nyílik együttes tevékenység felmérésére. Ilyenek pl. a „legjobb hallgatói század, szakasz”-mozgalmak, a hallgató- és oktatói állomány bevonásával lefolytatott „kiváló-élenjáró értekezletek”, a már említett kulturális, sportrendezvények; katonai téren pedig kétségtelenül igen jelentősek a komplex gyakorlattal záródó gyakorlati foglalkozások.

Ezek közül is kiemelkedik az évenként lefolytatásra kerülő úgynevezett „zárógyakorlat”, ahol a hadtáp tiszthelyettes hallgatók majdani beosztásukban szerepelve számot adnak a 2 éves bázisképzés eredményeiről. A gyakorlat folyamán mindenki saját szakképzettségének és az általa elsajátított beosztásnak megfelelően kerül beosztásra. Ez lehetővé teszi, hogy a végzős hallgatók pl. egység raktárvezetői, az első évfolyam hallgatói pedig pl. egység raktárkezelői beosztásban szerezzenek gyakorlati tapasztalatokat. A zárógyakorlatok ezen kívül lehetőséget adnak arra is, hogy a tiszthelyettes kiképző zászlóalj, századok parancsnokai, politikai állománya eredeti beosztásában ténykedve gyakorlatot szerezhessen az év során lefolytatott parancsnoki kiképzés tematikáiban, a zászlóalj, század harcának tervezésében, szervezésében, vezetésében. Az ilyen zárógyakorlatok az oktatói állomány számára is hasznos tapasztalatszerzési lehetőséget jelentenek, mert az oktatót végző szaktisztai állomány az egység megfelelő szolgálatiág-főnökeként ténykedhet és így évről évre növelheti gyakorlati jártasságát. A zárógyakorlat teljesebbé tétele érdekében célszerű lehet abba más, a hadtápbiztosításban érintett kiképző bázisok tiszthelyettesi állományát, sőt esetleg a katonai főiskolák végző hallgatóinak egy részét is bekapcsolni a teljes mértékben gyakoroltatásra, lehetőséget teremtve ezáltal az együttműködés, a kapcsolattartás kezdeti kialakításához is.

A kiképző bázis kapcsolata a felavatott fiatal tiszthelyettesekkel

A hivatásos tiszthelyettes képzés a tiszthelyettes-hallgatók ünnepélyes tiszthelyettesi avatásával gyakorlatilag befejeződik. A kiképző bázisok azonban ki nem mondott, le nem írt szabályok szerint nemcsak avatásig, hanem még az azt követő néhány évig is kell, hogy felelősséget érezzenek az általuk kibocsátott tiszthelyettesekért.

Ez a felelősség egyrészt a fiatal tiszthelyettesek tevékenységének további figyelemmel kísérésében, a bázissal való kapcsolattartásban nyilvánul meg. Másrészt időszakonként megrendezésre kerül a végzett tiszthelyettesek konferenciája, ahol a fiatal tiszthelyettesek elmondják tapasztalataikat, problémáikat, ez egyben hasznos segítséget jelent a most folyó tiszthelyettes képzéshez is. A májusban megtartott értekezleten pl. fiatal tiszthelyettesek beszámoltak arról, hogy a csapatoknál igen nagy szeretettel fogadták őket, felkészültségük alapvetően lehetővé teszi a beosztásukkal kapcsolatos feladatok elvégzését. Ugyanakkor felvetették azt is, hogy a bázisképzés időszakában még több gyakorlati foglalkozásra, gyakoroltatásra van szükség, továbbá bizonyos fokú feszültséget okoz a csapatoknál az, hogy a hadtáp tiszthelyettesek illetménye más tiszthelyettesi beosztásokhoz viszonyítva alacsonyabb.

Ugyancsak a fiatal hivatásos tiszthelyettesek értekezletén, de a kiváló és élenjáró hivatásos tiszthelyettesek értekezletén is felvetődött az, hogy a múlt

évben bevezetett polgári szakmunkás (pl. bolti eladó) képzés megszerzése egyes területeken nem elég vonzó, főleg, ha összevetjük egyes hivatásos tiszthelyettes hallgatók által még a hivatásos tiszthelyettes iskolára való jelentkezés előtt megszerzett szakiskolai képzés értékével. Célszerű lenne ezen a téren is tovább lépni, s a jelenleginél átfogóbb, a fiatal tiszthelyetteseket vonzóbb megoldást találni.

Sok fiatal hivatásos tiszthelyettes foglalkozik azzal a gondolattal, hogy a tiszthelyettesi avatás után megkezdje, vagy befejezze a már korábban megkezdett középiskolai tanulmányait, leérettségizzen és ezzel lehetőséget teremtsen a tiszti állományba való kerüléshez. A hivatásos tiszthelyettesi pálya vonzóbbá tétele, a hivatásos tiszthelyettesek hivatásszeretetének fokozása érdekében célszerű lenne erre is valamiféle megoldást találni, esetleg azzal is, hogy a két- vagy több éves bázisképzés idején már lehetővé tennénk bizonyos tantárgyakban a kezdeti ismeretek megszerzését, hogy az avatás után azt már a jelenleginél kisebb erőfeszítéssel folytathassák, illetve fejezhessék be a középiskolai tanulmányaikat.

Az emelt szintű hivatásos hadtáp tiszthelyettes képzés bevezetése, közel kétéves tapasztalatai alapján egyértelműen beválnak tekinthető. Ugyanakkor számtalan olyan tapasztalat is keletkezett, amelyek megszívvelése, azok alapján bizonyos nevelési-oktatási módszer, eljárás módosítás eszközlése kedvezően befolyásolhatja a hivatásos tiszthelyettes képzés magasabb szinten való továbbfolytatását.

Az egészségügyi tiszthelyettesek képzéséről és továbbképzéséről

Dr. Birkás János orvos őrnagy

A Magyar Népköztársaság oktatási rendszeréről szóló 1961. évi III. sz. törvénynek az 1973. évi 24. sz. törvényerejű rendelettel megállapított 9. §-a értelmében az egészségügyi szakiskolák mint középfokú oktatási intézmények folytatják működésüket.

Ezzel összhangban, illetve ennek alapján adta ki az egészségügyi miniszter, az oktatási miniszterrel, a belügyminiszterrel, a honvédelmi miniszterrel, az igazságügyminiszterrel, a közlekedés- és postaügyi miniszterrel, az Országos Tervhivatal elnökével és a Minisztertanács Tanácsi Hivatala elnökével, az Orvos-Egészségügyi Dolgozók Szakszervezetével egyetértésben a 2/1975. (III. 1.) sz. rendeletét az egészségügyi szakiskolákról.

Ezen rendelet végrehajtási utasítása a 11/1975. (EüK 6.) EüM számú utasítás, melynek 26. §-a a képesítő vizsgára vonatkozó rendelkezéseket tartalmazza.

Egészségügyi képesítést sikeres képesítő vizsga letételével lehet szerezni.

Képesítő vizsgára bocsátható:

- aki az egészségügyi szakiskola utolsó évfolyamát elvégezte;
- aki a Magyar Néphadsereg hivatásos egészségügyi tiszthelyettesképző iskoláját elvégezte és elsajátította az egészségügyi szakképesítés megszerzéséhez szükséges közismereti, szakmai (elméleti-gyakorlati) ismereteket.

A vizsga szakmai tartalmi követelményeit az egészségügyi miniszter által kiadott vizsgaszabályzat állapítja meg.

A képesítő vizsga írásbeli, gyakorlati és szóbeli részből áll.

A képesítő vizsgabizottság elnökből, szakmai társelnökből és 4 tagból tevődik össze.

A hivatásos egészségügyi tiszthelyettes képesítő vizsgabizottság elnökét az MN EÜSZF, az Egészségügyi Minisztérium Oktatási Főosztályának vezetőjével egyetértésben jelöli ki, illetve bízza me.

A polgári egészségügyi szakiskolák nappali tagozatán a képzési idő 3 év; a képesítővizsga sikeres letétele alapján kiállított egészségügyi szakiskolai bizonyítvány általános ápolói és általános asszisztensi munkakör betöltésére képesít.

A rendelet értelmében tehát a hivatásos egészségügyi tiszthelyettesek képesítővizsga letétele után az egészségügyi szakiskolában szerezhető általános ápolói

és általános asszisztensi szakképzettséggel egyenértékű, illetve azzal azonos oklevélet kaphatnak.

Ezen oklevéllel rendelkezők az oktatási miniszter által előírt feltételekkel a dolgozók középiskolájában (esti, levelező tagozaton, vagy magánúton) tanulmányi idő beszámításával folytathatják tanulmányaikat [Minisztertanács 1/1975. (I. 21.) MT sz. rendelete] és érettségi vizsgát tehetnek, amely felsőfokú tanulmányok folytatására is feljogosít.

Azok, akik általános ápolói és általános asszisztensi képzettséggel rendelkeznek 10 hónapos – munka melletti – szakosító képzés után a következő további szakképesítéseket szerezhetik meg:

1. Felnőtt szakápoló.
2. Körzeti betegápoló.
3. Gyermekápoló.
4. Gyermek-ideg-elmeápoló és gondozó.
5. Csecsemő- és gyermekgondozó.
6. Szociális otthoni ápoló.
7. Ideg-elmeápoló.
8. Fogorvosi asszisztens.
9. Fizikótherápiás asszisztens.
10. Öregek napközi otthoni és házi szociális gondozó.
11. Mentőápoló.
12. Üzemápoló.

Akik viszont érettségi vizsgát tesznek, azok annak megszerzése után – szintén 10 hónapos munka melletti képzéssel a következő munkakörök betöltéséhez szerezhetik szakképesítést:

1. Felnőtt szakápoló.
2. Gyermekápoló.
3. Körzeti betegápoló.
4. Ideg-elmeápoló.
5. Szociális otthoni ápoló.
6. Gyermek-ideg-elmeápoló.
7. Szülésznő.
8. Csecsemő- és gyermekgondozó.
9. Szakgondozó.
10. EEG-asszisztens.
11. EKG-asszisztens.
12. Fizikótherápiás asszisztens.
13. Fogorvosi asszisztens.
14. Audiológiai asszisztens.
15. Szemészeti szakasszisztens.
16. Izotóplaboratóriumi asszisztens.
17. Haematológiai asszisztens.
18. Szövetteni asszisztens.
19. Cytológiai asszisztens.
20. Mentőápoló.
21. Öregek napközi otthoni és házi szociális gondozó.
22. Üzemápoló.

A rendeletben foglaltak azokra vonatkoznak, akik 1975 őszén kezdik meg tanulmányaikat.

Az 1. sz. ábrán látható az egészségügyi szakiskolában végzettek továbbtanulási lehetősége, melyből az tükröződik, hogy egészségügyi szakiskolai végzettséggel rendelkezők is – akik szociális, vagy egyéb okok miatt nappali tagozaton nem tudtak érettségi vizsgát tenni – folytathatják tanulmányaikat felsőfokú tanintézetekben, amennyiben dolgozók gimnáziumában érettségi vizsgát, majd sikeres felvételi vizsgát tesznek, illetve munka melletti tanfolyamon további szakképesítéseket szerezhetnek.

Jelenleg folyik az egészségügyi szakiskolák tantervének részletes kidolgozása, azonban az óratervből máris látszik, hogy lényegesen magasabb a szakmai órák száma a jelenlegi, 2 éves egészségügyi szakiskolákban oktatott szakismereti tárgyak óraszámánál. S igen jelentős a közismereti tárgyak oktatására fordítandó idő is. Magas óraszámban oktatnak magyar nyelvet és irodalmat, történelmet, matematikát, fizikát, stb.

Komoly helyet foglal el az oktatásban a szakmai gyakorlatokra biztosított idő. Így pl. első évben 14 hét, második évben 16 hét, harmadik évben pedig 18 hét kórházi, illetve klinikai gyakorlat szerepel a tantervben.

Ezen oktatás lényege tehát az, hogy a három évre felemelt oktatási idő alatt a hallgatókat elméletileg és gyakorlatilag fel kell készíteni leendő foglalkozásuk magas szintű ellátására, s emellett jól megalapozott tudást kell adni közismereti tárgyakból, lehetővé téve és megkönnyítve az érettségi vizsga letételét. Tehát az egészségügyi szakiskolai rendszer bevezetése egy minőségileg magasabb szintű képzést jelent a jelenlegihez viszonyítva, biztosítva a továbbtanulási lehetőségeket is.

Az elmondottakból következik, hogy a Magyar Néphadseregben folyó hivatásos egészségügyi tiszthelyettesek képzési rendszerében bizonyos változtatások látszanak indokoltnak, amennyiben lehetővé akarjuk tenni, hogy – elsősorban csapattagozatban – magas tudással rendelkező egészségügyi középkádereink legyenek, illetve biztosítani kívánjuk számukra is a továbbtanulási lehetőségeket a fennálló rendelkezéseknek és utasításoknak megfelelően.

A jelenlegi óraszámában oktatott szaktárgyak nem nyújtanak olyan szintű tudást, amely a képesítő vizsga letételét biztosítaná, valamint a közismereti tárgyak oktatásának hiánya nem ad lehetőséget dolgozók gimnáziumába való felvételre. A feladat tehát alapvetően kettős:

- lényegesen fel kell emelni a szaktárgyak oktatási óraszámát és jelentős kórházi gyakorlatot kell biztosítani;
- a már említett közismereti tárgyakat oktatni kell.

Csupán ezek végrehajtása után engedhetők az egészségügyi tiszthelyettes hallgatók képesítővizsgára.

Véleményem szerint ennek megvalósítása két lépésben lehetséges. A 2. sz. ábrán látható változat szerint a jelenlegi 2 éves kiképzési rendszer ideje nem változna, azonban képesítővizsgára csak további 6 hónapos csapatgyakorlat és 6 hónapos kórházi gyakorlat után bocsáthatók az egészségügyi tiszthelyettesek. A kórházi gyakorlat alatt lehet bizonyos óraszámban szakmai és közismereti tárgyakat oktatni. A képesítővizsga letételét minden egészségügyi tiszthelyettes számára kötelezővé kell tenni, a továbbtanulásról azonban már döntsön maga, il-

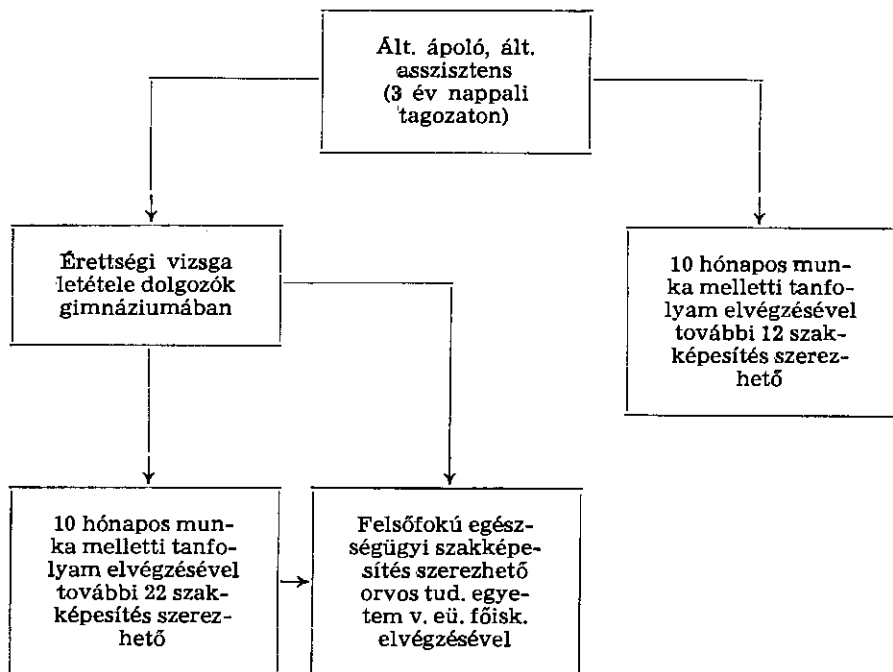
letve érdemei elismeréseként kerüljön kiválasztásra. A képesítővizsgát letett, illetve további szakképesítést megszerzett egészségügyi tiszthelyetteseket differenciálni kell, amely magasabb beosztásba helyezésben, soron kívüli előléptetésben nyilvánuljon meg.

A második lépésben pedig fel kell emelni az egészségügyi tiszthelyettes képzést 3 évre; a szakmai és közismereti tárgyak óraszámát összhangba hozni a polgári egészségügyi szakiskolák óratervével. Ez esetben a három év befejezésével lehet a hallgatókat képesítővizsgára bocsátani. Ez a változat a 3. sz. ábrán látható.

Az egészségügyi tiszthelyettesek továbbképzési rendszere a képesítővizsga letétele után mindkét esetben lényegében azonos, mint az a 2. és 3. sz. ábrából tükröződik.

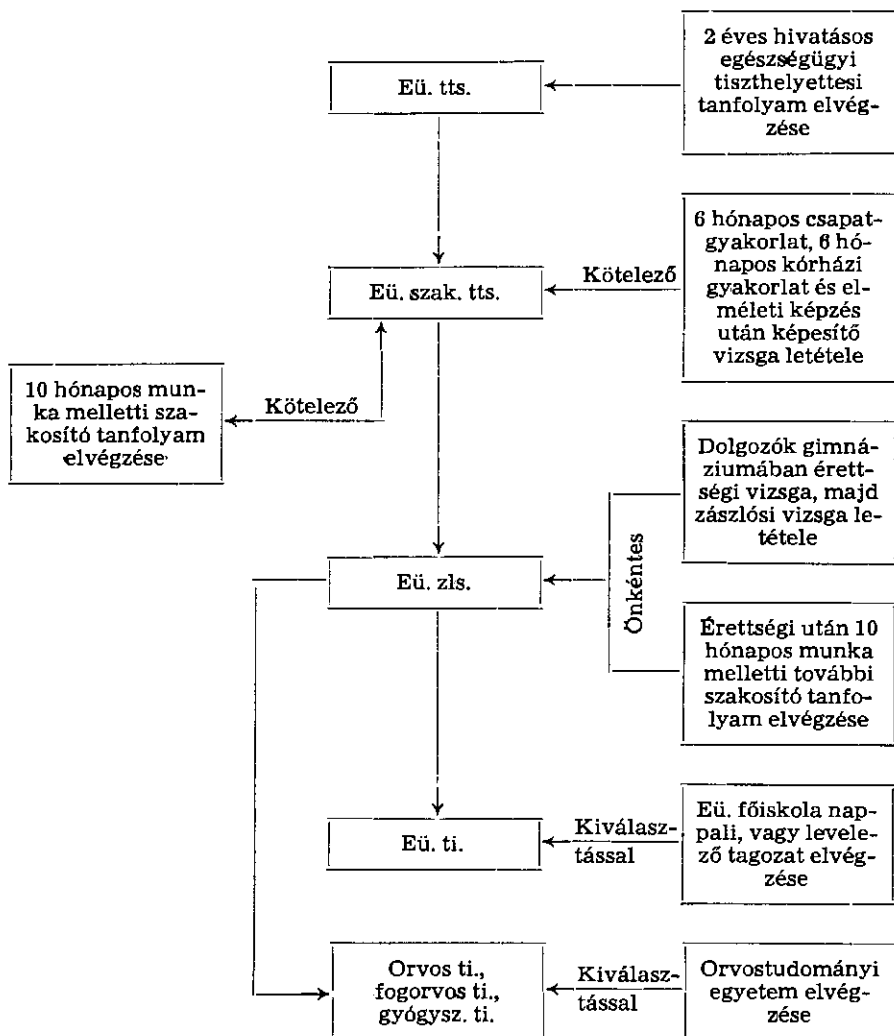
Természetesen ezen kérdések megoldása és részletes kidolgozása további aprólékos elemzést, vizsgálódást igényel, hiszen közben számtalan részletkérdés vetődik fel, amelyek megválaszolása nem egyszerű feladat. Egy azonban biztos: foglalkozni kell az egészségügyi középkeretek képzésének, továbbképzésének modernizálásával, mert a Magyar Néphadsereg egészségügyi szolgálatának érdekei, valamint az érintettek érdekei is így kívánják, s ezt kell tennünk azért, mert végső fokon a Magyar Néphadsereg egész személyi állományának magasabb szintű egészségügyi ellátásáról van szó.

1. sz. ábra. Egészségügyi szakiskolát végzettek továbbképzési rendszere



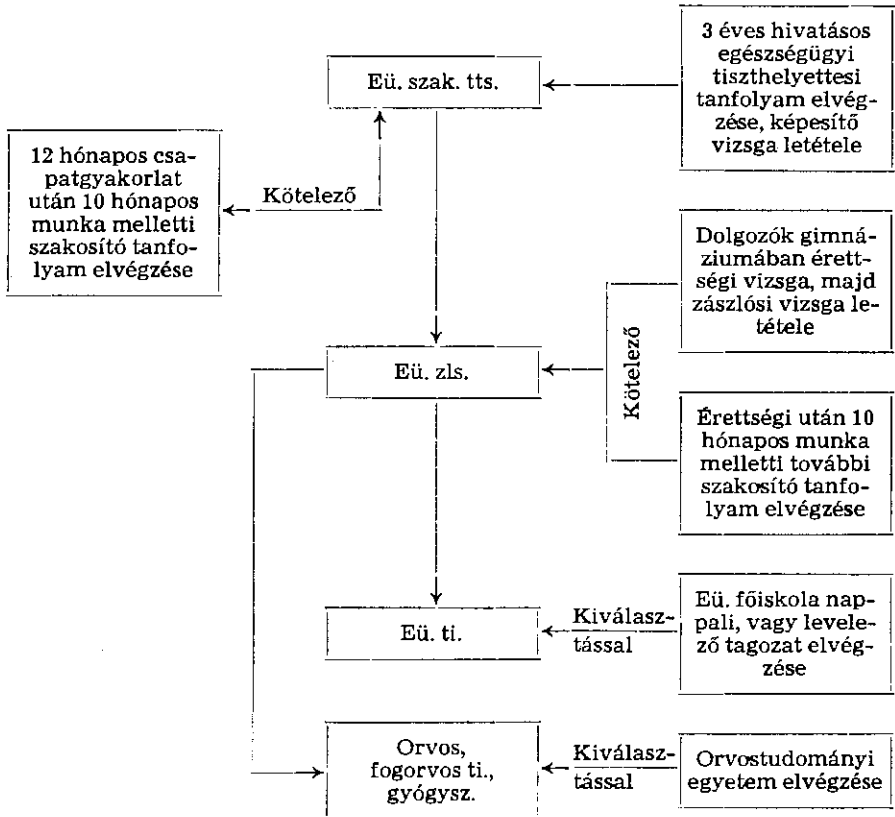
2. sz. ábra. Ht. eü. tts.-ek továbbképzési rendszere

(változat I.)



3. sz. ábra. Ht. eü. tts.-ek továbbképzési rendszere

(változat II.)



Módszertani munka a hadtáp-tiszthelyettes képzésben és továbbképzésben

Tóth József alezredes

Ismeretes, hogy a hivatásos tiszthelyettesképzés milyen jelentős helyet foglal el a Magyar Néphadsereg kiképzési rendszerében és hogy fejlesztését napjainkban központi feladatként kezeljük.

A hivatásos tiszthelyettesképzés különböző kérdéseivel a közelmúltban igen sok publikáció foglalkozott, elsősorban tájékoztató jelleggel. A hivatásos hadtáp tiszthelyettesképzés rendszerét, egyes problémáit bemutató írásokkal is találkozhattunk e folyóiratban. Ezeken túlmenően úgy vélem célszerű foglalkozni a képzés és továbbképzés megvalósítását, hatékonyságát közvetlenül szolgáló módszertani munkával, és ezt követően majd az oktató-nevelő tevékenység egyes kérdéseivel is.

A hivatásos tiszthelyettesképzés elméleti és gyakorlati ismeretanyag átadásából áll, és a képzés kiképző bázisokon tantermekben, szaktantermekben, műhelyekben, laboratóriumban, vagy terepen levezetett elméleti és gyakorlati foglalkozások keretében, illetve gyakorló csapatszolgálat során valósul meg.

A tiszthelyettesképzés, illetve a tiszthelyetessé válás azonban nem ér véget, nem fejeződik be az avatással, hanem tovább folytatódik már konkrét beosztásban a csapatoknál, intézeteknél oktató-, nevelő-, segítő munkával, illetve a rendszeres továbbképző foglalkozások útján.

Tapasztalatok szerint – és ezt az elmúlt években végzett fiatal hadtáp tiszthelyettesekkel folytatott beszélgetések is megerősítik – még jó néhány hónapig, esetleg évig találkozik a tiszthelyettes szakmai munkája során olyan területekkel, feladatokkal, amelyeket a napi élet bonyolult összefüggései produkálnak és megoldásukkal tiszthelyettesi tanulmányaik során nem foglalkoztak. Ezeket a feladatokat, problémákat vagy önállóan kell megoldaniuk, vagy a nagyobb tapasztalatokkal rendelkező előljáróik és munkatársaik segítségével, oktató tevékenységével. Ebből következik, hogy a tiszthelyettesképzés aktív részesei a csapat (intézet) beosztásban levő tapasztalt szak-tiszthelyettesek és a tisztek is. Segítő-oktató tevékenységükkel a gyakorló csapatszolgálat-, illetve a szakbeosztás ideje alatt felkészíthetik a fiatal tiszthelyettes jelöltet, vagy tiszthelyettest a szakfeladatok végrehajtásának apró gyakorlati fogásaira, a menet közben felmerülő különböző általános jellegű és szakmai problémák rugalmas megoldására; a továbbiakban pedig a rendszeres és kötelező továbbképző fog-

lalkozások megtartásával, újabb rendeletek, előírások anyagának közreadásával, értelmezésével, illetve jól bevált módszerek, fogások, tapasztalatok népszerűsítésével, oktatásával.

A hivatásos hadtáp tiszthelyettesképzésben alkalmazott oktató módszertani tevékenységgel azért is célszerű foglalkozni, hogy a gyakorlati tapasztalatok közreadásával, néhány aktuális probléma felvetésével és az alkalmazott és az alkalmazható módszerek rendezésével publikáció útján is tájékozódhassunk ezen a területen. Ez ugyanakkor segítséget is jelenthet azoknak, akik a hivatásos hadtáp tiszthelyettesképzésben a kiképző bázison, illetve a csapatoknál közvetlenül érintettek.

A hivatásos hadtáp tiszthelyettesképzés során problémát jelent – és ez első sorban az előképzettségük következménye –, hogy a hallgatói állomány rajzban kifejező képessége általában gyenge, a harcászati és szakharcászati ismeretek elsajátításához elengedhetetlen úgynevezett „fantázia” készségük meglehetősen alacsony színvonalú és nehezen tudják megfogalmazni mondanivalójukat is. Természetesen el kell ismerni, hogy ezzel szemben feltétlenül előnyös tulajdonságaik közé tartozik viszonylag jó gyakorlati érzékük, és – ami a hadtáp tiszthelyettes beosztásokban oly fontos – kedvezőbb a fizikai munkához való hozzáállásuk.

Ezeket a kedvező és kedvezőtlen tulajdonságaikat a bázison folyó oktatás folyamatában, majd a továbbképzések során kell fejleszteni, illetve megszüntetni az alkalmazott módszertani munka célirányos, hatékony alkalmazásával.

Az alkalmazott *módszer* az oktatás-nevelés folyamatában egymást kölcsönösen feltételező, egymással összefüggő módok, eljárások, eszközök, oktatástechnikai berendezések és viszonyok egységes rendszere. Ezek tudatos alkalmazásával alakul ki a hallgatókban (foglalkozásokon résztvevőkben) a követelményeknek megfelelő ismeret-, jártasság- és készségrendszer, fejlődnek képességeik, tulajdonságaik. A módszerek amellet, hogy közvetlenül hatnak is, egymással logikusan összefüggő rendszert alkotnak, amelyben az egyik eljárás erősítheti, vagy gyengítheti egy másik alkalmazási mód hatékonyságát.

A hivatásos hadtáp tiszthelyettesképzés és továbbképzés során az oktató-módszertani munkában feltétlenül vegyük figyelembe a kiképző bázis, illetve alakulat személyi, anyagi-technikai feltételeit, lehetőségeit és a helyi sajátosságokat. Az oktató-módszertani munkában meg kell valósítani az elmélet és gyakorlat egységét. Törekedni kell a hatékony módszertani munka feltételeinek megteremtésére és megvalósítani szervezeti formáit, a tervszerű és céltudatos kiképzési módszereket.

A bázisképzés során az oktatás és nevelés célját, a kiképzési ágak tartalmát, a kiképzési folyamatot, az időtényezőket, az általános és szakkiképzési sajátosságokat, az anyagi erőforrásokat és oktatási technikai eszközöket, az oktatók személyiségét, a hallgatók felkészültségét figyelembe véve a gyakorlatiaság jegyében valósítsuk meg az oktatási feladatokat. Az elmélet és gyakorlat arányának megállapításánál az előírt követelmények megvalósítását módszertani szempontból úgy értelmezzük, hogy a tananyag feldolgozásának tervezésénél, a tárgykörök felbontásánál a tantermi lehetőségeket is a gyakorlati arány minőségi fejlesztésére fordíthatjuk. Ezért fontos, hogy a tantermekben vezetett foglalkozás típusok is az elsajátítást segítsék elő és az önálló cselekvést alapozzák meg.

Lényeges, hogy az eredményesen alkalmazott „hagyományos” foglalkozási típusok további sablonmentes alkalmazása mellett felhasználásra kerüljenek az új oktatástechnikai eszközök és fokozatosan megvalósuljanak az oktatástechnológia legújabb, korszerű eljárásai. Ezeket az önálló gondolkodás, aktivitás, a kezdeményezőkészség fejlesztésére, a jártasság, a gyakorlati készség kialakítására és fejlesztésére célszerű igénybe venni.

Az oktatási hatékonyság további javítása érdekében az audió-vizuális eszközök célszerű alkalmazására, a képek, filmek, makettek, modellek összefüggő felhasználására, az aktivitásra készítő szemléltető eljárások beállítására törekedjünk.

Kerüljük azonban a módszerek sablonos, merev alkalmazását, a kiképzésen, továbbképzésen résztvevő állomány előképzettségét figyelmen kívül hagyó módszertani eljárásokat. Az oktatás-tanulás folyamatában az oktató tevékenysége és a hallgatók tanulási módszerei kölcsönösen összefüggnek.

Nagyon fontos, hogy a módszert a képzési folyamatnak a tartalomhoz alkalmazkodó mozgó elemeként fogjuk fel. A hivatásos hadtáp tiszthelyettes-képzést egyre inkább a gyakorlatiasság kell jellemezze. Ezt igényli a beiskolázott hallgatók alapfokú előképzettsége is. Felméréseink szerint a hallgatóink többsége szakmunkás iskolát végzett. Ebből következik, hogy érdeklődésük is inkább a gyakorlatiasság felé irányul. Mivel a két évre előírt tananyag igen tömör, körületekintően, céltudatosan kell megtervezni, megszervezni oktatását és annak várhatóan leghatékonyabb módszereit is.

A hivatásos hadtáp tiszthelyettes hallgatók oktatása, később a továbbképzési foglalkozások vezetése során jobban kell törekedni a valóságos helyzetet megközelítő feltételek megteremtésére úgy a béke-, mint a háborús kiképzés területén. Következtesen és rendszeresen alkalmazzuk az ismétlődő ismeretszerzési és az állandó adatok bevécsésének eljárásait. Előterbe kell helyeznünk a gyakorlatban alkalmazható ismeretek és az önálló, bonyolult, összetett helyzetekben is eligazító jártasságot, praktikus gondolkodást megvalósító módszerek alkalmazását. Egyszerű és komplex tevékenységet kívánó élethelyzeteket szűkésége a foglalkozások során beállítani, amelyek megegyeznek a tiszthelyettesek életében, hivatásában, feladatuk gyakorlása közben előforduló szolgálati és harchelyzetekkel.

Feltétlenül figyelembe kell venni azt a tényt, hogy a kiképzés folyamatában alkalmazott oktatási módszerek a kiképzési évek múltán lényeges változáson mennek át. Ezek a változások előidézik a tiszthelyettes hallgatók, a tiszthelyettesek képességeinek, gyakorlati érzékének fejlődését, s rugalmasan igazodnak az oktatás további tervszerű fejlesztési elgondolásaihoz.

A kiképző bázison az első éves tiszthelyettes hallgatók oktatása során az első félévben kötöttebb oktatási és módszertani eljárásokat célszerű alkalmazni. Ebben az időszakban tanítsuk meg a hallgatókat tanulni, azaz a leghatékonyabb tanulási módszerek elsajátítására készítsük fel őket. Ezt követően tárjuk fel előttük a szakmai ismeretanyag elsajátításának alapvető sajátosságait.

Például az első éves hadtáp tiszthelyettes hallgatók részére tartott foglalkozásokon kezdetben a tananyag jelentős részét célszerű táblára írni, vagy írásvetítővel illusztrálni. Ezzel egyidőben kettős célt érhetünk el. Megtanulják a helyes jegyzetkészítés módszerét, ugyanakkor járatlanságuk ellenére már az első

foglalkozástól kezdve is egységesen rögzíteni tudják a foglalkozás anyagát, annak leglényesebb kérdéseit. Ebben az időszakban több időt kell szentelni az előadónak az egyéni tanulások ellenőrzésére, az ott folyó tanulás segítésére, valamint a következő foglalkozásokon a visszakérdezésre, az anyag helyes értelmezésének biztosítására. Nagyon fontos figyelmet fordítani az alaptanterembe, szaktantermekbe felszerelt oktatás-technikai eszközök kezelésének készség szinten történő mielőbbi megtanítására is. Ezzel jobban elkerülhető azok műszaki meghibásodása, rongálása, ugyanakkor elérhető, hogy minél előbb felhasználhassuk a diavetítőt, a magnetofont, az írásvetítőt az egyéni tanulás idejének jobb kihasználására, a tananyag eredményesebb elsajátítására.

Fokozatosan az önellenőrzés és a készségrendszer alapjainak kialakítása után lehetséges csak áttérni az egyre több önállóságot követelő, összefüggő gyakorlatiasságot igénylő, normákon alapuló, praktikusán alkalmazható és cselekvésre ösztönző komplex módszerek használatára.

Az állandóan korszerűsödő tananyag tartalmát és a követelményrendszert mindenkor követnie kell az oktatási módszerek korrekciójának is. Természetesen figyelembe véve az adott sajátosságokat és helyi igényeket. Ez annyit jelent, hogy tervszerűen és folyamatosan keressük az oktatási módszerek és a szakbeosztással járó feladatok végrehajtásának módszerei közötti összefüggéseket. Lehetőség szerint alakítsuk ki az ismeretszerzés folyamatában a megértés, felismerés és rögzítés mellett a módszertani-gyakorlat optimális arányát. Ennek mindenkor helyt kell adni a képzés tartalmi-logikai szerkezetében.

A várható és a konkrét szakbeosztás gyakorlati feladataira fordított felkészítési energia és a foglalkozáson résztvevők konkrét tevékenysége közötti eltéréstől, megegyezéstől, vagy más összefüggéstől függ az alkalmazott módszerek hatékonysága. Ennek konkrét megnyilvánulása nem az, ha a foglalkozáson résztvevő el tudja mondani, hogy az adott feladatban mit kell cselekednie, hanem sokkal inkább az, ha cselekedeteivel, összefüggő, átgondolt feladatvégzésével gyakorlatban igazolja ismereteit.

Vegyünk egy példát. A szállító alegység, vagy több gépjármű menetvonalra történő besorolásának végrehajtása a feladat. Az ismeretanyagról számot adó hallgatónak konkrétan végre kell tudni hajtani a táblavázlat, mágneses tábla, vagy makettek felhasználásával a szabályos besorolást mozzanatról-mozzanatra. De gyakorlati foglalkozás keretében a valóságban is kell tudnia intézkedni a rendelkezésre álló gépjárművek előírászerű besorolására zászlójelzésekkel, parancsadalással, vagy egyéb módszerekkel. A feladat helyes, hibás, vagy esetleg helytelen végrehajtása lehet a reális mérce az oktatás hatékonyságának, illetve az ismeretanyag elsajátítási fokának megállapításához.

A módszertani munka eredményessége attól is függ, hogy az előadói állomány a módszertani munkába milyen mértékben tudja bevonni a résztvevőket, mert az őket ért módszertani ráhatás akkor érik meg, akkor válik sajátjukká, ha maguk is aktív részesei az előadók által irányított hatásnak. Célszerű tehát bevonnunk a foglalkozás résztvevőit úgy egyénileg, mint kiscsoportos formában egyes módszerek megállapításába, a foglalkozás előkészítésének feladataiba, néhány esetben az alkalmazás kidolgozásába, a műveletek és tennivalók célszerű sorrendjének megállapításába.

Az előadói (parancsnoki) állomány részére elengedhetetlenül szükséges saját elméleti és módszertani továbbképzése, új területek megismerése, egyes tevő-

kenységek, fogások, módszerek elsajátítása. Fontos a katonapedagógiai szakirodalom figyelmével kísérése és tanulmányozása, elsősorban az önállóság, helyzetfelismerés, a kezdeményezés és a beosztottak aktivizálásával foglalkozó módszertani tapasztalatok átvétele.

Nagy jelentősége van a jártasságok, készségek, a gyakorlás, gyakoroltatás és folyamatos végrehajtás részletekig menő megszervezésének, a hallgatói állományt ért várható megterhelés megállapításának és mindezen követelmények céltudatos alkalmazásának. Például az üzemanyagtöltő gépkocsinak, mint hadtáp szaktechnikai eszköznek oktatása során első alkalommal vázlaton, plakátokon célszerű bemutatni és ismertetni főbb részeit, azok elvi működését. Később a technikai eszközön kell tanulmányozni a fontosabb alkatrészeket és a valóságos működést az előadó, vagy a gépjárművezető kezelése útján. Ezt követően másik foglalkozás keretében már az egyes hallgatókkal is végre lehet hajtani egyes fogásokat, mint a telepítést, a töltő-csatlakozók felszerelését, a motor beindítását, a nyomásmérők beállítását, vagy a működési készenlétkben helyezést. Ezután kerülhet sor mindenki részéről a fenti fogások végrehajtásának a rendszeres gyakorlására, majd a valóságos töltési feladatok megoldására. A téma oktatása akkor fejeződhet be, ha már mindenki képes készség szinten a töltőgépkocsi működtetésére, a járművek üzemanyag feltöltésének különböző módszerekkel történő végrehajtására.

Az előadók továbbképzési foglalkozásainak megtervezésénél időszakonként feltétlenül napirendre kell tűzni a hagyományos kiképzési módszerek és az új oktatástechnikai eszközök alkalmazási módszerei közötti különbségek feltárását, azok összefüggéseit. Ma már a központi erőfeszítések eredményeként a hivatásos tiszthelyettesképző bázisokon céltudatosan fejlesztésre és felhasználásra kerülnek a legkorszerűbb oktatás-technikai eszközök, berendezések. Ennek megfelelően a hadtáp tiszthelyettesképző bázison is lehetőség van korszerűbb oktató módszertani tevékenység beindítására, fokozatos megvalósítására, de a csapatoknál, intézeteknél is egyre több oktatás-technikai eszköz jelenik meg, amelyek felhasználása emeli a továbbképzések foglalkozásainak színvonalát, ezzel együtt hatékonyságát. Tudnunk kell azonban, hogy ezek alkalmazása igen nagy körültekintést igényel.

Például „a zászlóalj ellátó szakasz szervezete és rendeltetése” című téma oktatásához igen jól felhasználható a telerekording. Erre szolgálhat a következő módszer. A foglalkozást célszerű azzal bevezetni, hogy a bázis területén felsorakoztatott komplett ellátó szakaszt TV kamerával megjelentetjük a tanteremben elhelyezett képernyőn. Ezzel egyidőben a foglalkozásvezető rögzítse a táblára, vagy vetítse ki a diavetítővel, írásvetítővel az ellátó szakasz és rajainak egyezményes jeleit, főbb technikai adatait, esetleg szervezeti vázlatát is. Ezután részenkénti kivetítéssel bemutatjuk jellemzővel egybekötve a lőszer ellátó rajt, az élelmezési ellátó rajt, az üzemanyag ellátó és egyéb anyag ellátó rajt. Ezt követően foglalkozzunk felszerelésükkel, az egyes járművek málházásával a kamera különböző állásainak segítségével. Így elérhető, hogy a szemléltetés életszerű, megfogható és a bemutatás hatékonyabb lesz. Ugyanakkor a táblavázlat, vagy a falikép segítséget nyújt a pontos jegyzetkészítéshez, a tananyag helyes feldolgozásához.

Fontos, hogy e foglalkozás szervezésekor a bemutatáshoz és ismertetéshez helyesen határozzuk meg a sorrendet, hogy a tananyag egyes részletei is logi-

kusan épüljenek egymásra. Az így rögzített ismeretanyag nagyon maradandó a hallgatókban és változtatni rajta már a későbbiek folyamán problémát okozhat.

A bázisképzés tervezésénél vegyük figyelembe, hogy önkényesen nem követhetik egymást hagyományos és programozott foglalkozások, mert az egyik foglalkozáson felhasznált tanulási energia az utána következő foglalkozás sikerét veszélyeztetheti. Ezért audió-vizuális, vagy programozott módszerrel vezetett témák után olyan gyakorlati foglalkozások következzenek, ahol nemcsak az értelmi jártasságok, hanem a gyakorlati tevékenységek, készségek kialakítása kerül túlsúlyba.

A foglalkozásvezetőknek általában igazodniuk kell azokhoz a módszertani igény, -követelmény változásokhoz, amelyek a tevékenység rendjében bekövetkeztek. Fel kell készülni a tények, események magyarázására, bemutatására, gyakoroltatására. Szervezni, irányítani, vezetni kell a tananyag feldolgozását és végrehajtásának folyamatát.

Felhasználva a helyi oktatási és módszertani lehetőségeket, a szerzett tapasztalatokat, tevékenységre készítsük a foglalkozásokon résztvevőket, vezessük be őket a tanulás, a felismerés, megértés, bevésés, az alkalmazás módjaiba. Segítsük őket a különböző nehézségek leküzdésében. Fejlesszük pszichikai ellenálló képességüket is önálló gondolkodást igénylő helyzetbeállításokkal, megoldásokkal. Ezekkel az eljárásokkal elérhetjük azt, hogy a foglalkozás résztvevői képessé váljanak az ismeretek befogadására, azok vezettet, majd önálló feldolgozására és mindezek következményeként vezetői feladatok megoldására, illetve tökéletesebb végrehajtására.

Hogy ezeknek a bonyolult és összetett oktatási-módszertani feladatoknak a foglalkozásvezetők eleget tudjanak tenni, feltétlenül fontos, hogy továbbképzésük során rendszeresen tárgykör, vagy téma előkészítő foglalkozásokat tartsanak részükre, ahol előtérbe kerül a gyakorlatias oktatás módszertana.

A tárgykör előkészítő foglalkozásoknak különös jelentősége akkor van, ha új tantárgy, téma oktatására kerül sor, vagy ha a tancsoporton belül a munkakörben még kevés tapasztalattal rendelkező előadók vannak. Ebből következik, hogy mindenkor tárgykör előkészítő foglalkozást kell szervezni, új rendeletek, szabályzatok megjelenésekor, új oktatástechnikai eszközök rendszerbeállításakor, jól bevált helyi, vagy átvett módszertani eljárások adaptálása esetén, illetve új előadók tárgyi és módszertani felkészítése céljából.

A tárgykör előkészítő foglalkozások szervezésekor a rendelkezésre álló szakirodalmat alaposan fel kell dolgozni és az alkalmazásra tervezett módszereket megvizsgálni, a kiképzési és nevelési célkitűzések megvalósításának várható lehetőségeit mérlegelni kell. Amikor egy-egy előadó felkészül e foglalkozási típus bemutatására, már úgy kell érezze, hogy az elvárásoknak megfelelően tudja prezentálni úgy tartalmilag, mint módszertanilag a tananyagot. Az előkészítő foglalkozáson kell széleskörűen megvitatni kérdésről-kérdésre az anyagot, megvizsgálni a mondanivaló és annak hatásosságának minden vetületét. A végleges döntés kialakításakor arra kell törekedni, hogy a lehető legjobban érvényesüljön majd a tananyag előadása során a gyakorlatiasság, mint a hatékonyság legfőbb biztosítója.

Nagyon fontos, hogy a kiképző bázis előadói állománya valamennyi szaktechnikai eszköz használatát kezelői szinten sajátítsa el. Minél nagyobb számban vegyenek részt a csapat-módszertani bemutatókon és azok tapasztalatait – kellő

mérlegelés és előjárói egyetértés után – a lehető legrövidebb idő alatt hasznosítsák az oktatásban.

Keressenek lehetőséget arra, hogy hosszabb-rövidebb időt töltve a csapatoknál ismerjék meg az ott folyó tiszthelyettesi szakbeosztással járó mindennapos feladatokat és tapasztalataikat gyümölcsöztessék oktatói-nevelői munkájukban.

Igény, hogy a tiszthelyettesképzésben, továbbképzésben érintett előadók rendszeresen tanulmányozzák a legújabb szakmai rendeleteket, azok előírásait rugalmasan építsék be a foglalkozások anyagába és ezáltal biztosítsák, hogy az iskolát eredményesen elvégző hadtáp tiszthelyettesek a lehető legfrissebb ismeretek birtokában vehessék át új szolgálati beosztásukat, illetve a hadtáp tiszthelyettesi állomány friss szakmai ismeretek birtokában minél tökéletesebben tudja ellátni feladatait.

Fontos igény, hogy a kiképző bázis és az alakulatok mindenkor használható technikai eszközökkel rendelkezzenek, azok alkalmasak legyenek a kiképzésre is. A rendelkezésre álló szaktantermek, valamint a gyakorlati kiképzést segítő raktárak, telephelyek stb. előírászerűen legyenek berendezve.

A kiképző bázis hallgatóinak gyakorló csapatszolgálatra ideje alatt és azt követően is az érintett alakulatok hadtáp tisztjei (tiszthelyettesei) – annak tudatában, hogy aktív részesei a tiszthelyettesképzésnek, – készüljenek fel a tiszthelyettes jelöltek, vagy a tiszthelyettesek fogadására. Hozassák rendbe a hadtáp objektumokat és kövessenek el mindent a jó benyomás keltés, illetve az eredményes gyakorlati képzés érdekében.

Ezért célszerű, ha az érintett seregtest és magasabbegység hadtáp törzsek – az igényektől függően – olyan csapatokat, szerveket jelölnek ki a gyakorló csapatszolgálatra vezényelt tiszthelyettes hallgatók foglalkoztatására, amelyek erre a legalkalmasabbak. Ahol jól felszerelt a konyhablokk, a raktár-rendszer, a telephely stb., és ahol kellően felkészült, az oktató-módszertani munkában jártas hadtáp állomány. Nélkülözhetetlen, hogy a tiszthelyettesek továbbképzését szolgáló foglalkozásokat is hasonló lehetőségekkel bíró alakulatoknál tartsák meg.

A végzett és beosztásban tevékenykedő hadtáp tiszthelyettesek továbbképzését mind fokozottabb gonddal kell megszervezni. Ismerve munkájuk fogyatékoságát, egyes területeken járatlanságukat, a továbbképzést szervezők a kötelező témákon túlmenően vegyék fel a napirendbe e témákat is. Foglalkozzanak a felszínesebben ismert kérdésekkel és ott módszeresen rendezzék a meglevő problémákat.

Ezek megvalósításával úgy a kiképző bázis, mint a csapatok állománya sokat tehet a képzés és továbbképzés eredményesebb megvalósításáért, színvonalának emeléséért.

Harminc éve kezdődött . . .

Görgényi György ny. alezredes

Az idősebb generációhoz tartozók átérték, a fiatalabbak csak hallomásból ismerhetik, vagy olvashatnak arról, hogy harminc évvel ezelőtt – a háborús pusztítások és a fasizmus dühöngése nyomán – milyen állapotban volt Magyarország.

Újjá kellett építenünk városaink nagy részét, romokban heverő fővárosunkat, közúti és vasúti hidjainkat –, meg kellett szervezni a híradást, a szállítást. Talán még nagyobb feladat volt az életkedvet, az önbizalmat, az államvezetés iránti bizalmat visszaadni a sok szenvedésen és nélkülözésen átesett embereknek.

Az elmúlt harminc év eseményeire manapság igen sokan emlékeznek vissza. Nem akarom számukat növelni. Ehelyett a néphadsereg egyik jelentős szolgálatának, – a hadtápszolgálat, pontosabban a hadtáptisztképzés – fejlődését szeretném a teljesség igénye nélkül szemléltetni.

1945-ben – a demokratikus hadsereg megalakulásakor – az anyagi szolgálat személyi állománya főleg a háború végén és a befejezése után önként jelentkezett tisztekből és tiszthelyettesekből állt. Közülük sokan becsülettel dolgoztak az új hadsereg fejlesztése érdekében. A békeidőben tanultakat háborús tapasztalatokkal egészítették ki és sok nehéz feladatot oldottak meg. Túlnyomó részük a néphadseregtől ment nyugállományba. Sok régi tiszthelyettes ért el tiszti rendfokozatot akik ma már nyugállományban vannak.

A demokratikus hadsereg új anyagi tisztjeinek és tiszthelyetteseinek kiképzése 1948–49-ben kezdődött. A kiképzés szervezője és felelőse a HM anyagi főcsoportfőnökök volt. Ekkor még a hadsereg összes anyagi ellátása hatáskörébe tartozott. Így az élelmezés, a ruházat, a vonatanyag, a gépjármű és üzemanyag, az elhelyezés és építés, a műszaki-, páncélos-, tüzér- és fegyverzetű anyag, a híradó-, vegyvédelmi anyag, az egészségügy és az állategészségügy. A felsorolt szolgálatok ellátásához és anyagok kezeléséhez szükséges szaktiszthelyettesek részére az Anyagi Főcsoportfőnökség kiképzési alosztálya – később osztálya – tanfolyamokat szervezett, melyek hallgatóit részben a csapatoktól válogatták ki, részben a polgári életből hívták be.

1948-ban indult egy egyéves Hadbiztosi Akadémia 20 fős létszámmal. 1949-ben egyéves hadtápparancsnoki tanfolyam kb. 22 fős létszámmal és ugyancsak 1949-ben egy féléves hadtápparancsnoki tanfolyam kb. 30 fős létszámmal.

E tanfolyamok hallgatóit részben ténylegesen szolgáló tisztekből, részben a polgári életből toborozták. A hallgatók átlagos életkora 30 év körül volt.

A legmagasabb szintű oktatás ekkor a Hadbiztosi Akadémián folyt. A többi tanfolyamok – az akkori körülmények között – főleg csak az alapismeretek elsajátítását biztosították. A végzett hallgatók később az anyagi szolgálat személyi állományának megbízható, hasznos tagjaivá váltak. Többen igen magas rendfokozatig és fontos beosztásokig jutottak el.

A hadsereg anyagi szolgálatát 1950-ben átszervezték és a különféle technikai anyagi szolgálatok az illetékes fegyvernemi parancsnokságok hatáskörébe kerültek. Az addigi Anyagi Főcsoportfőnökségből Hadtápfőnökség lett. A kiképzés fejlődésében döntő fordulatot jelentett, hogy a hadtápszolgálat a szovjet hadseregtől kiválóan képzett, háborús tapasztalatokkal rendelkező tanácsadókat kapott.

Ekkor szervezték meg a Kiss János laktanyában a Hadtápiskolát.

Az iskolán hadtápparancsnoki-, élelmezési-, ruházati- és pénzügyi tagozat működött. A növendékek zászlóaljukba, századokba és szakaszokba szervezve tanultak. Itt történt az alaki és harcászati kiképzés, itt folyt a politikai és nevelőmunka is. Egy szakasz képezett egy iskolai osztályt és minden szakasznak volt egy osztálytanterme. A szakmai órákat szaktantermekben, kabinetekben tartották.

Abban az időben a tisztképzés az egyes fegyvernemek önálló tiszti iskoláin folyt. A tiszti iskolák szakmai szempontból az előljáró fegyvernemi főnökök alárendeltségébe tartoztak ugyan, de a Tanintézetek Csoportfőnöksége az iskolában folyó kiképzés felett irányítást, felügyeletet gyakorolt.

A tiszti iskolák között egyrészt tapasztalatcsere kapcsolatok, másrészt különféle vetélkedések alakultak ki. A parancsnoki állomány rendszeres tapasztalatcsere látogatásai a kiképzési, oktatási és nevelési módszerek fejlődésére jó hatással voltak.

Az akkoriban még évenként megtartott április 4-i díszszemlék a vetélkedésre kitűnő alkalmat nyújtottak. A díszszemlékre való felkészülés az alaki kiképzésre, a fegyelemre és az erkölcsi-politikai nevelésre egyaránt igen jó hatást gyakorolt. Ez a kedvező hatás nemcsak a növendékeknél, hanem a tiszteknél is tapasztalható volt. A kemény gyakorlatok a személyi állományt jól összekovácsolták.

A tiszti iskolák vetélkedésében a Hadtápiszkola igen jól szerepelt. Több éven keresztül foglalta el az első három hely valamelyikét.

A Hadtápiszkola fő feladata azonban az volt, hogy szakmájukat szerető és jól ismerő hadtápparancsnokokat, élelmező-, ruházati- és pénzügyi tiszteket képezzen ki. E cél elérését a tanári kar képzettségén kívül, a növendékek lelkiismeretes szorgalma is elősegítette.

A tanszékekhez tapasztalt, szorgalmas és hivatásukat szerető tanári gárdát sikerült biztosítani. A tanárok megterhelését jellemzi, hogy naponta 12–13 órát töltöttek el az iskolában. Az órákra gondosan készültek fel és minden esetben óravázlattal mentek a tantermekbe.

A tanácsadók mindig nagy figyelemmel kísérték a Hadtápiskolán folyó munkákat. A kiképzési osztálynak és a tanszékeknek rendszeresen és igen sokat segítettek. Néphadseregünk hadtáptisztképzését szívügyüknek tekintették.

A tisztképzéssel egyidejűleg szakácstanfolyamot is szerveztek a Hadtápis-
kolán. Itt, a csapatok e fontos élelmezési szakembereit jól képezték ki felada-
taik ellátására.

A tartalékos hadtáptisztek kiképzése is a Hadtápis-
kolán indult meg elő-
ször.

A Hadtápis-
kola első tanfolyamairól kikerült tisztek szolgálati éveik alatt
nagy tapasztalatot gyűjtöttek. Közülük igen sokan magas fokú továbbképzésben
részesültek, többen értek el tudományos fokozatot. Néphadseregünk legfonto-
sabb beosztású hadtáptiszteinek nagy része ma az első tanfolyamokat végzett
hallgatók közül való.

Ez év februárjában a hadtáp kiképző bázis örömteli és megható találkozó
színhelye volt. A NYUGDÍJAS TISZTEK ÉS TISZTHELYETTESEK
KLUBJA hívására a hadtápnugdíjasok népes csoportja gyülekezett az intézet
KISZ-klubjában. Sok, egymást régóta nem látott jóbarát, egykori parancsnok
és beosztott, tanár és tanítvány örült a viszontlátásnak. Az összegyűlték között
két tábornok és még több magas rendfokozatú nyugdíjas volt; többen részt
vettek harminc évvel ezelőtt a demokratikus hadsereg megszervezésében.

Régi idők emlékei elevenedtek meg a Hadtáptörténeti Kiállítás nagy hoz-
záértéssel és gondossággal összeállított anyagának megtekintése során. Emellett
a harminc év fejlődését is figyelemmel kísérhették. Jól egészítette ki a kiállítást
néhány új technikai eszköz bemutatása.

A program a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián folytatódott, ahol a nyug-
díjasok a csapatok korszerű vezetésének eszközeit tekintették meg. Itt a tanszék
vezetője az oktatás legkorszerűbb eszközeit mutatta be.

Bár a nyugdíjasok látogatása csupán fél napot vett igénybe, a résztvevők-
nek maradandó élményt jelentett. Nagy öröm volt találkozni a „szárnyaik alól”
kikerült tisztekkel, akik annak idején igen nehéz feltételek között tanultak a
Hadtápis-
kolán, fiatalon kerültek – sokszor erejüket meghaladó – magas beosztá-
sokba és mégis megállták helyüket. Ma már ők nevelik, tanítják a fiatalabb
generációhoz tartozó tiszteket. Büszkék vagyunk rájuk és úgy érezzük, hogy fej-
lődésük részben a mi munkánk eredménye is. Elégedetten állapíthattuk meg,
hogy bár mi már kiöregedtünk a katonai szolgálatból, a hadtápszolgálat és a
hadtáptisztek kiképzése jó kezekbe került.

Az idős gyalogosok és a gyermekek közlekedési baleseteinek okairól

Dr. Gábor László t. főhadnagy,

a PKKB közlekedési bűncselekmények csoportjának vezető bírása

A Magyar Néphadsereg korszerűen motorizált. Nagy gépjármű állományának az ellátás, a kiképzés, a gyakorlatozás stb. érdekében a közforgalomban való állandó mozgatása sok gépkocsivezetőt igényel és folyamatosan egyre több honvédségi gépjárművezető kiképzését, továbbképzését teszi szükségessé.

A gépjárművezetők magasabb fokú képzése, a gépjármű balesetek számának további csökkentése érdekében igen nagy jelentőségű, hogy a gépjárművezetők – köztük a nagyszámú honvédségi gépjárművezetők is – vezetés közben különös figyelmet fordítsanak a csökkent, illetve a még fejletlen érzékszervekkel rendelkező gyalogosok – idősebbek és gyerekek – közlekedési hiányosságaira.

Az utóbbi években hazánkban igen sok idős gyalogos és gyermek szenvedett súlyos közlekedési balesetet. A legújabb statisztikai adatok azt bizonyítják, hogy a gyalogosok elütéséből származó közlekedési balesetek, az összes balesetek kb. 26⁰/₀-át teszik ki és ez a baleseti arányszám sajnos emelkedő tendenciát mutat.

Az idős gyalogosok közlekedési balesetei közül aránylag igen sok végződik halálos eredménnyel. Az újságokban naponta olvashatjuk, hogy idős emberek, részben a járművezetők figyelmetlensége, fegyelmetlensége vagy agresszivitása, részben a saját figyelmetlenségük, érzékszervi hiányosságaik, vagy kedvezőtlen egészségi állapotuk miatt válnak a közlekedési balesetek áldozataivá.

Az összes sérüléssel járó balesetek számához viszonyítottnak, a sérüléssel járó gyermekbalesetek száma aránylag nem magas, az alig valamivel több a balesetek 6⁰/₀-ánál. Feltűnő azonban az, hogy ezen az arányszámon belül igen magas a hat éven aluli gyermekek baleseti aránya, az messze meghaladja az ilyen korú gyermekek forgalomban való részvételének az arányát. A másik feltűnő jelenség az, hogy a gyermekbalesetek nagyobb része vidéken következik be és ebből arra lehet következtetni, hogy vidéken – ahol általában kisebb a forgalom, – a gyermekek közlekedése kevésbé biztosított.

Köztudott, hogy a közlekedési balesetek bekövetkezésének számos és igen változatos okai vannak. A járművezetők és a gyalogosok közlekedési erköl-

csének a szilárdsága, a járművezetők képzettsége, tapasztaltsága, a járművek biztonsági berendezéseinek a minősége és állapota, az út, a látási és a forgalmi viszonyok milyensége, a járművezetők ezekhez való alkalmazkodása, a forgalmi jelzések, a forgalomirányítás helyes és következetes volta, a gyalogosok közlekedésének a kulturáltsága, a gyermekeknek a helyes és biztonságos közlekedésre való nevelése, ellenőrzése stb., mind szerepet játszanak abban, hogy a közlekedési balesetek aránya hogyan alakul.

A közlekedési balesetek oktatását nemcsak általánosságban és nemcsak annak megállapításával kell elvégezni, hogy egy konkrét közlekedési baleset a KRESZ melyik forgalmi szabályának a megszegése miatt következett be, és hogy a közlekedési balesetek hány százaléka következik be valamilyen okból, hanem az oktatást a különböző közlekedési baleset fajták szubjektív és objektív okainak a tudományos feltárásával, megállapításával és összegezésével kell végezni és a kapott eredményekből kell levonni azokat a következtetéseket amelyek hozzásegítenek a különböző jellegű balesetek megelőzéséhez, a szükséges intézkedések megtételéhez.

Míndezek előrebocsátása után, a statisztikai adatokat mellőzve és a bírósági gyakorlatra támaszkodva, de a teljesség igénye nélkül, vegyük számba a balesetek két leggyakoribb és legveszélyesebb fajtáját, az idős, – hatvan évnél idősebb – emberek közlekedési baleseteit és a gyermekbaleseteket. Vizsgáljuk meg, hogy e baleseteket milyen okok váltják ki, vagy azok bekövetkezését milyen okok segítik elő.

A cikk korlátozott terjedelme nem ad lehetőséget arra, hogy minden tekintetben teljes elemzésre törekedjünk. Célunk nem is az, hogy tudományos igényű oktatást adjunk, csupán arra törekszünk, hogy a rendelkezésünkre álló bírósági gyakorlatra és a bíróság előtt már tárgyalat ügyekből levont tapasztalatokra támaszkodva, megközelítőleg rámutassunk arra, hogy az idős gyalogosok és a gyermekek baleseteit milyen okok váltják ki, a balesetek bekövetkezésében a járművezetők és a sértettek milyen részben és milyen magatartással vesznek részt, milyen más körülmények segítik elő a balesetek bekövetkezését és melyek azok a jelenleg érvényben levő szabályok, amelyek betartása mellett az ilyen jellegű balesetek nem következtek volna be.

A gyakorlat azt igazolja, hogy a közlekedési baleseteket előidéző tényezők között első helyen a járművezetők és a gyalogosok alkoholos állapotát – ittasságát – kell megemlíteni.

A közlekedési baleseti statisztikák adatai szerint hazánkban az ittasság jelentős mértékben játszik szerepet a közlekedési balesetek bekövetkezésében, megközelítőleg minden ötödik közlekedési baleset ittasság okából történik. De ennél lényegesen magasabb az ittasság okából bekövetkezett balesetek száma, ha azokat a baleseteket is ideszámítjuk, amelyeknek a bekövetkezését a sértett gyalogos ittassága váltotta ki. Az ilyen okból bekövetkezett balesetek értékelésénél a gyakorlatból egyértelműen le lehet vonni azt a következtetést, hogy az ittas járművezetők általában súlyosabb kimenetelű közlekedési baleseteket okoznak, mint azok a járművezetők, akik a baleset pillanatában nem voltak szeszes ital hatása alatt.

Köztudott, hogy az alkohol kedvezőtlenül befolyásolja a figyelem összpontosítását, lassítja az észlelést, a reflexműködést, csökkenti a gátlásokat, az önfegyelműzőképességet, az önkritikát, az érzékszervek – a látás, a hallás –

teljesítőképességét és sok más olyan tünetet is előidézik amelyek rontják a biztonságos vezetés képességét. Orvosilag bizonyított, hogy még enyhébb alkoholos befolyásoltság mellett is megkétszereződik és hogy közepesfokú ittasságnál harminc-százszoros mértékűre emelkedik a baleseti veszély. Widmark megfigyelése szerint 0,5 ezrelékes alkoholszint alatt (kb. 20 gramm alkohol, azaz kb. 0,2 dl 10 százalékos bor, 40 ml pálinka) ritkán vagy alig jelentkeznek az ittasságnak a klinikailag észlelhető tünetei. Ennek ellenére mégis megállapítható, hogy ez a kis mennyiségű alkohol is zavarja az érzékszervek működését, ez is emeli a baleseti veszély mértékét, mert már ebben az állapotban is romlik az észlelési képesség és az önbizalom növekedése következtében csökkennek a vezető gátlásai, romlik ítélőképessége és önkritikája.

Az ittasság értékelésével kapcsolatosan a gyakorlatban igen sok probléma merül fel. Ezúttal e témakörben csak arra mutatunk rá, hogy a közlekedési büntető ügyek nyomozása során, a járművezető vérének alkoholszint tartalmát ma már megnyugtató módon meg lehet állapítani a Widmark-féle eljárással. E vizsgálat megbízhatósága ellen a bírói gyakorlatban kétségek csak akkor támadnak ha a vizsgált személyen észlelt klinikai tünetek nem támasztják alá, a vizsgálat során megállapított alkoholkoncentrációt. Ilyen eset azonban csak nagy ritkán fordul elő és ilyen esetekben is mindig megállapítható, hogy az ellentét azért jelentkezik, mert a vérvétel nem az előírt körülmények között történt.

Az utóbbi években országszerte elterjedt a Nagy-Zsigmond-féle alkohol-szonda használata, amelyben savas ammoniumbikromát van és amely az alkohol hatására elszíneződik. A szonda használata csupán tájékoztat arról, hogy a vizsgált személy fogyasztott-e szeszes italt, de nem képez tárgyi bizonyítékot. Az ittasság fokának a bizonyítása a véralkoholvizsgálat eredményével és az orvosilag megállapított klinikai tünetek lerögzítésével történik.

Az ittas járművezető vezetés közben különböző közlekedési szabálytalanságokat követ el és ezek a szabálytalanságok előbb-utóbb balesetbe vezetnek. A baleset okaként ilyen esetekben is mindig valamelyik közlekedési forgalmi szabály megsértését állapítják meg, valójában azonban a baleset közvetlen oka az ittasság.

A bírósági gyakorlatban igen sok példa van arra, hogy még az enyhe befolyásoltság hatása alatt levő járművezető sem tudja kifejezni teljes mértékben vezetési képességét, hogy nem tud biztonságosan vezetni.

Egyik ügyben a bíróság megállapította, hogy az a gépkocsivezető, aki több mint tíz éves vezetési gyakorlattal rendelkezett, soha balesetet nem okozott, és akit munkahelyén józan életű és a munkáját igen jól végző gépkocsivezetőként ismertek, akkor okozott életében először balesetet, amikor kitudtése alkalmából összesen három deciliter bor elfogyasztása után vett részt a közúti forgalomban. A baleset oka az volt, hogy a szeszes italtól enyhe mértékben befolyásolt gépkocsivezető, vezetés közben a szeszes ital miatt, a veszélyes helyzetet néhány tized másodperccel később észlelte és reflexeinek késedelmeskedése miatt, elkésve fékezett.

A szeszes ital nemcsak a járművezetők vezetési képességeit rontja, de hasonló következményeket vált ki a gyalogosok magatartásánál is, közlekedésük biztonságát csökkenti. Az ittas gyalogos érzékszerveinek a teljesítőképessége csökken, figyelmének az összpontosítása romlik, lassul az észlelési képessége,

reflexműködése, bátrabb, gátlástalanabb lesz, elveszti önkritikáját, rosszabbul lát, hall, bizonytalanabban megy és váratlan, következetlen magatartásokra is hajlamossá válik. Az ittas gyalogos bizonytalankodása megzavarja a járművezetőt és fokozza a baleseti veszélyt. Abban a szerencsétlen esetben pedig, amikor az ittas járművezető, a közúton váratlanul ittas gyalogossal találkozik, a közlekedési veszély mértéke a sokszorosára fokozódik.

Egyik nemrég tárgyalta ügyben a bíróság azt állapította meg, hogy a gépkocsivezető szeszes italtól közepesen befolyásolt állapotban, kedvezőtlen út és látási viszonyok között, városi világítással, lakott területen, úgy közlekedett kb. 95 km/ó sebességgel, hogy csupán 8–10 méter távolságra látott előre, holott az útviszonyokra figyelemmel a gépkocsi féktávolsága legalább 60–80 méteres előrelátást igényelt volna. Emiatt az úttesten a kijelölt gyalogátkelőhelyen áthaladó és szintén ittas gyalogost csak akkor vette észre, amikor már néhány méterre megközelítette. A halálos baleset bekövetkezését ilyen körülmények között nem háríthatta el, annak bekövetkezése szükségszerű volt, de ha bármelyik közülük nem lett volna ittas, a baleset feltehetően nem következett volna be.

Az idősebb gyalogosokat a leggyakrabban az úttesten való áthaladás közben éri közlekedési baleset. A baleset vagy olyankor következik be, amikor a kijelölt gyalogátkelőhelyen, az ún. „zebrán” elsőbbségi helyzetben haladnak át, vagy amikor nem kijelölt gyalogátkelőhelyen kísérik meg az úttesten való áthaladást. Köztudott, hogy a KRESZ rendelkezése értelmében a gyalogosnak a kijelölt gyalogátkelőhelyen áthaladási elsőbbsége van, tekintet nélkül arra, hogy melyik oldalról kel át az úttesten. A jármű vezetője a kijelölt gyalogátkelőhelyet csak fokozott óvatossággal közelítheti meg és a gyalogos zavartalan áthaladását lassítással, szükség esetén megállással is biztosítani köteles.

Közismert az új KRESZ-nek az a rendelkezése is, hogy a járművezetőnek – a zebrára tekintet nélkül is – fokozatosan ügyelnie kell, ha az úttesten gyermekek egyenként vagy csoportosan haladnak át, vagy ha az úttesten láthatóan testi fogyatékosokban szenvedő, vagy olyan személy halad át, akiről – koránál vagy állapotánál fogva – felismerhető, hogy nem képes biztonságosan, saját testi épségét megóvva közlekedni.

A KRESZ azonban azt is előírja, hogy a gyalogos elsőbbségi helyzetben is köteles a saját biztonságára vigyázni. Ezért a járdáról való lelépés előtt meg kell győződnie a járműforgalomról és ha azt látja, hogy a közeledő jármű vezetője a jármű lassításával vagy megállításával már nem tudja biztosítani áthaladását, a járdáról nem léphet le. A járdáról való lelépése után a gyalogos az úttesten késedelem nélkül, – folyamatosan és határozottan – köteles áthaladni és az áthaladás során nem tanúsíthat olyan váratlan magatartást, amely a járművek vezetőit megzavarhatja vagy megtévesztheti.

Ezekből a rendelkezésekből következik, hogy a gyalogos áthaladási elsőbbsége az említett helyeken nem feltétel nélküli, hanem az említett feltételekhez kötött áthaladási elsőbbség.

A gyalogosok nagy része nem rendelkezik járművezetői ismeretekkel, s még kevesebben rendelkeznek ilyen gyakorlattal. Legnagyobb részüknek nincsenek műszaki ismereteik, járatlanok a járművek sebességének, féktávolságának, sőt általában a távolságok reális megítélésében. Nem tudják felmérni, hogy a közeledő jármű vezetője milyen vezetési adottságokkal, tapasztalatokkal, észlelési képességgel rendelkezik, hogy a jármű fékberendezése milyen lassulást képes

biztosítani. Ezeknek az ismereteknek és tapasztalatoknak a hiányában a gyalogosok a legtöbb esetben nem tudják megbízhatóan megállapítani, hogy a kijelölt gyalogátkelőhely felé közeledő jármű vezetője, a jármű lassításával vagy megállításával képes lesz-e a gyalogos veszélytelen áthaladását biztosítani. Ezért rendelkezik úgy a KRESZ, hogy a gyalogos azokon a helyeken is ahol áthaladási elsőbbséggel rendelkezik, csak akkor léphet le a járdáról ha nyilvánvaló, – tehát minden kétséget kizáróan megállapítható – hogy a jármű vezetője biztosítani tudja a gyalogos áthaladását. A gyakorlatban olyankor kezdi meg az áthaladását amikor a biztonságos sebességgel közeledő jármű még féktávolságon kívül van.

A hivatalos statisztikából az is megállapítható, hogy az idős gyalogosok halálos baleseteinek háromnegyed része Budapesten következik be és csupán egynegyede történik vidéken.

Ennek az aránytalanságnak több oka van és ebben elsősorban nem az játszik szerepet, hogy Budapesten több idős ember közlekedik mint vidéken, hanem az, hogy itt nagyobb a forgalom és emiatt az idős emberek gyakrabban kerülnek érintkezésbe a közúti járművekkel. A bírósági ügyek tapasztalataiból az is megállapítható, hogy egyes gépjárművezetők az idős emberek közlekedésével szemben nem tanúsítanak nagyobb figyelmet és óvatosságot mint amilyent általában a gyalogosokkal szemben tanúsítanak.

Figyelemreméltó adat az is, hogy a balesetet szenvedett gyalogosok 12-13%-a kijelölt gyalogátkelőhelyen szenvedte el a sérülést, de a 60 évnél idősebb gyalogosok baleseteinek több mint 15%-a történt kijelölt gyalogátkelőhelyeken. Ennek a kedvezőtlen aránynak is számos oka van és ezek közül első sorban azt kell megemlítenünk, hogy az idős gyalogosok általában jobban betartják a gyalogosokra vonatkozó közlekedési szabályokat mint a fiatalabb gyalogosok, az úttesten való áthaladáshoz általában a kijelölt gyalogátkelőhelyet veszik igénybe és ezért éri őket ezeken a helyeken, a számarányukat meghaladó mértékben baleset. De ennek oka az is, hogy a kijelölt gyalogátkelőhelyre szabálytalanul ráhajtó járművek elől nehezebb mozgásuk és kedvezőtlenebb egészségi állapotuk miatt nehezebben tudnak kitérni.

A gyakorlatból azt a következtetést is le lehet vonni, hogy az idősebb gyalogosok kedvezőtlen egészségi állapotuk, nehezebb mozgásuk, gyengébb reflexeik és idegállapotuk miatt, a veszélyes helyzeteket nehezebben ismerik fel, a váratlanul felmerülő veszélyt nehezebben tudják elhárítani, kedvezőtlen biológiai állapotuk miatt sokkal sérülékenyebbek mint a fiatalok, náluk gyakran igen enyhe sérülés elszívódása esetén is súlyos, sokszor halálos eredmény következik be. Ezért, olyan esetekben amikor idős gyalogosok kerülnek a járművek útjába, a balesetek megelőzése érdekében sokkal nagyobb óvatosságot és gondosságot kell kifejteni mint amilyent a gyalogosok közlekedésének biztonsága érdekében általában tanúsítanak.

A baleseti statisztikából az is megállapítható, hogy szürkületben vagy éjszaka, kellően nem világított úttesten, közel négyszer annyi gyalogos szenved balesetet mint teljesen világítás nélküli úttesten. Nehéz kielemezni ennek a kivívó aránytalanságnak a magyarázatát. Mégis arra kell következtetnünk, hogy a részben kivilágított (nem kellően világított) úttesten, a gyalogosok nagyobb biztonságban érzik magukat mint a teljesen kivilágítatlan úttesten. Arra számítanak, hogy a járművezetők látják őket és hogy biztonságuk érdekében meg-

teszik majd a szükséges intézkedéseket. A járművezetők azonban, mert sok esetben nem használják ilyenkor a tompított fényszórót, hanem csupán városi világítással közlekednek, az úttesten levő gyalogost nem veszik észre, vagy későn észlelik és emiatt a balesetet nem tudják elhárítani. Ezzel szemben a teljesen kivilágítatlan úttesten a gyalogos és a járművezető éppen a látás teljes hiánya miatt nagyobb óvatossággal közlekedik. Ilyen úttesten a gyalogosok nagyobb figyelmet fordítanak a járműre, a járművezetők pedig legalább tompított fényszórót használnak és így rendszerint időben észlelik a gyalogost és lehetőségük nyílik a baleset megelőzésére.

A statisztika képet ad arról is, hogy igen jelentős számban szenvednek gyalogosok, – főleg idős gyalogosok, – balesetet a személyszállító tömegközlekedési járművek megállóhelyeinél, a járművek megállása vagy indulása közben. Ezek közül sok baleset kizárólag a gyalogos hibája miatt következett be, mert szabálytalanul haladtak át a járművek előtt, a le vagy felszállásnál figyelmetlenek voltak, a járművek kapaszkodóit a leszállás után sem engedték el és ezért a jármű továbbindulásakor őket elrántotta, mert elmulasztották a járművekben való kapaszkodást. Sok esetben azonban a baleset azért következett be, mert a járművek vezetői nem tartották be a járművek indításával kapcsolatos előírásokat, a le és a felszállás befejezésének bevárása és az ajtók becsukása előtt indították el a járművet.

A járművezetők jól ismerik azokat a közlekedési szabályokat amelyek a gyalogosok közlekedésének a biztonságát vannak hivatva biztosítani. A gyakorlati tapasztalatok azonban azt bizonyítják, hogy az említett szabályokat nem alkalmazzák mindig tudatosan. A bíróságok által elbírált ilyen típusú ügyekből megállapítható, hogy sok gépkocsivezető úgy közelíti meg azokat a helyeket ahol a gyalogosoknak elsőbbsége van, hogy csupán formálisan lassít és arra számít, hogy a gyalogos biztosítani fogja a gépjármű elhaladását.

Mások, bár látják a kijelölt gyalogátkelőhelyre lépő vagy azon már haladó gyalogost, arra számítanak, hogy a gyalogos előtt vagy mögött még el tudnak haladni és ezért a sebességet nem csökkentve hajtanak rá a kijelölt gyalogátkelőhelyre, vagy a járda és a járdasziget közötti útrészre. A legtöbb gépjárművezető a gyakorlati közlekedésben nem mérlegeli a gyalogos korát és állapotát, tudatosan nem figyeli meg azt, hogy a jármű előtt haladó gyalogos olyan személy-e aki képes a biztonságos közlekedésre. A gyakorlat azt mutatja, hogy sok járművezető még a baleset megtörténte után sem tudja azt, hogy az általa elütött gyalogos milyen korú vagy állapotú lehetett. Volt olyan ügy a bíróság előtt amelynek vádlottja még a baleset után is abban a meggyőződésben volt, hogy a kijelölt gyalogátkelőhelyen elütött gyalogos kb. 14–15 éves iskoláslány, holott valójában a balesetet szenvedett gyalogos 60 évnél idősebb asszony volt.

A legtöbb járművezető vezetés közben nem is gondol arra, hogy a gépkocsi előtt áthaladó gyalogos bár látja a közeledő gépkocsit, abban a tudatban halad át az úttesten, hogy a gépkocsi vezetője biztosítani fogja az ő áthaladását. A gyalogosok egy része nem rendelkezik megfelelő érzékkel a távolság és a sebesség felbecsülésére és ezért helytelenül méri fel a közeledő gépkocsi távolságát és sebességét. Máskor amikor a járdáról lelépnek, a gépkocsi felé tekintenek ugyan, de nem a gépkocsit nézik, hanem másra figyelnek és ezzel megtévesztik a gépkocsivezetőt, aki arra számít, hogy a feléje néző gyalogos a gép-

kocsit figyelni és ezért óvatosan fog közlekedni. A gépjárművezetők nagy része általában nem számít arra, hogy a gyalogost valamilyen váratlan esemény, – az úttest másik oldalán közlekedő jármű, az úttest közepén haladó villamos vagy a másik sávban közlekedő gépkocsi stb. – váratlanul visszalépésre kényszerítheti és így a gépkocsi útjába kerülhet. Sok esetben a gépkocsivezető helytelenül méri fel a gyalogos haladási sebességét, vagy nem számít arra, hogy a gyalogos váratlanul lelassítja vagy felgyorsítja lépéseit és emiatt kerülhet a gépkocsi útjába. Télen a veszély fokozottabb mértékben jelentkezik, mert a jobban felöltözött gyalogosok – különösen az idős gyalogosok –, a havas, síkos úttesten nehezebben mozognak, haladás közben arra figyelnek, hogy a jeges, csúszós úton el ne essenek, a kalapok, kendők, fülvédők stb. használata, a szemüvegek bepárásodása miatt rosszabbul hallanak és látnak, a nehezebb időjárási viszonyok miatt figyelmük jobban megoszlik és így közlekedésük biztonságára kevesebb figyelmet tudnak fordítani.

Sok baleset következik be azért, mert a járművezetők nem tartják be a párhuzamos közlekedésnek azt a szabályát, hogy tilos a kijelölt gyalogátkelőhely előtt, a másik forgalmi sávban lassító vagy álló jármű mellett elhaladni, ha a gyalogátkelőhelyen gyalogos megy át. Érdekes jelenség, hogy ilyen baleset bekövetkezése esetén sok gépjárművezető védekezik azzal, hogy azért nem állt meg, mert nem vette észre a másik gépkocsi előtt áthaladó gyalogost és nem is számított arra, hogy a másik gépkocsi azért lassított vagy állt meg, mert előtte gyalogos haladt át. Általában azzal védekeznek, hogy a másik gépjármű kanyarodására vagy más okból történt megállására számítottak, holott az adott helyzetben az volt a kézenfekvő, hogy a másik gépjármű a kijelölt gyalogátkelőhely előtt a gyalogos közlekedése miatt lassított vagy állt meg.

Idős gyalogosok közlekedési balesetei gyakran következnek be olyan útkereszteződésben, ahol nincs kijelölt gyalogátkelőhely. A tapasztalat azt mutatja, hogy ilyen helyeken a baleset oka rendszerint az, hogy a gépjárművezetők abban a tudatban, hogy itt a gyalogosnak nincs áthaladási elsőbbsége, a sebesség csökkentése nélkül keresztezik a gyalogos útját, mert arra számítanak, hogy ezeken a helyeken a gyalogos részükre elsőbbséget fog biztosítani. Miután a járművezetők egyrésze, vezetés közben a gyalogosok korát és állapotát tudatosan nem figyelni, az idős gyalogosok biztonságát szolgáló előírásokat gyakran nem tartják be és ez a mulasztás balesethez vezet. A gyalogosok nagyrésze viszont ilyen helyeken is abban a meggyőződésben közlekedik, hogy biztonságos áthaladásukat a járművezetők biztosítani fogják.

Az kétségtelen, hogy olyan útkereszteződésben, ahol nincs kijelölt gyalogátkelőhely, a gyalogos nem rendelkezik áthaladási elsőbbséggel és ezért mielőtt az úttestre lép köteles meggyőződni az áthaladás veszélytelenségéről és úgy köteles áthaladni az úttesten, hogy a járművek forgalmát ne zavarja. Mégis miután a KRESZ ezeken a helyeken is leheróvá teszi a gyalogos áthaladását, a járművezetőknek számítaniuk kell arra, hogy ezeken a helyeken gyalogos közlekedés várható és hogy a gyalogosok között lehetnek olyanok is, akik testi fogyatékoságuk, koruk vagy állapotuk miatt nem képesek a saját biztonságukra vigyázni. Ezért balesetveszélyes helyzet alakulhat ki, amennyiben nem csökkentik a sebességet és nem fejtik ki vezetés közben a tőlük elvárható figyelmet és körültekintést.

Hasonló okból következnek be a balesetek akkor is, ha a gyalogos olyan helyen megy át az úttesten ahol nincs elsőbbsége, vagy ahol tilos az áthaladás.

Számos olyan ügy került a bíróság elé amelyekből megállapítható volt, hogy a baleset azért következett be, mert a szabálytalanul, de még a gépkocsi féktávolsága előtt az úttestre lépő és azon áthaladni szándékozó gyalogos nem figyelt a közeledő gépkocsi felé, a gépkocsivezető pedig abban a meggyőződésben, hogy neki van áthaladási elsőbbsége, bár látta a gyalogost, sebességsökkenés nélkül folytatta útját és így ütötte el a gyalogost. A bírósági gyakorlatból arra is lehet következtetni, hogy egyes gépkocsivezetők nem fordítanak kellő gondot a gyalogosok biztonságára, ha úgy érzik, hogy saját közlekedésük megfelel a szabályoknak és az esetleges balesetért ők nem lennének hibázathatók.

Ez az álláspont helytelen, jogilag és erkölcsileg is súlyosan elítélendő. A KRESZ rendelkezési értelmében, a közúti forgalom minden résztvevőjének éberén, kellő figyelemmel és úgy kell közlekednie, hogy magatartása a személy és vagyónbiztonságot ne veszélyeztesse, másokat a közlekedésben ne zavarjon és a közút használatában ne akadályozzon. Ez a rendelkezés, de ezen kívül a közlekedési erkölcs és a mindenkire kötelező udvariasság is azt diktálja a járművezetőknek, hogy akkor is kötelesek mindent megtenni a balesetek megelőzése érdekében, ha balesetveszélyes helyzet bekövetkezésében vétlenek, ha a balesetveszélyes helyzetet kizárólag mások szabálysértő magatartása vagy mulasztása váltotta ki. De ezen túlmenően a gépkocsivezető büntetőjogilag is felelős a bekövetkezett balesetért, ha a szabálytalanul közlekedő gyalogos olyankor lép az úttestre amikor a gépjármű még féktávolságon kívül van és amikor a gépjárművezető a balesetet a jármű lassításával vagy megállításával még elháríthatta volna, ha az elhárítás érdekében a szükséges és megtehető intézkedéseket nem tette meg.

Általában megállapítható, hogy egyes gépjárművezetők a gyalogosok közlekedését biztosító szabályokat a gyakorlatban nem alkalmazzák mindig tudatosan és kellő határozottsággal, és ezen belül az idősebb és a testi fogyatékosokban szenvedő gyalogosok közlekedésének a biztonságára nem fordítanak olyan nagy figyelmet, mint amilyen az adott esetben indokolt lett volna. Sok gépkocsivezető az idős vagy testi fogyatékosokban szenvedő gyalogosok láttán sem változtat vezetési módszerein, nem is gondol arra, hogy az ilyen gyalogosok jelentős hátrányban vannak a fiatalabb, testileg és lelkileg ép gyalogosokkal szemben és ezért ilyen esetben fokozottabb figyelmet és óvatosságot kell tanúsítani.

Ha az ilyen típusú balesetek okait kutatjuk, az derül ki, hogy sok esetben a járművezetők figyelmetlensége, felületessége, máskor a járművezetők agresszív, antiszociális vagy önzésre hajlamos jellemvonása vezetett az idős gyalogos közlekedési balesetének bekövetkezéséhez.

A tárgyilagosság kedvéért meg kell állapítani azonban azt is, hogy az idős gyalogosok által elszenvedett balesetek jelentős részében a járművezetők szabálysértése mellett a gyalogosok szabálytalan közlekedése, figyelmetlensége, tudatlansága vagy felületessége is szerepet játszott abban, hogy a baleset bekövetkezett, sok esetben pedig kizárólag a gyalogos hibája vezetett a baleset bekövetkezéséhez.

A gyalogosok, – különösen az idős gyalogosok – az esetek több mint 60%-ában a balesetet az úttestbe való szabálytalan haladással vagy áthaladással, a tilos jelzésen való áthaladással, az álló járművek előtt vagy mögött való közle-

kedéssel, a mozgó járműre való fel- vagy leszállással és a tömegközlekedési járművekben a kapaszkodás elmulasztásával idézték elő. Az idős gyalogosok a szabálysértéseket általában a személyükben rejlő kedvezőtlen biológiai vagy pszichológiai adottságok miatt követték el. Sok esetben a látás, a hallás vagy a mozgásreflexek korlátozottak voltak vagy hiánya, a bizonytalan járás, az egyensúlyérzék csökkent volt, a veszélyhelyzet fel nem ismerése, a járművek távolságának vagy sebességének helytelen értékelése vagy az idős korral járó valamely más egészségromlás váltotta ki a baleset bekövetkezéséhez vezető szabálysértés elkövetését.

A bíróság előtt folyamatban volt ügyekből megállapítható az is, hogy igen sok idős ember egyáltalán nincs tisztában azzal, hogy őt a közúton való közlekedés közben milyen veszélyek fenyegetik. Sokan nem ismerik a közlekedési szabályokat, mások a saját közlekedési képességeiket becsülik túl. A bírósági gyakorlatban talákoztunk már olyan idős gyalogossal is, aki csak a baleset után tudta meg, hogy rövidlátó és ezért nem látta meg a feléje közeledő gépkocsit, mások azért nem hallották meg a villamos csengőjelzését mert az amúgy is megromlott hallásukat télen fűlvédő vagy fejkendő használatával még jobban csökkentették.

Álláspontunk szerint fokozni lehetne az idős gyalogosok közlekedésének a biztonságát ha ezek a gyalogosok tisztában lennének az őket fenyegető közlekedési veszéllyel, ha ismernék a közlekedési szabályokat, a saját közlekedési képességeik határait, a gépjárművek mozgási törvényeit, ha a járművek sebességét és távolságát megközelítőleg meg tudnák becsülni, ha ismernék a sebességnek megfelelő féktávolságot stb. Helyesnek tartanánk ha ezekről a kérdésekről a sajtó, a rádió és a televízió rendszeresen tájékoztatná az idős embereket. De célszerűnek látszik előadások szervezése is, amelyeken az idős embereket fel lehetne világosítani ezekről a kérdésekről. Erre annál is inkább szükség van, mert a gyalogosok közlekedési ismereteinek a bővítése érdekében eddig még igen kevés erőfeszítést tettrünk.

A gyermekek baleseteinek és a gyermekek által okozott baleseteknek az okai igen változatosak és sok tekintetben különböznek Budapesten és vidéken.

A vidéki gyermekek – elsősorban a har éven aluliak – lazább szülői felügyelet és ellenőrzés alatt állnak mint a hasonló korú fővárosi gyermekek, gyakrabban tartózkodnak felügyelet nélkül az úttesten, a közúti forgalmat még nem mindenütt szokták meg, azt kevésbé ismerik és ezért az őket fenyegető veszélyt sem tudják felismerni, megelőzni és elhárítani.

A hat évnél idősebb vidéki gyermekek nem ismerik megfelelően a gyalogosokra vonatkozó közlekedési szabályokat, azok betartására nem fordítanak gondot. Nem ismerik a kerékpározás szabályait és ezért azokat gyakran nem tartják be.

A gyermekek közlekedési ismereteinek a bővítésére sem a szülők, sem a pedagógusok, szervezeten és rendszeresen nem fordítanak elég gondot, a közlekedésből a gyermekekre háruló veszélyt nem mindig értékeli reálisan.

Miután vidéken ritkább a forgalom és kevesebb az útkereszteződés, a járművek nagyobb sebességgel közlekedhetnek mint Budapesten. A nagyobb sebességgel bekövetkezett ütközések pedig általában súlyosabb sérüléseket eredményeznek mint a kisebb sebességgel történő elütések.

Nincsenek pontos adataink arról, hogy a balesetet szenvedett és a balesetet okozott gyermekek nemük szerint hogyan oszlanak meg és azt sem tudjuk pontosan, hogy milyen korú gyermekek szenvednek vagy okoznak a leggyakrabban balesetet. A bíró gyakorlatban előforduló ilyen ügyekből arra lehet következtetni, hogy a gyermekbaleseteket kétharmadában fiúgyermekek és ezek közül is általában a 7-12 éves korú gyermekek szenvedik el vagy okozzák a legtöbb balesetet. Ennek a jelenségnek elsősorban az az oka, hogy a fiú gyermekek gyakrabban tartózkodnak az utcán mint a leánygyermekek, akik általában lakáshoz kötött játékot játszanak, a fiúgyermekek élénkebbek, bátrabbak és hajlamosabbak a csínyek elkövetésére. Ez a tapasztalat arra int, hogy a megelőzés érdekében elsősorban a fiúgyermekre és ezek közül is elsősorban a 7-12 éves korúakra kell a legnagyobb figyelmet fordítani.

Az elmondottak után tekintsük át röviden azt, hogy általában milyen közlekedési szabálytalanságok vezetnek a gyermekbalesetek bekövetkezéséhez, hogy a járművezetők, a szülők, a gyermekek felett felügyeletet gyakorló személyek, vagy maguk a gyermekek, általában milyen magatartással idézik elő a közúti baleseteket. Meg kell jegyeznünk, hogy az ilyen jellegű közúti baleseteknek sokszor több oka is van, gyakran a járművezetők és a szülők vagy a járművezetők és gyermekek együttes szabályszegése eredményezi a balesetet.

Miután a legtöbb gyermekbaleset a járművezetők hibájából következik be, először ezeket az okokat vegyük számba.

A járművezetők a baleseteket általában a KRESZ különböző forgalmi szabályainak figyelmenlenségéből, gondatlanságból vagy felületességből történő megszegésével okozzák. A gyakorlatból az állapítható meg, hogy a járművezetők jelentős része vezetés közben nem számol azokkal a már említett pszichikai és biológiai tényezőkkel amelyek a gyermekek közlekedésében fokozottabb baleseti veszélyt teremtenek. Ezért nem tulajdonítanak vezetés közben különös jelentőséget a KRESZ azon rendelkezéseinek amelyek a gyermekek biztonságát védik. Egyes járművezetők a megszokott vezetési módszereik szerint vezetnek és tudatosan nem törekednek nagyobb vezetési biztonságra olyan helyeken és olyan esetekben, amikor a forgalomban érintkezésbe kerülnek vagy kerülhetnek a gyermekekkel. Sok járművezető nem tudja, még többen vezetés közben nem is gondolnak arra, hogy a gyermekek a már említett pszichikai és biológiai adottságaik folytán nem képesek a saját biztonságukra kellően vigyázni és ezért ilyen esetekben nekik kell fokozottabb gondosságot kifejteniük.

Minden járművezető tudja, hogy a „Gyermekek” veszélyt jelző tábla arra figyelmeztet, hogy a gyermekeknek az úttestre lépésével fokozottan számolni kell, hogy a jármű a játszótér, iskola, vagy gyermekátkelőhely felé közeledik.

A gyermekbalesetek megelőzésének első feltétele az, hogy a járművezetők minden olyan esetben amikor „Gyermekek” feliratú veszélyt jelző táblához közelednek, vagy amikor az úttesten vagy annak közelében gyermeket látnak, számítsanak a gyermek következtelen, váratlan és veszélyes magatartására és ezért ilyen esetekben tudatosan fejtssenek ki az átlagosnál nagyobb gondosságot és körültekintést.

A legtöbb gyermekbaleset – a felnőttkorú gyalogosok baleseteihez hasonlóan – a kijelölt gyalogátkelőhelyen, vagy útkereszteződésekben következik be. Az e helyeken bekövetkezett balesetek oka rendszerint az, hogy a járművezetők a kijelölt gyalogátkelőhely előtt a jármű sebességét nem csökkentik a biztonsá-

ságos sebességre és a gyalogosok sem mindig tartják be a KRESZ-nek azt a rendelkezését, hogy az úttestre lépés előtt kötelesek meggyőződni az áthaladás veszélytelenségéről.

Sok járművezető nem számít arra, hogy a kijelölt gyalogátkelőhely előtt álló és látszólag a járművezető részére elhaladást biztosító gyalogosok mögül, vagy a gyalogosok közül a jármű elé szaladhat egy gyermek. Volt már olyan ügy a bíróság előtt, amelynek tényállása szerint, a halálos baleset azért következett be, mert a kijelölt gyalogátkelőhely szélén várakozó szülő kezéből a gyermek váratlanul kiszakította magát és a jármű elé szaladt, egy másik esetben pedig az iskolából hazatérő gyermek, az úttest túlsó oldalán levő járdán az édesanyját pillantotta meg, és hozzá váratlanul átszaladva futott egy gépkocsi alá. Több gyermekbaleset következett be azért, mert egyes járművezetők párhuzamos közlekedés esetén nem álltak meg a kijelölt gyalogátkelőhely előtt akkor, amikor a mellettük haladó másik jármű lassított vagy megállt, hanem amellet elhaladva ráhajtott a kijelölt gyalogátkelőhelyre és a másik jármű elől váratlanul felbukkanó gyermeket elgázolták.

A gyermekbalesetek bekövetkezésének gyakori oka az is, hogy a kerékpározó gyermekek előzése közben egyes járművezetők nem csökkentik kellően a jármű sebességét, előzéskor és jobbra kanyarodás esetén nem tartanak biztonságos oldaltávolságot, nem számítanak arra, hogy a kerékpározó gyermek figyelmét sok minden lekötheti, hogy sok gyermek dekoncentrált és ezért váratlan mozdulatot is tehet, haladási irányából indokolatlanul kibillenhet, vagy éppen féktávolságon belül szabálytalanul balra a gépjármű elé kanyarodhat.

A bírói gyakorlatból megállapíthatóan a szülők, a gyermek gondozói is követnek el olyan mulasztást, amelyek a gyermekek közlekedési baleseteihez vezetnek. Ezek a mulasztások elsősorban abban jelentkeznek, hogy a gyermekek felügyeletére és ellenőrzésére nem fordítanak elég gondot – különösen vidéken – elnézik, hogy a közlekedési tapasztalatokkal nem rendelkező, a veszély felismerésére képtelen kisebb gyermekek egyedül, felügyelet nélkül tartózkodnak az úttesten, a forgalmas főútvonalakon egyedül haladnak át, azok közelében játszadoznak, megengedik, hogy a gyermekek megfelelő biztonsági berendezésekkel el nem látott kerékpárral közlekedjenek forgalmas útvonalakon és gyakran ők maguk is szabálytalanul közlekednek a gyermekkel együtt.

A KRESZ rendelkezései szerint hat éven aluli gyermek, csak felügyelet mellett tartózkodhat főútvonalon. Mégis előfordult, hogy egy négyéves kislányt, amíg szülei az úttest szélénél a szomszédokkal beszélgettek, azért gázolt halálra egy gépkocsi, mert az úttest közepére ült le és ott játszadozott. Több esetben fordult elő az is, hogy a hat évesnél fiatalabb gyermeket azalatt gázolta el a gépkocsi, amíg szülei a kirakatokat nézték.

A KRESZ rendelkezése értelmében közúton csak olyan személy kerékpározhat, akinek ebben kellő jártassága van, 12 éven aluli gyermek azonban felügyelet nélkül csak mellékútvonalon kerékpározhat. E rendelkezés ellenére igen gyakori eset, hogy 12 évesnél fiatalabb és kerékpározni kellően nem tudó gyermekek felügyelet nélkül, a közlekedési szabályokat nem ismerve, az esti szürkületben lámpa vagy hatásos fékberendezés nélkül kerékpároznak a főútvonalon. Sokan elnézik gyermekeiknek, hogy forgalmas és veszélyes útvonalakon rördlizzanak, rollerezzenek, vagy görkorcsolyáznak, Sok szülő – különösen vidéken –, nem gondoskodik arról, hogy a gyermek kerékpárja fel legyen sze-

relve mindazokkal a biztonsági berendezésekkel, – különösen lámpákkal, priz-mával, megbízható fék és kormánykészülékkel, csengővel –, amelyek előfelté-telei a biztonságos kerékpározásnak.

A gyermekek nemcsak szenvedői a közúti baleseteknek, hanem gyakran súlyos balesetek okozói is. A gyermekek általában figyelmetlenségükkel vagy fe-gyelmeztelenségükkel okoznak balesetet. A balesetek oka rendszerint az, hogy gyakran a közút mentén levő létesítmények, vagy az út szélén álló járművek előtt vagy mögül, kapuk alól, máskor a kijelölt gyalogátkelőhelyen várakozó gyalogosok közül váratlanul és féktávolságon belül lépnek vagy szaladnak a közeledő jármű elé.

Sok közúri balesetet okoznak azok a kerékpározó gyermekek, akik várat-lanul és szabálytalanul balra kanyarodnak az őket előzni kívánó gépjármű előtt, vagy nem kellően világított területen lámpa nélkül kerékpároznak. Sok gyermek-baleset következik be azért is, mert a kerékpározó gyermekek nem az úttest szélétől számított egy méteres sávon belül és nem egymás mögött közlekednek, hanem az úttest közepén, gyakran többen egymás mellett haladnak, váratlanul irányt változtatnak, vagy figyelmetlenül ráhajtanak a forgalmi elsőbbséggel ren-delkező főútvonalra.

A tömegközlekedési járművekről – elsősorban a villamosokról –, való le-és felugrás, a járművek lépcsőin való utazás, menetközben az ajtók kinyi-tása, a járművek ajtóin és ablakain való kihajolás, a villamosokról az úttest fe-lőli oldalon való leszállás és a járdaszívet nélküli villamosmegállóban a be-érkező villamoshoz való váratlanul és figyelmetlen furás, a tömegközlekedési járművek technikai berendezéseinek a fejlettsége, az ajtók ablakok bezártsága miatt ma már ritkábban vezet balesethez, de még ma is előfordulnak ilyen jellegű balesetek.

Évente több idős ember balesete következik be azért, mert a járdaszívettel kiépített villamosmegállóban, a beérkező villamosról váratlanul leugró gyer-mekek elsodorják őket, akik a földre csve gyakran súlyos csonttöréses sérüléseket szenvednek. Különösen peremvárosokban okoznak gyakran közúti balesetet a kapukon váratlanul kihajtó vagy a járdán kerékpározó gyermekek. Az ilyen jellegű balesetek sérültjei a legtöbb esetben szintén idős emberek, akik meg-romlott egészségi állapotuk miatt késve észlelik a veszélyt és ezért azt nem tudják elhárítani.

A közlekedési balesetek megelőzése fontos állami és társadalmi feladat, melynek érdekében hatóságaink igen nagy erőfeszítéseket tesznek. A megelő-zés eredményességét a járművezetők és a gyalogosok a közlekedési szabályok betartásával, a közlekedési erkölcs megszilárdításával, kulturált és előzékeny közlekedéssel segíthetik elő.

Eredményes megvalósítása nélkülözhetetlenné teszi, hogy a sok gépkocsi-val rendelkező állami és társadalmi szerveink, fegyveres testületeink saját állo-mányukon belül minél gyakrabban széleskörű tartalmas felvilágosító, nevelő munkát végezzenek. Cikkemmel is e cél elérésére törekedtem.

Az egészségügyi szolgálat anyagi biztosítás fejlődésének áttekintése

Dr. Kurucz Tibor gy. alezredes, a hadtudományok kandidátusa

Lengyel József gy. alezredes

Az egészségügyi szolgálat tevékenységéhez szükséges anyagok, elsősorban egészségügyi anyagok választékára döntő mértékben hatnak a mindenkori fegyverek, a harcászat, hadműveletek lefolytatásának elvei, mivel ezek alapján határozható meg a várható egészségügyi veszteségek nagysága, annak megoszlása (égettek, sugársérültek stb. aránya). Ez többek között azt jelenti, hogy szakadatlanul változik a felhasználásra kerülő anyagok köre, s módosulnak az ellátás, utánpótlás lehetőségei. Ezért felmerül annak szükségessége, hogy esetenként áttekintsük az egészségügyi szolgálat anyagi biztosítása fejlődésének általános kérdéseit is.

1. Egészségügyi ellátás, egészségügyi anyagellátás általános feladatai

Az egészségügyi szolgálat gyógyító-kiürítő, járványvédelmi, megelőző és egészségügyi anyagellátási tevékenységét a fegyveres erőkn belül három fő irányban folytatja:

1.1. Összfégyvernemi feladatok, amelyeket a hadsereg egésze érdekében fejt ki, s amelyek elsősorban a megelőző, hygenes-járványügyi munkával kapcsolatosak. Ezek közül az alábbiak különleges anyagi igényeket is felvetnek:

- személyi egészségügyi felszerelési cikkek tervezése és biztosítása a teljes személyi állomány részére,
- személyi állomány profilaktikus ellátása (oltások, stb.),
- harci járművek munkaegészségügyi vizsgálata, járművek elsősegély felszerelésének meghatározása,
- tábori körülmények között az ivóvíz minősítése és az ahhoz szükséges eszközök biztosítása,
- elhelyezési körletek, katonai objektumok közegészségügyi szempontból történő ellenőrzése.

1.2. A hadtáp más szolgálati ágaival és más fégyvernemekkel együttesen megoldandó feladatok részben összfégyvernemi célok érdekében, részben az egészségügyi szolgálat tevékenységének biztosítására:

1.2.1. – az élelmezés közegészségügyi ellenőrzése, szükség esetén a személyi állomány vitamin profilaxisa stb.,

- rendszeresítésre javasolt ruházat véleményezése,
- elhelyezési körletek, objektumok tervezésében történő közreműködés.

A segélyhelyek, kórházak működéséhez szükséges hadtáp anyagok, híradó, műszaki, fegyverzeti, vegyvédelmi, gépjármű, kulturális anyagok szükségletének tervezése és biztosítása az érvényben levő normák alapján történik az illetékes szolgálati ágak, ellátó szervek saját hatáskörében.

A néphadseregünkben kialakított ellátási rendszer sajátosságaként az egészségügyi szolgálat évi tervező munkájánál mindössze néhány ágazat felé kell, hogy megadjon bizonyos igényeket (kórházi bútorzat, fehérnemű stb.).

1.2.2. – intézetek és kórházak állománytáblájának, anyagi normáinak kialakítása,

- az egészségügyi szolgálat erőinek és eszközeinek, segélyhelyek, intézetek, raktárak szállítása, telepítése,
- egészségügyi anyagok utanszállítása,
- technikai eszközök javítása,
- orvosi rendelők, kórházak, egészségügyi anyagraktárak építése, illetve tervezése,
- hadtáp kiképzés.

1.3. Az egészségügyi szolgálat által önállóan megoldandó feladatok együttesen úgy is jellemezhetők, hogy valamennyihez egészségügyi szakképesítés szükséges:

- sérült és beteg katonák kezelése, ápolása,
- egészségügyi intézetek, segélyhelyek működtetése,
- a személyi állomány egészségügyi állapotának, harcképességének fenntartása, helyreállítása,
- tudományos kutatás,
- egészségügyi felszerelés fejlesztése, egészségügyi anyagi normák kidolgozása,
- együttműködés a polgári és társfegyveres testületek egészségügyi szerveivel, valamint a baráti országok hadseregeinek egészségügyi szolgálataival.

A vázolt feladatok elvégzése rendkívül sokféle egészségügyi és más anyag tervezését, beszerzését, ellátását teszi szükségessé. Csupán az egészségügyi anyagok félesége meghaladja a 3000-t (még tábori körülmények között is). Számolni kell az erkölcsi kopás felgyorsulásával.

A korábbi háborúk tapasztalatai, de néphadseregünk életéből merített tanulságok is azt mutatják, hogy az egészségügyi szolgálat folyamatos anyagi biztosítása csak korszerű szervezési elvek alapján, a hadtáp, illetve az általános anyagellátás rendszerébe illesztve valósítható meg. Véleményünk szerint mindezek, valamint a szükségessé váló anyagok körének szakadatlan változása, az ellátás, utánpótlás lehetőségeinek változása indokoltá teszik, hogy áttekintsük az egészségügyi szolgálat anyagi biztosításával kapcsolatos általános kérdéseket. Elemezzük az eddigi tapasztalatokat, segítsük elő annak tudatosítását, hogy kü-

lönösen napjainkban az egészségügyi szolgálat csak akkor képes megoldani a reá háruzó feladatokat, ha többek között biztosítva van a hadtáp és a többi szolgálati ággal történő jó együttműködés is.

2. Az egészségügyi anyagellátás szervezésének általános tapasztalatai más hadseregeknél

Mindenekelőtt célszerűnek látszik áttekinteni a Nagy Honvédő Háború anyagi biztosításának rendszerét, mivel az ott felhalmozódott tapasztalatok alapul szolgáltak az MN egészségügyi anyagellátási rendszerének kiépítéséhez is. (Visszatekintve, ma már megállapítható, hogy a háborús tapasztalatokat az egészségügyi anyagellátás területén nem volt célszerű mechanikusan átvenni, különösen, ha azokat a békeellátás területén kívántuk hasznosítani. Így pl.: a vitaminok hosszú időn keresztül önálló anyagcsoportokat képeztek, feleslegesen növelve az adminisztratív feladatokat.)

2.1. A Nagy Honvédő Háború tapasztalatai

A Nagy Honvédő Háború idején a fegyveres erők számos szolgálata részt vett az egészségügyi szolgálat szükségleteinek kielégítésében. Különösen fontos szerepet játszott a hadtápszolgálat:

ruházati szolgálat: – kórházak, sebesültszállító vonatok, lazarettek, segélyhelyek ágyainak ellátása ágyneművel és fehérneművel. Az egészségügynél ezen a területen olyan sajátosságokkal kellett számolni, mint a használati – lejárati idő, nyilvántartás (egyrészt mint egészségügyi gazdasági anyag volt nyilvántartva),

- egészségügyi személyzet ruházata és fehérneműje, cserkészlet a kibocsátásra kerülő gyógyultak részére,
- fehérnemű cserkészlet az egészségügyi szolgálat alárendeltségében működő mosodák részére,
- irodaszer, nyomtatványok, kivéve a különleges egészségügyi nyomtatványokat és könyveket;

élelmezési szolgálat: segélyhelyek és kórházak élelmiszerrel és konyhai, étkezési edényzettel történő ellátása;

trén szolgálat: lóvontatású sebesültszállító eszközök, tábori konyha, éthordók, stb. biztosítása;

gépjármű szolgálat: sebesültszállító gépkocsik, autóbuszok, tehergépkocsik biztosítása és javítása tábori javító műhelyekben;

üzemanyagellátó szolgálat: aggregátok, gépjárművek, repülőgépek üzemanyag ellátása, egészségügyi célokat szolgáló benzín biztosítása, világításhoz, sterilizáló berendezések működtetéséhez szükséges üzemanyag ellátás, üzemanyag edényzet biztosítása;

műszaki szolgálat: világító berendezések – állomások – elektromos lámpák, szerszámkészletek biztosítása, javítása.

A többi fegyvernemnek – tüzér, repülő, politikai, híradó és mások kisebb vagy nagyobb mértékben szintén hozzájárultak az egészségügyi szolgálat ellátá-

sához. A *pénzügyi szolgálat* biztosította az utasításokban előírt pénzügyi eszközöket.

A *Szociális ügyek minisztériuma* feladatát képezte a hadirokkantak művégtagokkal, tolószékekkel történő ellátása.

Az egészségügyi szolgálat feladatainak ellátásához felhasznált anyagok felosztása:

Egészségügyi anyag: kizárólag a gyógyszer-tár kezelésében levő anyagok, amely nyilvántartás, igénylés szempontjai alapján a következő csoportokat foglalta magában:

- gyógyszerek,
- fertőtlenítőszeresek,
- bakteriológiai készítmények,
- kötszerek,
- gyógyszer-tári felszerelés,
- sebészeti műszerek és eszközök,
- fogorvosi és fogtechnikai anyagok,
- fizioterápiás és laboratóriumi eszközök,
- egészségügyi bútorzat,
- kísérleti állatok,
- egészségügyi statisztikai és egészségügyi anyagellátási nyomtatványok,
- egészségügyi sajtótermékek,
- csomagolóanyagok.

Egészségügyi gazdasági anyagok: ebbe a kategóriába az egészségügyi szolgálat által biztosított, előállított anyagokat sorolták: egészségügyi sátrak, hordágyak, hordágyalátétek, csónakok, szántalpak, hordágyheveder, műtőköpeny és fejkendő, vöröskeresztes karszalag és zászló, mütőcipő stb.

Fenti anyagokat az egészségügyi szolgálat szerezte be, tárolta és végezte a velük történő ellátást. Tárolásuk és nyilvántartásuk a többi gazdasági anyaggal együtt történt. (Ennek a sajátos rendszernek történelmi gyökerei vannak: a polgárháború éveiben ugyanis az Egészségügyi Népbiztosság szervezetébe tartozott a katona egészségügyi szolgálat főnöksége.)

Már a Nagy Honvédő Háború kezdetén felmerült egy racionális rendszer kialakításának igénye: mindazon anyagok, amelyek kizárólag egészségügyi célokra kerülnek felhasználásra, visszakerültek az egészségügyi szolgálat hatáskörébe. Azok az anyagok, amelyeket a Szovjet Hadsereg más szolgálati ágai is használtak a hadtáp szolgálat hatáskörében maradtak. A gyógyszer-tárak, segélyhelyek lehetőségei nem tették lehetővé az összes gazdasági anyag nyilvántartását, ezért a hadtáp végezte azok nyilvántartását. Mivel az egészségügyi és egészségügyi gazdasági anyagok között számos különbség állt fenn (méret, súly, nyilvántartás, javítás stb.) a háború végén már külön egészségügyi gazdasági anyagraktárakat létesítettek.

Mosoda-anyagok: a Nagy Honvédő Háborúban az egészségügyi szolgálat feladatát képezte az egész hadsereg és tábori mosodák ellátása szappannal, valamint a mosodák ellátása mosoda felszereléssel. Ide tartoztak: egyszerű fürdető berendezések, különböző fokon mechanizált mosógépek, centrifugák, kézi mosodák eszközei, mosdó- és mosószappan, szóda stb. Ezeket az egészségügyi

szolgálat szerezte be és tárolta. Ugyanakkor mindezen eszközök, anyagok igénylése, a berendezések üzemeltetése, nyilvántartása a hadtáp feladatát képezte.

A polgárháború nehéz hygenes-járványügyi körülményei között az összes mosodai anyag, mosodai ellátás az egészségügyi szolgálathoz tartozott. (Abban az időszakban az operativitás biztosítása érdekében ez teljesen indokolt volt!) A továbbiakban csak olyan eszközök maradtak az egészségügyi szolgálat birtokában, mint a mozgó fürdető és fertőtlenítő berendezések, amelyek hygenes-járványügyi rendeltetésűek, azonkívül speciális rendeltetéssel is bírtak: vegyi mentesítés. A II. világháborúban a hatékony járványügyi biztosítás érdekében az összes mosodai anyaggal történő ellátás – beleértve az egész hadsereg ellátását szappannal.

Más hadseregeknél általában csak a mozgó fürdető-fertőtlenítő eszközök tartoznak az egészségügyi szolgálat illetékességébe.

Egészségügyi és orvosi technika: alvázon elhelyezett berendezések, mint fürdető berendezések, fertőtlenítő kamrák.

Az egészségügyi és orvosi technikát csak az egészségügyi szolgálat alkalmazza. Természetesen, bizonyos kettősséggel kell számolni, elsősorban a berendezések, technika sajátos jellege miatt (mérétek, gépészet stb.).

Vitaminok és stimulátorok: ez az anyagcsoport önállóan csak a Nagy Honvédő Háború éveiben volt meg. A vitaminokat az élelmezési szolgálat szerezte be és bocsátotta az egészségügyi szolgálat rendelkezésére, amelyik profilaxis céljából az egész hadsereget ellátta. A vitaminok és stimulátorok nyilvántartása a gyógyszerházakban történt.

2.2. Német, francia tapasztalatok

Hasonló rendszer alakult ki a német hadseregnél is, mivel a háború során kitűnt, hogy az eredeti rendszer (az egészségügyi szolgálattal csak konzultál a hadtáp és önállóan végzi az ellátást) az egészségügyi szolgálat működését nem tudta folyamatosan biztosítani.

A francia hadseregben az egészségügyi anyagok kezelése – beszerzése stb. – az egészségügyi szolgálat illetékességébe tartozott, ehhez az egészségügyi szolgálat állományába megfelelő szaktisztek és szakosított raktárak tartoztak.

Az egészségügyi anyagraktárak gyógyszerészek vezetésével – és az egészségügyi gazdasági anyagraktárak minden esetben együttesen települtek.

2.3. Bundeswehr

2.3.1. Az egészségügyi szolgálat feladatai:

Egészségügyi szakértők közreműködésével megoldandó hadtáp feladatok. (Az egészségügyi szolgálat működéséhez szükséges katonai felszerelés beszerzése és biztosítása. Egészségügyi anyagok tárolása, szállítása. Rögtönzött sebesültszállító eszközök biztosítása. Az egészségügyi anyagok egyes kategóriáinak javítása. Állománytáblák kialakítása stb.)

Egészségügyi szolgálat saját hatáskörébe tartozó feladatok. Egészségügyi anyagi normák kidolgozása. Egészségügyi anyagok beszerzése és kezelése. Egészségügyi intézmények tervezése az egészségügy követelményei szerint. Sebesült-

szállító eszközök és más anyagok igényeinek megadása. Egészségügyi anyagok fejlesztésének követelményei, prototípusok kialakítása stb.

Kizárólag egészségügyi szakképesítéshez kötött feladatok: (orvosi, fogorvosi, állatorvosi és gyógyszerészeti feladatokkal kapcsolatos tudományos kutatás és műszaki fejlesztés. Egészségügyi intézmények működtetése. Sérültek és betegek kezelése, ápolása, gondozása stb.).

2.3.2. Az egészségügyi szolgálat és a hadtáp feladatainak elhatárolása

A hadtáp és az egészségügyi szolgálat feladatai egyes területeken szorosan összefonódnak. Illetékesség szerint az említett feladatok a következőképpen csoportosíthatók:

2.3.2.1. Hadtáp feladatok egészségügyi szakértők közreműködésével

Az egészségügyi szolgálat működéséhez szükséges katonai felszerelés beszerzése és biztosítása.

Egészségügyi anyagok tárolása a raktárakban.

Egészségügyi anyagok szállítása.

A genfi konvenció szerint minősített szállítóeszközök beszerzése és a szállítások végrehajtása.

Rögtönzött sebesültszállító eszközök biztosítása és a szállítások megoldása.

Speciális létesítmények (beleértve az egészségügyi óvóhelyeket is).

Rendelkezés az általános katonai tervezés keretei között az egészségügyi berendezések és anyagok felhasználására összhangban az orvosi követelményekre, az egészségügyi berendezések telepítésére.

Hadtáp kiképzés.

Egészségügyi és az egészségügyi szolgálat számára szükséges más anyag igényének jelentése.

A termelésből, bázisokról, ellátó helyekről származó anyagok rendelkezésre bocsátása.

Egészségügyi anyagok egyes csoportjainak javítása. (Gépjármű, technika.)

Közreműködés az illetékes szervekkel az egészségügyi intéztek, segélyhelyek állománytáblájának kialakításában.

2.3.2.2. Egészségügyi szolgálat saját hatáskörébe tartozó feladatok

Egészségügyi anyagok jegyzékének, normáinak – beleértve a szorosan ide tartozó anyagokat is – megszabása.

Egészségügyi anyagok beszerzése, kezelése az egészségügyi intézményeknél.

Egészségügyi és más anyagi igények megadása a hadtáp felé.

Szállítóeszközök igénylése:

- sebesültszállító járművek (páncélozott is),
- sebesültszállító vonatok,
- sebesültszállító repülőgépek,
- kórház- és sebesültszállító hajók,
- egészségügyi anyag szállító gépkocsik.

A sérültek szállíthatóságának, a szállítás időpontjának és a szállítás időpontjának szakmai szempontok szerinti meghatározása az általános katonai tervezés keretein belül.

Kiegészítő sebesültszállító és egészségügyi anyag szállítóeszközök igénylése. Sérültek kezelése, ápolása és ellátása a szállítás alatt.

Egészségügyi követelmények a speciális infrastruktúrához tartozó berendezésekkel szemben, beleértve az egészségügyi intézmények légtalmi létesítményeit.

Egészségügyi létesítmények tervezése; egészségügyi követelmények szerint. Személyi igények előterjesztése.

Egészségügyi kiképzés és továbbképzés.

Együttműködés a haderőnemek egészségügyi szolgálatával és polgári egészségügyi szervekkel.

Egészségügyi anyag igénylés.

Egészségügyi anyagok fejlesztésére vonatkozó direktívák, rendelkezések.

Egészségügyi anyag prototípusok kiválasztása.

Személyi és anyagi igények az állománytáblákhoz.

Egészségügyi anyagok karbantartása, javítása.

2.3.2.3. *Egészségügyi szakképesítéshez kötött feladatok*

Egészségügyi törvények, normatívák, stb. alapján – kizárólag egészségügyi szakképesítéshez kötött – feladatok az alábbiak:

Tudományos kutatás, műszaki fejlesztés az összes, kizárólag orvosi, fogorvosi, állatorvosi és gyógyszerészeti feladatokkal kapcsolatban.

A személyi állomány egészségügyi állapotának, harcképességének biztosítása, megőrzése, illetve helyreállítása.

Sérült és beteg katonák kezelése, ápolása és gondozása.

Egészségügyi intézmények működtetése.

Szövetséges erők katonáinak szükség szerinti és lehetőség szerinti ellátása.

Hadifoglyok részére orvosi segélynyújtás a genfi egyezményben foglaltak szerint.

3. *Az MN egészségügyi anyag ellátásának kialakulása*

3.1. A felszabadulást követő évek.

A felszabadulást követő időszakra – a demokratikus hadsereg kialakulásakor – a nehézségek, gazdasági, ellátási problémák voltak a jellemzőek. Az egészségügyi anyagi, az egészségügyi cikkjegyzékben olyan anyagok is szerepeltek, mint tábori lelkészruha, vizeskorsó, mosószippan stb.

3.2. Az 1950-es évek.

Az 1950-es években az általános hadseregfejlesztéssel egyidőben az egészségügyi ellátás és anyagellátás területén is gyökeres fordulat történt. Az egészségügyi szolgálat a hadtápbiztosítás szerves részeként végezte tevékenységét. Az egészségügyi anyagellátást a Nagy Honvédő Háború tapasztalataira támaszkodva alakítottuk ki.

Az egészségügyi anyagi szolgálat beszerzett olyan anyagokat is, amelyek nem szorosan vett egészségügyi anyagok (derékaljak, takarók, sátrak, vasalók, élelmezési felszerelések, tisztálkodó eszközök: mosdótál, vödör stb.).

3.3. 1960–75.

Az eltelt másfél évtizedben végbement fejlődés eredményeként megtörtént az anyagi profiltisztítás. Ennek következtében az egészségügyi szolgálat – mint

profilgazda – csak a kifejezetten egészségügyi anyagok tervezésével, fejlesztésével foglalkozik.

Természetesen a fejlődésből származó sajátosságoknak megfelelően időszakonként újból felül kell vizsgálni a cikklisztákat. Elképzelhető, hogy különösen háborús helyzetben akár csak a II. világháború időszakában másképpen értelmezendő a „profilgazda” szerepe, s egyes szolgálati ágak, közöttük az egészségügyi szolgálat is kénytelen több, nemcsak a saját szakanyagához tartozó cikk beszerzésével is foglalkozni.

A tábori egészségügyi intézetek, segélyhelyek működésének biztosításához több mint 10 szolgálati ág járul hozzá, nem kevesebb mint 200 féle cikkel. Ezek legnagyobb részét hadtáp szolgálati ágak adják. Jelentőségüket illetően nem lehet megtevesztő a tételek száma, mivel értékben, a szállítási, tárolási, javítási feladatokat tekintve a segélyhelyek és kórházak felszerelésének jelentős hányadát képezik. (Szállító és különleges járművek, sátrak stb.).

4. Következtetések

Az MN egészségügyi szolgálatának anyagellátása ma korszerű elveken nyugszik, összhangban a hadtápbiztosítás követelményeivel. A felmerülő igények a lehetséges mértékben egyeztetve vannak az állami egészségügyi szolgálat igényeivel, valamint a népgazdaság lehetőségével.

Az egészségügyi szolgálat anyagi, egészségügyi anyagi ellátását egy sor, különböző időpontokban megjelent kiadvány szabályozza (normák, nyilvántartás, technikai utasítás, segédletek stb.). Társadalmi, gazdasági rendünkből következően nincsen arra szükség, hogy a gyógyszerellátás területén néhány kivételtől eltekintve az országos szabványoktól (Gyógyszerkönyv, Gyógyszerrendelési útmutató, Formulae Normales, (szabvány vényminták) eltérő rendelkezéseket hozzunk.

Véleményünk szerint viszont indokolt lenne és ehhez a feltételek megvannak, olyan összefoglaló jellegű könyv megírása, amelyik egybefoglalja, értelmezi az érvényes előírásokat, utasításokat. Igen fontos lenne az egészségügyi anyagok leírása mellett jellemezni a kiképzési anyagokat (pl.: személyi egészségügyi felszerelés használatát oktató táblák stb.), de különösképpen mindazon hadtáp és más anyagot, amelyek nélkülözhetetlenek a segélyhelyek és kórházak működésének biztosításához. (Megszervezés, kódszám, rendeltetés, utalás a részletes leírást, kezelést tartalmazó segédletre, főbb műszaki adatok, az egészségügyön belül hol kerül alkalmazásra.)

Áttekintve az eddigi együttműködés tapasztalatait célszerűnek tartjuk egy külön fejezetet szentelni az immár igen nagyszámú szakkifejezés értelmezésére. Enélkül komoly hibák következhetnek be az együttműködés, ellátás, utánpótlás szervezésénél, főleg rövidítések alkalmazása mellett, fordításoknál. (Elegendő arra utalni, hogy pl.: még gyakran szerepel az „egészségügyi anyagellátás” helyett „egészségügyi ellátás” megjelölés!)

Az időszakos tábori egészségügyi felszerelés felülvizsgálat, átdolgozás alkalmával az egyéb szolgálati ágak által biztosítandó anyagok is felülvizsgálandók minőségileg és mennyiségileg is.

Elgondolás a vegyivédelmi hadianyag szükségleti számvetés, a tartalék és mozgókészlet képzés, valamint a szállítás korszerűbbé tételére

Z á m b ó B. E n d r e m k. a l e x r e d e s

Az általános anyagellátás és az általános anyagmozgatás területén egyre jobban elterjedő korszerű tervezési, szervezési és irányítási eljárások (módszerek), a katonai hadianyag-számvetés, az ellátás és a szállítás területén is éreztetik hatásukat. Ez lehetővé teszi, illetve elősegíti, hogy a vegyivédelmi hadianyag-szükségleti számvetéssel és az ellátással (utánpótlással) kapcsolatos feladataink végrehajtásában új eljárásokat dolgozhassunk ki és vezethessünk be.

Ennek indokoltságát támasztja alá az is, hogy az elmúlt években megtartott szakmai továbbképzéseken, a technikai konferenciák vegyivédelmi szekcióülésein szinte kivétel nélkül felvetődött, hogy a vegyivédelmi hadianyag-számvetés és az utánpótlás jelenlegi lebonyolítása, a tartalékok képzése és lépcsőzése – a különböző katonai szervezetek felépítési sajátosságait figyelembe véve – körülményes, sőt bizonyos értelemben túlhaladottnak tekinthető.

A szükségleti számvetéssel, a tartalék- és mozgókészlet képzésével, az utánszállítás végrehajtásával kapcsolatban felvetődő új problémák lényege talán abban összegezhető, hogy elgondolásainkkal, kutatásainkkal, hogyan adaptálhatjuk a korszerűbb számvetési, anyagellátási és szállítási lehetőségeket. A gyakorlatban ennek számos változata alakítható ki.

A vegyivédelmi hadianyag-szükségleti számvetés és az ellátás területén az előbbrelépés például azáltal is megvalósítható, hogy a szükséglet (beleértve a tartalék és a mozgó készlet is) kialakítása gépi adatfeldolgozással történne, valamint szervezeti szinthez kötött „egységjavadalmasítás”-ban, „egységkomplett”-ben kerülnének kiszállításra a vegyivédelmi anyagok (pl. hadianyag-feltöltés, egy vagy több szakfeladat, illetve 8 vagy 12 hónapot magában foglaló kiképzési időszak anyagi biztosítása).

A szervezeti szinthez kötött „egységjavadalmasítás” – „egységkomplett” – kialakításánál figyelembe lehetne venni az adott szervezet típusát, rendeltetését, és alkalmazását (pl. összefegyvernemi, területvédelmi, légvédelmi tűzér, rádiótechnikai, szállító, vegyivédelmi stb.) továbbá a szabványosított szállítóeszközöket (pl. rakodólap, konténer).

A témára vonatkozó elgondolások kifejtése során utalást teszünk arra, hogy a szervezeti szintekhez kötött „egységjavadalmasítás”-ok és „egységkomplett”-ek rendszerének létrehozása esetén az mennyire tehetné egyszerűbbé az ellátással kapcsolatos adminisztrációs munkákat is.

1. Számvetések előkészítése gépi adatfeldolgozással

A mindennapi életben lassan megszokottá és természetessé válik, hogy a nagy mennyiségű információk, adatok feldolgozásában és rendszerezésében a számítógépekre támaszkodnak.

A katonai élet jó néhány területére ma már hasonló megállapítást tehetünk. Az is ismert, hogy a katonai számítási központok rendelkeznek olyan adatfeldolgozó programokkal, programsémákkal, amelyek eredményesen oldanák meg a sok időt igénylő – szinte valamennyi területre kiterjedő – manuális adatfeldolgozó tevékenységet. Mindezek ellenére, az anyagi-technikai területeken, a számítógépes adatfeldolgozások általános, vagy széles körű elterjedtségéről még nem beszélhetünk egyértelműen.

A gépi adatfeldolgozás elterjedésének (általános bevezetésének) viszonylagos lassúságát minden bizonnyal objektív és szubjektív tényezők befolyásolják, de a végleges térhódítása nem kerülhető el. A gépi adatfeldolgozás széles körű bevezetésének valószínű az ad majd egy jelentős fellendülést, ha minden egyes katonai terület olyan feladatmegfogalmazó személyekkel rendelkezik, akik felkészültségükkel és szakmai (elméleti és gyakorlati) műveltségükkel fogva képesek lesznek csgakntul meghatározni, hogy mit, milyen célból, milyen adatok alapján, milyen részletességgel kell feldolgozni a számítógépen. Természetesen mindaddig, amíg ez reális valósággá nem vált, célszerű kutatni azokat a lehetőségeket, eljárásokat, melyek elősegíthetik, vagy éppen kiindulási alapját képezhetik az anyagi számvetések számítógépen történő elkészítésének.

A továbbiakban a szükségletű számvetés gépi programjának elkészítéséhez mutatunk be egy lehetséges elgondolást a teljességre való törekvés nélkül.

Az elgondolás kiindulási alapja az, hogy a vegyvédelmi hadianyag normatáblázatban előírtakat úgy csoportosíthatjuk át, amelyből szemléletesen tűnik ki és gyors áttekintést nyújt, hogy mi a járandóság egy katona-személy, egy katonai szervezet (pl. raj, szakasz, század, ... ezredtörzs stb.) egy szaktechnikai vagy harceszköz (pl. VSFUG, FMG, VMGK, önjáró lé. gá., IP-46M, VFK stb.) után és mekkora a mozgó tartalékkészlet $\frac{0}{10}$ -a, javadalmazása.

Például:

a) Egy katona-személy után jár:

- 1 csapatgázárlarc-készlet;
- 1 összefegyvernemi készlet;
- 1 db DP-70 típusú doziméter;
- 1 db FVCS-M típusú mentesítő csomag.

b) A teljes létszám után jár:

- gázárlarkészlet (állarcstest, szűrőbetét, hordtáska, pm. lemezből 1 doboz) + $10\frac{0}{10}$ tartalék;
- összefegyvernemi védőkészlet (védőköpeny, védőharisnya, védőkesztyű) + $10\frac{0}{10}$ tartalék;
- DP-70 típusú vegyi doziméter + $10\frac{0}{10}$ tartalék;
- FVCS-M típusú mentesítő csomag + $30\frac{0}{10}$ tartalék;
- tartalék szűrőbetét (szűrőbetét huzattal) + $40\frac{0}{10}$.

c) Egy sugárellenőrző katona után jár:

- 1 klt IH-5 egységes sugárázsmérő műszer.

d) Szervezetek után jár:

Szervezetek	Anyagok	Fejsérült részére gá	CO betét	Védőruha	Flanell alsó	OHSZ	Táb. meteo.	Mintavevő	IH-5	IH-31	IP-46M	AVJ-1	FVJ-1	S-66	VFK	IH-12	UT 24/10	Ködg.	PMV	ÓSHÉ	Rad. kor.	Szélvon.	VHÉ	stb.
— ku. kom. z. felderítő és foszab. raja									1						1									
— vsf. raj				4	4			1	1	1	4	1	1		1	1		6	1					
— sugárellenőrző raj				4	4					1		1	1		1	1								
— hátországi VSFJÓ				4	4		1		2	1		1			1				1					
— ö. vsf. raj				4	4			1	1	1	4	1	1		1	1	1	6	1					
— vsf. szakasz							1										1							
— ezred törzs		10	10											1						2	2	2	2	
stb.																								

e) Szaktechnika vagy harceszköz után jár:

Eszközök	Anyagok													
	WS-67	IH-3M	IH-12	IH-5	VFK	VJK	MK-67	MK-67P	MJ-2	Vv. techn. felsz.	UT 24/10	„NUKLEON-1”	TRL	stb.
— VSFUG	1							1						
— PSZH		1						1						
— VMGK									1	1	1	1		
— VLG-71			1	1	1	1								
— önjáró lé. gá.				1										
— mű. gépek (BAT, PKT, BTM, MDK-2)				1										
.														
.														
.														
stb.														

A bemutatott táblázatokon keresztül bizonyos mértékben érzékelhető, hogy az átcsoportosítással a normatáblázatban szereplő anyagfélések szükséglete már matematikai formulákban is megfogalmazhatók.

Például a létszám utáni gázalarkészlet és a tartalékkészlet összmenyiségének kiszámítását a $GA_{sz} = GA_8 + GA_8 \cdot 0,1$ képlet alapján, a tartalék szűrőbetét mennyiségét a $TSZÜB = SZÜB_8 \cdot 0,4$ képlet alapján határozhatjuk meg. Az eszközfeleségek, vagy anyagfeleségek túlnyomó többségénél természetesen már nem ilyen egyszerű a képletbe tömörítés, azonban néhány (vagy több tíz) egyszerű matematikai művelet soron (szorzás, összeadás) keresztül megkapjuk az eszközre, anyagra vonatkozó szükségletet.

A számítás elvi megfontolása alapján, és a matematikai képletek alapján elkészíthető a program algoritmus, melyből egy gépi programozási nyelv (pl. „ALGOL-60”) segítségével a számítógép számára „érthető” feladathalmazt, egy gépi programot állíthatunk össze.

A gyakorlatban azonban többször jelentkeznek olyan feladatok, amikor nem a teljes anyagi számvetésre van szükség, hanem csak részadatokra, melyet a létszám, vagy a szervezet egyes részei határoznak meg. Ebben az esetben készíthetünk egy kerek egészet adó gépi részprogramot is, amelyet annyiszor ismételhetünk meg folyamatosan, amekkora adatlistát mellékelünk a részprogramhoz.

Ha például több alakulatnál csak a létszám utáni vegyivédelmi hadianyag-szükségletét akarjuk meghatározni, úgy erre az alábbi rövid kis programot készíthetjük („ALGOL-60” programnyelven):

```

BEGIN INTEGER   GÁ, ÖFNI, DP, FVCS, TSZÜ, LÉT;
REAL           K1, K2, K3;
PROCEDURE      SZÁZ (x, y, z, alfa, béta, össz, K1, K2, K3);
VALUE         össz, K1, K2, K3;
INTEGER        x, y, z, alfa, béta, össz;
REAL           K1, K2, K3;
BEGIN          x: = y: = z: = össz + össz x K1;
               alfa: = össz + össz x K2;
               béta: = össz + össz x K3;
END;
INPUT          (össz, K1, K2, K3);
OUTPUT         (GA/∞, ÖFNI/∞, DP/∞, FVCS/∞, TSZÜ/∞);
END;
ADATOK
1000, 0.1, 0.3, 0.4;
 800, 0.1, 0.3, 0.4;
1200, 0.1, 0.3, 0.4;
stb.

```

(Megjegyzés: a bemutatott részprogram „RAZDAN-3” típusú számítógépen való megoldását az 1. sz. melléklet tartalmazza.)

A katonai szervezetekre összeállított számvetési teljes programok, vagy részprogramok természetesen nem csak a vegyivédelmi szakterületen alkalmazhatók, hanem a szervezési feladatok megoldásánál is. Ebben az esetben azt a célt szolgálhatja a gépi adatfeldolgozás, hogy a szervezet kialakításánál hogyan lehet összeállítani azt a struktúrát, amely a lehetőség szerinti optimális elvárásoknak megfelel, a rendelkezésre álló vegyivédelmi eszközökkel, szakkészerelekkel.

A felvetett elgondolások elegendő gyakorlati bizonyítást ez idáig még nem nyertek, azonban ennek ellenére úgy ítéljük meg, hogy az elmondottakkal és a bemutatott példával hozzájárulhatunk azon célkitűzéshez, mely a vegyivédelmi anyagi-technikai feladatok egy részének megoldását számítógépek alkalmazásával hivatott elősegíteni.

2. A szervezeti szinthez kötött „egységjavadalmazás” és „egységkomplett” meghatározása

A bevezetőben utaltunk arra, hogy a vegyívédelmi hadianyag „egységjavadalmazás”-ok, „egységkomplett”-ek kialakításánál, a katonai szervezet típusát, rendeltetését és alkalmazását lenne célszerű figyelembe venni. Természetesen egyetlen – elgondolást felvető és részletességbe nem bocsátkozó – cikk keretében arra nem lehet vállalkozni, hogy valamennyi – meghatározó jelleggel bíró – katonai szervezetre mint a „egységjavadalmazás”-okat és „egységkomplett”-eket dolgozzunk ki.

A cikkben csupán arra szorítkozunk, hogy az összefegyvernemi és a vegyívédelmi szervezetekre fejtsük ki elgondolásainkat.

a) Az összefegyvernemi szervezeteknél (a háterszágvédelmi alakulatok ellátásának speciális helyzetét figyelembe véve) az „egységjavadalmazás” és „egységkomplett” kialakítását az egységre, mint önálló ellátásban részesíthető, alapvető szervezetre tartjuk célszerűnek meghatározni.

Az „egységjavadalmazás”-ok létrehozásával biztosítható lenne az egységek (magasabbegységek) felé:

- a tömeg hadianyagokkal (pl. csapatgázálarc, összefegyvernemi védőkészlet stb.) való ellátás gyors lebonyolítása;
- a hadianyagok szállításának korszerűsítése (pl. rakodólapok, konténerrek stb.);
- a rakodás gépesítése;
- az utánpótlás tervezésének egyszerűbbé tétele.

Az „egységkomplett”-ek kialakításával biztosítható lenne az egységeknél (magasabbegységeknél):

- a vegyes összetételű hadianyagkészletek létrehozása (pl. mozgó tartalék-készlet);
- a raktári tartalék készletek szállításához való egységes előkészítése;
- a tartálékanyagok mozgatásának, szállításának meggyorsítása, egyszerűbbé tétele.

Természetesen felvetődik, hogy az összefegyvernemi jelleggel bíró egység (de főként a magasabbegység) vonatkozásában a vegyívédelmi hadianyag további készletezése a beosztott alárendeltek, illetve alegységek érdekében hogyan történjen, hisz különböző típusú és rendeltetésű zászlóaljok, századok és önálló szakaszok képezik az egység (magasabbegység) szervezetét.

Ez jogos problémaként vetődik fel. A megoldás erre részben több irányú lehet, részben a technikai feltételek és anyagi lehetőségek jelentősen behatárolják a konkrét megoldásokat. Gyakorlatilag elképzelhető, hogy a magasabbegységek önálló alakulatai „egységkomplett”-ekben kapják meg a hadianyag-utánpótlásukat, illet a mozgó hadianyagkészletek „egységkomplett”-ekben kerüljenek szállításra. Az egységek beosztott alegységeinél ez a megvalósítás már azzal járna, hogy egy adott feladatvégrehajtás során indokolatlanul megnőne a mozgó tartalékképzés, annak szállítótér-igénye, az anyagok kezelése és az elosztásokkal járó feladatok mennyisége. Az anyagmozgatáshoz szükséges technikai feltételeket pedig (pl. hidraulikus kéziemelő, emelővillás targonca, mint készletmozgató eszköz) alegység szinten is biztosítani kellene, de azoknál az alegységeknél feltétlenül,

amelyek önálló raktárral rendelkeznek és ahová a hadianyag kiszállítását „egységkomplett”-ekben terveznénk.

A rövid kifejtés és egyéb meghatározó tényezők alapján véleményünk az, hogy a magasabbegységek, egységek és önálló alegységek szintjéig van reális alapja annak, hogy a hadianyagkészletek „egységjavalmazás”-okban, a mozgó tartalékok „egységkomplett”-ekben kerüljenek szállításra és utánpótlásra, a beosztott alegységek részére pedig már az eddig kialakult hagyományos módon történhetne a továbbiakban is.

Egy másik problémaként szintén felvetődhet, hogy önálló alegység, egység és magasabbegység szinten olyan vegyivédelmi hadianyag-tartalékokra is szükség van, melyeket az „egységjavalmazás”-okban, „egységkomplett”-ekben nem lehet egységesen bekomplettizálni. Ilyen hadianyagok például a különböző tartalék vegyi- és nukleáris műszerek, javító egységkészletek, tartalék akkumulátorok, 4,5 V-os elemek, reagens-készletek, 0,5 feltöltés mentesítő anyag és egyéb speciális vegyivédelmi hadianyagok (pl. „CO” szűrőbetét, óvóhely szűrő-szellőztető berendezés, gázálc fejsérültek részére, személyi sugáradagmérő stb.).

Ezen problémának egy kedvező megoldását az jelenthetné, ha az ebben érdekelt alakulatok – a meglévő anyagokból – önállóan alakítanák meg azt a szállítandó készletet, mely biztosítaná az alakulat speciális vegyivédelmi anyagainak kielégítését.

A különböző típusú vegyivédelmi hadianyagokból összeállított „egységjavalmazás”-ok, „egységkomplett”-ek és a speciális igényeket kielégítő anyagi készletek együttesen tehát biztosíthatnák a mindenkori vegyivédelmi hadianyagkészletek (-tartalékok), összességében a vegyivédelmi anyagi szükségletek létrehozását.

A továbbiakban csak a vegyivédelmi „egységkomplett”-el mint a mozgó tartalékképzés és az utánpótlás egy lehetséges vegyes összetételű készletével foglalkozunk.

Az összefegyvernemi alakulatok vegyivédelmi „egységkomplett”-jei az alábbi anyagokat tartalmazhatja:

– csapatgázálc 50 klt; összefegyvernemi védőkészlet 22 klt; (mindkettő az érvényes szortiment szerinti megoszlásban); fegyver vegyimentesítő csomag 12 db; sugármentesítő csomag 24 db; 1 klt MK-67 típusú mentesítő felszerelés; 3 feltöltés kimutatócső ;(4x30 db) 10 db fűtőpatron; 1 csomag gázálc fertőtlenítő, 1 dl glicerin; 2 kg talkumpor; 100 db pm. szappan; 10 db celluloid sapka; 15 db füstszűrő papírkorong; 10 db jelentő úrlap; 200 db műanyag gomb a védőköpenyhez.

Az „egységkomplett”-ekből természetesen annyi kerülne összeállításra, amennyi az alakulat tartalékainak szállítását, illetve utánpótlását biztosítja.

A felsorolt anyagféleségek részben típusonként, részben vegyesen kerülhetnek csomagolásra, illetve ládázásra, majd rakodólapon a szállításhoz előkészítésre.

(A rakodólap méreteit és a hozzá kialakított ládatípust a 4. pontban részletebben ismertetjük.)

b) A *vegyivédelmi szakalegységek* vonatkozásában – elgondolásunk szerint – az „egységjavalmazás”-okat és „egységkomplett”-eket a vegyi-, sugárfelderítő, a mentesítő és a ruházat vegyimentesítő alegységekre lenne célszerű kialakítani.

A tömeganyagok (pl. védőeszközök, mentesítő anyagok) kiszállítását az „egységjavadalmazás”-ok, a mozgó tartalékok szállítását az „egységkomplett”-ek létrehozásával biztosíthatnánk.

Az „egységjavadalmazás”-ok és az „egységkomplett”-ek mellett itt is igénykényt jelentkezhethet a speciális készletek kialakítása, mivel a vegyivédelmi szakalegységek vegyivédelmi mozgó hadianyag tartalékának összetétele szintén nem egységes mindenütt. (Például az önálló vegyivédelmi századnál, illetve a zászlóaljnál [setenként a beosztott zászlóaljnál is] a szervezethez tartozó vegyivédelmi műhely vagy laboratórium – némely szervezetben mindkettő – szintén igényelheti a speciális mozgó anyagi tartalékkészletek [javító egységkészletek, vegyszerkészletek] képzését, amelyek az „egységkomplett”-en belüli készletezésnél nem kerülnek számításba.)

A kialakított „egységjavadalmazás”-ok, „egységkomplett”-ek, speciális anyagi készletek, vagy ezek többszörösei együttesen biztosíthatnák a vegyivédelmi szakalegységek vegyivédelmi hadianyagkészleteit és a mozgó tartalékait.

A különböző típusú vegyivédelmi szakaszból (szakaszokból) felépített vegyivédelmi század és zászlóalj szervezetek mozgó vegyivédelmi hadianyag-tartalékát az „egységkomplett”-ek számszerű kombinációjával alakíthatnánk ki.

Például egy önálló vegyivédelmi század mozgó vegyivédelmi hadianyag-tartalékát egy vegyi-, sugárfelderítő, két folyadékos mentesítő szakasz „egységkomplett” képzésével biztosíthatnánk.

A vegyivédelmi alegységek „egységkomplett”-je közül a mentesítő szakasz „egységkomplett”-et alakítottuk ki egy kísérleti változatként, amelyben az alábbi anyagfeleségeket komplettyíroztuk:

– 10 klt 70M gázálarc; 25 db 70M szűrőbetét; 8 feltöltés IP reagens-készlet; 15 klt védőruha; 15 klt flanell alsó; 10 db FVCS-M; 0,5 feltöltés mentesítő anyag (240 kg kalciumhypoklorit, 30 kg vízüveg, 60 kg mavefor, 150 kg szóda); 2 feltöltés reagens-cső a VFK-hoz (5x20 db); 20 db fűtőpatron; 20 db cellsapka; 30 db füstszűrő papirkorong; 20 db jelentőlap; 100 db műanyaggomb; 5 kg talkumpor; 1 liter glicerin; 1 db vegyszerkészlet az AVJ-hez (vagy GSZP-hez); 2 feltöltés reagens-cső az FVJ-hez.

A felsorolt anyagok részben típusonként ládázva, illetve hordózva, részben egyesben kerültek csomagolásra ládákban, majd szintén rakodólapokon szállításhoz előkészítésre.

Az „egységkomplett”-ek kialakításával kapcsolatosan azt azonban szeretnénk lerögzíteni, hogy azok tartalmi konkrétságát néphadseregi vagy seregtest szinten feltétlenül koordinálni és pontosítani szükséges, mivel a vegyivédelmi anyag- és eszközfeleségek, valamint a felhasználási (veszteségi) arányok nem egységesen jelentkeznek a néphadsereg különböző szervezetében meglévő vegyivédelmi szakalegységeknél.

Az „egységjavadalmazás”-okkal és az „egységkomplett”-ekkel történő vegyivédelmi hadianyagellátás és mozgó tartalékképzés kialakításánál természetesen még számos, az ellátással szorosan összefüggő és még nem teljesen lerendezett kérdésben célszerű lenne az egységes álláspont kialakítása. Ezek közül csak néhányat említenénk:

– a katonai szervezetek létrehozásánál olyan szempontok figyelembevétele melyek az anyagellátás tervezését és végrehajtását egyszerűbbé, eredményesebbé tehetik;

– lényeges szemléleti és gyakorlati változás eszközlése az anyagmozgatás gépesítése, a könnyen kezelhető és mozgatható szállítóterek (pl. különböző méretű konténerek) beszerzése terén;

– az ipar hadianyag-termékei csomagolásának, komplettírozásának célszerűbbé tétele, mely elősegítené az „egységjavadalmazás”-ok, „egységkomplett”-ek egyszerű kialakítását;

– egy állandó jellegű szervezet létrehozása, mely az anyagellátással kapcsolatos kérdéseket rendszeresen feldolgozná és a korszerű megoldások bevezetését elősegítené javaslataival, kidolgozott (kikísérletezett) anyagellátási rendszereivel;

– a vegyivédelmi hadinorma táblázaton, valamint az anyagnyilvántartási és anyagigénylési rendszerünkön oly módon változtatni, hogy azok gépi adatfeldolgozásához (gépi programok készítéséhez) felhasználhatók legyenek.

3. A nyilvántartásban és az anyagigénylésben bekövetkező változások

A vegyivédelmi hadianyag-ellátásra és a mozgó tartalékképzésre ismertetett elgondolásokból kiindulva, bizonyos értelemben egyszerűsödhet a vegyivédelmi anyagi számvetés elkészítése, az igénylések és a kiutalások végrehajtása. Ez a következőkben jelentkezhet:

– csapatszinten (de még seregtest szinten is) a vegyivédelmi hadianyag-ellátásra, -utánpótlásra vonatkozó tervezések lényegesen leegyszerűsödhetnek azáltal, hogy a vegyivédelmi hadianyag-tartalékok (mozgókészletek) számvetésének tételes elvégzése, illetve azok meghatározott szintű raktárkészlet szerinti lebontása nem válna szükségessé, hanem csupán az „egységkomplett”-eket kellene típusonként és számszerint összegezni, majd igénylés útján lebiztosíttatni;

– a vegyivédelmi hadianyag-nyilvántartás vezetését megkönnyítheti azáltal, hogy a mozgó hadianyagtartalékok rendszeres változásait – tételesen nem szükséges átvezetni a hadianyag-nyilvántartási könyvben, hanem a javító egységkészletek nyilvántartásának és a teljességi jegyzéken vezetett tartalmi változásaiak mintájára az adminisztrációs feladatok egyszerűbbé tehetők;

– az igénylések és a kiutalások lebonyolítása egyszerűsíthető lenne azáltal, hogy csupán az „egységjavadalmazás”-ok, illetve az „egységkomplett”-ek jelzését és mérőszámát lenne szükséges feltüntetni a felterjesztett igényeken, vagy a megküldött utalványokon;

– amennyiben az „egységjavadalmazás”-oknál és az „egységkomplett”-eknél – a megkülönböztetés érdekében – kódszámokat alkalmaznánk, akkor ez lényegében elősegíthetné a gépi adatfeldolgozást és a feladatvégrehajtás gépi könyvelését (adminisztrációját).

Ha például az összefegyvernemi „egységkomplett”-nek a római I-es, a folyadékos mentesítő szakasz „egységkomplett”-nek a római IX/b kódszámot adnánk, akkor a mozgó hadianyag-tartalék utánpótlásának igénylésénél – egy adott esetben – ezt lehetne feltüntetni:

„Igényem I-ből 5; IX/b-ből 2.”

A nyilvántartás és az anyagigénylés egyszerűsödési lehetőségeire utalva, ezek első benyomásként nemhogy egyszerűbbé, hanem látszólag még bonyolultabbá

tennék gyakorlati tevékenységünket. Azonban, ha alaposabban átgondoljuk a felvetett lehetőségeket és azt, hogy a mozgó hadianyag-tartalék számvetésének elkészítésében, lépcsőzésében, igénylésében, kiutalásában és leírásában (bevezetésében) jelenleg mennyi a félreértés (meg nem értés), akkor a felvetettek – látszólagos bonyolultságuk ellenére – kedvezően befolyásolhatják a gyakorlati munkánkat, s elősegíthetik a gépi adatfeldolgozások, nyilvántartások szakágon belüli széles körű elterjedését.

4. Az „egységjavadalmasítás”-ok szállíthatósága

Amennyiben a második pontban tárgyaltak megvalósításra kerülnének, úgy fontos tényezőként jelentkezik az „egységjavadalmasítás”-ok, „egységkomplett”-ek szállíthatósága.

Az „egységjavadalmasítás”-ok és „egységkomplett”-ek szállításánál célszerű lenne az a törekvés, hogy a már meglévő (rendszeresített), vagy az elkövetkező időszakban rendszerbe kerülő szállítóeszközöket (göngyölegeket) alkalmazzuk, illetve azokra tervezzünk. Ennek érdekében azokat a szállítóládákat, rakodólapokat esetleg szállítótartályokat (konténereket) válasszuk meg, amelyekkel a legeredményesebben hajthatnánk végre a készletezést, az anyagmozgatást és egyben az időszakos, vagy tartósabb tárolást is.

Az alkalmazandó szállítóeszközök megválasztásánál olyan szempontokat szükséges megvizsgálni, amelyek az alábbi igényeknek eleget tesznek:

- a biztosítják a vegyivédelmi hadianyagok gazdaságos csomagolását és a célszerű rakományképzést;
- biztosítják az anyagmozgatás gépesítésének lehetőségét;
- egy meghatározott ideig megóvják a tárolt vegyivédelmi anyagokat az értékcsökkenéstől, a közvetlen rongálódástól;
- biztosítják a szállítmányok könnyű ellenőrizhetőségét, valamint a csomagolt anyagok egyszerű cserélhetőségét.

A felvetett igényekből következik, hogy az „egységjavadalmasítás”-ok és az „egységkomplett”-ek szállítása úgy válhatna eredményessé, ha azokból – szabványosított szállítóládák alkalmazásával – szállítólapokon, vagy konténerekben „egységtrakomány”-okat hoznánk létre.

Ami tehát a vegyivédelmi hadianyag-tartalékok és mozgókészletek létrehozásában, mint korszerűbbet az „egységkomplett” jelentheti, ugyanaz a vegyivédelmi hadianyag-szállításban az „egységtrakomány” képzése.

Ez utóbbi gondolatfelvetés indoklásaként utalunk – az 1973-ban kiadásra került – „A Magyar Néphadsereg egységes tárolási utasítása” 223. pontjára:

„Az ellátás folyamatában az anyagmozgatás, szállítás idejének csökkentése érdekében a tagozatok rakodási (átrakási) és tárolási műveleteit – lehetőség szerint – legkevesebbre kell szervezni. Ezt döntő mértékben az anyagok (anyagi eszközök) nagyrészének egységtrakománnyá való kialakításával kell elérni.”

A vegyivédelmi „egységjavadalmasítás”-ok és „egységkomplett”-ek szállításánál a rakodólapos és a konténeres „egységtrakomány” képzési rendszer a legkedvezőbb. A konténeres szállítások jelentőségét megítélésünk szerint előtérbe

helyezheti adott esetekben az a körülmény, hogy azt nemcsak szállítóeszközként, hanem tárolójaként (raktáraként) is alkalmazhatjuk a vegyivédelmi hadianyagnak, illetve a mozgókészletnek (tartaléknak).

(Megjegyzés: mivel jelenleg sem a saját tapasztalataink alapján, sem leírásokból nem rendelkezünk olyan információkkal, hogy a konténerekben kialakuló belső klíma [pl. hőmérséklet, páratartalom] huzamosabb tároláskor hogyan hat a műanyagokra, vegyszerekre, és a gumianyagokra, így az előzőkben megfogalmazottakkal csupán mintegy lehetőségre kívántunk utalni.)

Az egységtrakomány-képzés rakodólapos rendszerének megvalósíthatóságára folytatott eddigi kísérleteinkben kialakítottunk egy szállítóláda típust, melynek méretei 600x800x450 mm. Ennek segítségével felmértük, hogy egy 800x1200 mm-es rakodólapon – hat típusládában – mennyi anyag fér el és annak össz súlya hogyan alakul. Ezen felmérés adatainak egy részét a 2. sz. melléklet tartalmazza. A kísérletekből kapott eddigi információk biztatóak, s előzetes következtésként elmondhatjuk, ha a típus egységtrakományok mennyiségi mutatói (egységjavadalmazások, egységkomplett, vagy ezek vegyesen) 75–80%-ban megközelítik az eddig ömlesztve (göngyölegben) szállított vegyivédelmi anyagok mennyiségi mutatóit, akkor a szállítótérigény növekedése ellenére – az egyéb területen megmutatkozó előnyök (pl. előkészítés, gépesíthető anyagmozgatás, tárolás stb.) miatt – a vegyivédelmi egységtrakományok kialakításának van reális alapja.

A rakodólapon (vagy konténerben) előkészített „egységjavadalmazás” és „egységkomplett”, valamint ezekből létrehozott „egységtrakomány” természetesen olyan problémákat is felvetnek, amelyek vizsgálata, illetve megoldása komplexebben kapcsolódik az előző pontokban felvetett témákhoz, s csak néhányat említenénk meg ezek közül:

- a gépesített anyagmozgatást biztosító raktárterek kialakítása;
- a különböző típusú szállító gépjárművekre történő gépi anyagrakodás (fel és le) technológiájának, munkafolyamatának kialakítása;
- az „egységjavadalmazás”-ok, de főként az „egységkomplett”-ek igényléseivel, nyilvántartásával, kódjelzésével és mennyiségi mérőszámával kapcsolatos MN, vagy seregtest (parancsnokság) szintű átfogó rendszer kialakítása;
- a vegyivédelmi anyagellátó bázisok (tárolóterek) egészét magába foglaló vagy csak meghatározott szintekhez kapcsolódó, egyetemes vagy részleges gépesítésének (adatfeldolgozás, anyagmozgatás, könyvelés) kialakítása.

Befejezésként ismételtlen utalunk arra, hogy a cikk keretében a vegyivédelmi anyagi-technikai terület néhány részkérdésére fejtettük ki elgondolásunkat, vagy vetettük fel a problémamegoldás egy bizonyos lehetőségét. A gyakorlati megvalósíthatóság szempontjából azt viszont világosan értjük és látjuk, hogy – a tárgyalt témák szoros egymáshoz való kapcsolódása miatt – a részmegoldások önmagukban nem elégségesek.

A cikkben leírtakkal célunk részben az volt, hogy a témában kutatást és kísérletezést folytatóknak néhány elvi és gyakorlati kérdésre ráirányítsuk a figyelmüket, részben pedig az, hogy a szakmai olvasóknak tájékoztatást nyújtsunk a témában eddig elért eredményeinkről.

028093 (000000)

RAZDAN-3 ALGOL

1975 05 07 21H 08' 46"

```

10061/1  BEGIN
10061/2  INTEGER GA, OFNI, DP, FVCS, TSZU, LET;
10065/4  REAL K1, K2, K3, OSSZ;
10070/1  PROCEDURE SZAZ (X, Y, Z, ALFA, BETA, OSSZ, K1, K2,
K3);
10076/2  VALUE OSSZ, K1, K2, K3;
10100/5  INTEGER X, Y, Z, ALFA, BETA, OSSZ;
10104/3  REAL K1, K2, K3;
10106/1  BEGIN
10106/2      X = Y = Z = OSSZ + OSSZ × K1;
10111/3      ALFA = OSSZ + OSSZ × K2;
10114/3      BETA = OSSZ + OSSZ × K3;
10117/3
10117/3  END;
10117/5  INPUT (OSSZ, K1, K2, K3);
10122/4  OUTPUT (OSSZ, K1, K2, K3);
10125/3  LINES 5;
10125/6  SZAZ (GA, OFNI, DP, FVCS, TSZU, OSSZ, K1, K2, K3);
10134/5  OUTPUT (GA, OFNI, DP, FVCS, TSZU);
10140/5
10140/5  END

```

TOEMB kapacitás 28 125 Felhasznált IDOE: 00H 02' 18" START

+. 1000000000/+04 +. 1000000000/+00 +. 3000000000/+00 +. 4000000000/+00

1100	1100	1100	1300	1400
880	880	880	1040	1120
1320	1320	1320	1560	1680
2596	2596	2596	3068	3304

VEEGE

FELHASZNAALT IDOE: 00H 02' 38"

2. sz. melléklet

Megnevezés	1 ládá- ban	6 ládá- ban	1 teli lá- da súlya kg	6 teli lá- da súlya kg	Össz. súly	Rakodó- lap 6 db üres lá- dával kg	1 üres lá- da súlya kg	Rakodó- lap súlya kg
60M gázálarc	70 db	420 db	46	276	321	153	18	45
60M gázálarc klt	25 klt	150 klt	65,5	390	375	153	18	45
70M álarctest	55 db	330 db	42	252	297	153	18	45
70M szűrőbetét	85 db	510 db	47,5	285	330	153	18	45
70M gázálarc klt	25 klt	150 klt	60	300	345	153	18	45
Védőköpeny	22 db	132 db	62	372	417	153	18	45
Védőharisnya+kesztyű	24 pár	144 pár	50	300	345	153	18	45
Védőruha klt	15 klt	90 klt	58,5	351	396	153	18	45
IP-46M	8 klt	48 klt	42	252	297	153	18	45

Az állatvágatások állategészségügyi problémái járványok esetén és hadműveleti területen

Dr. Bagi János á. alezredes

A korszerű hadseregek háborús élelmezés ellátásában az állati eredetű élelmiszerek, a táplálkozás szempontjából nélkülözhetetlen fehérjék biztosítása általában tartósított, hőkezelt – konzervek – formájában történik. E termék előállítása során érvényesülnek az érvényben levő általános és speciális állategészségügyi követelmények, szabályok és előírások. Ezek a termékek tehát ha külső károsodás nélkül, a szavarossági időn belül kerülnek felhasználásra, aggálytalanul közfogyasztásra bocsájthatók.

Külső behatások, szennyeződések – sugár, vegyi és biológiai harcanyagok, vagy belső romlások, puffadás, magas összcsiraszám stb. – esetén ezeket a termékeket is megfelelő közegészségügyi és állategészségügyi ellenőrzés és vizsgálat alá kell vonni és csak annak eredményétől függően bocsájthatók fogyasztásra. Erre a problémára itt most nem térünk ki.

Meg kell azonban említeni azt, hogy a legkorszerűbb hadseregben is, különösen a fejlett mezőgazdasággal és állattenyésztéssel rendelkező hadműveleti területen és a járvány súlytotta háttországban is számolni kell a vágóhidakon kívüli, a helyi állatvágatásokkal is, ahol lényegesen megváltoznak, rosszabbak lesznek a járványügyi viszonyok és az általános közegészségügyi és állategészségügyi helyzet.

Ezért célszerű erre gondolni, s általánosságban megismerni azokat a problémákat, amelyek felmerülhetnek háború esetén a táborig állatvágatások alkalmával, a vágóhidakon, vágóhelyeken, s amelyeket meg is kell oldani a fertőzés és károsodásmentes állati eredetű élelmiszerek, elsősorban a hús és húsipari termékek állatorvos közegészségügyi ellenőrzése, vizsgálatának biztosítása szempontjából.

Az állatok fertőződése

Háborús körülmények között általában romlik a járványhelyzet, rosszabbodnak a higiénés viszonyok. A felfokozott, megnövekedett anyagi, technikai, személyi és állatmozgások elkerülhetetlen szétgurcolói a természetes ragályanyagoknak, a fertőző betegségeket előidéző kórokozóknak. Számolni lehet ezen kívül az ellenség által alkalmazható tömegpusztító fegyverek hatásainak károsító tényezőivel, az esetlegesen behurcolt, vagy diverzáns cselekményekmenyek útján

bejuttatott különösen veszélyes kórokozók, rendkívüli járványveszélyt okozó szerepével. Ez bekövetkezhet úgy is, hogy különösen veszélyes fertőző betegségek kórokozóinak nagy tömegét juttatják be az országba, vagy kismennyiségű kórokozót, vagy fertőzött állatot, terméket csempésznek be, de a betegség kórokozója rendkívül ragályos és terjedése háborús körülmények között szinte feltartóztathatatlan. Erre a célra légieszközök, rakéták és diverzánsok bevetése egyaránt alkalmazható.

A sugárszennyezett területen történő állatvágatások állategészségügyi problémáit az „Útmutató a vágóállatok és termékeik állatorvosi vizsgálatára a sugárszennyezett területen” című, 1972-ben megjelent MNHF Eü. Szolgálat Főnökségi kiadványban már leírtuk, így erre itt nem térünk ki.

A vegyi harcanyagokkal, és egyéb kémiai anyagokkal való sérülés, szennyeződés, rezidium képződés, stb. állategészségügyi problémáit most szintén elhanyagoljuk, s így csak a fertőzések, járványok okozta állategészségügyi kérdésekkel, problémákkal kívánunk foglalkozni, amelyek a vágóállatok, illetve azok termékeinek állatorvosi vizsgálatával, ellenőrzésével függenek össze.

A feladatok megoldása szempontjából legalapvetőbb probléma az állatok fertőződése, ami általában bekövetkezhet:

- a fertőzött levegő belégzése útján;
- a nyálkahártyán, kötőhártyán és a bőrön, illetve annak sérülésén keresztül;
- a fertőzött takarmány, legelő és víz útján;
- a fertőzött rovarok, kullancsok és egyéb élősködők útján;
- a fertőzött talajtól és objektumoktól;
- a fertőzött, beteg állatokkal, emberekkel és fertőzött ápolási, használati eszközökkel, tárgyakkal való érintkezés útján;
- a biológiai harcanyagokkal töltött lőszeres, repeszek által okozott sérülések útján;
- fertőző környezetben való tartózkodás révén.

Általában – s ez a szabály érvényes békében és háborúban egyaránt – fertőzöttek, szennyezettnek kell tekinteni mindazokat az állatokat, amelyek a fertőzött területen tartózkodnak, vagy tartózkodtak, amelyek fertőzött, vagy fertőzésre gyanús takarmányt ettek, azzal érintkeztek, fertőzött vizet ittak és azzal érintkeztek, fertőzött vagy fertőzésre gyanús eszközökkel, tárgyakkal, felszereléssel, fertőző beteg, vagy fertőzésre gyanús állatokkal érintkeztek, azokkal közös elhelyezésben voltak, vagy vannak.

A fertőzésre, vagy fertőzésre gyanús állatok vágóállatként való felhasználásának engedélyezése, illetve a kitermelt hús és zsigerek közfogyasztásra való bocsájtásának eldöntése mindenkor az állategészségügyi szolgálat, illetve az illetékes állatorvos feladata.

A vágás engedélyezése, illetve a felhasználhatóság mértéke és módja nagymértékben függ a fertőzést okozó mikrobáktól, az általuk előidézett, s kialakult betegség súlyosságától, a szervezetben bekövetkezett kórbontani elváltozásoktól, a hús és zsigerek mikrobiológiai állapotától, azok fertőző képességétől, illetve ártalmasságától. A diagnózis szempontjából kétes esetekben és ha felmerül a mesterséges fertőzés gyanúja, alapvető követelmény a kórokozók laboratóriumi identifikálása, a beteg vagy fertőzésre gyanús állatok diagnosztizálása a vágás

engedélyezése, illetve a fogyaszthatóság eldöntése érdekében. E tevékenységnek három önálló, de a végértékelés szempontjából szigorúan összefüggő része van.

Először: az állatok vágás előtti állatorvosi, klinikai vizsgálata, diagnosztizálása, osztályozása, minősítése.

Másodszor: a hasított állatok húsának és zsigereinek érzékszervi, kórbonctani vizsgálata.

Harmadszor: a kiegészítő laboratóriumi vizsgálatok elvégzése.

Az élőállat vizsgálatának célja a beteg, vagy betegsége gyanús és az egészséges vágóállatok megállapítása, osztályozása, elkülönítése. A fertőzésre utaló esetekben a külső környezetből a mintavételek elrendelése, a minták vizsgálatának biztosítása, a vágás engedélyezése, vagy megtiltása.

A csarnoki állatorvosi vizsgálat célja a vágásra kerülő állatok hasított termékeinek és belső zsigereinek érzékszervi vizsgálata, a kórbonctani elváltozások értékelése, a feltétel nélküli felhasználhatóság eldöntése, s szükség szerint a mintavételek elrendelése, azok begyűjtése, s a szükséges laboratóriumi vizsgálatok elvégzetése.

A laboratóriumi vizsgálatok célja a kétes, vagy más egyéb indokolt esetekben a kórokozók laboratóriumi meghatározása, a feltétel nélküli, vagy a feltételesen fogyasztásra való alkalmasság laboratóriumi diagnosztikai megerősítése, illetve a fogyasztásra való alkalmatlanság indikálása, melynek alapján a húsvizsgáló állatorvos meghozza végleges döntését.

E vizsgálatok közül a leginkább idő, anyag és felszerelés igényes, s egyben a legbonyolultabb a laboratóriumi vizsgálatok elvégzése, a laboratóriumi diagnózis felállítása. A vizsgálatok történhetnek – a kórokozók milyenségétől függően – az egyszerűbb és a bonyolult, nagyobb műszerezettséget és felszereltséget igénylő vizsgálati módszerekkel. A vizsgálatok elvégzésénél gondolni kell az általában ismert, – a honos – de ezen kívül a kevésbé ismert – nem honos – kórokozók jelenlétére.

Az állatok fertőződése, vagy annak gyanúja esetén nagy figyelmet kell fordítani az állatok karanténosására, az állatok vágás előtti vizsgálatára, a csarnoki húsvizsgálatra és a laboratóriumi vizsgálatok elvégzésére, a vélemény alkotásra és a döntés meghozatalára. A fogyaszthatóságot kétséget kizáróan meg kell állapítani, s esetenként a felhasználást előírászerűen, a szükséges mértékben meg kell határozni, s alkalmatlanság esetén meg kell szervezni a megnyugtató és megbízható megsemmisítést, a követelmények szerinti ártalmatlanná tétel formáját és módját.

A vágóállatok, de általában az adott területen az állatállomány fertőzőségének, illetve az esetlegesen alkalmazott biológiai harcanyagok mielőbbi meghatározása mindenkor a legalapvetőbb követelmény. Ugyanis a fertőzött állatok, vagy a fertőzött területen a fertőzésnek kitett állatok időben és szakmailag megfelelően irányított, jól megszervezett levágásával nagy értékeket és az ellátás szempontjából nélkülözhetetlen termékeket menthetünk meg, s ugyanakkor meggyorsítjuk egyes kisebb-nagyobb fertőzési göcök felszámolását.

Biológiai harcanyagok alkalmazása, vagy rendkívüli veszélyes járványok, – amelyek igen gyorsan és agresszíven terjednek, mint pl. a ragadós száj- és körmőfájás, keleti marhavész, (marha pestis), fertőző tüdőgyulladás, (tüdőlob) afrikai sertés pestis, lópestis, malleus, baromfi pestis, stb. – esetén a fertőzött, de gyakran az egész fogékony állat levágását kell elrendelni akkor, ha az látszik az

egyetlen hatékony módszernek a gyors lokalizálásra, illetve a fertőzési góc felszámolására, és biztosítani tudjuk a termékek megfelelő tárolását és felhasználását. Ebben az esetben nagy felelősséggel kell eldönteni a soron következő levágandó állatok számát, a felhasználhatóság mérvét, a tárolás lehetőségét és módját, a szükséges megsemmisítést, az ártalmatlanná tételt, az alkalmazandó fertőtlenítést a fertőzött területen és a fertőzés gócéban.

A vágóállatok vágás előtti vizsgálatánál, a vágás végrehajtásának ellenőrzésénél, a kitermelt hús és zsigerek felhasználhatóságának eldöntésénél, a fertőzési gócok, a fertőzést közvetítő tárgyak, anyagok, élőlények felszámolásakor, illetve ártalmatlanná tételekor az alábbiakat kell figyelembe venni:

- tilos a csapatok személyi állománya részére olyan húst és húspari terméket közfogyasztásra bocsájtani, amelyek emberi fertőzés forrásai lehetnek és veszélyeztethetik a személyi állomány egészségét;

- hatékony intézkedések kiadásával és végrehajtásával törekedni kell a fertőzési gócból kiinduló járványok megakadályozására, a fertőzési góc lokalizálására, felszámolására, a szükséges előzetes intézkedések kiadására, a behurcolás illetve széthurcolás megakadályozására, mind a hadműveleti területen, mind a háterszágban egyaránt;

- hatékony intézkedést és végrehajtási utasítást kell kiadni a fertőzési gócok, a biológiai harcanyagokkal szennyezett terület lezárására; megjelölésére és annak mentesítésére, fertőtlenítésére;

- a lehetőség határain belül csökkenteni kell az élőállatok elhullását, a vágóállatok vágási veszteségét, az elkobzandó, megsemmisítendő hús és belső szervek mennyiségét.

Az említettek érdekében járványos időben, a hadműveleti területen, a biológiai harcanyagokkal fertőzött háterszágban az állategészségügyi szolgálatnak, a vágóállatok felhasználását eldöntő állatorvosoknak az alábbiakat kell megszervezni és végrehajtani:

- a járvány figyelő, jelző szolgálatot;
- a rendszeres és megbízható járványfelderítést;
- a fertőzésre gyanús esetekben a vizsgálatokhoz szükséges minták gyűjtését;

- az állatok és állategészségügyi objektumok őrzését, védelmét;

- ki kell dolgozni a fertőzés megelőzésének rendszabályait és lehetőség szerint biztosítani kell az állatok specifikus és nem specifikus védelmét, az ellenállóképesség fokozását, a várható, vagy a már meghatározott kórokozók szemben;

- biztosítani kell a szükséges oltóanyagokat – szérum, vakcina –, a diagnosztikumokat és a fertőtlenítő anyagokat;

- meg kell szervezni a fertőző beteg, vagy fertőzésre gyanús állatok azonnali kiemelését, a fertőzött helyek karanténosását, szükségszerűen mentesítését;

- a külső környezeti anyagokból – takarmány, víz, talaj, stb. –, az állategészségügyi objektumokban el kell relni a mintavételeket és a szükséges laboratóriumi vizsgálatokat;

- az állategészségügyi mentesítést, illetve fertőtlenítést, az extrém prophylaxis megvalósítását, a beteg, fertőzött állatok szükségszerűen gyógykezelését, a gazdasági szempontok mérlegelését;

- az állatok vágás előtti osztályozását, meghatározni a vágás sorrendjét, s a vágás elvégzésének végső határidejét;
- a vágási technológia, a hasítás, feldolgozás rendjét, esetleges különleges rendszabályait;
- a hús és a belső szervek - zsigerek - érzékszervi vizsgálatát és annak értékelését;
- a fertőzött, vagy fertőzésre gyanús állatok tartási, vágási helyén a szennyvíz, a trágya, a hulladék és az elkobzott szervek, a bőr és lábvégek, a melléktermékek, a fogyasztásra alkalmatlan nyerstermékek teljes és megnyugtató ártalmatlanná tételét és annak ellenőrzését;
- a fogyasztásra feltételelesen alkalmas termékek technológiai kezelését, illetve azok fogyasztására alkalmassá tételének módját és eszközét, végrehajtásának ellenőrzését;
- az állatok tartására, karanténozására szolgáló objektumok, istállók, karámok, stb., és a vágóhelyek, feldolgozó berendezések mentesítését, fertőtlenítését és annak ellenőrzését.

A fertőzött területen történő állatvágatások, a fertőzött vagy fertőzésre gyanús állatok tartása, karanténozása, levágatásának járványvédelmi és húshigiéniái rendszabályai az általában érvényben levő szakmai előírások, a hadseregek részére kiadott és érvényes háborús állategészségügyi biztosítás előírásai, valamint a szükségszerűen kiadásra kerülő főállatorvosi direktívákban meghatározottak szerint történik.

Különösen veszélyes járványok megállapítása esetén, vagy biológiai harcanyagok alkalmazásakor, de különösen az embert és állatot egyaránt megbetegítő fertőzések megállapításakor a kórokozók identifikálásában, a fertőzés felszámolásában, a veszélyek csökkentésében, a szükséges közegészségügyi és állategészségügyi rendszabályok kidolgozásában az állatorvosok tevékenységüket a legszorosabb együttműködésben végzik a katonai egészségügyi és élelmezési szolgálatokkal, a polgári állategészségügyi szervekkel és intézményekkel.

Ez az együttműködés magában foglalja:

- a közös felderítést és annak eredményéről a kölcsönös tájékoztatást;
- az adott területen alkalmazott biológiai harcanyagok, megállapított fertőzések diagnosztikai eredményeinek kölcsönös közlését;
- a kölcsönös tájékoztatást a terület, az objektumok, a víz, takarmány, stb. fertőzöttségéről, illetve annak fokáról;
- az általános és az adott terület, objektum járványügyi helyzetének megítélését;
- a karantén, illetve zárlat alá helyezett, megjelölt területekről, a tett intézkedésekről a kölcsönös tájékoztatást;
- a karanténok elrendelését és a felszámolási intézkedések összehangolását;
- a fertőzés továbbterjedésének, a megelőzés rendszabályainak összehangolását, végrehajtásának ellenőrzését;
- a szükséges és lehetséges oltások, vakcinázások és egyéb extrémprophylaxis megszervezését és végrehajtását;
- a beteg, fertőzött, vagy fertőzésre gyanús állatok felderítését, kiemelését és izolálását;

- a fertőzött állatok, állategészségügyi objektumok és a terület, növényzet, takarmány, víz, állategészségügyi mentesítését, fertőtlenítését, az állatokkal, fertőzött tárgyakkal, eszközökkel, termékekkel érintkezett személyi állomány egészségügyi mentesítésének megszervezését és végrehajtását;

- a fertőzött gócban, a lezárt területen a szükséges mentesítési, fertőtlenítési, féregtelenítési, rovarirtási munkák megszervezését és végrehajtását;

- a kitermelt és tárolás, raktározás közben szennyeződött, fertőződött, károsodott termékek vizsgálatát, mentesítését, fogyasztásra alkalmassá tételének módját és eszközét;

- a közreműködés, segítség megszervezését a személyi állomány, a technika, a szállítási eszközök mentesítésében;

- a kölcsönös kiegészítést a speciális anyagokkal, laboratóriumi felszerelésekkel, a szükséges vizsgálatok elvégzéséhez nélkülözhetetlen diagnosztikumokkal, a vizsgálatok kölcsönös elvégzésével, antibiotikumokkal, mentesítő, fertőtlenítő anyagokkal és eszközökkel, berendezésekkel, gépekkel;

- a zsákmányolt, begyűjtött anyagok vizsgálatainak összehangolását;

- a zárórendszabályok, a végfertőtlenítések, karantén felszabadító rendszabályok megszervezését, végrehajtásának ellenőrzését.

Előfordulhatnak a hadművelleti területen a járványhelyzetből adódóan rendkívül kedvezőtlen viszonyok, különösen veszélyes fertőzési gócban is, amikor az általánosan érvényben levő rendszabályokon kívül a katonai állategészségügyi szolgálatnak az alábbi különleges rendszabályokat kell életbe léptetni:

- az adott területet szigorúan lezárni, annak határát jól észrevehetően meg kell jelölni;

- meg kell szervezni a be- és kijárást, az átmenő forgalmat, a személyi állomány és az állatok mozgatását, az átjárást, a közlekedést, az anyagok, tárgyak takarmány, víz, trágya stb. ki- és bevitelének rendjét, az állati eredetű termékek és egyéb anyagok, eszközök ki és beszállításának rendjét, a mentesítést és fertőtlenítést;

- meg kell tiltani a legelőn tartott állatok átcsoportosítását, áthelyezését, áthajtását az egyik nyájból, csordából a másikba, rendszeresen kell végezni ezen állatok állatorvosi felügyeletét, hőmérsékletének ellenőrzését, klinikai megfigyelését és vizsgálatát;

- a beteg, illetve a betegségre gyanús állatokat azonnal ki kell emelni, azokat szigorúan el kell különíteni, gyógykezelésüket, állategészségügyi ellátásukat, vagy a fertőzés, a betegség jellegétől függően húsrá történő felhasználás végett levágásukat, vagy megsemmisítés, ártalmatlanná tétel végett leölésüket azonnal el kell rendelni, annak végrehajtását meg kell szervezni;

- meg kell szervezni a fertőzött vagy szennyezett állatok, valamint az állatok ápolására, kezelésére szolgáló eszközök, tárgyak, berendezések, a terület, a szállító eszközök, az igénybevett útvonal, az állatok tartózkodási helyének, az istállók, ólak, színek, karámok stb. szigorított állategészségügyi mentesítését és fertőtlenítését;

- meg kell erősíteni a komplex állatorvosi ellenőrzéseket és a járványvédelmi rendszabályokat a szükséges mértékben ki kell egészíteni;

- meg kell szervezni a mielőbbi diagnózis megállapításának lehetőségeit, a kórokozók gyors identifikálásának lehetőségeit;

– fel kell készülni az extrém prophylaxis végrehajtására, a széles spektrumú antibiotikumok, vakcinák, szérumok és egyéb szükséges gyógyszerek, oltóanyagok, fertőtlenítő anyagok biztosítására;

– fel kell készülni a szükséges tömeges oltások végrehajtására;

– meg kell szervezni a folyamatos felderítést és biztosítani kell a megbízható jelző és tájékoztató rendszert.

Általános érvényű szabály, hogy a járványsúlytotta, vagy a biológiai harcanyagokkal szennyezett területeken kisebb-nagyobb állatcsoportokban a fertőzések felszámolása nagymértékben függ a jól szervezett és hatékonyan irányított állategészségügyi tevékenységtől, és függ a megállapított kórokozók milyenségétől, azok fertőző tulajdonságaitól, ellenállóképességétől.

Ki kell azonban hangsúlyozni, hogy mindezeket az állategészségügyi járványvédelmi rendszabályokat úgy kell megszervezni és végrehajtani, hogy minden esetben – ha kell megengedhető szakmai engedmények, kompromisszumok árán és még további szigorított intézkedésekkel és technológiai eljárások elrendelésével, biztosítva legyen az élelmezést biztosító állatok vágása, a személyi állomány egészségének veszélyeztetése nélkül, és a népgazdasági érdekek, a lakosság ellátásának, biztosításának a figyelembevételével.

Meg kell még említeni azt is, hogy karanténoszások, zárlatok elrendelése esetén a már eddig elmondottakon kívül indokolt esetekben a hatékonyság érdekében még egyéb kiegészítő rendszabályokat is életbe kell léptetni:

– a fertőzött helyek, objektumok, karanténok fegyveres őrséggel való megerősítését;

– a fertőzött területről mindennemű anyag, tárgy, eszköz, takarmány, trágya, szennyvíz, termék, stb. megfelelő állategészségügyi mentesítés, fertőtlenítés nélküli kiszállításának, kiadásának megtiltását;

– a szigorú személyi mentesítés végrehajtását;

– a kijárási esetleges megtiltását, a bejárások korlátozását;

– a szállítások, a közlekedés rendjének megszigorítását;

– a karanténzott területen tartózkodó személyi állomány és az állatok ellátásának rendjét, az érintkezési, illetve átadó pontokon, kapukon, zsilipeken érvényes speciális intézkedéseket, rendszabályokat;

– az állatok, s elsősorban a vágásra kerülő állatok állategészségügyi mentesítési helyét előre ki kell jelölni és végrehajtásának rendjét meg kell határozni. E mentesítések történhetnek a fertőzés helyén, vagy annak közelében, kijelölt mentesítési helyen, a tábori húsüzem, illetve a kijelölt vágóhidak, vágóhelyek közvetlen közelében, az állategészségügyi osztagok, a húsüzem mentesítő erőivel és egyéb rendelkezésre álló erőkkel és eszközökkel.

Az elrendelt karantén intézkedések, utasítások megszervezésére, végrehajtására és ellenőrzésére megfelelő komendáns szolgálatot célszerű szervezni.

Nem térünk ki e fontos kérdés részletes szakmai ismertetésére, csak a probléma alapvető, s a más szolgálati ágakkal összefüggő kérdéseit, a személyi állomány ellátása szempontjából nélkülözhetetlen feladatok végrehajtására akartuk a figyelmet felhívni és az ezekből adódó egyéb személyi, anyagi, technikai kérdések, feladatok megtárgyalására, tisztázására, a konkrét feladatok meghatározására kívántunk kezdeményezést tenni.

Rendszabályok nemzetközi vasutakon történő csapatszállítás esetén

Darvas Ferenc alezredes

A belföldi katonai vasúti szállítások végrehajtását a Katonai Szállítási Utasítás részletesen szabályozza, ezt csapattisztjaink általában ismerik, előírásait betartják. A nemzetközi vasutakon történő szállítás végrehajtása azonban több vonatkozásban szigorúbb feltételek és különleges rendszabályok betartását követeli meg. A végrehajtott nemzetközi vasúti szállítások tapasztalatai alapján egy pár olyan kérdésre szeretnék e rövid cikk keretén belül választ adni, amelyek általánosak, a szállított alegységek szempontjából fontosak. Ezekről esetenként lehet eltérés attól függően, hogy a szállítás végrehajtását rögzítő egyezmény (szerződés) milyen előírásokat tartalmaz. Végrehajtás előtt azonban az eltéréseket a katonai közlekedési szervek közlik a végrehajtóval.

Általános rendszabályok

1. *Rögzítés előkészítése és végrehajtása (az 1. sz. melléklet szerint).*

2. *Étkezések és vízvételezések rendje*

Nemzetközi szállítás esetén minden egyes szállítmány önellátó. A szállítás időtartamától függően az étkelem lehet: – hideg étkelem, – meleg étkelem és forró tea, vagy kávé, – meleg ital. Problémát csak az étkelem vasúti kocsiba való elosztása, vételezése okoz, mivel a konyha kocsi és a személyszállító vasúti kocsikon a szállítmány futása idején átjárási lehetőség nincs.

Az étkelem felvételezését célszerű vasúti kocsinként, a kocsiparancsnok létszámjelentése alapján hátiethordóban (láda, papírzsák stb.) megoldani úgy, hogy étkezés előtt 2–4 órával a szerelvény megállásakor az éthordókat stb. a létszámjelentéssel együtt a konyhakocsiban leadják. Ott amikor az étkelem, tea, kávé stb. kész, a létszámnak megfelelően porciózzák és a közlekedési szervek által az étkezésre biztosított megállási időben azokat személyszállító kocsinként felvételezik. A vételezést vasúti kocsinként a kocsiparancsnok és 2–4 fő hajtja végre. Az étkelem kiosztása a személyi állomány részére a vasúti kocsiban történik. Felelőleges leszállások, mozgások elkerülése érdekében célszerű a sze-

relvény távbeszélő összeköttetésébe a konyhakocsit is bekapcsolni. Így a szállítmány ügyeletes tiszt megállások és az idők összehangolásával kézben tudja tartani az élelmiszer fegyelmezett vételezését.

Vizet (ivó, főző, mosdó) csak a katonai közlekedési szervek által előre meghatározott helyen és időben szabad vételezni, általában ezeken a helyeken történik a vasúti kocsik vízzel való feltöltése is. A vízvételezés végrehajtásánál jelen kell lenni a vasútállomás megbízottjának, szállítmányügyeletes tisztnek, a szállítmány orvosának (felcserének), akik kötelesek pontosan meghatározni a víz rendeltetését. A vízvételezés ügy történik, hogy a személyszállító vasúti kocsiból az összes víztároló edényeket kirakják a kocsik elé és megvárják míg a vasúti dolgozó a gumitömlővel odaér és edényeiket feltölti, amennyiben tömlő nincs, úgy a hátiéthordókkal felsorakozva mennek a vízcsaphoz és feltöltés után vissza. Ugyanebben az időben történik a vízszállító gépkocsik, illetve pótkocsik feltöltése, illetve utántöltése is.

Amennyiben a vasút területén hosszabb szakaszon nincs lehetőség vízvételezésre, vagy feltöltésre az ivó, főző és mosdó vizet a szállítmány vízszállító gépkocsijából, illetve pótkocsijából kell biztosítani.

3. Fűtő- és világító anyaggal való ellátás

A Katonai szerelvényeket nemzetközi szállítás esetén a szállításban részt vevő vasutak kötelesek ellátni fűtő- és világító anyaggal. Az igénylést a határátlépő állomáson a katonai közlekedési szervek által biztosított „Igénylés” nyomtatványon írásban kell leadni a kirendelt VKP-nak. A továbbiakban minden ország területén biztosítani fogják a fűtő- és világító anyagokat. Természetesen pontosan megjelölik azokat az állomásokat és időpontokat, hogy hol, mikor, milyen mennyiségű és fajtájú anyagot biztosítanak. A fűtő- és világító anyagok fajtáját és mennyiségét az időjárástól függően minden ország vasútjának „fűtési és világítási naptára” tartalmazza.

Tájékoztató képpen: a fűtés és világítás lehetséges

a) fűtés:

- a villamos fűtőáramot a mozdony,
- a fűtéshez szükséges gőzt a mozdony,
- olajkályhához a gázolajat a szállított csapat,
- a szén vagy fa tüzelésű kályhafűtéshez a szenet és fát az illetékes vasút biztosítja;

b) világítás:

- a villanyvilágítást akkumulátor biztosítja, az akkumulátorok cseréjét bármely vasút megtudja oldani,
- a vibarlámpákhoz a szükséges petróleumot az illetékes vasutak biztosítják,
- egyedi világításhoz a forrásanyagot a basználónak, vagyis a szállított csapatnak kell biztosítani.

Bármely ország területén a fűtő- és világító anyagért külön fizetni nem kell, mivel azt a fuvardíj magában foglalja.

4. Rakszelvényen túlnyúló, robbanó, tűzveszélyes áruk fuvarozása és megjelölése

Rakszelvényen túlnyúló, robbanó, tűzveszélyes (VÁK) áruk bármely vasút területén fuvarozhatók; de bizonyos esetekben és helyeken különleges rendszabályok betartása, illetve bevezetése szükséges, amelyeket az adott vasút állapít meg.

Ilyen rendszabályok lehetnek pl.:

a) Rakszelvényen túlnyúlók:

- ívben, alagútban, hidakon stb. korlátozott sebességgel, vasútműszaki kísérettel stb. haladhatnak át;
- egyes műtárgyak alatt egyáltalán nem közlekedhetnek (pl. híd, magasfeszültségű vezeték stb.);
- egyes vonalakon (vonalszakaszokon) egyáltalán nem közlekedhetnek stb.

b) Robbanó anyagokat (VÁK) árukat:

- gurítani, szalasztani tilos,
- vágányba épített tüztisztító helyen áttolni, áthasztani tilos,
- óvatosan kell tolatni stb.

c) Tűzveszélyes árukat:

- csak a tűzbiztonsági rendszabályoknak megfelelő helyen lehet tárolni, áthasztani stb.,
- az ilyen árukkal rakott kocsik közelében nyílt láng használata, dohányzás stb. tilos.

Ebből kiindulva a nemzetközi fuvarozási szabályzatnak megfelelően a rakszelvényen túlnyúló, robbanó, tűzveszélyes (VÁK) árukat jól láthatóan többnyelvű szabvány bárcával kell megjelölni. A bárcák nagyobb vasútállomásokon megvásárolhatók, vagy írásos igénylés (megrendelés) alapján az állomások utánvétellel megküldik.

Rakszelvényen túlnyúló küldemények megjelölése:

- amennyiben a szállítmányban csak egy darab van, a bárcát a rakomány mindkét oldalán el kell helyezni,
- amennyiben a szállítmányban több rakszelvényen túlnyúló küldemény van (pl. hk. vonat) az első és az utolsó jármű mindkét oldalán elhelyezett bárcával kell megjelölni.

A robbanó, tűzveszélyes (VÁK) árukat tartalmazó vasúti kocsikat az áruk nemének megfelelő bárcával kell ellátni. A bárcákat a vasúti kocsi oldalára az erre a célra rendszeresített bárcatartókon kell elhelyezni.

5. Vonatok összeállítása általában

A vonatokat a nemzetközi szabályok, valamint a vonatot fogadó állam előírásai szerint kell összeállítani.

Meghatározó tényezők lehetnek:

- az illető állam Katonai Szállítási Utasításának előírásai,
- az alkalmazott vonóerő,
- a vonatok fékrendszere,
- a fűtés neme stb.

Ezen tényezők figyelembevételével kell a vonatokat összeállítani úgy, hogy azok lehetőleg az átlépő határállomáson ne kerüljenek átrendezésre, vagyis a vonatok zárt egysége az induló állomástól a rendeltetési állomásig megmaradjon. Természetesen átrakások esetén ez a zárt egység megbomlik. Döntő szó minden esetben a berakást, átrakást végrehajtó VKP-é lesz, mivel a fogadó ország rendszabályait ő ismeri legjobban. De a szállítmányparancsnok saját igényeit minden esetben közölje a VKP-val.

Lehetséges összeállítási variációk:

- I. - pórekocsik (40-50⁰/₀),
 - személyszállító kocsik,
 - konyhakocsi,
 - pórekocsik (30-40⁰/₀),
 - robbanó, VÁK, tűzveszélyes, rakszelvényen túlnyúló stb. kocsik.
 - pórekocsik (10-20⁰/₀);
- II. - személyszállító kocsik,
 - pórekocsik (60-80⁰/₀),
 - robbanó, VÁK, tűzveszélyes, rakszelvényen túlnyúló stb. kocsik,
 - pórekocsik (20-40⁰/₀);
- III. - pórekocsik (40-50⁰/₀),
 - 2 db személykocsi,
 - 1-2 db pórekocsi,
 - 2 db személykocsi,
 - 1-2 db pórekocsi,
 - 1-2 személykocsi,
 - pórekocsik (30-40⁰/₀),
 - robbanó, VÁK, tűzveszélyes, rakszelvényen túlnyúló stb. kocsik,
 - pórekocsik (10-20⁰/₀).

A III. variáció elsősorban a szélesnyomtávú vasutakon fordul elő, mivel a személyszállító kocsik a tehervonati légfékbe nem kapcsolhatók be, a fékezésbe be nem kapcsolt kocsik száma viszont egy csoportban ketrónél több nem lehet.

A széles nyomtávon történő szállításhoz a szállítmányban utazó személyek részére 2-3 típusú vasúti személyszállító kocsit célszerű felhasználni:

1. Fülkés-párnás 32 ülő- és fekvőhelyest,
2. Fülkés-fapados 36 ülő- és fekvőhelyest,
3. Személykocsit (plackartnij, 87 ülő- és fekvőhelyest).

A technika szállítására egységes 4 tengelyes alacsony oldal falú kocsi áll rendelkezésre, melynek raksúlya 52 tonna, rakfelületének hossza 14 méter.

Széles nyomtávon a személyszállító kocsik fűtése, világítása külön-külön, önállóan történik.

6. Az utazás szabályai, leszállások rendje

A szállítmányban utazó személyi állomány (ti., tts., honv.) a részükre biztosított személyszállító (berendezett legénységi) kocsikban helyezkedik el. A sze-

mélyi állomány részére a kulturált utazás feltételeinek biztosítása céljából általában személyszállító vasúti kocsikat használnak. Téli időszakban azonban sok esetben igen nagy problémát okoz a katonai közlekedési szervek és a vasutak részére a személykocsik fűtése, mivel:

- a vasútvonalak egy része villamosított (10-40⁰/0), a vasúti kocsik nagy része villamosfűtésre nincs berendezve,
- túlsúlyba került a korszerű Diesel-vontatás (30-40⁰/0), de a Diesel-mozdonyaink legnagyobb százaléka és pontosan a nagyteherbírású tehervonati gépek (M-62-es sorozatú) fűteni nem tudnak,
- a gőzvontatás elenyésző (5-15⁰/0), főként ez is a mellékvonalakon,
- fűtőkazánkocsi pedig akár a MÁV, akár más vasutak területén igen korlátozott mennyiségben áll rendelkezésre, legnagyobb részük csak 4 db személykocsit képes felfűteni és általában menetrend szerint közlekedő vonatokat fűtenek,
- a korszerű 4 tengelyes vasúti kocsik egyedi olajkazános fűtése még nincs megoldva.

Leszállások rendje

A vasúti szerelvényről leszállni csak külön parancsra lehet, élelmiszer vételezés, vízvételezés, rögzítés ellenőrzése stb. céljából. Leszállást csak a szállítmányügyeletes tiszt engedélyezhet a vonat tartózkodási idejétől függően és a szerelvénynek azon az oldalán amelyiken a vonatforgalom nem nagy. A szállítmányügyeletes tiszt a leszállások engedélyezéséhez szükséges adatokat a katonai közlekedési szervektől, vagy a vasútállomás forgalmi szolgálattevőjétől kapja meg.

7. Őrzés, védelem, tűzvédelem

Nemzetközi szállítás esetén örököt a katonavonat első és utolsó kocsiján, valamint a közbeeső minden 6-ik kocsi platóján kell elhelyezni. Az időjárástól függően, tekintettel arra, hogy a korszerű (villany-, Diesel-) mozdonyok nagy távolságot, nagy sebességgel képesek megtenni, az örök részére egy-egy gépjármű vezetőfülkéjét is ki kell jelölni. Megállások idején az ör a vasúti kocsi platóján köteles tartózkodni úgy, hogy a szerelvény mindkét oldala megfigyelése alatt legyen. Hosszabb megállások idején az ör a vasúti kocsiról leszáll és a rábizott kocsik hosszában mozgást végez.

Amikor a vonat megmozdul az ör fellép a hozzá legközelebb eső vasúti kocsira, mivel a szerelvény rövid idő alatt felgyorsul, s az ör könnyen lemaradhat. Ugyanis egyes vasutak területén felhívás az indulásra sípjelet nem adja a mozdony. Ez azt jelenti, hogy az örnek nagyon figyelmesnek kell lenni, amennyiben leszáll a vasúti kocsiról.

Az örök felállítási ideje meghatározatlan, mivel a felállítási időt csak a vonat hosszabb tartózkodása esetén lehet meghatározni. A szerelvény első és utolsó kocsiján elhelyezett örök, valamint a szállítmányügyeletes tiszt és az őrpapancsnok között távbeszélő összeköttetést kell létesíteni.

A katonavonat védelmére az őrszemen kívül ügyeletes alegységet, ügyeletes légvédelmi alegységet (fegyvereket), vegyi-sugárfigyelő őrsöket kell kijelölni. Az alegységeket csak könnyű fegyverrel kell ellátni, nehéz fegyvereket a villamos felsővezeték miatt alkalmazni tilos.

A szerelvény huzamosabb tartózkodása idején az ügyeletes alegységből járőrözést kell szervezni, elsősorban az őrség megerősítése céljából. A járőrök csak a szerelvény mellett, annak hosszában mozoghatnak.

Nemzetközi szállítás idején nagy gondot kell fordítani a tűzbiztonsági rendszabályok szigorú betartására. E célból minden katonavonaton tűzoltó készüléket kell szervezni. A vasúti kocsikon elhelyezett járművek kézi tűzoltó készülékeit a járműből ki kell venni és a jármű első, hátsó tengelye közé az őrhely felőli oldalon a vasúti kocsi padlózatához kell erősíteni úgy, hogy azt az őr bármely pillanatban alkalmazni tudja. Ez természetesen kötelezővé teszi az őrök részére a tűzoltókészülékek használatának ismeretét. Az őrök akadályozzák meg, hogy tűzveszélyes, robbanó, (VÁK) áruval rakott kocsikban, vagy azok közelében nyílt lángot használjanak, vagy bárki is dohányozzon. A tűzveszélyes anyaggal rakott kocsikat az őrség által állandó megfigyelés alatt kell tartani. Ugyancsak megfigyelés alatt kell tartani a járművek ponyvázatát.

Amennyiben a szállítmányban tűz keletkezik a vonatot az erre a célra meghatározott jelzéssel meg kell állítani és az őr, tűzoltórészleg, szükség esetén az ügyeletes alegység erejével lokalizálni kell a tüzet. Ha a tűz terjed, saját erővel lokalizálni nem tudják, igénybe kell venni a tartózkodási hely szerint illetékes vasúti, illetve állami tűzoltóságot, valamint az összes vasúti tűzoltó berendezéseket és felszereléseket. A tűz eloltása után a katonavonat tovább folytathatja útját.

8. Okmányolás

Nemzetközi szállítás esetén a katonai szállítmányokat nemzetközi fuvarlevéllel kell feladni, melyet a MÁV árupénztár tölti ki a szabályosan kiállított katonai szállítmánylevél ellenében. A nemzetközi fuvarlevél alapján a vasúti kocsik felsorolása rovatban mindössze maximálisan három kocsi részére van hely, éppen ezért feltüntetjük a szállítmány első kocsiját és megjegyezzük, hogy a szállítmány kocsijai a csatolt jegyzék szerint. A jegyzéket amelynek rovatai meg kell egyezzen a szállítmánylevél hátlapján levő rovatokkal 7 példányban töljük ki, mivel abból minden határállomáson elvesznek 2-2 példányt. Amennyiben 3-4 stb. országon keresztül történik a szállítás a jegyzék példányszáma is növekszik.

A kocsi berendezési tárgyakat (pl. legénységi kocsi berendezés, konyhakocsi berendezés stb.) a berakást végrehajtó vasút rendszeresített nyomtatványán kell átvenni és visszaadni. A hiányokat, hiányosságokat (pl. ablaktörés, berendezési tárgy hiánya stb.) ezen a nyomtatványon (jegyzéken) kell feltüntetni, amelyet a berakó állomás főnöke (raktárnoka) és a szállítmányparancsnok (rakodótiszt) írnak alá. Amennyiben a kocsiberendezési tárgyak visszaadásánál mutatkozik hiány, úgy jegyzőkönyvet kell felvenni.

Amennyiben áthidaló lemez marad a szállítmányon (pl. kocsipadló leszakadása miatt, vagy véletlenül stb.) a kocsiberendezési tárgyakkal együtt jegyzékkel a berendezett konyhakocsiba berakva kell visszaadni és ólomzárral lezárni.

9. Szerelvények átbocsátása és vizsgálata határállomásokon

Nemzetközi szállítás esetén a katonai szállítmány teljes állományának alá kell vetnie magát a határvizsgálatnak. Ez a vizsgálat történhet kocsinként, a kocsinévjegyzék, vagy egyben, a szállítmányparancsnoknál levő összesített névjegyzék alapján. Az ellenőrzés gyakorlatilag történhet a szerelvényen névsorolvasás és számlálás, vagy csak számlálás útján, de történhet a szerelvény előtt kocsinként felsorakozva névsorolvasás és számlálás útján.

A vámvizsgálat a határvizsgálattal egyidőben történik, azonban személy szerinti vámcédulát kitölteni és leadni tilos.

A szerelvények vasúti okmányainak átadás-átvételét a vasutak végzik, ennek végrehajtása minden határállomáson 1–2 órát vagy többet is igénybe vehet.

A határátlépés történhet átrakással, vagy átrakás nélkül. Amennyiben át kell rakni a szállítmányt, mindenkor az átrakást végrehajtó katonai közlekedési szervek utasításait kell szigorúan és pontosan betartani.

10. Eljárás vasúti kocsí bönfutása esetén

A nemzetközi szállítások általában nagytávolságra történnek. A vasúti kocsik legnagyobb része gördülőcsapágyas, s a vasutak kizárólag exportvizsgás kocsikat bocsátanak rendelkezésre. A tapasztalat szerint azonban mégis előfordul tömeges szállítás esetén 1–2 vasúti kocsí hőnfutása, vagy meghibásodása.

Amennyiben ilyen eset fordul elő, elsősorban törekedni kell arra, hogy az ilyen kocsit kisorolás nélkül megjavítsák. Ha ez nem lehetséges a kocsí rakományát át kell rakni. Az átrakás történhet az adott vasútállomás által rendelkezésre bocsátott vasúti kocsira, a szerelvényben levő kevésbé kihasznált, vagy üres vasúti kocsira. Amennyiben vasúti kocsí egyáltalán nem áll rendelkezésre, a meghibásodott kocsit a vonatból ki kell sorolni, és vissza kell hagyni a rakomány kezelőivel, illetve őrséggel együtt.

A visszahagyott állományt élelemmel, pénzzel el kell látni a várható időtartamra. Bármely vasút a visszahagyott rakományt átrakás végrehajtása után díjmentesen köteles a szállítmány után küldeni, a szállítmányszám II. részeként. Ha az átrakást saját területen a rendeltetési állomástól nem nagy távolságra (50–100 km) kellene végrehajtani, és a kocsí kerekessel járművel rakott, ki kell rakni, majd útját lábba folytatja. Lánctalpas járművet, anyagot stb. minden esetben át kell rakni.

Ha személyekkel rakott kocsí hibásodik meg és megjavítása helyben nem lehetséges, úgy a személyi állományt a többi személyszállító kocsiba át kell szállítani, a meghibásodott kocsit kisorolni és a szállítmány folytatja útját.

A javításokat, átrakásokat, kisorolásokat úgy kell végrehajtani, hogy az a vonatot ne késleltesse meg, illetve menetrendjébe vissza tudjon kerülni, vagyis késését behozza.

11. Eljárás katonák lemaradása esetén

A korszerű villamos-, Diesel-vontatás esetén fokozottabban fennáll a veszélye annak, hogy a szállítmányból valaki lemarad. Leggyakoribb annak lehetősége, hogy az ör, vagy örök maradnak le. A vonatok felgyorsulása nagy

sebességre olyan rövid távon történik, hogy a felugrás, főként téli, csúszós időszakban igen veszélyes, ezért tilos.

Az a személy aki bármely okból a szállítmányból lemarad, haladéktalanul jelentkezzen a VKP (VKK)-nál amennyiben ilyen az állomáson nincs a vasútállomás főnökénél (forgalmi szolgálattevőjénél) jelentse (közölje) a szállítmány számát és kérje, hogy a legközelebbi vonattal küldjék a szállítmány után és lemaradásáról értesítsék a szállítmány parancsnokát.

Itt kívánom megjegyezni, hogy a Katonai Szállítási Utasítás előírása szerint a szállítmány berakástól a kirakásig a szállítmányszámot megőrzi. Ez a tétel nemzetközi szállítás esetén nem mindig érvényes. Általában, de átrakás esetén mindenkor a szállítmányok számai megváltoznak. Mivel a személyi állomány állandó, köteles ismerni a szállítmányszámot, változás esetén azt ismertetni (felírtni) kell. Más ország területén a lemaradt katona, amennyiben a nyelvet nem ismeri írja le a szállítmány számát és azt mutassa be.

Bármely állomás a lemaradt katonát díjmentesen köteles a szállítmány után küldeni, a lemaradásról a szállítmány parancsnokát értesíteni.

(A melléklet a folyóirat végén található.)

HADTÁP VEZETÉS, RENDSZERSZERVEZÉS ÉS ADATFELDOLGOZÁS

A hadtáp vezetés megszervezésének körülményei és módszerei az állandó harckészültség időszakában

MN 5232 hadtáptörzs

A hadsereg fejlesztésében a legutóbbi évek során elért eredmények, továbbá a katonai gazdálkodás rendszerében és irányításában bekövetkezett jelentős változások a különböző szintű parancsnokok, törzsek és szakirányító szervek vezető tevékenységének intenzív korszerűsítését követelték meg.

Az 1972. január 1-én általánosan bevezetett önálló költségvetési gazdálkodás, valamint a pénzgazdálkodásban bevont anyagok körének kiszélesítése tovább növelte az egységek gazdálkodási lehetőségeit.

A csapatgazdálkodás vezetésében döntő fontosságú változást eredményezett az ellátóközpontok rendszerbelépése, ennek kapcsán a magasabbegységek és a seregtest hadtáptörzs ellátást szervező munkájának módosulása. Az egységek az ellátás bonyolításában, az információ szolgáltatásban közvetlen kapcsolatba kerültek az ellátó központokkal, így az előljáró hadtáptörzsek ellátásra vonatkozó informálódásának lehetősége és az ellátásba történő beavatkozás szükségessége is megváltozott.

A csapatgazdálkodás vezetésének elvei és gyakorlata is alapos változáson ment keresztül. Ide sorolhatjuk a gazdálkodási hatáskörök és feladatok fokozatos leadását a végrehajtó szerveknek, az egyszemélyi parancsnok gazdálkodással összefüggő jog-, és hatáskörének, ezzel együtt felelősségi körének bővítését; a takarékos gazdálkodásban rejlő belső tartalékok, lehetőségek kihasználása érdekében a helyi kezdeményezés elősegítését.

Több vonatkozásban változtak a vezetés feltételei is. Az új számviteli rendszer fokozatos bevezetése, egyes területeken valamennyi anyagnemre való kiterjesztése, az adatfeldolgozás gépesítése napjainkban zajlik és már a kezdeti eredmények is igazolják, hogy a hadtápvezetés megvalósításához új kedvező körülményeket teremt. A végrehajtó szervek egységes ellátó szervezetbe való összevonása, a csapat-egészségügyi szolgálat vezetési rendjének módosulása, az elhelyezési szolgálat irányítási és szervezeti rendjének változása szintén hatást gyakorolt a hadtápvezetés megvalósítására.

Az új alapszabályzatok és szakutasítások a vezetővel és vezetéssel szemben magasabbszintű követelményeket támasztanak. Csak példaként említjük meg ezek közül az egyszemélyi parancsnoki vezetés szerepének növekedését; a PK HTPH egység szintű koordináló szerepének kiemelését stb.

A bekövetkezett változások összhatásaként:

- Megnövekedett az egységszintű hadtápvezetés szerepe, továbbá a gazdálkodás komplex tervezésében, szervezésében, elemzésében a magasabbszintű ellátás feltételei megteremtésében a hosszabb távra történő előrelátás szükségessége.

- Fokozott jelentőséget kapott a végrehajtás szervezése, a végrehajtásban részt vevő alegység parancsnoki állomány, ellátó szakaszparancsnokok, alegység szolgálatvezetők hozzáértő és követelménytámasztó munkája.

- A hadtápbiztosítás egységszinten történő megvalósításában, az élet- és munkakörülmények fejlesztésében változott az egyes szakágazatok szerepe, növekedett a komplex hadtápvezetés jelentősége, sőt több fontos hadtápjellegű feladat egyértelműen a parancsnoki és a pártpolitikai munka szerves részévé vált.

- A magasabbegység és seregtest hadtáptörzsek vezető tevékenységében lehetőség nyílt az ellátással összefüggő manuális munka csökkentésére. Ezzel együtt azonban ki kellett alakítani a gazdálkodás területein a központi célkitűzéseknek megfelelő követelmények érvényesítésének, a végrehajtás szabályozásának és elemzésének új rendszerét.

Seregtest hadtáptörzsünk munka kollektívája a hadtápvezetés körülményeiben bekövetkezett változások feldolgozása és tudományos igényű elemzése¹ alapján arra a következtetésre jutott, hogy a csapathadtáp vezetést az alábbi gondolatok jegyében célszerű korszerűsíteni:

- Figyelembe kell venni, hogy a vezetés alapjául szolgáló kidolgozott anyag a hadtápvezetés kialakított és gyakorlatban bevált módszerein, okmány és tervmintáin, továbbá az új alapszabályzatok és szakutasítások követelményein alapuljon.

- A különböző szinteken dolgozó hadtáptörzsek vezető tevékenysége megszervezéséhez és megvalósításához módszert, célszerű mintát adjon.

- Csökkentse, egyszerűsítse a tervek számát és helyezze előtérbe a komplex módon, az összefüggések alkotó figyelembevételével történő tudatos tervező és szervező tevékenységet.

- Rendszerezze és egyesítse a különböző vezetési szintek közötti adat-szolgáltatást, biztosítsa a hadtáp információ rendszer szabályozott működését és megteremtse az adatok gépi úton történő feldolgozásának feltételeit.

- Mindez együttesen segítse elő a céltudatos, hatékony hadtápvezetés egységes elvek és követelmények szerint – az egyszemélyi parancsnoki vezetéssel szoros összhangban – történő megvalósítását, azzal a határozott céllal, hogy az közvetlenül realizálódjon a HKSZ hadtápbiztosítása, a hadtápkiképzés és gazdálkodás területén.

¹ „A hadsereg csapatai ellátási rendszere fejlesztésének hatása a hadtápbiztosításra” Kapus Gyula alez. – Sáfár Bálint őrgy. (Az MN 5232 Tudományos Tanács által díjazott tanulmány).

„A hadtáp békevezetési rendszerének jelenlegi helyzete, elgondolás a békevezetési okmányok és a hadtáp információ-rendszere továbbfejlesztésére” MN 5232 hadtáptörzs által kidolgozott tanulmány.

I.

A kidolgozó munka összegezett eredményeként a korszerű hadtápvezetés fogalmát, jellemzőit, a korszerű hadtápvezetéssel szemben támasztott követelményeket a következők szerint fogalmaztuk meg.

Mindenekelőtt rögzítettük, hogy a *hadtápvezetés a csapatok vezetésének szerves, elválaszthatatlan része. A hadtápvezetés a különböző szintű vezetőszer-
vek azon gyakorlati tevékenysége, amely az alárendeltek valamennyi tevékeny-
ségének folyamatos vezetésére, a meghatározott feladatok maradéktalan végrehaj-
tására irányul azzal a céllal, hogy biztosítsa a csapatok harckészültsége; ki-
képzése és napi élete hadtápbiztosítására vonatkozó központi célkitűzések opti-
mális megvalósítását; az anyagi-, és pénzeszközök tervszerű, gazdaságos, szerve-
zett és szabályszerű felhasználását, valamint a hadtáp vezetőszervek, egységek
és alegységek felkészítését, folyamatos, tudatos és összehangolt működését.*

A vezetés fogalmából azt emeljük ki, hogy a vezetés nem valamiféle el-
vont folyamat, hanem a különböző beosztásokban dolgozó emberek nagyon konk-
rét gyakorlati tevékenysége, ami a napi munka minden területét át kell hassa.

*A hadtápvezetés megszervezésének és megvalósításának alapját az egyszem-
élyi parancsnoki rendszerből fakadó követelmények szigorú betartása képezi.*

**„A PARANCSNOK KATONAI SZERVEZET ÉLÉN ÁLLÓ EGY-
SZEMÉLYI VEZETŐ... A PARANCSNOK TELJES ÉS OSZTHATATLAN
SZEMÉLYES FELELŐSSÉGGEL TARTOZIK A RÁBÍZOTT KATONAI
SZERVEZET EREDMÉNYES TEVÉKENYSÉGÉERT... AZ ELŐL-
JÁRÓKTÓL KAPOTT FELADATOK MARADÉKTALAN VÉGREHAJ-
TÁSAÉRT, AZ EGÉSZ SZEMÉLYI ÁLLOMÁNYÉRT, A TÖRVÉ-
NYESSÉGÉRT, A KATONAI ÉLET SZABÁLYZATOK SZERINTI ÁL-
LANDÓ SZERVEZETTSÉGÉRT ÉS RENDJÉÉRT, VALAMINT A
GAZDÁLKODÁSÉRT”.** (Sz. Sz. 72., 73. pontja.)

Ebből a felelősségből következik, hogy a parancsnok a hadtápvezetés meg-
szervezésével, a hadtápbiztosítás gyakorlati megvalósításával szemben köteles
magasszintű, a szabályzatok előírásaival összhangban álló *követelményeket* tá-
masztani és a megvalósításhoz szükséges feltételeket biztosítani.

*A parancsnok hadtápbhelyettes és a hadtáptörzs elsőrendű kötelessége, hogy
a hadtápvezetést a hadtápbiztosítást a parancsnok követelményei szerint a sza-
bályzatok, szakutasítások és intézkedések alapján, a csapatvezetés rendszerének
szerves részeként, azzal összhangban valósítsa meg.* Ennek során biztosítsa a
parancsnok tájékozottságát a hadtápbiztosítás lényeges kérdéseiről, időben és
megalapozottan készítse elő a hadtápszolgálat egyes területeire, a gazdálkodásra
vonatkozó döntéseit; rendszeresen és folyamatosan vegyen részt az adott katonai
szervezet vezetésében és irányításában; javaslataival koordináló szerepkörének
betöltésével, személyes munkájával segítse elő az egyszemélyi parancsnoki ve-
zetés hatékony végrehajtását.

Az előljáró parancsnokok hadtápbhelyettesei az alárendelt parancsnokokkal
és hadtáp szervekkel szemben olyan követelményeket támasztanak, amelyek
végrehajtásához szükséges feltételek biztosításával, fokozódó eredményességgel
valósulnak meg a központi célkitűzések és az adott vezetési szint elgondolásai.

A korszerű hadtápvezetés, a vezetési funkciókat gyakorló emberek tevékenységén keresztül valósul meg. Ezek a funkciók: az információ biztosítás; az előtervezés és döntés, a tervezés és szervezés, a feladatok megszabása és lejtuttatása; az együttműködés és koordináció, az ellenőrzés és a végrehajtás értékelése, minősítése. A funkciók gyakorlása során a vezetők legfőbb feladata tudásukkal személyes ráhatásukkal mozgósítani az általuk irányított szervezetet a célkitűzések maradéktalan teljesítésére. Mindezt úgy érhetik el, ha a vezetőtevékenységüket a tudományos megalapozottság, vezetési koncepció, a főfeladatok megoldására való koncentráció; a magasfokú szervezethez; az alkotó, kezdeményezés kibontakoztatása; a vezetés operativitása, szilárdsága, folyamatossága és rugalmassága; a komplex vezetési szemlélet érvényrejtetése; a rendszeres és elemző ellenőrzés; a végrehajtás állandó segítése; rendszeres értékelése és minősítése jellemzi.

A hadtápvezetést az egyszemélyi pk. – hadtáphelyettes útján – valósítja meg. A parancsnok hadtáphelyettese a szolgálati szabályzat 101. pontja értelmében „FELELŐS AZ EZRED HADTÁPBIZTOSÍTÁSÁÉRT, A HADTÁPKIKÉPZÉSÉRT, AZ EZRED HADTÁPALEGYSÉGEK ÉS SZERVEK FELKÉSZÍTÉSÉNEK ÖSSZEHANGOLÁSÁÉRT, AZ EZRED (ÉS AZ ELLÁTÁSRA UTALTAK) ÜZEMANYAG-, ÉLELMEZÉSI-, RUHÁZATI ELLÁTÁSÁNAK, ELHELYEZÉSÉNEK MEGSZERVEZÉSÉÉRT, A HADTÁPGAZDÁLKODÁS IRÁNYÍTÁSÁÉRT, A CSAPATÉPÍTKEZÉS MEGSZERVEZÉSÉÉRT ÉS VÉGREHAJTÁSÁÉRT, A LAKTANYA RENDEL-TETÉSSZERŰ HASZNÁLATÁNAK, KARBANTARTÁSÁNAK BIZTOSÍ-TÁSÁÉRT, AZ EZRED MINDENNAPI ÉLETÉVEL, AZ ANYAGELLÁ-TÁSSAL KAPCSOLATOS SZÁLLÍTÁSOK MEGSZERVEZÉSÉÉRT ÉS VÉGREHAJTÁSÁÉRT, AZ EZRED HADTÁP MŰKÖDÉSÉÉRT, TO-VÁBBÁ A CSAPATGAZDÁLKODÁS MEGHATÁROZOTT EGYSÉG-SZINTŰ FELADATÁNAK ÖSSZEHANGOLÁSÁÉRT”.

A hadtáphelyettes kötelességeit – ezek közül a vezető tevékenységével szemben támasztott alapvető követelményeket – a Szolgálati Szabályzat 102. pontja tartalmazza. A Szolgálati Szabályzat előírásai szerint:

- állandóan *legyen kész* jelenteni az ezredparancsnoknak a hadtápbiztosítással kapcsolatos javaslatait. . . .
- *szervezze meg és irányítsa* az ezred hadtáp tevékenységét. . . .
- *tervszerűen irányítsa, hangolja össze* a személyi állomány élet- és munkakörülményeinek javításával kapcsolatos feladatok végrehajtását;
- *szervezze meg és hangolja össze* a szállítás, anyagmozgatás és tárolás, az anyagellátással (számvitellel) kapcsolatos gépi- adatfeldolgozás, valamint a gazdálkodás meghatározott egység szintű feladatainak végrehajtását;
- *vizsgálja ki és elemesse* a hadtáp anyagokkal és technikai eszközökkel kapcsolatos károkat, meghibásodásokat, *tegyen intézkedéseket* azok megelőzésére; *dolgoztasson ki rendszabályokat* a hadtápanyagok és technikai eszközök, létesítmények megóvására;
- *szervezze meg és irányítsa* az ezred belső hadtáp ellenőrzését, fogantatosítson rendszabályokat a gazdálkodási fegyelem megfelelő szinten tartására, a társadalmi tulajdon védelmére.

A korszerű hadtápvezetés elsőrendűen fontos jellemzőjét, tehát, hogy az, az egyszemélyi parancsnoki vezetés szerves, elválaszthatatlan részeként, azzal szo-

ros összhangban valósul meg. Az *egyszemélyi vezetés követelménye* érvényesül a hadtápszolgálat működésének és fejlesztésének irányításában is, ami azt jelenti, hogy az adott szintű hadtáp vezetőszervek, szakágak tevékenységéért elsősorban a parancsnok hadtáphelyettese felelős. A hadtáp szakágak irányítása a PK HTPH egyszemélyi vezetése alatt valósul meg. Ebből a felelősségből adódóan köteles törzse és a szolgálatiág-vezetők részére egyértelmű követelményt szabni és a végrehajtásról őket elszámoltatni.

A korszerű hadtápvezetés további fontos jellemzője, a *vezetés megalapozottsága*, ami egyrészt azt jelenti, hogy a hadtápvezetés tudományos alapokon – az érvényben levő szabályzatok, utasítások előírásain alapulva – legyen megszerezve, figyelembe véve a vezetés tudomány, a pszichológia és más tudományágak eredményeit; másrészt azt, hogy a hadtáp vezetőszervek minden szinten rendelkezzenek a döntéshez szükséges mennyiségű értékelt és feldolgozott információval. Dr. Susánszky szerint „Az információk döntések alapjául szolgálnak, tartalmuk, tárolásuk és továbbításuk rendszere egyik meghatározója a döntések minőségének”. Kijelenthetjük, hogy ez a hadtápvezetésben is igaz és érvényes. A hadtáp vezetőszervek tájékozottságát biztosító információ rendszer kialakításának színvonala fontos kritérium a vezetés korszerűségének. E nélkül nem képzelhető el tudatos vezetőtevékenység. A vezetés megalapozottságának további fontos összetevője, hogy az egyes célkitűzések reális számvetéseken alapuljanak, biztosíthatók legyenek a szükséges anyagi és pénzügyi feltételek; a célkitűzések feleljenek meg az adott egység, magasabbegység parancsnokok és a központi szervek által támasztott követelményeknek.

A vezetést továbbá csak akkor tekinthetjük korszerűnek, ha *vezetési koncepcióval rendelkezik*. Ez alatt a feladatok, a központi és helyi lehetőségek, adottságok, ellentmondások, fejlődési tendenciák néhány alapproblémában való megfogalmazását; a problémák megoldásának lehetőségeit; és az ebből fakadó célkitűzéseket értjük. A *célkitűzések* vonatkozhatnak a *fejlesztésre* és az adott szervezet közvetlen *működésére*. A célkitűzések megvalósítása érdekében *feladatokat* kell állítani, amelyek megvalósításához *feltételeket* kell teremteni. A különböző szinteken dolgozó hadtáptörzseknek az általuk belátható időszakra határozott elgondolással; a közelebbi időszakra konkrét, a távolabbi időszakra perspektivikus célokkal kell rendelkezni. A vezetési koncepció helyes és céltudatos kialakítása biztosítja az ötletszerűség, kapkodás kiküszöbölését és a feladatok átgondolt, reális meghatározását.

A vezetés korszerűségének másik fontos jellemzője a *főfeladatok megoldására való koncentráció*. A helyesen kitűzött célok teljesítése a fejlődés, az előrelépés szempontjából döntő jelentőségű, ezért törekedni kell a súlyképzésre, a feladatok helyes differenciálására; a rendelkezésre álló erőket és eszközöket a célok elérését biztosító főfeladatok megoldására kell összpontosítani. (Pl. munkakerő, hitelmaradványok felhasználása stb.) Ennek érdekében a végrehajtásban részt vevőkkel meg kell értetni a súlyfeladatokat és törekedni kell az egységes szemlélet kialakítására, formálására.

Biztosítani kell a vezető-tevékenységben és a feladatok végrehajtása során a *magas fokú szervezethez*. Ez elérhető a rendszeresen ismétlődő feladatok tervszerű és következetes végrehajtásával (pl. célszerű munkarend kialakításával, betartásával), a végrehajtás konkrét, személyre szóló megszervezésével, a végrehajtás személyi, anyagi, technikai feltételeinek biztosításával; a végrehajtók te-

vékenységének összehangolásával és a rendelkezésre álló idő célszerű elosztásával. Figyelembe kell venni, hogy a *szervezetlenség az egyik legsúlyosabb következményekkel járó vezetési hiba*.

A különböző szinteken dolgozó hadtáptörzsek vezető tevékenységét az alkotó *kezdeményezés* jellemezze. Kezdeményezésnek kell megnyilvánulni a célkitűzések teljesítéséhez szükséges új módszerek kialakításában, a feladatok megoldása érdekében az előjáró és együttműködő szervek felé (PK, előjáró hadtáptörzs, pártpolitikai szervek, fegyvernemek és szolgálati ágak, területi szervek stb.), továbbá biztosítani kell az egyes emberek, kollektívák alkotó, kezdeményező készségének kibontakoztatását.

A hadtápvezetést az *operativitás* jellemezze, ami alatt a helyzet kellő mértékben és időben való ismerete alapján, a helyzetváltozásokra való gyors reagálás szükségességét és képességét értjük. (Benne kell élni a pk.-i vezetés légkörében – időben tájékozódni és javaslatot tenni.) Az operativitás a célkitűzések teljesítésének fontos feltétele. A kedvezőtlen, gátló körülmények elhárítását, a számunkra kedvező helyzet kialakítását csak rugalmas, operatív vezetés képes biztosítani. Az operativitást nem szabad összetéveszteni a kapkodó, nem kellően szabályozott napi ügyintézésel.

A hadtápvezetés megvalósítása során alapelvnek kell tekinteni a *vezetés szilárdságát és folyamatosságát*, ami alatt a célkitűzések maradéktalan teljesítésére irányuló határozott és megszokott nélküli törekvést, a felmerülő akadályozó tényezők elhárítását értjük.

A hadtápvezetés szilárdsága egyben a végrehajtás *következetességét* is jelenti. A hadtápvezetés megszervezése során biztosítani kell a vezetés *rugalmasságát*; mert a végrehajtás körülményei esetenként szükségessé tehetik az eredetileg elgondolt megoldási módok megváltoztatását. A rugalmasság hiánya a vezetést bürokratikusá teszi, akadályozza a folyamatos működést és az együttműködést.

A vezető tevékenységben *komplex szemléletmódot* kell érvényrejuttatni. Ez alatt azt értjük, hogy a hadtáp *feladatok végrehajtását térben és időben összefüggéseikben* kell vizsgálni és szervezni. Pl.: a hadtápegységek harcckészültségével, kiképzésével és az ellátással, szállítással összefüggő feladatok végrehajtását összehangoltan kell megszervezni úgy, hogy az összefegyvernemi alegységek kiképzési feladatai és a hadtápegységek feladatai között is összhang legyen.

A komplex szemléletmód további összetevőjeként vizsgálni kell, hogy a feladatok teljesítése *mit jelent a végrehajtó ember számára*. Ehhez ismerni kell a végrehajtó állomány teljesítőképességét, felkészültségét.

Számolni kell a feladatok meghatározása során a várható *bangulati tényezőkkel*. Különösen a hadtápszolgálatban jelentős a *közgazdasági szemlélet* érvényesítése, ami azt jelenti, hogy a döntések gazdasági, pénzügyi kihatásait, az erők és eszközök, tartalékok felhasználásának követelményeit komplex módon számba kell venni. Azt is vizsgálni kell, hogy az elrendelt feladat *végrehajtása hogyan vezethető, szabályozható*. A végrehajtás során milyen problémák merülhetnek fel. Éppen ezért a feladat megszabásához végig kell gondolni a végrehajtás menetét is.

A komplex szemléletmód elemeként figyelembe kell venni, hogy az adott egység, magasabbegység hadtápszolgálat *milyen fejlődési fokon* áll, milyen sajátos

vezetési, működési rend alakult ki a múltban. Pl. a beosztásba újonnan kinevezett PK HTPH a kialakult rend figyelmen kívül hagyásával nem tervezhet. Az esetleges rossz hagyományok felszámolásához hosszabb, rövidebb ideig tartó tudatos munka szükséges.

A komplex szemléletmód részeként meg kell vizsgálni, hogy az elrendelt feladatok végrehajtását hogyan lehet figyelemmel kísérni. Milyen időközönként és módon tájékozódhat a PK HTPH a megszabott feladatok teljesítésének menetéről.

A korszerű vezetést jellemzi a változó helyzetnek megfelelő *minőségileg új módszerek és vezetési eszközök* alkalmazása. A hadsereg fejlesztéséből, a gázdálkodás korszerűsítéséből, a szolgálati létkörülmények fejlesztéséből következő új feladatok megoldása, az új számviteli rendszer bevezetése, a gépek hatékony felhasználása, új módszerek alkalmazását követeli. Erre csak korszerű szinten dolgozó, az új iránt fogékony, gondolkodó vezető és jól szervezett vezetés képes.

Fontos követelmény *a beosztottak szaktudásának komplex módon történő felhasználása* a közös célkitűzések megvalósítása érdekében. A PK HTPH-nek ezért elsősorban a hadtáptörzs irányításához, az egyes szakbeosztottak tevékenységének összehangolásához, szaktudásuk kibontakoztatásához kell érteni.

Ennek érdekében fontos a *káderek helyes kiválasztása*, és tudatos nevelése, kiképzésük szervezett elősegítése, *személyiségük kibontakoztatása*. A hadtápszolgálat sajátos káderhelyzetéből adódóan a hadtáptisztek mellett kiemelt figyelmet kell fordítani a tiszthelyettesek, zászlósok, polgári alkalmazottak szakkáderként való kezelésére is.

A korszerű hadtápvezetést jellemzi a *végrehajtás rendszeres ellenőrzése, a végrehajtás feltételeinek megteremtése és segítése*; az alárendeltek és beosztottak objektív tényeken alapuló *értékelése és minősítése*.

Végül a hadtápvezetés korszerűsítésének egyik nagyon lényeges kritériuma, hogy „*emberközpontú*” legyen. A hadtáp vezetőszervek tevékenységét az emberekről való gondoskodás megvalósítására, az állomány szükségleteinek maradéktalan és egyre javuló színvonalon történő kielégítésére irányuló törekvésnek kell jellemezni.

A hadtápbiztosításra hozott döntések során minden esetben messzemenően figyelembe kell venni, hogy a személyi állomány szükségleteinek kielégítési színvonala, a szociális, kommunális igények megoldásának helyzete közvetlen hatást gyakorol a politikai hangulat alakulására.

A korszerű vezetés követelményei együttesen és egymással kölcsönhatásban érvényesülnek. A követelmények bármelyikének figyelmen kívül hagyása, elhanyagolása esetleg lebecsülése az adott vezetőszervezet egész tevékenységét negatívan befolyásolja és kihat a vezetés többi jellemzőire is.

Gondoljunk arra, hogy milyen súlyos következményekkel jár például a végrehajtás elhanyagolása, vagy az ellenőrzés, elszámoltatás elmulasztása. Nyilvánvaló, hogy ilyen esetben a legjobb vezetési koncepció is csak papír marad, a legjobb felkészültségű beosztottak sem érnek el eredményt. Hasonló vagy még súlyosabb hibához vezethet az egyszemélyi parancsnoki rendszer figyelmen kívül hagyása is.

II.

A hadtápvezetés folyamatának elemeit és azok tartalmát a következőkben összegezzük.

A vezetés informáltságát célszerűen szervezett információ rendszerrel kell biztosítani. Az információ rendszer kialakítása során figyelembe kell venni: – biztosítsa az ok- és okozati összefüggések feltárását; reálisan tükrözze a kialakult helyzetet és adjon választ a helyzet jövőbeni várható alakulására; biztosított legyen az információk differenciált felhasználásának és elemzésének lehetősége; az információ szolgáltatás egyértelmű és szabályozott legyen. Azt kell alapul venni, hogy a vezetés hatékonysága jelentős mérvben a folyamatos informáltságtól függ, ezért a különböző szinteken dolgozó hadtáp vezetőeknek törekedniük kell a szükséges információ megszerzésére. *Kisebb hiba a túlzott információ igényesség, mint az információ igénytelenség, a megszokottal megegyezés.*

A különböző szinteken dolgozó hadtáptörzseknek információval kell rendelkezni az alárendelt hadtápok helyzetéről, a csapatok részére megszabott feladatokról; az előljáró hadtáptörzs célkitűzéseiről, a közvetlenül alárendelt hadtápegységek, alegységek helyzetéről.

1. *Az alárendelt csapatok hadtáphelyzetéről* elsősorban a helyszíni ellenőrzések, az operatív adattárakon alapuló jelentés-rendszer és beszámoltatások nyújtanak információkat.

2. *A csapatok előtt álló feladatokról* az öfn.-i törzsszel és fn.-i főnökökkel, szolgálat főnökökkel szervezett együttműködés, parancsnoki tájékoztatás útján tájékozódhat a hadtáptörzs.

3. *Az előljáró hadtáptörzs célkitűzéseiről* az előljáró pk. parancsa, az előljáró PK HTPH intézkedése, esetenként tájékoztatása alapján (értekezletek) kell a hadtáptörzs tájékozottságát biztosítani.

4. Meg kell szervezni a hadtáptörzs egyes beosztottai és az alárendelt rendszeres tájékoztatását is.

5. Gondoskodni kell megfelelően összegezett és elemzett hadtáp jellegű *információ rendszeres biztosításáról* a PK, öfn.-i törzs, fn.-i főnökök, párt- és politikai szervek, előljáró hadtáptörzs részére.

6. A hadtápegységek és -alegységek helyzetéről ellenőrzés és beszámoltatás útján kell tájékozódni.

7. Az információigény biztosításának fontos összetevőjét képezi az adat-rögzítés, feldolgozás, adatelemzés megszerzése. Az információ rendszer által biztosított adathalmaz önmagában még keveset ér. Hasznosítása érdekében meg kell szervezni az információk elemzését, megfelelő összesítését és felhasználását. Az információ elemzés fontos módszere a mutatószám számítás (alap és viszony-számok). A mutatószámok lehetőséget adnak *a tendenciák felismerésére, az okok feltárására.*

Az *előtervezés* magába foglalja a magasabbegység, egység előtt álló feladatokról történő előzetes tájékozódást, a hadtáptörzs tájékoztatását és a feladatok értelmezését; a reális célok kitűzéséhez szükséges legfontosabb számvet-

sek elvégzését, a saját helyzet elemzését, a tér- és időbeli összefüggések feltárását. Például a szolgáltatások fejlesztése keretében feladatként jelentkezik a gyakoribb fehérneműcsere biztosítása. Ebben az esetben az érdemi döntéshez feltétlenül számvetéseket kell készíteni, többek között arról, milyen költség-többlet merül fel és milyen módon lehetséges a szükséges pénz biztosítása.

A *döntés* elsőrendű vezetői funkció. Megvalósításához az adott kérdésben szükséges *tényismeret* és megfelelő *döntési hatáskör* szükséges. A PK HTPH tényismeretét a jól szervezett információ rendszer, az információk feldolgozása, elemzése, a személyes ellenőrzés során szerzett tapasztalatok biztosítják. Döntési hatáskörét alapvetően a Szolgálati Szabályzat; egységnél magasabb szinten a Szervi Határozvány és Hatásköri jegyzék tartalmazza.

A *tervezés* a célkitűzések teljesítéséhez szükséges feladatok operatív, vagy távlati meghatározása. Egy-egy célkitűzés bármennyire megalapozott és reális – csak akkor valósul meg, ha térben és időben kellő konkrétsággal meghatározzuk a cél elérését biztosító feladatokat. A terveket egyértelmű, tömör, világos nyelvezettel kell kidolgozni. Törekedni kell az áttekinthetőségre, koordinált-ságra, ezért előtérbe kell helyezni a grafikus megoldásokat. A tervezések során fel kell használni a gépi feldolgozás lehetőségeit.

A *feladatok végrehajtását meg kell szervezni*. Szervezés alatt egyrészt a naponta jelentkező feladatok egységes rendszerbe foglalását, szabályozott megoldását, másrészt a tervekben foglalt feladatok végrehajtásának megszervezését értjük. A *napi feladatok végrehajtása hosszabb időszakra való szabályozottsággal* biztosítani kell pl. a fürdetés, fehérneműcsere, javítási feladatok stb. olyan jellegű szervezetségét, amiből egyértelműen adódik a hadtápszervek és az alegységek személy szerint meghatározott kötelessége, felelőssége, az ellátás végrehajtásával szemben támasztott minőségi követelmények teljesítéséért. Akkor jó a napi feladatok végrehajtásának szabályozottsága, ha a végrehajtás egyszerű, gyors és operatív ügyintézésrel valósul meg, (pl. egy szakadt ruha kicserélése automatikusan, utánjárás nélkül történik), s csak rendkívüli esetben kell a vezetőnek a szabályozott tevékenységbe beavatkozni. A *tervekben soron következő feladatok* végrehajtásának megszervezése magába foglalja a feladat végrehajtásához szükséges feltételek megteremtését, a résztvékenységek összehangolását; a végrehajtás vezetésének, ellenőrzésének megszervezését. Pl.: az időszakos tervben szereplő állományváltás hadtápbiztosítására a végrehajtás érdekében külön résztervet kell kidolgozni.

A tervezett feladatok végrehajtása érdekében *parancsot, intézkedést* kell kiadni, a *feladatokat le kell juttatni*. A hadtápvezetésben ez a funkció megvalósulhat egy-egy időszakra:

- a főbb hadtápfeladatok bedolgozásával a pk. *parancsaiban*;
- *önálló*, csak hadtápkérdésekkel foglalkozó *napi parancs* kiadásával (egységnél);
- *bt.p. intézkedés* kiadásával; (rendszerint magasabbegységnél);
- egyes konkrét feladatokra szóban, híradó eszközökön, vagy írásos formában történő parancs, intézkedés kiadásával.

A feladatokat az alárendelt vezetési szintnek megfelelően lebontva kell megszabni és a végrehajtás teljes mélységéig le kell juttatni. Biztosítani kell,

hogy az alárendelt a parancs, intézkedés alapján saját feladatai mellett világosan értse az előljáró célkitűzéseit is.

A együttműködés megszervezése, a feladatok összehangolása és a végrehajtás koordinálása a hadtápvezetés egész folyamatán végighúzódó elem. A feladatok végrehajtásában részt vevő szervek, szolgálati ágak, személyek tevékenységét tartalmilag és időben a célkitűzések kialakításától a végrehajtásig össze kell hangolni.

A PK HTPH a Szolgálati Szabályzat 100. pontja szerint: „*A harcászútléség, valamint a csapat- és a harcászútléségi gyakorlatok hadtápbiztosítása, továbbá a csapatgazdálkodás meghatározott ezrendszintű komplex feladatainak terén koordináló hatáskörrel rendelkezik a többi anyagi szolgálati ág irányában*”. Ez a követelmény a PK HTPH sajátos *koordináló* tevékenységét igényli elsősorban a különböző alárendeltségű hadtápegységek, a hadtápbiztosításban részt vevő szervek egységes felkészítése; a hitel- és anyaggazdálkodás komplex követelmények szerint – az egység összérdekeinek megfelelő módon – történő irányítása; az élet- és szolgálati körülmények fejlesztése stb. kérdéseiben.

Együttműködést kell szervezni az adott célkitűzések megvalósítása, illetve feladat végrehajtása érdekében az érintett szervekkel, szolgálati ágakkal. Pl. öfn.-i törzssel, politikai apparátussal, technikai szolgálattal stb. A jó együttműködés feltételét az adott szervek és személyek jogának és felelősségének behatárolása, továbbá a feladatok egyérelműségének biztosítása képezi.

Az ellenőrzés útján meg kell győződni:

- az alárendelték részére meghatározott feladatok végrehajtásáról, a saját irányító tevékenység hatékonyságáról;
- a végrehajtás követelmények szerinti megvalósulásáról, a kitűzött iránytól való eltérésekről és azok okairól.

Az ellenőrzésnek a végrehajtást elő kell segíteni. Az ellenőrzések tapasztalatai alapján rendszeresen értékelni – minősíteni – kell a végrehajtók tevékenységét.

III.

A hadtápvezetés megszervezésének rendje, módszerei

A vezetés megszervezésének általános elvei és elméleti alapjai figyelembevételével a hadtápvezetés megszervezését az alábbiak szerint tartjuk célszerűnek:

1. Információ rendszer

Az egység, magasabbegység és seregtest hadtáp vezetőszervek tájékozottságát egységes, összehangolt és megfelelően *differenciált információ-rendszerrel* kell biztosítani. Az információs rendszert komplex módon – az öfn.-i törzs, fegyvernemi és szolgálati ágak (pénzügyi szolgálat) információs lehetőségeinek, a kötelezően előírt szakmai határidős jelentések adatigényének, valamint a jellemző tevékenységi időszakoknak, (pl. év, negyedév stb.) vagy eseményeknek megfelelően – kell megszervezni.

A hadtáp információ rendszer egyik fontos elemeként egység, magasabb-egység és seregtest szinten egységes követelmény szerint *operatív adattárakat* célszerű kialakítani.

Az adattárakat minden szinten azonos fejrésszel, kartonrendszerben kell fel-fektetni, úgy, hogy az adatok elemzését, összehasonlítását negyedévenként, évenként és öt évenként biztosítsa. Az adattárak anyagi és hitelhelyzetet tartalmazó gépi feldolgozást igénylő kartonjait a számviteli részlegeknél célszerű vezetni.

A hadtáptörzs adattárában nyilván kell tartani:

- a hadtápanyagok, hitelek és illetmények helyzetét; a hitelátcsoportosításokra vonatkozó adatokat (nem csak hadtápra);
- a szállítások jellemző adatait;
- a hadtápbjektumok jellemző adatait;
- a tárolási helyzetet;
- az egészségügyi szolgálat tevékenységét jellemző statisztikai és egyéb adatokat; (egységnél csak az egészségügyi szolgálatnál kell vezetni);
- az anyagi-fegyelmi helyzet, rendkívüli események adatait;
- a laktanyák, lakások, elhelyezési körülmények korszerűsítésének helyzetét;
- a lakáshelyzetet;
- a csapatépítkezések helyzetét;
- az ellenőrzések végrehajtására vonatkozó statisztikai és egyéb adatokat;
- a szoc. versenymozgalom helyzetére és a htp. kiképzésére vonatkozó adatokat;
- a gyakorlatok anyagi és pénzügyi kihatásait;
- a tudományos munkák, cikkek, gyakorlatok értékelései stb. rendszerezett felhasználását, előtalálását biztosító adatokat;
- a hadtáptiszti és tiszthelyettesi állomány káderhelyzetét (differenciált részletességgel).

Az adattárak változó adatait egységnél és magasabbegységnél negyedévenként, a seregtest hadtáptörzs adattárát alapvetően félévenként (3. és 1. negyedév) szükséges vezetni.

A szolgálat főnökök (vezetők) operatív adattáraikat munkafüzetben, a szakirányítás megvalósításához szükséges részletességgel és gyakorisággal, a hadtáptörzs operatív adattárával összhangban – a PK HTPH követelményei szerint – vezetik.

Az operatív adattár pénzügyi vonatkozású adatait, a hitelekre, károkra vonatkozó jelentéseket a pénzügyi szolgálattal egyeztetni kell.

Az előljáró (maeg. és seregtest) hadtáptörzs részére az operatív adattárak alapján hadtáp összefoglaló jelentést kell felterjeszteni. Az összefoglaló jelentés szöveges részében jelenteni kell – a tervekben foglalt feladatok végrehajtásának helyzetét, fontosabb eredményeket, jellemző hiányosságokat és azok okait; – az átlagosnál jobban vagy alacsonyabb színvonalon dolgozó alárendeltek; esetleg az egyes szakterületeken alárendelteknél észlelhető éles eltérések okait, következtetéseket és javaslatokat.

Az összefoglaló jelentés mellékleteiként, illetve esetenként önállóan előrenyomott adatlapokon történhet a számszerű adatok továbbítása.

Az információ továbbítás történhet távbeszélőn is az adattári kartonok lap és fsz.-a alapján.

A hadtápszolgálat helyzete, valamint a gazdálkodást jellemző *alapvető mutatók elemzése* és a személyes ellenőrzés tapasztalatai alapján *következtetéseket* kell levonni a kitűzött célok teljesítésének helyzetére és az alárendeltek tevékenységére vonatkozóan. Az elemző munka megállapításai alapján a *parancsnokokat és a pártpolitikai szerveket* a szükséges részletességgel rendszeresen *tájékoztatni* kell a hadtápbiztosítás helyzetéről. Az adatok feldolgozása és elemzése alapján megállapított negatív jelenségek, tendenciák *okait* téma- és célellenőrzéssel *fel kell tárn*i és megszüntetésük érdekében *rendszabályokat* kell életbeléptetni.

2. A hadtápbiztosítás tervezése, szervezése

Az egység, magasabbegység harcüksültségének és kiképzésének hadtápbiztosítását, a szolgálati és létkörülmények fejlesztését a központi célkitűzések, a parancsnok követelményei, továbbá a helyi sajátosságok és lehetőségek együttes figyelembevételével kell megtervezni.

Magasabbegység és egység szinten alapvetően a 2 éves és a 8 hónapos *kiképzési időszakokra* kell tervezni. A tervezésben lehetőség szerint összhangot kell teremteni a *naptári évre, illetve két évre* történő anyagi- és pénzszükségleti tervek kidolgozása és az időszakos tervezés között, elsősorban a perspektivikus célkitűzések helyes értelmezésével, továbbá az egyes kiképzési időszakot megelőző feladatpontosítás útján.

A hadtápszolgálat tevékenységének alapját a két évre kidolgozott „ELGONDOLÁS” képezi.

Az „ELGONDOLÁS”-t (vezetési koncepció) a központi célkitűzések; a parancsok követelményei; a saját helyzet elemzése és értékelése alapján kell kidolgozni két évre, úgy, hogy a távlati (5 éves) fejlesztési célok érdekében történő tartalékképzés is kifejezésre jusson.

Tartalma:

– *Célkitűzések* az előjáró követelményei teljesítése, az elmúlt időszak során tapasztalt ellentmondások, problémák megszüntetése; a *fejlesztés* és a szabályozott *működés* megvalósítása érdekében.

A szükséges *eszközök és feltételek* a célkitűzések megvalósításához és azok biztosítási lehetőségei.

Az adott szintű hadtáp vezető szerv tevékenysége a kétéves kiképzési időszak során egy elgondolás alapján valósul meg, ami egyrészt azt jelenti, hogy a szolgálatiág-vezetők saját területükre külön elgondolást nem készítenek, másrészt azt, hogy kiképzési időszakonként nem kell új elgondolást kidolgozni.

Az elgondolás kialakításának két alapvető módszerét különböztetjük meg.

Az egyik módszer szerint a PK HTPH az elgondolást a szolgálatiág-vezetők bevonása nélkül alakítja ki, majd erről a szolgálatiág-vezetőket tájékoztatja és lehetőséget biztosít a kiegészítő javaslatok megtételére, bedolgozására.

A másik változat szerint az elgondolás kidolgozása előtt javaslatokat kér és a javaslatok alapján végzi el a kidolgozást.

A célszerű módszer megválasztását elsősorban a szolgálatiág-vezetők felkészültsége dönti el. Pl. kevés vezetési tapasztalattal rendelkező beosztottak esetén az első módszer lehet eredményesebb.

Az elgondolás kidolgozása során számításba kell venni, hogy néhány területen, pl. a laktanyák korszerűsítése, különböző fejlesztési feladatok, az ellenőrzések tervezése stb. 2 évnél hosszabb távú előrelátás szükséges. Ezért a kétéves időszakra kidolgozott elgondolásban célszerű utalni a később megoldásra kerülő feladatokra és a szükséges anyagi, pénzügyi feltételek tartalékolására, létrehozására is.

Az elgondolás kialakításának gondolatmenetét és módszerét az egyes célkitűzések megfogalmazása kapcsán a következő példával szemléltetjük:

a) *Az előljáró hadtáptörzs követelménye:*

teremtsen szilárd anyagi fegyelmet.

b) *A saját helyzet elemzése alapján tapasztalt probléma:*

- a károk zöme az alegységeknél keletkezett;
- az alegységeknél keletkezett károk 70⁰/₀-át és az összkár 80⁰/₀-át a ruházati anyagokban keletkezett károk képezik;
- az okok elemzése kapcsán megállapítást nyert, hogy az alegységeknél formális az ellenőrzés, az aeg. szv.-ök, aeg. pk.-ok nem ismerik az anyagkezelés szabályait, követelményeit stb.

c) *Alap probléma:*

[Az a) + b) pont együttes vizsgálata alapján.]

Az egység anyagi fegyelme az elmúlt időszakban romlott, növekedett az alegységeknél a ruházati károk értéke. A következő kiképzési időszakban első sorban az alegység tagozatban alapvető javulást kell elérni az anyagi fegyelem területén.

A fenti gondolatmenet alapján kezdődhet az elgondolás megfogalmazása:

a) *Célkitűzés* az alegységek anyagi fegyelmének megszilárdítása, a ruházati károk csökkentése.

b) *A célkitűzés megvalósításához szükséges eszközök és feltételek:*

- alegység szolgálatvezetők, alegységparancsnokok ellenőrző tevékenységének, módszereinek javítása módszertani foglalkozás levezetésével;
- reggeli szemlék szabályos végrehajtásának, a kiképzésről történő bevonulást követően a ruházat és felsz. ellenőrzésének megkövetelése;
- a pk.-i követelménytámasztás fokozása az alegység pk.-ok felé az alegység gazdálkodás szabályszerű megvalósítása érdekében;
- az 5. és 9. szd. szolgálatvezető leváltása;
- a párt- és KISZ-szervezet aktív segítségnyújtása stb.

Az „ELGONDOLÁS” néhány oldal terjedelemben (célszerű egységnél 4-5, magasabbegységnél max. 6-8 oldal) tömör, lényegretörő, egyszerű nyelvezettel elkészített szöveges anyag, a következő mellékletekkel.

Az operatív naptári terv a II-III. kiképzési időszakra tartalmazza a célkitűzések megvalósítását biztosító feladatok megoldásának perspektivikus időrendjét, az ellenőrzés rendjét, ütemezését összhangban a maeg., egység elé állított kiképzési feladatokkal.

A laktanya (laktanyák) fejlesztésének, elhelyezési körülmények korszerűsítésének terve részletesen két évre perspektivikusan öt évre kidolgozva.

Az elgondoláshoz készített mellékleteknek a célkitűzések realitását kell biztosítani. Az elgondolás megfelelő részeit egyeztetni kell az összefegyvernemi törzsszel, a fn.-i és szolgálati főnökökkel, párt- és politikai szervekkel, területi állami és katonai szervekkel. Szakmailag elbírálja az előljáró PK HTPH és törzse, jóváhagyja az egység, magc. pk.

A hadtápszolgálat időszakos munka- és ellenőrzési terve kiképzési időszakra (8 hónap) készül. *A terv célja:* a hadtápszolgálat 2 évre kialakított célkitűzéseinek és feladatainak *felbontása* és az adott időszakra történő *konkretizálása*; a hadtápszolgálat harcckészültséggel, kiképzéssel, gazdálkodással, vezetéssel és egyéb kérdésekkel összefüggő feladatai *végrehajtásának megtervezése* és egymással történő összehangolása.

A terv tartalma:

- A 2 éves időszakra kialakított „Elgondolás” megvalósítását az adott időszakban biztosító főfeladatok.

- *Naptári terv rész.*

- *Előjegyzés* a következő időszak feladatairól.

- A terv *első részében* havi bontásban rögzíteni kell a főfeladatokat.

A naptári részben az egység hadtápszolgálat előtt álló valamennyi feladatot be kell tervezni és a végrehajtás idejét össze kell hangolni. (Az első kiképzési időszak részletes naptári tervét magasabbegységeknél az operatív naptári terv első részeként, a további kiképzési időszakban az időszakos munka- és ellenőrzési terv részeként kell elkészíteni.)

A naptári rész tartalma:

- a magc., egység előtt álló fontosabb feladatokat;

- a HKSZ hadtápbiztosításával összefüggő feladatokat (pl. tervegyeztetések, rakodási feltételek korszerűsítése stb.);

- a htp. kiképzési feladatokat;

- a gazdálkodás feladatait általában és szolgálati ágankénti bontásban;

- a hadtápvezetéssel összefüggő feladatokat;

- ellenőrzések, beszámoltatások stb.;

- a határidős jelentéseket;

- egyéb feladatokat.

A naptári terv részt úgy kell kialakítani, hogy menetközben jelentkező feladatok betervezésére maradjon elegendő hely.

Egységnél a naptári terv időszakos munka és ellenőrzési terv alapvető részére, ezért az egyes feladatok megoldásával összefüggő résztvevőket is itt kell betervezni. Pl. egy adott kik. feladathoz, a kiképzés anyagának kidolgozását, az ahhoz szükséges időt is tervezni kell.

Magasabbegységénél a kiképzési időszak hadtáp feladatainak végrehajtását – a feladatokat koordináló naptári terv elkészítése mellett – havonként külön-külön lapon szöveges formában is célszerű tervezni.

(Fsz., végrehajtandó feladat, határidő, végrehajtja, megjegyz.)

A *terv további részében* üres lapokat kell elhelyezni a következő időszakra vonatkozó előjegyzések céljára.

A *tervet – az öfn.-i törzs tervező munkájával szoros összhangban a következő sorrendben célszerű kidolgozni:*

- az előző kiképzési időszakban végzett munka értékelése, következtetések levonása (pl. az elgondolás megvalósításának helyzetére);
- a kiképzési időszakban a magasabbegység, egység előtt álló kiképzési feladatok tanulmányozása és a feladatok értelmezése;
- a parancsnok követelményeinek tanulmányozása és értelmezése;
- az előljáró PK HTPH által a kiképzési időszakra kiadott hadtápipintézkedést tanulmányozza (magasabbegységnél a seregest PK HTPH esetleges írásbeli intézkedésének, vagy feladat pontosításának tanulmányozása);
- a soron következő kiképzési időszakra az „Elgondolás” időarányos megvalósítása lehetőségeinek, a hadtápszolgálat főfeladatainak megállapítása.

A naptári terv rész kidolgozásának rendje:

- a magasabbegység, egység előtt álló fontosabb feladatok rögzítése;
- a PK, fegyvernemi főnök által tervezett ellenőrzések rögzítése;
- a PK és az előljáró hadtáptörzs által megszabott és konkrét határidőhöz kötött feladatok rögzítése;
- a hadtáp kiképzési feladatok betervezése és egyeztetése a pc. gjmű. techn., fegyverzeti szolgálatokkal, fegyvernemi főnökségekkel; (egységnél az eu. szolgálat vezetővel is);
- gazdálkodási feladatok betervezése és összehangolása a kiképzési feladatokkal (általános és szakágankénti bontásban);
- a hadtáp ellenőrzések betervezése;
- tervegyeztetés az összefegyvernemi törzssel, fegyvernemekkel és szolgálati ágakkal;
- a hadtápvezetés egyéb feladatainak betervezése
 - beszámoltatás;
 - értekezletek stb.;
- rendezvények és egyéb kérdések rögzítése;
- szabadság betervezése.

A terv kidolgozásával párhuzamosan az egyeztetések elvégzésével biztosítani kell, hogy az *alapvető hadtáp jellegű feladatok a magasabbegység, egység naptári tervébe bekerüljenek*. Pl.:

- módszertani foglalkozások; ellenőrzések; leltározások, hadtáp kiképzési feladatok; fontosabb gazdálkodási feladatok;
- munkaerőt igénylő, vagy a hadtáp állományon kívül más szervet is érintő feladatok stb.

A naptári terv kidolgozása során biztosítani kell a HTPH koordináló kötelességének érvényesítését a – HKSZ hadtápbiztosítása –; a hadtápegységek kiképzésének összehangolása; a gazdálkodás magasabbegység, egység szintű feladatainak végrehajtása stb. területén.

Az időszakos munka- és ellenőrzési terv kidolgozásába a hadtáp szolgálatiág-vezetőket célszerű bevonni. Ez biztosítja a magasabbegység, egység előtt

álló feladatok megismerését, megértését és azokkal a szolgálati ág területén megoldásra váró szakfeladatok komplex összehangolását. A PK HTPH a terv kidolgozását megelőzően értelmezze a hadtáptörzs előtt az egység, magasabbegység feladatait és ebből a hadtápszolgálat feladatait. A hadtáp szolgálatiág-vezetők az előző időszak szakfeladatai végrehajtásának tapasztalatai, továbbá a következő kiképzési időszak gazdálkodási feladatai alapján javaslatot tesznek az időszakos munka- és ellenőrzési terv kidolgozásához. Ezzel párhuzamosan a kiképzési feladatok alapján el kell végezni a szolgálatiág-vezetők gazdálkodási terveinek pontosítását is.

Az egység egészségügyi szolgálat főnök a hadtápszolgálat időszakos munka- és ellenőrzési tervében köteles bedolgozni a hadtápbiztosítás általános rendszerét érintő feladatokat. (Sz. Sz. 113. pontja alapján.)

A hadtápszolgálat havi munka- és ellenőrzési tervét alapvetően az időszakos terv, valamint az összefegyvernemi törzs havi munka- és ellenőrzési terve alapján kell kidolgozni. A havi tervben a feladatokat és elfoglaltságokat napi bontásban és a végrehajtásért való felelősség, valamint a végrehajtáshoz szükséges feltételek meghatározásával együtt kell betervezni. A tervet munkaértekezleten kell a hadtáptörzs részére értelmezni, kihirdetni és a végrehajtás követelményeit, az együttműködés stb. rendjét meghatározni.

Célszerű szerkesztési módszere:

- az időszakos munka- és ellenőrzési terv tárgyhónapra eső hadtápfeladatainak tanulmányozása és pontosítása a szolgálatiág-vezetőkkel;
- a feladategyeztetés és összehangolás az összefegyvernemi törzsszel;
- a hadtápfeladatok bedolgozása a parancsnokság munka- és ellenőrzési tervébe;
- a hadtápszolgálat havi munka- és ellenőrzési tervébe a központi feladatok betervezése;
- a hadtápszolgálat szakfeladatainak betervezése;
- a végrehajtás személyhezkötése;
- a havi munka- és ellenőrzési terv értelmezése a szolgálatiág-vezetőkkel.

A HKSZ és „M” feladatok végrehajtása vezetésének megszervezése

A harc-készültségi és „M” feladatok hadtápbiztosítását az érvényben levő központi intézkedések és utasítások alapján kell megszervezni.

A rövidebb és hosszabb készenlécű alakulatok hadtáp szolgálatai HKSZ és „M” feladatai végrehajtásának *vezetését munkagrafikonon* kell megtervezni. A munkagrafikon azon rendszabályok összessége, amelyek célja az állandó harc-készültség időszakában a koordináció biztosítása, magasabb HKSZ fokozat elrendelése esetén a HKSZ és „M” feladatok szervezett, koordinált vezetésének megvalósítása. A munkagrafikon tartalmazza a hadtáptörzs és a hadtápalgység parancsnokok vezetési feladatait – személyekre bontva – a rendelkezésre álló idő, továbbá a PK, az összefegyvernemi törzs és az MVCS (MIOCS) tevékenységének függvényében.

A vezetési feladatok összehangolása érdekében a munka grafikonban célszerű feltüntetni az alárendeltek által végrehajtandó és a hadtáptörzs tevékenységéhez kapcsolódó tevékenységeket is (pl. z. ellő. szakaszok). A munkagrafi-

kont a helyi sajátosságok, körülmények és az „M”, HKSZ lehetséges változatai figyelembevételével kell kidolgozni.

A munkagrafikon összességében adjon választ arra, hogy a HKSZ és „M” feladatok irányításában ki, mikor mit tesz az adott tevékenységek végrehajtása során.

A hadtápkiképzés megtervezése

A magasabbegység, egység hadtápkiképzését a csapatok és a hadtápegységek, alegységek kiképzési feladataival, a hadtápszolgálat harckészültségi, ellátási és szállítási feladataival szoros összhangban, a magasabbegység, egység kiképzésének szerves részeként az időszakra kiadott kiképzési intézkedés, a hadtáp „Összkövetelményi Program” és az „ELGONDOLÁS” hadtáp kiképzésre vonatkozó célkitűzései alapján kell megtervezni.

A hadtáp kiképzési terv tartalmazza

A magasabbegység hadtáptörzsénél:

- A harcászati és szakmai kiképzési csoportok résztvevőit, a kiképzési tárgykör és óraelosztást, a foglalkozás idejét.
- A hadtápegységek gyakorlatra történő elosztásának tervét.
- A hadtáp törzskiképzés tervét, amiben szerepelni kell a HVP összekovácsoló foglalkozásnak is.
- Az önképzés (tanulónapok) tervét, amely tartalmazza tanulónaponként a témákat, a tervezett órák számát, a foglalkozás módszerét, vezetőjét.
- A módszertani foglalkozások tervét, az előljáró által tervezett és a saját tervezésű módszertani foglalkozások, tapasztalatcserék feltüntetésével.
- Feljegyzés részt.

A seregtest közvetlen magasabbegységek saját helyzetük értelemszerű figyelembevételével kombináltan készítsék el a kiképzési tervet. A kiképzési terv tartalmazza az egyszintű kiképzési feladatok megoldásának rendjét is. (Pl. közvetlen hadtápegységek kiképzése.)

Az egység hadtáptörzsénél:

- A hadtápegységek óra és TK elosztásának tervét (szakharcászati alaki, komplex stb.) egy lapon, összehajtható formában, amely tartalmazza a kiképzést végrehajtó alegységek megszervezését, a kiképzési ágakat, a kiképzési ágak tárgyköreit és az azokra fordítható órák számát havi bontásban 8 hónapra. (Seregtest közvetlen magasabbegységnél is ki kell dolgozni.)
- A hadtáp tiszti, tiszthelyettesi állomány harcászati, szakmai és törzskiképzésének terveit, kiképzési csoportonként, mely tartalmazza valamennyi tiszti, tiszthelyettesi továbbképzési csoport résztvevőit; a továbbképzések idejét, témáit és óraelosztását; a hadtáp törzskiképzés és a HVP összekovácsoló kiképzés tematikáját és óraelosztását.
- Az önképzés (tanulónapok) tervét.
- A század, szakaszparancsnokok, alegység szolgálatvezetők hadtáp szak kiképzésének terveit, ahol rögzíteni kell a továbbképzés idejét, tematikáját, óraszámát, a foglalkozás vezetésének rendjét.

- A módszertani foglalkozások tervét, melyben fel kell tüntetni az egység hadtáptörzset érintő mértékben az előjáró által tervezett és a saját tervezésű módszertani foglalkozások résztvevőit, idejét, témáit.

- A szállító gépjárművek kiképzési célra történő igénybevételének tervét.
- A hadtápegységek harcászati gyakorlatokra történő elosztásának tervét.
- Feljegyzések részt.

A 8 hónapra kidolgozott hadtáp kiképzési terv alapján a hadtáptörzs *havi kiképzési tervét* készít és ad ki az ellátó századparancsnok részére. A terv napenkénti bontásban és alegységenként tartalmazza: kiképzési áganként a tárgykörök, órák elosztását; a 24 órás szolgálat (belsőszolgálat kivételével) a tiszti, tiszthelyettesi kiképzési feladatok, tanulónapok idejét, témáit; a sor szakasza-parancsnok, szolgálatvezetők továbbképzéseinek idejét, témáit; a tisztetek parancsnoki és módszertani felkészítésének idejét, témáit, egyéb feladatokat.

A hadtáp tartalékos állomány kiképzését és összekovácsolását részletesen 2 évre kell tervezni (évenkénti pontosítással) a tényleges állomány kiképzésével összhangban. A tartalékos állomány kiképzésének és összekovácsolásának terve *tartalmazza:*

- az „M” parancsnoki eligazítások, parancsnoki továbbképzések, továbbképzések tervét;
- a tartalékos tiszttek, zászlósok, tiszthelyettesek gyakorlati munkájának (továbbképzésének) tervét;
- a tartalékos honvédek, tisztetek kiképzésének, átképzésének, továbbképzésének tervét.

Egyéb tervek és okmányok

A végrehajtás megvalósítását biztosító résztervek.

Az időszakos tervezések során meghatározott célok és feladatok megvalósítása a hadtápvezetés legnehezebb területe. A hadtáptörzsektől körültekintő szervező munkát, a feladatok személyekig történő lejuttatását és következetes számonkérését igényli.

A tervekben rögzített feladatok végrehajtását meg kell szervezni, ez alatt a végrehajtásban részt vevők *feladatainak* részletes *meghatározását*, a szükséges személyi, anyagi, technikai, pénzügyi *feltételek biztosítását*, a résztvevőknek *összehangolását*, a végrehajtásban részt vevőkkel a feladataik *megértését* és a végrehajtás érdekében történő *aktivitásukat* értjük. A végrehajtás megszervezését formailag általában résztervekben kell megjelölni. Ilyen részterv pl.: a le szerelés-bevonulás hadtápbiztosításának terve; a leltározás terve; egy-egy ellenőrzés konkrét végrehajtására vonatkozó terv; anyagi készletek frissítésének terve. Egyes egyedi feladatok megoldása érdekében is célszerű lehet résztervet kidolgozni; például kétmenüs étkeztetés bevezetésére; egyes objektumok korszerűsítésére; a szolgáltatások fejlesztésére stb.

A résztervek kidolgozását mindig a célszerűség és ésszerűség határozza meg. Kerülni kell az öncélú „sok oldalas okmány gyártását”, és egyszerű áttekinthető, a végrehajtás módját áttekinthetően tartalmazó, lehetőleg grafikus formában kidolgozott részterv készítésére kell törekedni.

A hadtáptörzs és alegységek működését szabályozó okmányok

Szervi Határozvány (Sz. Sz. 83. pont)

„Az egység szintnél magasabb, vagy a csapatoktól eltérő szervezeti formáknál a szervezeti élethez szükséges szabályozásokat Szervi Határozványban kell rögzíteni”.

Ennek megfelelően pl. „Szervi Határozvány”-t kell kidolgozni egységnél a SZAP (ESZR) az ellátószázad, magasabbegységénél a hadtáptörzs, ellátó zászlóalj stb. részére. „Szervi Határozvány”-ban célszerű rögzíteni a laktanya hadtáp tevékenységének szabályozását is. A Szervi Határozvány kidolgozásának rendjét külön rendelkezés szabályozza. Általában tartalmazza: az adott szerv felelősségét és hatáskörét, továbbá feladatait.

Munkaköri leírásban kell rögzíteni azon személyek felelősségét, hatáskörét és feladatait, akikre a Sz. Sz. vonatkozó fejezetei nem tartalmaznak előírásokat. Így például a tervező-szervező tisztt, az egyes raktárvezetők, a számviteli részleg beosztottai részére munkaköri leírást kell kidolgozni.

Káderfejlesztési tervet kell készíteni a magasabbegységeknél 5 évre a személyi átcsoportosítások irányítása a káderek tervszerű felkészítésének, előléptetésének, beiskolázásának stb. biztosítása céljából.

A szolgálatiág-vezetők (főnökök) tervezési okmányai

A szolgálatiág-vezetők (főnökök) saját szakterületük irányítását – az adott magasabbegység, egység hadtápszolgálat tevékenységére kialakított „ELGONDOLÁS”; a hadtápszolgálat időszakos munka- és ellenőrzési terve; kiképzési terve; havi munka- és ellenőrzési terve; továbbá a központi követelmények és előírások szerint kidolgozott gazdálkodási terve alapján végzik.

– A szolgálatiág-vezetők (főnökök) a szakága területén jelentkező feladatokat, illetve azok végrehajtásának követelményeit és rendjét a hadtápszolgálat alapvető vezetési okmányaiba dolgozzák be.

– A magasabbegység, egység hadtápszolgálatára részére megszabott feladatok szakágára, a végrehajtáshoz szükséges részletességgel lebontja és szakbeosztottai részére ezek alapján konkrét feladatokat, követelményeket határoz meg.

A szolgálatiág-vezető (főnök) alapvető – komplex – vezetési okmánya a „VEZETÉSI MUNKAFÜZET”.

Kidolgozásra kerül a PK HTPH követelményei a hadtáptörzs időszakos munka- és ellenőrzési terve, havi munka- és ellenőrzési terve, a szolgálati ág gazdálkodási terve alapján.

Tartalmazza:

- a kiképzési időszakban a szolgálati ág elé állított főfeladatokat;
- a szolgálati ág operatív tervét, HKSZ kiképzést, gazdálkodást, ellenőrzéseket, HI jelentéseket, rendezvényeket stb. bontásban;
- a havi munka- és ellenőrzési terveket a teljes időszakra előkészítve;
- a fontosabb rendeletek, parancsok előjegyzését;
- a szakbeosztottak részére megszabott feladatokat személyekre bontva;
- előjegyzést a következő időszak feladatairól.

A vezetési munkafüzetet A/4 méretben és 2 évre elegendő lapszámmal kell felfekretetni.

Az egység egészségügyi szolgálat főnök vezető tevékenységét az előjáró PK HTPH (eü. szolg. főnök) intézkedése és az egységparancsnok követelményei alapján szervezi meg. Az egészségügyi szolgálat feladatai megoldásának rendjét köteles egyeztetni az egység PK HTPH-el. A hadtápbiztosítás általános kérdéseit érintő szakfeladatokat dolgozza be a hadtápszolgálat alapvető vezetési okmányaiba (HKSZ, kiképzés, ellenőrzések stb.).

A szolgálatiág-vezetők gazdálkodási tervei

Az egység szolgálatiág-vezetők a szakutasításokban és intézkedésekben meghatározott tartalmi és formai előírások, az egység előtt álló kiképzési feladatok által az ellátással szemben támasztott mennyiségi és minőségi követelmények és az „ELGONDOLÁS” gazdálkodásra vonatkozó célkitűzései alapján gazdálkodási tervet készítenek. A gazdálkodási tervek körültekintő kidolgozásával kell megteremteni a gazdálkodási célkitűzések valóra váltásának anyagi és pénzügyi feltételeit.

A gazdálkodási terveket időszakonként – a kiképzési feladatoknak megfelelően – pontosítani, konkretizálni kell.

A szolgálatiág-vezetők (főnökök) a szakkiképzés feladatait a magasabbegység, egység hadtápszolgálat kiképzési tervébe dolgozzák be. A kiképzések végrehajtásáról saját szakkiképzési csoportjaira vonatkozóan napirenddel, foglalkozási jegyekkel és a foglalkozások nyilvántartásával rendelkeznek. Az egység egészségügyi szolgálat főnök az egészségügyi kiképzés követelményeit és az egészségügyi rendezvényeket az egység kiképzési tervébe dolgozza be. Az alegységek tervezett és végrehajtott egészségügyi kiképzéséről operatív nyilvántartást vezet.

A végrehajtás megvalósítását biztosító résztervek

Egy-egy szakfeladat konkrét megvalósítása érdekében kerülnek kidolgozásra. Pl. frissítési terv, járványvédelmi terv, téli tárolású anyagok beszerzésének és tartósításának terve stb.

3. A hadtápegységek és -alegységek tervezési okmányai

A hadtápegység-parancsnokok a magasabbegység PK kiképzési intézkedése, a magasabbegység PK HTPH intézkedése alapján egy kiképzési időszakra (8 hónap) terveznek.

A soron következő kiképzési időszak feladatait kiképzési intézkedésben szabályozzák. A kiképzési intézkedést az alárendelt parancsnokok részére a szükséges mértékben szóban adják ki.

Az időszakra kidolgozott kiképzési terv alapján havi kiképzési tervet dolgozzanak ki. Az alegységparancsnokok a havi kiképzési tervből 2 hétre készítenek kiképzési tervet.

A kiképzési terv (8 hónapra) tartalmazza:

- a naptári tervet;
- a hadtápegységek óra és TK elosztását (itt kell megtervezni a sorállományú katonák összevonását is, pl.: szállító tisztesek kiképzését);

- a tiszti és tiszthelyettesi állomány továbbképzésének tárgykör- és óraelosztását kiképzési csoportonként;
- a törzskiképzés tervét;
- önképzés (tanulónapok) tervét;
- módszertani foglalkozások tervét;
- az alegységek harcászati gyakorlatokra történő elosztásának tervét;
- SZVM nyilvántartását;
- feljegyzések részt.

A havi kiképzési terv tartalmazza:

- alegységenként, napi bontásban a kiképzési ágak, tárgykörök, órák elosztását és a szakfeladatokat;
- 24 órás szolgálatot (belsőszolgálat kivételével);
- tiszti, tiszthelyettesi kiképzési feladatok, tanulónapok idejét, témáit;
- sor szakasziparancsnokok, szolgálatvezetők továbbképzésének idejét, témáit;
- tisztetek parancsnoki és módszertani felkészítésének idejét, témáit.

A havi kiképzési tervet a zászlóalj-törzs dolgozza ki a 8 hónapos kiképzési terv, a magasabbegység PK HTPH követelményei, tájékoztatása, továbbá a fegyvernemi és szolgálat főnökök szakkövetelményei alapján. A havi kiképzési tervben koordinálni kell az ellátással, szállítással, anyagtarolással stb. összefüggő szakfeladatok és a kiképzési feladatok megoldásának rendjét.

A századkiképzési terv (2 hetes) tartalmazza:

- a kiképzési feladatokat nap, óra, tk. bontásban;
- a szakmai feladatokat;
- a foglalkozások helyét, vezetőjét;
- a foglalkozás anyagi-technikai eszköz km szükségletét;
- a századparancsnoki állomány részére tervezett elfoglaltságokat;
- a rajparancsnokok parancsnoki és módszertani felkészítését, a századgyűléseket és fegyelmi értekezleteket;
- a KISZ- és kulturális rendezvények, sportversenyek idejét;
- a kiképzésmentes napokat;
- a 24 órás szolgálatot;
- a katonák részére biztosított szabad időt.

A zászlóalyparancsnok és törzs részére havi munka- és ellenőrzési tervet kell kidolgozni, a hadtáptörzs havi munka- és ellenőrzési tervéhez hasonló követelmények szerint.

Személyi munkatervet minden tisztt köteles készíteni, célszerű formája a határidőnapló.

Az egység ellátószázadánál a PK HTPH által készített havi kiképzési terv, a PK HTPH szóbeli követelményei, a fegyvernemi és szolgálat főnökök, szolgálatiág-vezetők szakigényei alapján két hétre század kiképzési tervet kell készíteni. Annál az egységnél, ahol megállapítást nyer, hogy az ellátószázad kiképzési terve nincs kellően összehangolva (Tk.-ök és ellátási feladatok), célszerűnek tartjuk, ha a PK HTPH a kiképzést naponkénti bontásban személyesen tervezi meg.

A zászlóalj ellátó szakasz, zászlóalj segélyhelyparancsnokok munkájának szervezettsége érdekében kiképzési időszakonként hitelesített munkafüzetben célszerű rögzíteni:

- az időszakos és havonta kapott feladataikat;
- havi munka- és ellenőrzési terveiket;
- a saját alegységeikre vonatkozó adatokat;
- a beosztottaik részére meghatározott feladatokat;
- a zászlóalj pk., egység PK HTPH részére megtett jelentéseket;
- feljegyzéseiket.

Az alegységeik kiképzésével összefüggő feladataik végrehajtását és a foglalkozások anyagát „foglalkozási jegy” füzetben kell megtervezni és kidolgozni.

4. A hadtápfeladatok lejtuttatása és a végrehajtás segítése

A célkitűzések megvalósítása érdekében az alárendelt hadtáp feladatait meg kell határozni és estenként pontosítani kell.

Magasabbegységnél az alapvető hadtápfeladatokat a parancsnok parancsába, kiképzési és építési intézkedésébe kell bedolgozni. A feladatok végrehajtásának rendjét két évenként, kiképzési időszakonként, illetve esetenként *hadtápipintézkedésben* kell szabályozni. A hadtápipintézkedést a PK HTPH írja alá.

Az időszakra kiadott hadtápipintézkedésben meg kell határozni:

- a soron következő időszak fő célkitűzéseit;
- a célkitűzések teljesítésének követelményeit, a végrehajtás rendjét, határidőt és a végrehajtáshoz biztosított feltételeket;
- az alárendelt PK HTPH-ek és törzsek feladatait.

Egységnél a hadtápfeladatok végrehajtása érdekében kiképzési időszakonként önálló egységparancsot² célszerű kiadni. A PK parancsa az alárendelt hadtápbiztosításának rendjét, követelményeit és feladatait átfogóan szabályozza. Az időszak során a hadtápfeladatokat a szükséges gyakorisággal napiparancsban kell szabályozni.

A *hadtápegység* parancsnokok az alárendelt alegységparancsnokok feladatait időszakonként kiképzési intézkedésben, havonta a kiképzési terv kiadásával, esetenként napiparancsban szabályozzák.

A *hadtáp-alegységparancsnokok* alegységeik tevékenységét század napiparancsban, illetve szóbeli eligazításokkal szabályozzák.

A hadtápipintézkedés kidolgozása során *kerülni kell a terjengősséget, a pongyola fogalmazást, félreérthetőséget, a szabályzatok, szakutasítások előírásainak ismételtetését*. Következésképpen arra kell törekedni, hogy a megszabott feladatok *elszámoltathatóak legyenek* és a *központi célkitűzések* teljesítését szolgálják.

A hadtápfeladatokat a *végrehajtókig le kell juttatni* és biztosítani kell a végrehajtás rendjének *egységes értelmezését*. Ezért célszerű, ha a *magasabbegység PK HTPH* és szolgálat főnökök a *2 éves, 8 hónapos kiképzési időszak előké-*

² Sz. Sz. 88. pont: Az ezredparancsnok „szabályozza... az alegységek ellátásával kapcsolatos tevékenység rendjét... a személyi állomány eü. ellátását... — határozza meg az ezred gazdálkodásával kapcsolatos feladatokat...”

szítése folyamán értekezlet, módszertani bemutató levezetésével értelmezik, egységesítik az alárendelt PK HTPH-ek, szolgálatiág-vezetők részére megszabott feladatok megoldási rendjét, követelményeit. Az *egység PK HTPH*, a szolgálat főnökök, ellátó szakaszparancsnokok részére a feladatokat *bavonta és betenként közös értekezleten* pontosítja. Az értekezlet első részében az általános jellegű, illetve az ellátó szakaszparancsnokokat érintő feladatokat kell meghatározni. Az értekezlet második részében a konkrétan őket érintő feladatok megbeszélésén csak a szolgálatiág-vezetők és az ellátó századparancsnokok vesznek részt. Ennek folytatásaként aki a feladatot kapta a maga vezetési szintjén összehangolja, majd megszervezi a **KAPOTT FELADATOK LEBONTÁSÁT**. Ez alatt a kapott feladat részfeladatainak, részhatáridőinek meghatározását, a végrehajtásban részt vevő állomány személy szerinti eligazítását, felkészítését, a szükséges parancsjavaslatok kidolgozását stb-t értjük. A PK HTPH a **VEZETÉSI MUNKA-FÜZET**-be a konkrét feladatot határidővel együtt beírja, értelmezi a végrehajtás rendjét, majd a következő értekezlet keretében a végrehajtást elszámoltatja.

A feladatok megszabása és lejtuttatása mellett döntő fontosságúnak tartjuk a *végrehajtás segítését* és az alárendelt következetes *elszámoltatását*. Az egységes végrehajtás biztosítása érdekében *módszertani foglalkozásokat* kell levezetni. (Alegységparancsnokok, ellátó szakaszparancsnokok, alegység szolgálatvezetők stb. részére.)

A módszertani foglalkozásokkal konkrét segítséget, útmutatást, *módszert kell adni a végrehajtáshoz*. Általános követelménynek kell tekinteni, hogy *minden új bevezetését, vagy a feladat új állománnyal való végrehajtását módszer-tanilag is meg kell alapozni*.

A hadtápfeladatok eredményes végrehajtásának fontos feltétele, hogy a szakállomány mellett, az egység teljes állománya a reá vonatkozó mérvben értsen, ismerje a feladatok megoldásának rendjét, követelményeit. Ebből a célból fel kell használni a parancsnoki értekezleteket, tisztii és állomány gyűléseket, KISZ-rendezvényeket, tömeg tájékoztató eszközöket (zárt TV lánc) a hadtápfeladatok értelmezésére, a végrehajtás szabályozására, a felmerült problémák megoldására.

5. Ellenőrzések megszervezése és végrehajtása

„Az ellenőrzés elsősorban a célkitűzések és az elért eredmények, a működés, a feladatok előírt és a gyakorlatban megvalósuló jellemzőinek összevetésére, az eltérések mértékének és azok okainak megállapítására, s ezek alapján a tapasztalt rendellenességek megszüntetésére, a végrehajtók segítésére kell irányuljon.

Az ellenőrzések tartalmukban, formáikban és módszereikben biztosítsák minden vezetési szint (szakirányító szerv), előljáró számára – a szakterület vonatkozásában – az alárendeltnek, illetve a csapatok helyzetének, tevékenységének megismerését; azok aktivizálását, segítését; a feladatok, rendelkezések végrehajtásának következetes számonkérését, a vezetés és a szakirányítás önkontrollját”.³

³ Cspathadtáp Szabályzat IX. rész, I. fejezet 1. 2. pontja.

A hadtápszolgálat ellenőrző tevékenységének rendjét a Csapathadtáp Szabályzat IX. rész szabályozza. Ennek alapján a felügyeleti és belső ellenőrzéseket a hadtáptörzsek operatív és időszakos naptári terveikben tervezik meg és az összefegyvernemi törzs terveivel összehangolják. A belső hadtáp ellenőrzések végrehajtását, a szolgálatiág-vezetők belső ellenőrzési kötelmeinek teljesítését egységes követelmények szerint a PK HTPH tervezi.

Kiemelt figyelmet kell fordítani a napi munka folyamatába beépíthető, annak szerves részét képező ellenőrzési feladatok teljesítésére. Ezért a PK HTPH és a szolgálatiág-vezetők napi munkarendjének állandó elemét képezze az alárendeltek és a beosztottak részére megszabott feladatok végrehajtásának figyelemmel kísérése, a szabályzat szerinti rend betartásának ellenőrzése. Az ellenőrzésnek ezt a formáját is céltudatosan és tervszerűen kell végezni.

Következésképpen kerülni kell a sablonosságot, a mulasztások, a szabályzarak, szakutasítások megszegésének eltűrését, az így kialakult helyzet megszakását. A napi munka során végzett ellenőrzésekhez is feltétlenül szükséges a vonatkozó szabályzati pontok, szakutasítások előírásainak tanulmányozása.

A belső hadtáp ellenőrzések (leltározások) gyakoriságát; rendszabályait, feladatait, az egyes szolgálati személyek ellenőrzési kötelmeit az egység PK HTPH egységparancsban szabályozza. (Pl. szolgálatiág-vezetők, alegységparancsnokok ellenőrzési kötelmeit.)

A végrehajtott belső hadtáp ellenőrzések megállapításait „Ellenőrzési könyv”-ben, esetenként jegyzőkönyvben és Összehasonlító Kimutatáson kell rögzíteni.

A belső hadtáp ellenőrzések összegezett megállapításait, következtetéseit és a tapasztalt mulasztások, negatív tendenciák megszüntetésére vonatkozó javaslatait a PK HTPH az egységparancsnoknak jelenti. A felügyeleti ellenőrzések végrehajtására a magasabbegység hadtáptörzsek *ellenőrzési programot* dolgoznak ki. Az ellenőrzési program tartalmazza: az ellenőrzés célját, az ellenőrzés részletességét és módszerét; az ellenőrzés által átfogásra tervezett időszakot; a részletesebben megvizsgálendő időszakot; az ellenőrzés végrehajtásának rendjét (végrehajtó személyek, utazás stb.). Az ellenőrzést vezető bizottság elnöke, *ellenőrzési ütemtervet* készít személyenként és napi bontásban. Az ellenőrzés megállapításait ellenőrzési jegyzőkönyvben rögzíti a Csapathadtáp Szabályzat 84–85. pontjainak megfelelően. Az ellenőrzés összegezett megállapításait 1–2 oldal terjedelemben célszerű megküldeni az ellenőrzött egység parancsnokának. A bizottságot kiküldő parancsnok (PK HTPH) részére a bizottság elnöke összefoglaló jelentést tesz szóban az ellenőrzés tapasztalatairól. Amennyiben fegyvernemi csapat (alegység) hadtápjára kerül ellenőrzésre, az ellenőrzés eredményéről az adott fegyvernemi főnököt is tájékoztatni kell.

6. A feladatok végrehajtásáról történő elszámoltatás és az értékelés rendje

A feladatok végrehajtását *következésképpen és rendszeres* elszámoltatással kell biztosítani. A feladatok végrehajtásáról való elszámoltatás megvalósulhat ellenőrzés, írásbeli jelentés, szóbeli beszámoltatás formájában. Tartalmilag az elszámoltatás nem egyszerűsíthető le az ellenőrzés megállapításaira, vagy a jelentések bekérésére. A megszabott *feladatok végrehajtásának megkövetelése*, a rendszeres számonkérés hozzászoktatja a beosztottakat a tervszerű, aktív mun-

kához, ami azért is fontos, mert a végrehajtás során számtalan külső hatás té-
rítheti el az eredeti cél megvalósításától a vezetőt és a végrehajtót egyaránt.
Ahol a PK HTPH *rendszeres számonkéréssel* nem irányítja tudatosan aláren-
deltjei cselekvését az eredeti célok teljesítésére, ott a hadtáptörzs tevékenysége
széthullik, megszűnik a tervek szerepe és előtérbe kerül a „tűzoltómunka”.

A feladatokról való céltudatos elszámoltatásnak, követelménytámasztásnak
tehát elsősorban abban van szerepe, hogy – képletesen kifejezve – az *aláren-
delteket a célkitűzésekkel, tervekkel behatárolt „sávban” kényszeríti folyamato-
san előrehaladni és nem ad lehetőséget a „megállásra”, vagy a „sávból” történő
kitérésre.*

A beszámoltatás rendszerében az egység PK HTPH a heti, havi munka-
értekezleteken, a 8 hónapos kiképzési időszakok végén szóban számoltassa be a
szolgálatiág-vezetőket, ellátó századparancsnokot a feladatok végrehajtásáról.

A seregest és a magasabbegységek PK HTPH-ek az alárendelt PK HTPH-
eket 2 évenként számoltatják be. A beszámoltatás megvalósulhat elsősorban bi-
zottsági ellenőrzés keretében, esetenként önállóan az alárendelt PK HTPH be-
rendelése útján; időszakos PK HTPH-i értekezletek keretében, továbbá a hely-
színen. A beszámoltatás rendjét a kétéves elgondolásban meg kell tervezni.
A PK HTPH-ek az egyszemélyi parancsnoknak az általa megszabott időközön-
ként és követelmények szerint kötelesek beszámolni.

Esetenként célszerű lehet egyes főfeladatok teljesítésének helyzetéről az alá-
rendeltek beszámoltatása.

A végrehajtott feladatok *értékelését* 2 éves és 8 hónapos időszakra, *írás-
ban* kell elkészíteni. Egységszinten az értékelést munkafüzetben kell összegezni.

Az *értékelés tartalmazza:* a kitűzött célok teljesítésének, a megszabott fel-
adatok végrehajtásának helyzetét összességében és alárendeltenként.

Az értékelésben elemző módon, objektív tényekre és adatokra támaszkodva
fel kell tárni a *fejlődés tendenciáit*; azokat a területeket, ahol a fejlődés a kö-
vetelményektől elmaradt és a lemaradás okait. Az értékelés befejezésé-
ként *meg kell határozni* a hibák megszüntetésének és a további *fejlődés* biztosításá-
nak főfeladatait.

Az időszakos, összegzett értékelések mellett egy-egy konkrét feladat – sze-
mély szerinti – végrehajtását is értékelni kell szóban, rendszerint a soron követ-
kező munkaértekezlet keretében.

Az *elvégzett munka értékelése* és a személyügyi munka részét képező mi-
nősítések között összhangot, szoros egységet kell biztosítani.

*

A hadtápvezetés megszervezése és a bevált vezetési módszerek hozzáértő
alkalmazása a harcckészültség és a kiképzés hadtápbiztosításának, a személyi ál-
lomány szolgálati és létkörülményei kiegyensúlyozott fejlesztésének fontos fel-
tételét képezi. A hadtápvezetés megszervezése és gyakorlati megvalósítása folya-
mán azonban soha nem szabad szem elől téveszteni, hogy a vezetés bonyolult
mechanizmusát emberek valósítják meg. *A hadtápbiztosítás bármely területén
csak akkor várhatunk fejlődést, ha nem hanyagoljuk el a vezetői kollektíva, a
hadtáptörzs erkölcsi, érzelmi, akarati, cselekvési egységének kialakítását, magas-
rendű politikai közösséggé fejlesztését.*

Az anyagi, technikai biztosítás rendszerszervező gondjai és feladatai

*Dr. Varga József alezredes,
a hadtudományok kandidátusa*

Az anyagi, technikai biztosítás (ATB) rendszerszervezés feladattervében foglaltaknak megfelelően a közeli napokban lényegében befejeződik a felső- és középszintű szerveknél a felmérő munka, és megtörténik az irányítási, működési és információ folyamatok „van” helyzetének rögzítése és megkezdődhet az elemzés végrehajtása. Ez év szeptember végére beérkező csapatszintű információkkal kiegészítve az elemzett felmérési anyagok megteremtik az alapját az ATB készletgazdálkodási főfolyamat és hozzá kapcsolódó folyamatok rendszermodelljének, rendszerjavaslatának kidolgozásához, első lépésben – 1975 év végéig nagyobb, a későbbiekben 1976 év végéig – részletesebb léptekben. A végzett munka méreteire utal, hogy;

- a felmérés során a szervezők 13 főnökség, közel 50–60 szervének, 30–40 alárendeltjének tevékenységét mérték fel, melyre 800–1000 munkanapot fordítottak;

- közel 200–250 folyamatábrát, 2000–2200 információlapot, 30–40 szervezői jelentést készítettek a folyamatokról;

- megvizsgálták az MN-ben folyó – ATB-vel kapcsolatos – gépi adatfeldolgozási feladatokat, másrészt 10–15 féle különböző modellezési, operációkutatási feladat alkalmazhatóságát.

A felmérés kiterjedt a készletgazdálkodás és hozzá kapcsolódó folyamatok;

- céljainak, tartalmának, kapcsolatainak vizsgálatára,

- a döntési rendszer rögzítésére,

- az információrendszer ábrázolására és benne az információ mennyiségének megállapítására,

- a folyamatok, tevékenységek környezeti kapcsolatainak feltárására.

A felmérés bázisát a felső- és középírányító gazdálkodó szervek állandó harcckészültség időszakában végzett tevékenysége, másrészt az „M” tervezés, irányítás és az „M” anyagi, technikai biztosítást szabályozó végrehajtása képezte.

Annak ellenére, hogy a rendszerszervezés feladatai között szerepel az ATB háborús működési rendjének és információ rendszerének felmérése, ennek végrehajtására még sem kerülhet sor, amelynek okát abban kell keresni, hogy még

ez ideig nem sikerült behatárolni azoknak a tagozatoknak és tagozatokra vonatkozó szabályozóknak körét, amelyre az ATB tábori információ és gépi adatfeldolgozási rendszerének szervezése kiterjed. Az ide vonatkozó elképzelések további vizsgálatot, végül pedig döntést igényelnek.

A felmérés során jelentkező problémák

Az eddigi tapasztalatok azt igazolják, hogy a rendszerszervezés első üteme során kialakított folyamatrend arra a célra alkalmas volt, hogy a kiegészítő felmérés feladatait meghatározzuk, továbbá a folyamat- és szervezatorientált felméréseket szervezeten végrehajtsuk.

A felmérést az is igazolta, hogy a folyamatábrában korábban meghatározott terminológiai, fogalmi kifejezések, meghatározások egyes területeken pontosításra szorulnak.

Anélkül, hogy vállalkoznánk az anyagi, technikai biztosítás helyének és szerepének teljes feltárására, jelezzük, hogy e területen is tennivalóink vannak. Szabályzataink, alapokmányaink jelentős része, elsősorban az alapokmány életbeléptetésére intézkedő HM parancs egyértelműen meghatározza, hogy az anyagi és technikai biztosítás a közlekedési, egészségügyi, elhelyezési és egyébirányú biztosítással együtt a hadtápbiztosítás fogalmkörébe tartozik, annak szerves részét képezi. Más vélemények szerint ez a megállapítás csak behatárolt területre, az elvonuló szárazföldi csapatok csapat- és hadművelési hadtábjára érvényes, és a meghatározás érvényességét veszti a hadászati tagozatban. Bár az utóbbi nézet erőteljesen vitatható, mégis képviselői jelentős számára való tekintettel – a kérdés további vizsgálata célszerű.

Méginkább tisztázásra szorul – és e területen egyértelműbb az igény – a készletgazdálkodás, másrészt az üzembentartás fogalmának értelmezése. Igaz az a megállapítás, hogy a készletek gazdaságilag célszerű meghatározása és betartása mindennemű anyaggazdálkodási tevékenység jelentős részét képezi. Azonban mindenképpen csak része az anyaggazdálkodásnak!

Biztosítást célzó gazdálkodási rendszerekben a szervezés, építés során döntő elvként fogalmazódik meg, hogy nem a készletezést, hanem a termelés és működés szükségletének megfelelő biztonsággal való kielégítést kell célul tűzni. A készletezés a hadsereg anyagi biztosítási rendszerében csak eszköze lehet, de nem célja a mindennemű anyaggazdálkodásnak. A másik lényeges szempont, korábbi terminológiai meghatározásunk bírálatához az a tény, hogy a hadsereg a valóban jelentős terjedelmű és nómenklatúrájú anyagi készletek mellett legalább olyan volumenű eszközkészlettel is gazdálkodik. Ennek az a természetes következménye, hogy az anyagi, technikai biztosítás rendszerszervezés keretében célszerűbbnek látszik eszköz és anyaggazdálkodási rendszerszervezésről, mint készletgazdálkodási rendszerszervezésről beszélni. E fogalomkör értelmezéséhez hozzátartozik az is, hogy a gazdálkodás az MN mindennemű anyagi szükséglete optimális kielégítésére irányul, azt célozza, hogy békében megvalósítsa a harckészültség, a felkészítés, az állomány élet- és munkakörülményeinek, szociális, kulturális ellátottsága állandó növekvő igényeinek kielégítését, háborúban pedig megvalósítsa a harctevékenységek, általában a fegyveres küzdelem mindennemű anyagi biztosítását. Célszerűnek tartjuk tábori rendszerekben anyag-

gazdálkodás helyett az anyagi biztosítás szinonimát használni. Ez jobban megfelel a rendszer célkitűzéseinek, feladatainak. Azt is látni kell, hogy az állandó harcokészültség időszakában folyó eszköz- és anyaggazdálkodási tevékenység annyiban gazdálkodás, amennyiben az anyagi, technikai biztosítás magasabb-szintű végrehajtását szolgálja.

Úgy gondolom, fejtegetéseimet az eszköz- és anyaggazdálkodással foglalkozó vállalati irodalom, az MN-re vonatkozóan pedig szabályzataink egyértelműen alátámasztják. Az üzembentartást illetően olyan javaslatok születtek, hogy célszerűbb lenne a technikai biztosítás meghatározását használni. Annál is inkább, mert a főfolyamathoz tartozó igénybevétel, műszaki állapot ellenőrzés és karbantartás, valamint a javítás folyamatai egyértelműen erre utalnak. Igaz ugyan, hogy a sérült technika gyűjtése, vontatása, hátraszállítása, továbbá a technika használható állapotban való tartása és más tevékenységek külön nem kerültek feltüntetésre a főfolyamaton belül, mégis egyértelműbbé válna a főfolyamat funkciója, tartalma és célkitűzése a technikai biztosítás fogalomkörén belül. Ugyanakkor jeleznünk kell azt is, hogy ebben az esetben a nem kifejezetten technikai jellegű felhasználás, anyagfogyasztás, az emberhez, szervezethez, munkahelyhez, valamint ingatlanhoz kötött anyagfelhasználás funkciójának sorolása főfolyamathoz, ezen belül folyamathoz való kapcsolódása nehézségekbe ütközik. Vannak vélemények, melyek szerint a nem technikai jellegű anyagfelhasználást célszerű lenne a tervezés-irányítási folyamathoz kapcsolni. Ez a megoldás azonban ellentmondáshoz vezetne, következetlenségre utalna, miután a technikai jellegű anyagfelhasználás egyértelműen az üzembentartási főfolyamathoz volt utalva.

Ezzel elérkeztünk egy másik lényeges probléma feltáráshoz, a tervezés-irányítás főfolyamat, másrészt a készletgazdálkodáshoz tartozó tervezési-irányítási alfolyamat cél és tartalmi ellentmondásához. A felmérés rámutatott arra, hogy a készletgazdálkodási főfolyamathoz tartozó folyamatok, mint az ártevékenység, megrendelés, pénzügyi bonyolítás, elosztás, átadás-átvétel, raktározás, szállítás, anyagnyilvántartás, selejtítés és értékesítés olyan tervezési elemeket tartalmaz, amelyeket célszerű volna a készletgazdálkodás tervezés-irányítás folyamatán belül összegezni, elhelyezni és információ-kapcsolataikat tárgyalni. Ez jelenleg nem így van, hanem minden egyes folyamat magában hordja saját tervezési-irányítási feladatait és információ-kapcsolatait. A másik ellentmondás abból ered, hogy a készletgazdálkodás tervezés-irányítás folyamata lényegében az anyagválaszték és normák tervezése, a szükségletek és költségvetés tervezése, valamint az „M” előkészületek tervezése témakörökkel foglalkozik. A tervezés-irányítás ugyanakkor szükségszerűen magában kell, hogy hordja a szabályozás, a gazdálkodás-irányítás, a gazdasági ellenőrzés és más olyan tevékenységeket, amelyek szervesen átfogják az anyaggazdálkodás egészét, annak minden egyes folyamatát. Nem lehet egyértelműen e feladatokat a tervezés-irányítás főfolyamatához – a szervezés során i.é. kódsszámmal jelzett –, alfolyamataihoz sorolni, miután részszabályozás, másrészt pedig a bonyolítás irányítása, a visszacsatolás jelentős része a készletgazdálkodási főfolyamathoz tartozó alfolyamatok keretében valósul meg. Közérthetőbben arról van szó, hogy az anyaggazdálkodó szervek ágazatonként elkülönítve a jelenlegi rendszerben számos tervezési, szabályozási, ellenőrzési feladatot saját hatáskörben oldanak meg.

Anélkül, hogy teljességgel feltárnánk a rendszerszervezés első üteme során készített folyamatábráink tartalmi ellentmondásait, arra hívjuk fel a figyelmet,

hogy a rendszerszervezés jelenlegi szakaszában lesznek feladataink a fogalmak tisztázása, a folyamatok bontása és kapcsolataik rendezése terén.

A felmérés során tapasztalatokat szereztünk a különböző fizikai folyamatok lényegére utaló mutatók, mérőszámok, paraméterek nem kellő feldolgozottságának, rendszerezetlenségére vonatkozóan is.

Ahhoz, hogy a folyamatokból nyert információk tartalmát, mennyiségét, azok elosztását optimálisan megtervezzük, léptékét meghatározzuk, elégedhetetlen annak megállapítása, hogy az információkat eredményező fizikai folyamatok milyen körülmények között, milyen gyakorisággal, milyen volumennel folynak le. Gyakorlati példával élve egy raktározási folyamat információ szerkezetének felvázolásához meg kell ismerni a raktárban tárolt anyagok mennyiségét, a raktári anyagforgalom volumenét, gyakoriságát, sőt a beszállító és vételező partnerek számát, mennyiségét is. Még közelebbről vizsgálva a kérdést, arra a következtetésre juthatunk, hogy egy vezető és irányító szerv információ-rendszerének kialakításához vizsgálni kell az ott jelentkező feladatok súlyát, terjedelmét, gyakoriságát, és az ahhoz kapcsolt szervezeti struktúrát is. Enélkül abba a hibába eshetünk, hogy az információ-rendszer kialakításakor egyenlőségi jelet teszünk a keletkező információk közé, melyeknek feldolgozása a nagyságrendet illetően jelentősen eltér egymástól. Következésképpen a rendszerszervezés további szakaszában megkülönböztetett jelentőséget kell fordítanunk az információt előidéző fizikai folyamatok leírásának, a főbb, jellemzőbb paraméterek fel-tárásának.

A felmérés során a módszertani útmutatókban foglaltak ellenére helyenként nem fordítottak a szervezők gondot a folyamatok, tevékenységek célkitűzéseinek meghatározására. Már pedig a célkitűzések képezik az alapját a folyamatok hatékonyságkritériumai meghatározásának, a rendszer mérésére szolgáló algoritmusok kidolgozásának. Igaz az, hogy a rendszer életképességét, működésének hatékonyságát komplexen célszerű vizsgálni. A komplex mutatók kialakítása azonban véleményem szerint csak a részmutatók alapján történhet úgy, hogy megállapítjuk a résztvétevények és folyamatok helyét és szerepét, hatékonyságmutatóik súlyát és a rendszer egészére gyakorolt hatását. Ebből a célból az elemzés során szükséges minden egyes fő- és alfolyamat, esetenként tevékenység gazdasági céljának pontos meghatározása és hatékonyságmutatóinak kialakítása. Bár folyamatban van a készletgazdálkodás hatékonyságmutatóinak kialakítása a felsőszintű irányító szerveknél, mégis szükségesnek tartjuk hogy részben ennek pontosításához, másrészt lebontásához valamennyi szinten, valamennyi érintett folyamatra és tevékenységre a szükséges mértékben éppen a célok alapján kialakítsuk a hatékonyság mutató- és mérőszám rendszerét.

Végezetül a felmérés során szerzett tapasztalatok közül célszerűnek tartom megvizsgálni a rendszerszervezési és automatizálási tevékenység tartalmára, irányaira és szervezeti struktúrájára vonatkozó következtetéseket.

A felmérés kezdeti stádiumában, különösen a rendszerszervezési képzéssel rendelkező szervezőknél tapasztaltuk, hogy felszínesen ismerik a szakági gazdálkodó tevékenység tartalmát, formáit és szervezeteit, járatlanok a folyamat- és tevékenység-kapcsolatok feltárásában, céljaik meghatározásában, információ tartományuk megállapításában. A szakági felmérőknél ugyanakkor helyenként tapasztaltuk a befeléfordulást, másrészt a felmérés idejének jelentős eltolódása miatt a folyamatban levő szakági feladatoktól történő elszakadást. Ebből az a követ-

keztetés vonható le, hogy a szervezőket célszerű a szervezés tárgyát képező rendszerhez csatolni, közelhozni azokhoz a szervezetekhez, amelyek a gazdálkodási tevékenységet bonyolítják. Különben elszakadnak annak a tevékenységnek a lényegétől, amelyre tulajdonképpen a szervezés irányul, amelynek megjavítását célozza.

A további teendőkre vonatkozóan, különösen, ami a létrehozott rendszer fenntartását, működtetését és karbantartását illeti, mindenképpen meggondolandó egy olyan szervezeti megoldás, amely lehetővé tenné a szervezés alatt levő anyagi, technikai biztosítási rendszer rendszerszervezői kereteinek létrehozását, annak a testületnek a részeként, amely az anyagi, technikai biztosítást bonyolítja. Ez azt jelentené, hogy a programtervezési, programozási és számítástechnikai, valamint adatfeldolgozási feladatok kerülnének az ATB szervezetestől függetlenül, de mindenképpen azok tevékenységének részeként megoldásra.

Általános igazság az, hogy csak olyan korszerűsített adatfeldolgozási rendszer képes szolgálni megnövekedett gazdasági célokat, amely a gazdasági rendszer részét képezi. Ez felhívja a figyelmet arra is, hogy az ATB rendszertechnikai eszközeit milyen igényvel, mely szervezetek érdekében célszerű létrehozni.

Az is igazolódott – bár még a munka kezdetén tartunk –, hogy a matematikai algoritmusok, különböző folyamat modellek kidolgozása sem valósítható meg eredményesen a gazdálkodási műveletektől elszakítva. Ezért a matematikusoknak, modellezőknek, algoritmus-szerkesztőknek szoros kapcsolatban kell dolgozniuk nemcsak a rendszerszervezőkkel, hanem a gazdálkodó szakágak képviselőivel is.

Már a felmérés felhívta a figyelmet arra, hogy a rendszerszervezési folyamatban célszerű lenne megvizsgálni néhány üzem- és munkaszervezési problémát, lehetővé tenni néhány munka- és költségigényes folyamatnál munkaszervezéssel korszerűsített működési rend kialakítását. E vonatkozásban elég a figyelmet felhívni arra, hogy az egységes számviteli részlegek munkája következtében felszabaduló idő célszerű felhasználásának szervezésére a szolgálatiág-főnökök körében figyelmet kellett fordítani.

A rendszerszervezés során jelentkező közelebbi feladatok

A csapatfelmérés befejeztével megteremtődnek a feltételek az elemzés végrehajtására és a készletgazdálkodás és hozzá kapcsolódó folyamatok nagybani rendszerjavaslatának kidolgozására. Ez a munka kellő alaposítást, körültekintést, az egységesített modell pedig valamennyi érintett szerv véleményeinek meghallgatását, sőt közreműködését követeli a kidolgozó munkához. Ezért arra van szükség, hogy egyes alfolyamatok elemzésének befejeztével az egységesítésre irányuló javaslatokat közvetlenül megbeszéljük a szervezésben érintett szakágak képviselőivel, esetenként főnökeivel. Csak ezzel a módszerrel lehet olyan elfogadható rendszerjavaslatot kialakítani, amelyet az előterjesztés előtt valamennyi szakági főnökség magáénak vall.

A teljesség igénye nélkül a továbbiakban azokat a feladatokat érintem, amelyek a szervezés során közvetlenül előttünk állnak, napirendre kerültek.

a) *A szervek által megoldandó feladatok*

A rendszerszervezés alapokmányaiban egyértelműen utalás történt arra, hogy a rendszerszervezési feladatok jelentős $\frac{0}{0}$ -át az anyagi biztosításban érintett szervek oldják meg. Felvetődött az az igény, hogy a szervek részére ezeket a feladatokat részletesebben határozzuk meg és kidolgozásukhoz módszertani útmutatókat mellékeljünk. A kidolgozandó feladatok jelentős részét azonban csak az elemzés befejezése után 1975. október 1-től leszünk képesek felvázolni. Jelen időszakban ismert az, hogy igény lesz az anyagcsoportosítási és normaképzési elvek kiadására, a készletezési irányelvek kiadására, a gépesítési feladatok kiválasztására, az adatszolgáltatás rendjének meghatározására, a tervezés és számviteli rend egységesítésére, a kódjegyzékek kiadására és egyéb, a szakágakat érintő feladatok kibontására. Nem is említettem még azt a jelentős feladatot, amelyet a törzsadatok kimunkálása képez a készletgazdálkodás adatbázisának létrehozásához.

Jelen időszakban azonban úgy érezzük, hogy elsőként a szakágaknál rendelkezésre álló normák, normatívák, mérő- és mutatószámok összeírására, ezek képzésének leírására van szükség. Éppen ezért első lépésben a közeli napokban erre vonatkozó feladatok kiadását tartjuk célszerűnek, amelyben meghatározzuk a normák, normatívák, mérő- és mutatószámok értelmezését, célszerű csoportosításukat, az összeírás rendjét és ezek képzésének lehetséges formáit. E területen célszerű különválasztani az állandó harcckészültség időszakában és háborús körülmények között alkalmazott normákat, normatívákat és mérőszámokat, ezek képzésének lehetséges változatait. A normák, normatívák és mérőszámok összeírásával, rendezésével lehetőséget nyerünk a normafile-k összeállításához, amelyeket a készletgazdálkodás adatbázisaként első ütemben tárolhatunk. A továbbiakban sor kerülhet az anyagcsoportok (főként homogén anyagcsoportok) kialakítására, törzsadatok összeírására és a további szakági feladatok megoldására.

b) *Adatbázis tartalmának, elsődleges számítógépes feladatok kijelölése*

A rendszerjavaslat kidolgozásával párhuzamosan sor kerül az elsődlegesen számítógépre szervezendő feladatok kijelölésére, a készletgazdálkodás és hozzá kapcsolódó folyamatok adatbázisának és kezelőrendszerének kialakítására. A rendszerszervezés elméletéből közismert, hogy az elsődlegesen számítógépre szervezendő feladatokat az adatbázis létrehozását célzó tárgykörökből jelölik ki. Ebből a célból a készletgazdálkodás adatbázisának létrehozásához, az eszközök-höz, anyagokhoz kötött, másrészt az állományhoz és szervezetekhez kapcsolt törzsadatok körének összeírására, továbbá a normák, normatívák, mérőszámok rendezésére gondolunk. Ugyanakkor elsődleges feladatot kell, hogy képezzenek az MN „van” eszköz- és anyagkészletei, a fogyásadatok, „M” tervezési adatok és mindenekelőtt az érvényben levő szabályozók. Úgy gondoljuk, hogy ezek bázisadatként történő megteremtésével nemcsak a rendszer működésének korszerűsítését, a tervezés és a normaképzés javítását leszünk képesek szolgálni, hanem a továbbiakban jelentős adatokat nyerhetünk az ATB rendszerszervezés kiterjesztéséhez és a rendszer építéséhez is.

E feladatok számítógépre történő szervezését már a következő tervidőszak első évében megoldhatjuk, mindenekelőtt annak az operációs és programrend-

szernek a felhasználásával, amelyet a rendszer alapját képező közepes teljesítményű számítógéppel ajánlanak.

Úgy tűnik, hogy a készletgazdálkodás és a hozzá kapcsolódó folyamatok információrendszerének létrehozása során megkülönböztetett figyelmet kell fordítanunk a katonai (hadműveleti-harcászati) vezetést kiszolgáló információk, másrészt a szakmai vezetést kiszolgáló információk, végül más, szervezés alatt álló alrendszerek ATB-ból nyert információk körének meghatározására. Ez a feladat nemcsak azt teszi szükségessé, hogy az információkat megfelelően csoportosítsuk e hármas követelmény szerint, hanem azt is, hogy meghatározzuk az információk kifejezésének léptékét, dimenzióit, amellyel eleve lehetővé tesszük a nagymennyiségű információ megfelelő szelektálását és igény szerinti eljuttatását.

c) Az anyagi, technikai biztosítás tábori automatizált rendszerének megteremtését szolgáló feladatok

A felmérés időszakában szervezett konzultációink a baráti hadseregeknél arra hívják fel a figyelmünket, hogy a folyamatban levő rendszerszervezés tábori vetületeit keressük. Az is nyilvánvaló, hogy az anyagi, technikai biztosítás tábori automatizált rendszere csakis a tábori csapatvezetési rendszer, ezen belül is a tábori automatizált htp. vezetési alrendszer részeként kezelhető. E területen célszerűnek látszik korlátozott lehetőségeinkre való tekintettel, az anyagi, technikai biztosítás tábori vonatkozású szervezését az elvonuló szárazföldi csapatokra korlátozni, összehangolva azzal a munkával, amelyet a baráti hadseregeinkben is végeznek. Úgy látjuk, hogy a rendszerszervezés keretében az érvényben levő szabályozók alapján, elvonuló szárazföldi csapataink vonatkozásában, kialakítjuk az egységes ATB tábori információrendszert, létrehozhatjuk az ATB tábori adatbázisát és kijelölhetjük a számítógépre szervezendő feladatokat. E feladatok tartalmukra nézve a következők lehetnek:

- az anyagi biztosítás lehetőségeinek értékelése, súlyadat számvetések készítése;
- optimális elhatározás meghozatalához szükséges feladatok megoldása, - tervezési feladatok, - nyilvántartási és elszámolási feladatok, - jelentések.

Véleményem szerint az adatbázisban már békében elhelyezhetőek azok az adatok, amelyek tábori alkalmazás esetében akár a mobil adatfeldolgozó eszközöknek, akár a stacioner számítógépeknek átadhatók. Következő év végére részleteiben is kidolgozhatjuk azokat a feladatokat, amelyek tábori viszonyok között alkalmazásra kerülnek, és 1977-től megkezdhetjük programozásukat, miután a baráti hadseregekkel a kölcsönös programcserék lehetőségeit megvizsgáltuk.

Összességében tehát megállapíthatjuk, hogy az anyagi, technikai biztosítás rendszerszervezés felmérési időszak olyan tapasztalatokat hozott, melynek elemzésével további munkánkhoz jelentős következtetéseket vonhatunk le, megbízhatóbbá tehetjük a szervezés végrehajtását.

Az anyagi, technikai biztosítás rendszer felmérésének tapasztalatai a Páncélos és Gépjármű Technikai Szolgálatnál*

Vasvári Ferenc mk. őrnagy

A vezérkar főnökének intézkedése alapján az anyagi, technikai biztosítás (továbbiakban ATB) rendszerszervezés II. üteme megkezdődött. A REVA szolg. főnök által jóváhagyott felkészülési terv szerint a bevont rendszerszervezők és szakági (fegyvernemi) tisztek módszertani felkészülése 1975. január 17-ig befejeződött.

Az általános számítástechnikai ismereteken túl, a népgazdaság különböző készletgazdálkodási rendszereinek bemutatására és vizsgálatára, továbbá az ATB rendszerszervezés I. ütem végrehajtása tapasztalatainak tanulmányozására, és végül a II. ütemben végrehajtásra kerülő kiegészítő felmérés módszertanának oktatására és begyakoroltatására került sor. A közel 50 oldalas Módszertani Útmutató alapján ismertetem röviden a felmérés célját és módszerét.

E Módszertani Útmutató szerint a kiegészítő felmérés célkitűzése arra irányul, hogy „... az ATB készletgazdálkodását végző és abban közreműködő szerveknél – elemi műveleti szintű részletességgel – megismerni az MN ATB készletgazdálkodási rendszerét, annak folyamatait, tevékenységeit, azok kapcsolatát, tartalmát és működési módját.”

A kiegészítő felmérést úgy kell végrehajtani, hogy ennek konkrét adatai és információi lehetővé tegyék:

- „a készletgazdálkodás főfolyamat alfolyamatait és tevékenységei logikai kapcsolódásának, valamint az ATB többi főfolyamataihoz és tevékenységeihez az MN más alrendszereihez való kapcsolatának és kölcsönhatásának vizsgálatát,
- az MN készletgazdálkodási rendszere vezetési és végrehajtási folyamatainak elemzését,
- korszerű irányítási és végrehajtási módszerek alkalmazási lehetőségeinek vizsgálatát, a számítástechnikai eszközök széles körű, hatékony felhasználási lehetőségeinek megteremtését,

* Az Anyagi, Technikai Biztosítás (ATB) rendszerszervezés munkájának első ütemében végrehajtotta a rendszer nagyban felmérését, a második ütem feladatait a vezérkari főnök elvtárs vonatkozó utasítása szabályozza. Ennek alapján e szakasz kezdeti időszakában a fő folyamatok egyikének, a készletgazdálkodás folyamatának részletes felmérése folyik. A cikk azokat a benyomásokat vázolja, amelyeket a felmérők a munka során a Páncélos és Gépjármű Techn. Szolgálatnál szereztek. A benyomások szubjektívak, de úgy véljük általánosíthatók.

A Szerkesztőség

- a készletgazdálkodás minden szintjét és tevékenységét a szükséges információkkal ellátó, célszerűen integrált adatfeldolgozó rendszer létrehozását” és
- „... a készletgazdálkodás részletes rendszermodelljének kidolgozását.”

A felmérést rendszerszervező munkacsoportok hajtják végre, melyek részére a szükséges szervezői segítséget az irányító csoport adja meg.

A munkacsoportok feladatai:

1. A készletgazdálkodási folyamatok komplex felmérése.
2. Az információs folyamatok vizsgálata.
3. Döntési rendszer vizsgálata.

E rövid bevezetés után rátérek a közel féléves munkánk eddigi tapasztalatainak ismertetésére.

A felmérés a szakelőadó-, alosztály és osztályvezető coltársak kikérdezése alapján történik. Az interjúk készítése és az adott alfolyamat helyzetfelismerése előtt a team-nek (timnek, munkacsoportnak) meg kell ismernie a vizsgált szervezet működési utasításait, szervei határozványát, továbbá a végzendő munkákat, a feladatok végrehajtásának irányító utasításait, rendeleteket és szabályozókat. Természetesen egy jó interjú csak ilyen előzetes tájékozódás, felkészülés alapján készíthető, mivel ezek ismererében áll össze az a kép, kérdés komplexum, melyre választ vár a felmérő, megfelelő szinten és részletességben.

Fontos tényező az interjúk készítésénél, hogy a team kellő mértékben közölje munkája célját, s ezzel igyekezzen megnyerni és megnyugtatni a szerv képviselőjét, hogy nem átszervezésről, nem beszámoltatásról, vagy ellenőrzésről, hanem a tényleges állapotok őszinte, reális felméréséről, ábrázolásáról van szó. Kellő tájékoztatás nélkül a felmérő kedvezőtlen fogadtatásra találhat, amely az egész felmérés további menetét nehezíti, akadályozhatja.

Lényeges tehát a felmérők és az interjúalany közötti helyes kontaktus kialakítása, mivel a napi munkafeladatokban feltartva, rövid idő alatt sok kérdésre kell választ adni úgy, hogy a beszélgetés a folyamat részleteire, műveleteire koncentrálódjon.

Az interjúk készítése során a felmérőket érő szubjektív hatások (személyes benyomások) gyakran veszélyeztethetik a folyamatorientált felmérést, és az interjúalany munkaterülete alapján szervezatorientált lehet az ábrázolás. Megfelelő rendszerező gyakorlat és következetesség mellett ez nem áll fenn.

E néhány példából is látható, hogy az interjú készítés jelentős felkészültséget igényel, mely nélkül e munka nem hozhatja meg a kívánt eredményeket.

Az információrendszer felmérése igen sok manuális munkát igényel. Előzetes elgondolás szerint az MN ATB készletgazdálkodási rendszerének összes információja gépi feldolgozásra kerül, így azokat információ lapon a szükséges mértékben elő kell készíteni. Meg kell határozni információként a gyakoriságot, az információ fajtáját, lapszámot, műveletek számát, karakter igényeket stb., mely sok időt és energiát köt le. Alfolyamatonként 30-40 információ vizsgálatával lehet számolni a Páncélos és Gépjármű Technikai Szolgálatnál. Az itt szerzett tapasztalatokra nem térek ki, mivel alapvetően számítástechnikai, gépi feldolgozási észrevételek jelentkeztek.

A vizsgált alfolyamat ábrázolása, blokkdiagramjainak összeállítása a felmérés egyik legérdekesebb és legszebb része, mivel minden elmondott tevékeny-

ségnek, információnak, alfolymatnak hierarchikus kapcsolatai itt válnak vizuálissá, szemléletessé. Az alfolymatok műveleti szintű kibontása, elemzése és helyes ábrázolása igen elmélyült munkát, határozottságot és kellő szakértelmet kíván. Az egyes alfolymatok elhatárolása, a kapcsolódások feltárása és meghatározása egyik fontos tényezője a felmérő munkának. Műveleti szinten egy alfolymat több más alfolymat műveletéhez kapcsolódik és végül is egy kölcsönhatásokkal átszótt rendszer egy elemét, alfolymat műveletét (tevékenységét) kell feltárni és elhatárolni. Összefonódások pl.: megrendelés a pénzügyi bonyolítással, tervezés-irányítás költségvetése a pénzügyi alfolymattal, szállítás az üzembentartás főfolymatában levő igénybevétellel stb. Sok vitára adott alkalmat az alfolymatok elhatárolása, lezárása, melyben többször az irányító csoport vezetői adták meg a helyes irányt, a kellő segítséget.

Ábrázolási nehézséget okozott pl., hogy több alfolymat csak külső kapcsolatok alapján, más alfolymatokba történő bekapcsolódás és onnan visszajuttatás után válik folymatossá. Ilyen esetek a felsőbb szintű, vagy más szerv részéről történő jóváhagyás. Pl. Ag. Terv. Csf.-ség, Pü. F.-ség, Közl. Szolg. F.-ség stb. E munkába kiegészítő jelleggel szívesen kapcsolódtak be előadó és alosztályvezető elvtársak is. Az ábrázolás pontosságát segítették elő, de saját tájékozódásukra is igen kedvezően hatott. Általános tapasztalat volt, hogy szinte minden alfolymatban dolgozó, vagy vezető örömeire szolgált, amikor blokkdiagram formájában, összefüggéseiben, kapcsolataiban láthatta munkaterületét, melyet addig a szervi határozvány verbális meghatározásaiban, vagy a több éves tapasztalatok alapján kialakult egyéni elképzelésében „láthatta”.

Egy-egy szervezeti egységnél folytatott munka befejeztével – a pontosítások végrehajtása után – a szolgálat főnök helyettes, vagy osztályvezető elvtárs aláírásával igazolja a blokkdiagramok helyességét. Végül a felmérés eredményeinek, vagy problémáinak megtárgyalásával zárul a felmérés.

A helyzetfelmérés során az általánostól (I. ütem anyagától) a konkrét felé haladva – a jelenlegi II. ütem időszakában egyre mélyebben és konkrétan rajzolódnak ki a Páncélos és Gépjármű Technikai Szolgálat Szakterületeinek specifikus tevékenységei és információi. Ezeket a gépszervezés érdekében történő egységesítés során nem lehet figyelmen kívül hagyni.

A szolgálat felsőszintű és középírányító szerveinél összegyűjtött problémák és javaslatok az információrendszer korszerűsítését és az informálás hatékonyabbá tételét célozzák. Ezen problémák feldolgozása, illetve rendszerjavaslatba történő bedolgozása csak a felmérés teljes befejeztével és az elemzés eredményeképpen történhet meg. Így a felmérésnek nem csak az lesz az eredménye, hogy az MN ATB készletgazdálkodási rendszerét felméri és elemzi, hanem a szakfegyvernemek információrendszerbeli problémáit, javaslatait összegyűjtve, más alfolymatokkal összekapcsolva a rendszermodell javaslatba bedolgozza.

A helyzetfelmérés és információ begyűjtés bármilyen lelkiismeretesen és alaposan történt, mégis bizonyos szubjektív hatások miatt pontatlanságokat tartalmazhat. Így az elemzés időszakában előfordulhat, hogy néhány tevékenységet, információt, vagy alfolymatot az adott szervnél pontosítani kell és ezért is fontos a jó kontaktus kialakítása a vizsgált szervevel.

A Pc. és Techn. Szolgálat Főnökség szerveivel a munkakapcsolat igen pozitív. Minden segítség és munkafeltétel biztosított. Ez nagymértékben elősegíti a feladatok végrehajtását.

A felmérés eredményeként várható, hogy a folyamatok jelen helyzetének kritikai elemzéséhez elegendő mennyiségű és mélységű anyag biztosított lesz. Ebből a redundáns adatok, elemek, továbbá ellentétek és hiányosságok – pl.: a logikai folyamatoktól való eltérések – feltárását és körülhatárolását bizonyítottan végre lehet hajtani.

A felmérés eddigi eredményeinek alapján levonható következtetések:

1. A felmérés módszertana helyesnek bizonyult, mivel:

- az alfolyamatokban rejlő problémákat, korszerűtlenségeket sikerül feltárni,
- fegyvernemi specifikumokat a felmérő csoportok képesek kiszűrni és körülhatárolni, mely alapkövetelmény a gépi feldolgozás számára,
- kellő részletezettségű és mélységű anyagot képes szolgáltatni az elemző munka számára, mely alapján biztosítható a rendszerjavaslat kidolgozása.

2. A fegyvernem, szakszolgálat készletgazdálkodási alfolyamatait irányító parancsnokok és szakelőadók lehetőségeikhez képest segítik és a problémák megoldására tett javaslatokkal támogatják a felmérő munkát.

3. A felmérés teljes végrehajtásával kialakul egy jól képzett, begyakorlott rendszerszervezői gárda, mely jó kapcsolatba került a szakfegyvernemekkel, szakszolgálatokkal, és ez igen döntő a további hatékony együttműködés szempontjából.

A PB 10 és PB 20 névleges teljesítményű berendezések műszaki biztonságtechnikai vizsgálata

Kövesdi Sándor mk. őrnagy

Az V. ötéves tervben az ország energiaigényének biztosításában nagy szerepet kapott a PB-gáz felhasználása. Az energiahordozó szállítási módját tekintve a fogyasztóhoz vezetéken vagy palackban jut el. A PB-gáz vezetékes felhasználására komoly tapasztalatok és irodalom áll rendelkezésünkre, ugyanakkor a palackos szállítás, tárolás, elgőzölögtetés, nyomásszabályozás terén kevés tapasztalattal rendelkezünk. A Magyar Néphadseregben az elkövetkezendő időben széles körben várható a PB-gáz palackos felhasználása. A cikkben szeretném előzetesen a PB-gáznak mint energiahordozónak biztonságtechnikai vonatkozásait tisztázni. Úgy gondolom, hogy ennek nagy jelentősége van, a tervezés és az üzemeltetés területén is, mivel a jelenleg érvényben levő biztonságtechnikai előírások és a szakirodalom eléggé hiányos. Ugyanakkor azokon a területeken, ahol vezetékes rendszer nincs kiépítve, illetve nem is lesz, a PB 10 és PB 20 névleges teljesítményű berendezések a jövő.

A PB gyakorlati felhasználásának szempontjai

a) A propán és a bután – a szállításnál, tárolásnál reálisan számbavehető hőmérsékleten – viszonylag kis nyomásértékeknél egyalkotós kétfázisú, míg a PB (propán-bután elegy) kétalkotós kétfázisú rendszert alkot. Az előzőek azt jelentik, hogy a PB (35 térf. % propán és 65 térf. % bután) -10°C és $+40^{\circ}\text{C}$ hőmérséklet határok között; 2–9 att. nyomáson cseppfolyós állapotban tartható. A gőzfázisával érintkező folyékony fázis biztosítja a forgalmazott PB cseppfolyós állapotban történő szállítását, tárolását. A PB folyadék-fázisban kis térfogatot foglal el, így a palack vagy tartály egységnyi térfogatában viszonylag nagy hőmennyiség tárolható, szállítható, mivel a propán-bután elegy fűtőértéke 11 050 Kcal/kp. Figyelembe véve a PB fajsúlyát, megállapítható, hogy 1 kp propán-bután elegy 20°C hőmérsékletet feltételezve $1,84\text{ dm}^3$ térfogatot tölt ki.

b) A kétfázisú egyalkotós rendszerek állapotát egyértelműen megjelöli a három alapvető állapotjelző (nyomás, hőmérséklet, fajtérfogat) bármelyike. A kétfázisú két alkotós rendszerek állapotát – hasonlóan az előzőekhez – az alapvető állapotjelzők egyike, valamint az összetevők koncentrációjából eredő fizikai törvényszerűségek határozzák meg.

A forgalmazott „B” minőségű PB is két alkotós rendszer, melynek palackokban, vagy tartályokban történő szállításakor, tárolásakor a folyadék és a gőzfázis is jelen van. A palackban, vagy tartályban uralkodó nyomást a propán-bután elegy alkotóinak térfogatszázaléka, illetve hőmérséklete határozza meg. Az 1. számú ábra különböző összetételű propán-bután elegy gőznyomását szemlélteti az összetétel és a hőfok függvényében, melynek alapján indokolt a gáztároló edények hővédelme.

A PB palackokban történő szállítása és tárolása, illetve felhasználása esetén – a vonatkozó műszaki előírások értelmében – „gondoskodni kell arról, hogy a palackot 60 °C-nál magasabb hőhatás ne érhesse, és a gáztároló edényekben levő gáz hőmérséklete 40 °C fölé ne emelkedhessen”.

c) A propán-bután elegyet tároló edények (palackok, tartályok) hőmérsékletét emelve, növekszik az elegy gőznyomása. Az elegy gőznyomásának növekedése maga után vontja – a párolgást is figyelembe véve – a folyadéktérfogat csökkenését, míg az előzőekkel ellentétesen a folyadékfázis hőtágulása a cseppfolyós elegy volumenének növekedését eredményezi. A hőtágulás okozta térfogatváltozás nagyobb, mint a folyadékfázis csökkentését előidéző tényezők eredője, így közel telítőtöltött edények esetén a folyadékfázis elfoglalja a gőzfázis helyét. A hőmérséklet további növelésekor már nem az elegy gőznyomása, hanem folyadéknyomása érvényesül (2. számú ábra). A folyadéknyomás °C-ként kb. 7 att., így a folyadékeleggyel telítőtöltött palack vagy tartály viszonylag kis hőmérsékletnövekedés hatására is felhasad, mivel általában a PB-t tároló edények méretezésénél csak a gőznyomással számolnak.

Az előzőek megakadályozása céljából a PB palackokat, tartályokat tilos telítőtölteni folyékony PB-vel. Az MSz 1601 előírja PB-t tároló edények tölthetőségének mértékét a töltőviszony (töltő súly), illetve a töltőtérfogat értékének meghatározásával.

A töltőtérfogat: az 1 kp cseppfolyósított termék befogadására biztonsági szempontból szükséges, dm³-ben kifejezett legkisebb tartály-űrtartalmat jelöli. A töltőviszony: a betöltött, cseppfolyósítható gáz súlyának és a tartályt (palackot) 15 °C-on megtöltő vízmennyiség súlyának viszonyát határozza meg. A töltőtérfogat a töltőviszony reciproka.

A gyakorlati életben használatos a „töltési tényező”, mely a biztonságosan betölthető cseppfolyós termék által elfoglalt térfogat viszonya a tároló edény térfogatához. A töltőtérfogat és a töltési tényező között az alábbi összefüggés határozható meg:

$$t_t = \frac{1}{1 + \frac{f}{V_t}} \cdot 100\%$$

ahol

t_t = a töltési tényező %-ban kifejezett értéke,

f = a cseppfolyós propán-bután elegy 15 °C-ra vonatkoztatott faj-súlya (kp/dm³),

V_t = töltőtérfogat (dm³/kp).

A „B” minőségű PB 15 °C hőmérsékletre vonatkoztatott töltési tényezőjének százalékos értéke 80% (80,808%), mely azt jelenti, hogy a tároló edények térfogatának 4/5-e tölthető meg folyékony propán-bután eleggyel.

d) A PB normálállapotú gázfajsúlya $2,4477 \text{ kp/dm}^3$. A normálállapotú levegő fajsúlyát egységnek tekintve, a PB relatív gázfajsúlya $1,8955$, melynek alapján megállapítható, hogy a PB-gázhalmazatállapotban is nehezebb, mint a levegő. Az előzőek értelmében az esetlegesen kiömlő PB-gáz – szemben a városi-, vagy földgázzal – a talaj felszínén helyezkedik el, követve a talaj egyenetlenségeit. A PB-gáznak ezen tulajdonsága alapvető szempont a PB energetikai rendszerek kialakítása, felhasználhatósága és helyretervezése esetén, mivel a mélypontokon összegyülemelő propán-bután elegy tragikus balesetek előidézője lehet.

e) A PB-t tüzeléstechnikai és egyéb szempontok miatt célszerű gázhalmazállapotban felhasználni, így a folyékony fázisban tárolt propán-bután elegy valamilyen formában történő elgőzölögtetése szükségszerű. Az elgőzölögtetés folyamata – a termodinamikai törvények által megszabott határig – a tárolóedényben is biztosítható, azonban nagyobb, tartós gázigény csak elgőzölögtető berendezés üzemeltetésével elégíthető ki.

A tartályból vagy palackból történő közvetlen gázélvételkor a palackban vagy tartályban a gőznyomás csökken. A gőzfázis nyomásának csökkentése intenzifikálja a párolgást, melynek eredményeként a hőmérséklet által meghatározott gőznyomás felé tolódik el a kétfázisú rendszer (egyensúlyi állapot). A fogyasztás kezdetén a párolgathoz szükséges hőmennyiség nagy részét a környezettel azonos hőmérsékletű cseppfolyós fázis hőkapacitása biztosítja, miközben az a környezeti hőmérséklet alá hűl. A párolgáshő kisebbik része a palack, vagy tartály lehűlt felületén át – a környezet és a tárolt folyadék fázis hőmérséklet különbség következtében – hőátadás útján fedezhető. Nyilvánvaló, hogy rövid ideig tartó gőzélvételkor, a szükséges párolgáshőt a folyadékfázis hőkapacitása biztosítja, míg huzamosabb gázterhelés párolgási hőigényét a hőátadással közölhető hőmennyiség fedezi.

A tárolóedény felületén átadható hőmennyiség határt szab egy adott tartályból, vagy palackból elvehető gőzmennyiségnek. A 3. számú ábra szemlélteti, hogy állandó gázélvételkor – adott külső hőmérsékletet feltételezve – a maximálisan elvehető gázélegy a palack töltésének, illetve hőátadási felületének csökkenése következtében csökken. A folyadékfázis csökkenésével a propán-bután folyadék is lehűl, melynek alsó határát a legkisebb gőznyomáshoz tartozó hőmérséklet limitálja. Számítással; bizonyíthatóan kimutatható, hogy a hazai viszonylatban használatos palackokból tartósan az alábbiakban rögzített PB-gáz mennyiség vehető el:

11 kp-os palackból	0,5–0,7 kp/ó,
22 kp-os palackból	0,7–1,0 kp/ó,
33 kp-os palackból	1,0–1,2 kp/ó.

A megjelölt értékeket a gyakorlati élet igazolja.

Lökésszerű terheléskor – 10–20 perces időtartamon belül a PB palack úrtartalmának 3–4%-ával egyenértékű folyékony PB is elgőzölögtethető. Ezen esetben a párolgathoz szükséges melegmennyiség legnagyobb részét a folyékony fázis hőtartalma fedezi. Nagyobb gázélvételkor a folyékony PB hőmérsékletének csökkenése már olyan nagymérvű lehet, melynek eredménye a tárolóedény, a kapcsolódó szerelvények, vezetékek deresedése, lefagyása, mivel a környezet a párolgathoz szükséges hő hőátadás útján fedezni nem tudja. Az ismertetett fizikai jelenség üzemzavar, esetleg baleset okozója lehet.

Nagymennyiségű PB-gáz igény kielégítése elgőzöltető berendezés üzemeltetésével lehetséges. A PB palackból történő elvétele ez esetben folyadékfázisban történik. Az elpárolgtatáshoz szükséges hőmennyiséget az elgőzöltető berendezés felületi hőcserélője biztosítja. Általában 90–100 Kcal/kp PB hőmennyiséggel és 10 Kcal/m³ 0 °C hőátadási tényezővel lehet számolni.

f) A kétalkotós kétfázisú rendszerek gőzteréből történő elvételt követően desztillációs folyamat megy végbe, melynek eredménye a gázösszetétel változása. A párolgás folyamán intenzívebb az alacsonyabb forrponú alkotó elgőzölgeése (propán), így a folyékony fázisban a magasabb forrási hőmérsékletű alkotó térfogatszázaléka megnő (bután).

A gázösszetétel változásának tüzeléstechnikai következményei vannak, melyek azonban a propán-bután gáz felhasználásánál különösebb problémát nem jelentenek. Az előzőek ellenére tüzeléstechnikai szempontból mégis célszerűbb a folyadékfázis elvételét követő elgőzöltetés, mivel az biztosítja a PB összetételének állandóságát.

A nehezebb párlatban történt dúsulással egyidejűleg nagymértékben csökken a palack, vagy tartály gőznyomása, melyet a nyomásszabályozó gázgépesztő rendszerek méretezésénél szükséges figyelembe venni.

1. A PB elgőzöltető és nyomásszabályozó állomások telepítésének követelményei

A elgőzöltető a nyomásszabályozó állomásokat – a vonatkozó rendelkezések értelmében – átszellőzést biztosító kerítéssel kell körülvenni. A kerítés távolsága a fémszekrénytől minimum 5 m. A kerítésen belül minden fémtárgyat be kell kötni a földelési rendszerbe, melynek ellenállása 150 Ohm értéket nem haladhatja meg.

Az elgőzöltető és nyomásszabályozó állomásokhoz minimum 1,2 m; míg kerítésen belül az állomások köré 2 m szikramentes járdát kell építeni (salak út, aszfaltjárda stb.).

A PB állomások a különféle rendeltetésű épületektől, építményektől való távolságát az 1. számú táblázat szemlélteti.

Zárt beépítés esetén a PB-gázt felhasználó épület, építmény határoló falának külső oldalán is elhelyezhető a PB elgőzöltető és nyomásszabályozó állomás, ha:

- a létesítmény legalább II. tűzállósági fokozatú (MSz. 595);
- 5 m-es vízszintes távolságon belül a falszakaszon, továbbá teljes magasságban felette falnyílás (ajtó, ablak stb.) nincs kialakítva;
- a talajszintnél mélyebben fekvő helyiségbe vezető bejárattól, pinceablaktól, vízzár nélküli csatorna lefolyótól, nyíltlángú gyújtóforrástól a 10 m-es távolság betartható.

Az 5 m-es vízszintes távolság 2 m-re csökkenthető, ha a PB állomás és a falnyílás közé legalább 2 óra tűzállóságú határoló-, árnyékoló szerkezet biztosítható. Az 5 m-es távolság nem helyettesíthető árnyékoló szerkezettel, ha a nyílás az épület, építmény egyetlen kijárata.

Tipizált PB elgőzölögtető és nyomásszabályozó állomások különféle épületektől, építményektől való telepítési távolsága

Épület, építmény megnevezése	Elgőzölögtető és nyomásszabályozó állomások miniatűr távolsága a megterített épülettől, építménytől	Megjegyzés
„A” és „B” tűzveszélyességi osztályba sorolható épületek, építmények	100 m	Pl.: — lőszer- és robbanóanyag raktárak — üzemanyag tárolók,
„C” tűzveszélyességi osztályba sorolás, illetve nagy tömegek befogadására alkalmas építmények	16 m	Pl.: — fűtő- és tüzelőolaj tárolótelepek — éttermi épületek — legénységi épületek
„D” és „E” tűzveszélyességi osztályba sorolható épületek, építmények	10 m	Pl.: — irodaépületek — tanépületek — gyengélkedők — ór- és fogdaépületek
Nyíltlángú tüzelőberendezések, ipari kémények	16 m	Pl.: — kazánházak
Közutak — vasutak	25 m	
Létesítmények belső útjai	10 m	
Nagyfeszültségű villamos légvezeték	változó	Minimum a tárolótelepek szélétől 2-szeres, a kerítéstől legalább 2,5-szeres oszlopmagasság
Saját palacktároló telep	10 m	

Tűzvédelmi szempontból a propán-bután elgázosító és nyomásszabályozó állomások kerítés kapujához – állomásonként – 1-1 db 12 kp töltésű porral oltó tűzoltó készülék elhelyezése szükséges. Homokládát, valamint a tűzoltáshoz szükséges vízmennyiséget biztosítani nem kell.

Az elektromos szerelési munkák megtervezésénél, illetve kivitelezésénél az MSZ 172; MSZ 274 és az MSZ 1600 számú szabvány vonatkozó részeit szigorúan be kell tartani.

2. Az MN-ben alkalmazott PB 10 és PB 20 névleges teljesítményű berendezések műszaki-biztonsági paraméterei, a kialakítás főbb követelményei

A propán-bután gáz többszöri, hasonló körülmények között történő felhasználhatósága; az elgőzölögtető és nyomásszabályozó gázgépészeti rendszerck, palackos tárolótelepek üzemvitel, karbantartása; a kezelőszemélyzet oktatása; tipizált elgőzölögtető és nyomásszabályozó állomások, illetve tárolótelepek kialakítását indokolta.

2.1. A PB tárolótelepek általános követelményei

A propán-bután elegy tárolása lehetséges helyhezköthető, vagy elmozdítható tartályok, illetve palackok alkalmazásával. A cikk – csak az utóbbi – a palackos tárolótelepek műszaki megoldását, telepíthetőségét, valamint típusonként kifejlesztett tipizált palacktárolók rendszerét tartalmazza.

A palackos, tipizált tárolótelepek ismertetését megelőzően szükségeszerű foglalkozni a kétfázisú propán-bután elegyet befogadó palackokkal.

Cseppfolyós gáz tárolására alkalmas palacknak kell tekinteni az acélból, vagy egyéb fémből készült azon tartályokat, melyeknek külső átmérőjük a 420 mm-t, szerelvények nélküli hosszuk pedig az 1600 mm-t nem haladják meg, és űrtartalmuk maximálisan $0,15 \text{ m}^3$.

Világosra – így nálunk is – a cseppfolyós gázok tárolására alkalmas palackok méretei szabványosítottak. A 2. számú táblázat – az MSZ 6590 számú szabvány figyelembevételével gyártott palackok fő méreteit tartalmazza.

A forgalmazott palackok anyaga alumínium-magnézium-szilícium ötvözet, vagy acél.

A palackokat – kivéve a camping felszerelések közé sorolható edényeket – 22 att próbanyomásnak vetik alá. Az ismertetett fizikai törvényszerűségek miatt – 20°C hőmérsékletet feltételezve – PB folyadékkal csak a palackok űrtartalmának 75%-a tölthető meg.

a) A palacktároló telepek főbb műszaki paraméterei

Az eddig kifejlesztett PB palacktárolók hidegen hengerelt acélcsöves létesítmények, melyeknek padozatburkolata aljzathozra felhordott – szikramentes – szigetelő – 2 cm vastag, magas lágyulású bitumen (aszfalt).

Az oldalfalak acélcsöveken álló, és az acélcsövekkel merevített hálószerkezetű betonszerkezetek. Az aszfalt padozat és az oldalfalak közötti 80 mm rés lehetővé teszi az esetlegesen kiömlő PB kifolyását a palacktároló térből.

Az építmény tetőszerkezete acélcsövázás konstrukció, melyet üvegszállal erősített színes poliészter hullámlemez borít.

A tárolóban elhelyezett palackok 400x400 mm-es rekeszekben foglalnak helyet, így azok eldőlés elleni védelme megoldott.

A palacktárolóknak két bejárata van, mely lehetőséget biztosít a palackok kétirányból történő megközelítésére, szükség esetén azok gyors kihordására.

b) A PB telepek rendszere

A legkisebb palacktároló 15 db 33 kp töltetű PB palack befogadására alkalmas, melynek helyigénye 4,8x2,8 m. A 4. számú ábrán rögzített táblázatnak megfelelően a további palacktárolók egyik mérete (4,8 m) változatlan, míg a

PB palackok fő jellemzői

Palackokra jellemző adat		Folyékony PB-t tároló palack megjelölése		
Megnevezés	Dimenzió	11 kp töltetű palackok	22 kp töltetű palackok	33 kp töltetű palackok
Tartálysúly	kp	7	30	34
Töltet súlya	kp	11,0	22	33
Megtöltött palack összsúlya	kp	18	52	67
Palack úrtartalma	dm ³	27,2	52	79
Töltet által elfoglalt volumen 20 °C hőmér- sékletre vonatkoztatva	dm ³	20,0	40,0	60,0
Palack külső átmérője	mm	300	267	318
Palack összes hossza	mm	600	1220	1300
1 kp töltésre eső szállítandó súly	kp	2,20	2,36	2,09

másik méret (2,8 m) 2,0 mérettel növekszik, miközben a tárolóban 15 db palackkal többet lehet elhelyezni.

Az előzőek értelmében a tipizált palacktárolók befogadóképessége 15-nek, a változó méretét 2-nek egészszámu többszöröse határozza meg.

2.2. A PB 10 és PB 20 kp/ó névleges teljesítményű propán-bután elgőzölgetető és nyomásszabályozó állomások ismertetése

A propán-bután elegyet tartalmazó palackok gázfázisából történő elvétel csak kisebb fogyasztók igényeit képes fedezni, mivel a palackok gázteréből elvezethető maximális gázmennyiség a fizikai törvények által meghatározott. Nagyobb; több kp/ó tartós PB-igény biztosítása, csak a folyékony PB elegyet elgőzölgetető berendezés üzemeltetésével biztosítható.

Az elgőzölgettetett propán-bután gáz nyomása, mindenkor megegyezik a palackban levő kétfázisú, kétalkotós rendszer nyomásával, melyből következik, hogy a viszonylag magas, a külső hőmérséklet változásaitól függő gáznyomást állandó, a felhasználási szempontoknak megfelelő alacsony nyomásértéken kell tartani. A palacknyomású gáz nyomásának lecsökkentése, illetve állandó alacsony nyomásnak megfelelő értéken való tartása gáznyomásszabályozó berendezéssel biztosítható.

Az elgőzöltető és nyomásszabályozó PB állomásoknak ki kell elégíteniük a biztonságtechnikai és a tűzrendészeti követelményeket, és így szükségszerű a PB-gázgépészeti rendszereket olyan berendezéssel ellátni, mely a megengedhető nyomásnál nagyobb, illetve kisebb nyomásértékeknél a gázszolgáltatást azonnal megszünteti.

A Mélyépítési Tervező Vállalat által kialakított 10 és 20 kp/ó „B” minőségű propán-bután elgőzöltetőt biztosító elgőzöltető és nyomásszabályozó állomások elvi kapcsolási vázlatát a 4. számú ábra szemlélteti. A tipizált gázgépészeti rendszerek magukban foglalják a készenléti palacktárolót, valamint az elgőzöltetőt és nyomásszabályozást biztosító berendezéseket.

A készenléti palacktárolóban 4 db „fejre” állított 33 kp töltetű palack helyezhető el. Szükség esetén 22 kp töltetű palackok felhasználása is megoldható, mivel a billenthető palacktartó alkalmas a 22 kp-os palackok alátámasztására is.

A készenléti palackok egymástól 2–2 szelep elzárásával szakaszolhatók. Egyidejűleg 2 db palack üzembehelyezése lehetséges, míg a fennmaradó 2 db PB-t tároló edény a gázgépészeti rendszer melegtartaléka.

A párhuzamos csőkapcsolású 2–2 db palackból elvett propán-bután szűrőn és visszacsapó szelepen keresztül – a folyadékfázis nyomásmérését követően – jut el az elgőzöltető berendezésbe. Az elgőzöltető elektromos fűtésű, mely biztosítja a PB folyadék elpárologtatásához szükséges hőmennyiséget. Az elektromos fűtőtest üzemét az elpárologtatott gáz hőmérséklete szabályozza. A nem megengedhető – túlfűtés eredményeként bekövetkező – esetleges túlnyomás ellen véd a berendezés rugóterhelésű lefúvató szelepe. Nyilvánvalóan túlfűtés csak azon esetben állhat elő, ha az elektromos fűtőtest üzemét szabályozó irányítás-technikai rendszer meghibásodik (5–6. számú ábra).

Feltétlenül meg kell jegyezni, hogy a kétfázisú, kétalkotós rendszerek buborékpontja, illetve harmatpontja nem esik egybe; és azok hőmérséklet különbsége: a nyomás és az összetétel függvénye (7. számú ábra).

A folyadékfázis teljes elpárologtatásához tehát nem elegendő a forráskezedet (buborékpont) hőmérsékletére felmelegíteni a propán-bután elegyet. Szükségszerű az elpárologtatott gáz hőmérsékletét a harmatpontnál magasabb értéken tartani, mivel csak így biztosítható a gázfázis lecsapódásának megakadályozása.

Az elgőzöltető berendezéssel összeépített cseppfogó védi a nyomásszabályozó gázgépészeti rendszert a folyékony propán-bután behatolásától. A beépített cseppfogó a gázárammal elragadott folyadékcseppeket felfogja, melyek később elpárolognak. Az elpárologtató túlterhelésekor az elgőzöltető berendezésen átfutó propán-bután folyadékelegy feltölti a cseppfogót, mely elzárja annak útját.

Az elgőzöltető PB nyomás- és hőmérséklet mérését követően – a biztonsági gyorszárral egybeépített gázhiánybiztosítón halad keresztül.

A biztonsági gyorszárral egybeépített gázhiánybiztosító feladata a gázáram útjának lezárása, a megengedhető nyomásnál nagyobb, vagy kisebb nyomásértékek bekövetkezése esetén. A biztonsági gázgépészeti berendezés fény- és akusztikai jelzéssel figyelmezteti a kezelőt a rendellenességre (6. számú ábra). A gázhiánybiztosítóval egybeépített biztonsági gyorszár működtetését előidéző ok megszüntetése után, az elgőzöltető és nyomásszabályozó állomás üzeme újra beindítható.

A viszonylag nagynyomású gáz nyomásszabályozása – az 1. számú ábrán rögzített kapcsolási vázlatnak megfelelően – egylépcsőben történik. A beépített két nyomásszabályozó közül az egyik szabályozó a másik melegtartaléka.

A nyomásszabályozott gáz kilépését megelőzően, egy rugóterhelésű lefúvató-szelep – a terhelésingadozásból, vagy egyéb okokból bekövetkező – rövid ideig tartó nyomásnövekedéstől védi a fogyasztói hálózatot. A lefúvató-szelep 350–400 mm v. o. nyomásértéket meghaladó nyomásnál nyit, így a biztonsági gyorszár a kis lökések miatt nem szünteti meg a gázszolgáltatást, mivel az 500–600 mm m. o. nyomásérték felett funkcionál. A lefúvató-szelep tartós nyomásnövekedés (pl.: nyomásszabályozó membránjának átszakadása) ellen nem véd.

A legőzölögtető és nyomásszabályozó állomáson belül két szelep közé bezárható folyadék, vagy gázfázis lefúvatható, mely lehetőség az 1. számú ábrán rögzített kapcsolási vázlaton feltüntetett.

A rugóterhelésű sarokszelepek után – az OKGT illetékes szakembereinek tájékoztatása szerint – elzárószelep kerül beépítésre, melynek zárt állása csak a sarokszelep meghibásodását követően engedélyezhető.

Az alacsony-nomású (250–300 mm v. o. beállítástól függően) gáz – nyomásmérés után – elhagyja az elgőzölögtető és nyomásszabályozó állomást, biztosítva a fogyasztóberendezések üzemét.

A propán-bután elgőzölögtető és nyomásszabályozó állomás burkolata idomvasból és lemezből hegesztett szekrény, mely gázzárón kettéosztott. A szekrény egyik felében a palackok, míg a másikban az elgőzölögtető, a nyomásszabályozó és a kapcsolódó biztonságtechnikai berendezések nyernek elhelyezést. A lemezszekrény hőszigetelése 15 mm vastag önkioldó „Hungarocell” lemezzel biztosított. A palackok, valamint a gázgépészeti rendszer kezelése miatt, a szekrény hosszabbik oldalain ablakkal ellátott ajtók kerülnek felszerelésre. Az ajtók ablakai lehetővé teszik – a lezárt szekrény felnyitása nélkül – a mérőműszerek ellenőrzését. A szekrény fenéklemezén 100 mm-enként 10 mm Ø Davy-hálóval bevont nyílások biztosítják az esetlegesen kiömlő gáz szekrényből történő eltávozását. A szekrény teteje rugóterheléssel rögzített az oldallemezekhez, így berobbanás esetén az megemelkedve, csökkenti a robbanás hatását.

A szekrényeket betonlapra kell elhelyezni, melynek méreteit, valamint az elpárologtató és nyomásszabályozó állomás egyéb műszaki és geometriai paramétereit a 3. számú táblázat tartalmazza.

3. Műszaki felülvizsgálat biztonságtechnikai szempontjai

3.1. A felülvizsgálat rendszere

A műszaki felülvizsgálat kivitelezési, működési és biztonságtechnikai szempontokra kiterjedő mérésorozat. Célja, hogy ellenőrizze a műszaki felülvizsgálatra kerülő állomást és az eredményes felülvizsgálat írásos bizonyítványával tanúsítsa annak további alkalmazhatóságát.

3.1.2. Műszaki felülvizsgálatot (illetve adott esetben annak egy meghatározott részét) kell végezni.

1. – ha az állomást, az azt gyártó vállalat elkészítette és műszaki átadásvételre kerül;

*Tipizált elgőzőlőgtető és nyomásszabályozó állomások
fő jellemzői*

Jellemzők megnevezése	Dimenzió	Típus PB áll. megjelölése	
		PB-10	PB-20
Névleges teljesítmény	kp/ó	10	20
	Nm ³ /ó	4,08	8,18
	Kcal/ó	110 500	221 000
Maximális teljesítmény	kp/ó	12	24
	Nm ³ /ó	4,9	9,8
	Kcal/ó	132 600	265 200
Elektromos elgőzőlőgtető energiaigénye	KW	1,6	3,2
Kilépő gázvezeték mérete	ϕ coll	5,4	
Kilépő gáznyomás	mm v. o.	250—300	
Elgőzőlőgtető és nyomásszabályozó állomás szekrény mérete	Hosszúság mm	1670	
	Szélesség mm	1130	
	Magasság mm	1815	
Lemezszekrény betonlapjának mérete	Hosszúság mm	1870	
	Szélesség mm	1540	
	Magasság mm	350	
Földből kiemelkedő betonlap földszint feletti mérete	mm	100	
1 db PB állomás kerítéssel körülhatárolt terének minimális mérete	Hosszúság m	12,0	
	Szélesség m	11,5	
2 db PB állomás kerítéssel körülhatárolt terének minimális mérete	Hosszúság m	15,0	
	Szélesség m	11,5	
Egy kerítéssel körülhatárolt 2 db PB állomás egymástól való távolsága	m	1,0	

Megjegyzés: Három állomás egymás mellé telepítése esetén védősánc kiépítése szükséges, így a rögzített; kerítéssel körülhatárolt terek méretei megváltoznak.

2. – az állomás felállítási helyén (első telepítési hely), próbaüzemeltetési jelleggel;

3. – minden ezt követő áthelyezés után, amikor az állomás új helyen kerül felállításra, telepítésre;

4. – olyan javítási, szerelési vagy ellenőrzési munkák után, amikor az állomás tömörségi szempontból megbontásra vagy valamelyik szerelvény cserére kerül;

5. – az SZE 3-71. T. által meghatározott időszakos ellenőrzések alkalmával.

3.1.3. A felülvizsgálatot minden esetben két szerv végzi. Egyrészt az illetékes szolgáltató vállalat, másrészt az elhelyezési szolgálat valamely szervének megbízottja. Előfordul, hogy a vizsgálat kedvezőtlen eredményt hoz. Ekkor a felülvizsgálatot mindaddig meg kell ismételni, míg az állomás a követelményeknek nem felel meg. A műszaki felülvizsgálat eredményes voltát és az állomás további felhasználhatóságát tanúsító jegyzőkönyveket a felülvizsgálaton részt vevő két szerv képviselői aláírásukkal hitelesítik.

3.1.4. A 3. 1. 2. pont első bekezdésében megjelölt vizsgálatot jelen Előírás-tervezet kidolgozásának időpontjában az Elhelyezési Felügyelőség az állomást gyártó Gázszolgáltató és Szerelő Vállalat telephelyén bonyolítja le. E vizsgálat eredményessége esetén az állomás megfelelőnek és átadás-átvételre bocsáthatónak minősül.

3.1.5. A műszaki felülvizsgálat két részből áll, éspedig

- minőségvizsgálat, melynek célja a kivitelezés, vagy szerelés, javítás minőségének felülvizsgálata. Magában foglalja:
 - az állomás felszereltségének, kivitelezésének általános jellegű vizsgálatát;
 - az állomás szilárdsági vizsgálatát;
 - az állomás külső és belső tömörségvizsgálatát;
 - az állomás kivitelezésénél, szerelésénél vagy javításánál felhasznált tömítőanyagok vizsgálatát;
 - működésvizsgálat, melynek célja az állomás működőképességének, üzemeltethetőségének vizsgálata és a biztonsági szerelvények működésének ellenőrzése. E vizsgálatra csak az első bekezdésben foglalt vizsgálatok eredményessége esetén kerülhet sor.

3.1.6. A műszaki felülvizsgálatok sok vizsgálatfajtáját foglalnak össze. Indokolatlan ezek mindegyikét elvégezni a 3.1.2. pontban felsorolt esetekben. A 3.1.2. pontban rögzített esetekben feltétlenül elvégzendő – és az elvégzést jegyzőkönyvvel bizonyító – vizsgálatok összefoglalását az 1. számú táblázat tartalmazza.

3.2 Előírások a műszaki felülvizsgálatok lefolytatására

3.2.1. A gyártó telephelyén az állomások átadás-átvétele előtt végzett műszaki felülvizsgálatok körülményeiért a gyártó vállalat tartozik felelősséggel.

3.2.2. Az állomás első felállítási (telepítési) helyén az alapkövetelményeken túlmenően szigorú követelmény, hogy az állomás felállítási helyét körülzáró kerítésen belül dohányzás vagy nyílt láng használata tilos!

VIZSGÁLATOK	ESETEK	3.1.2.				
		1.	2.	3.	4.	5.
Általános felszereltségi és kivitelezési vizsgálat						
Szilárdsági vizsgálat						
Külső és belső tömörség vizsgálat				+		
Tömítőanyagvizsgálat				+		
Működésvizsgálat				+		
Biztonsági egységek ellenőrzése				+		

+ **Megjegyzés:** Csak olyan esetben kell elvégezni, amikor a javítási, szerelési ellenőrzési munkák jellege, adott esetben valamelyik vizsgálatot indokolttá teszi.

3.2.3. Feszültség alá helyezni, csak a kiviteli tervekben és szabványokban foglaltaknak megfelelő érintésvédelemmel ellátott állomást lehet.

3.2.4. A szilárdsági, külső- és belső tömörségi vizsgálatához semleges gázt (széndioxid, nitrogén) kell használni. Azokat a szerelvényeket, amelyeknek megengedett nyomáshatára kisebb, mint az e vizsgálatoknál alkalmazott nyomásérték, ki kell iktatni a rendszerből.

3.2.5. Szilárdsági és külső tömörségi vizsgálatoknál a vezetékrendszerrel együtt nyomás alá kell helyezni a palacktároló részben levő flexibilis csőszakaszokat is.

3.2.6. A flexibilis csőszakaszoknak és a tömítéseknél, oldható kötéseknél felhasznált tömítőanyagoknak benzinálló tulajdonsággal kell rendelkezniük.

Ezek kritériumai:

- könnyűbenzín (vagy petán) oldó hatásának alávetve, az első óra után a súlynövekedés 15⁰/₀-nál nem nagyobb;
- 24 óra után a súlycsökkenés 10⁰/₀-nál kisebb;
- e vizsgálatok befejezése után érzékszerű ellenőrzéssel maradó jellegű alakí, rugalmassági és szilárdsági változás nem mutatható ki.

3.2.7. A szilárdsági vizsgálatot 22 att nyomásértékkel végrehajtani.

3.2.8. A külső- és belső tömörségi vizsgálat lebonyolítása két részben történik. A palackcsatlakozástól a nyomásszabályozóig terjedő szakszt 16 att nyomással, a nyomásszabályozó utáni részt 1500 mm v. o. nyomással kell vizsgálni.

A vizsgálatot akkor kell elkezdni, ha az alkalmazott közeg (CO₂, N₂) hőmérséklete a vezetékrendszerben kiegyenlítődt (kb. 10 perc).

A vizsgálat időtartama 1 óra. A tömörségi vizsgálatok végrehajtásánál alkalmazni kell az MSZ 11413 előírásait.

A vezetékrendszer akkor tekinthető tömörnek, ha

– külső tömörségi vizsgálatnál a próbanyomás értéke a vizsgálat időtartama alatt nem csökken, a csatlakozások, tömitések szappanos vízzel történő vizsgálatánál szivárgás nem tapasztalható;

– belső tömörségi vizsgálatnál a zárószerelevények egyenkénti vizsgálatánál sem nyomáscsökkenés, sem szivárgás nem tapasztalható.

3.2.9. A tömörségi vizsgálatok 1. üteménél (nyomásszabályozóig terjedő rész, 16 att értékkel történő ellenőrzése) be kell állítani a folyadékfázisú oldalon elhelyezett rugóterhelésű biztonsági lefúvatószelepek 16 att lefúvatósi nyomásértékét és azt ellenőrizni is kell. (10–11 att-nál észlelhető már a lefúvató minimális nyitása.)

3.2.10. Működésvizsgálatánál PB-gázt kell alkalmazni. Befejezés után az egész rendszert nyomástalanítani kell, abban gáz vagy cseppfolyós PB nem maradhat. A nyomásralanítás után a vezetékrendszer semleges gázzal át kell fúvatni.

Célszerű a működésvizsgálatot úgy befejezni, hogy a gyorsár gázhiány miatti működése zárja le először az állomást.

3.2.11. A működésvizsgálat végrehajtásánál néhány külön is kiemelt, fontosabb szempont:

- a gázhőmérséklet kedvező értéke 30–40 °C;
- a gyorsár beállításánál úgy kell megválasztani a maximum és minimum értékeket, hogy a hirtelen fellépő lökéshullámok ne hozzák működésbe;
- a nyomásszabályozók szekunder nyomásértékét 300–320 mm v. o. nagyságúra célszerű beállítani;
- a CSDA saroklefúvató lefúvatósi nyomásértéke ezt 10–20 mm v. o. értékkel haladja meg.

3.2.12. Az állomás adattáblája az alábbi adatokat tartalmazza:

- gyártó neve,
- gyártási szám, év,
- típusjelzés,
- névleges teljesítmény,
- legnagyobb üzemnyomás,
- névleges szolgáltatási nyomás,
- fűtőenergia fajtája, működtető áram neme,
- működtető feszültség,
- névleges villamos teljesítmény,
- kivitel minősége: szabadtéri.

GYAKORLATI TERHELÉSTÁBLÁZAT PB

Gázfajsúly: 2,44 kp/Nm³

1x3,5 kp/ó	1,44 Nm ³ /ó	1440 l/ó	24 l/perc	240 l/10 perc
2x3,5 kp/ó	2,88 Nm ³ /ó	2880 l/ó	48 l/perc	480 l/10 perc
3x3,5 kp/ó	4,32 Nm ³ /ó	4320 l/ó	72 l/perc	720 l/10 perc
4x3,5 kp/ó	5,76 Nm ³ /ó	5760 l/ó	96 l/perc	960 l/10 perc
1,6 kp/ó	0,635 Nm ³ /ó	635 l/ó	11 l/perc	110 l/10 perc
7,6 kp/ó	3,11 Nm ³ /ó	3110 l/ó	52 l/perc	520 l/10 perc
1x6,6 kp/ó	2,70 Nm ³ /ó	2700 l/ó	45 l/perc	450 l/10 perc
2x6,6 kp/ó	5,4 Nm ³ /ó	5400 l/ó	90 l/perc	900 l/10 perc
3x6,6 kp/ó	8,1 Nm ³ /ó	8100 l/ó	135 l/perc	1350 l/10 perc

NÉVLEGES TERHELÉSTÁBLÁZAT

5,0 kp/ó	2,05 Nm ³ /ó	2050 l/ó	34,1 l/perc	341 l/10 perc
10,0 kp/ó	4,1 Nm ³ /ó	4100 l/ó	68,2 l/perc	682 l/10 perc
15,0 kp/ó	6,15 Nm ³ /ó	6150 l/ó	102 l/perc	1020 l/10 perc
20,0 kp/ó	8,2 Nm ³ /ó	8200 l/ó	136,5 l/perc	1365 l/10 perc
24,0 kp/ó	9,85 Nm ³ /ó	9850 l/ó	164 l/perc	1640 l/10 perc

MINŐSÉGVIZSGÁLATI JEGYZŐKÖNYV

Melléklet a gyártási számú kp/ó
névleges teljesítményű HM típusú PB állomás gépkönyvéhez.

Készült: (hely, időpont)

1. Azonosítás

1.1. Az állomásba beépített szerelvények és egységek

Megnevezés	Típus	Szám	Adattábla adatai
1. Nyomásszabályozó			
2. Nyomásszabályozó			
Elektr. elgázosító egység			
Saroklefűvató szelep			
Biztonsági lefűvató szelep			

1.2. Az állomás a kiviteli tervdokumentációban rögzített méretnek megfelel, rendelkezik az abban rögzített szerelvényekkel, mérőműszerekkel, elrendezés és vezetéknyomvonal szempontjából megfelel a tervdokumentációban foglaltaknak.

1.3. Az állomás dróthálóból készült fenekén a nyílások és az ajtókon alul levő szellőzőnyílások tiszták. Az állomás lefűvatóvezetékének végén Davy-hálóval ellátott kibocsátó-fej felszerelésre került.

Az állomás adattáblája megfelel a GKVÁ 15. számú Műszaki Előírás 2.21. pontjában foglalt követelményeknek. (SZE. 2-71. T. 3.12. pont.)

A vezeték és szerelvények színjelölése megfelelő.

2. Szilárdsági vizsgálat

– helye: időpontja:
időtartama:

– a felhasznált közeg:

– a vizsgálatnál használt ellenőrző műszer:

gyártási száma: méréshatára:

számlap átmérője: a hitelesítés időpontja:

– nyomásérték a vizsgálat megkezdésének

időpontjában:

– nyomásérték a vizsgálat befejezésének

időpontjában:

A kivitelező vállalat a szilárdsági vizsgálatot elvégezte, a 2. pontban foglaltak szerint megfelelő eredménnyel. A vizsgálatot a KÖGÁZ saját MEÓ-ja ellenőrizte.

..... P. H.

kivitelező

3. Külső és belső tömörségi vizsgálat:

– helye; időpontja:
időtartama:

– felhasznált közeg:
– a vizsgálatnál használt ellenőrző műszerek:

a) gyártási száma:; méréshatára:;
számlap átmérője:; utolsó hitelesítési időpontja:

b) gyártási száma:; méréshatára:;
számlap átmérője:; utolsó hitelesítés időpontja:

c) gyártási száma:; méréshatára:;
számlap átmérője:; utolsó hitelesítés időpontja:

– hőmérséklet a vizsgálat kezdetén:; végén:

– nyomásérték külső tömörségi vizsgálat I. részének

kezdetén:

végén:

kezdetén:

végén:

– nyomásérték külső tömörségi vizsgálat II. részének

kezdetén:

végén:

A tömörségi vizsgálatok előtt kivitelező (szerelő, javító, ellenőrző) vállalat a kézi működtetésű elzáróknak a 15. számú ME (GKVÁ) 2.323. pontjában foglalt 30 nyitását és zárását elvégezte.

A belső tömörségi vizsgálatnál valamennyi mignonszelep, visszacsapószelep, kézi elzáró, háromjáratú csap, továbbá lefúvatószelep (nagy- és kisnyomásra beállított), biztonsági gyorszár és nyomásszabályozó vizsgálatra került.

A folyadékfázisú oldalon elhelyezett lefúvatószelepek beállítása 16 att nyitási értékre és ennek ellenőrzése megtörtént.

A GSDA saroklefúvató szelep, az RRS nyomásszabályozók és a BM 3 gyorszár beállítási értékeit a működésvizsgálat előtt ellenőrizni kell, mert egyrészt azok egyszerű módon változtathatók, másrészt összefüggésben vannak az üzemeltetés helyi körülményeivel.

A külső- és belső tömörségi vizsgálat a 3. pontban rögzített adatok alapján megfelelő eredménnyel zárult, az állomás külső- és belső tömörség szempontjából megfelelő.

..... P. H.

.....

4. Az állomás oldható kötéseinél, csatlakozásainál olyan anyag került felhasználásra, amely kielégíti az SZE. 2-71. T. 36. pontjában foglalt követelményeket.

A flexibilis csőszakasznál alkalmazott anyag a tömörségi és szilárdsági követelményeken túlmenően megfelel az SZE. 2-71. T. 3.6. pontjában foglaltaknak.

..... P. H.

.....

MŰKÖDÉSVIZSGÁLATI JEGYZŐKÖNYV

Melléklet a gyártási számú kp/ó
névleges teljesítményű HM típusú állomás gépkönyvéhez.

Készült: (hely, időpont)

1. A működésvizsgálaton részt vevők megállapítják, hogy az állomás minőségi szempontból megfelelőnek minősíthető, gépkönyve jelen működésvizsgálati jegyzőkönyv kivételével teljes, így az állomás működésvizsgálatra bocsátható.

2. A működésvizsgálat az alábbi adatok és jellemzők mellett került lefolytatásra:

- külső hőmérséklet (°C)
- az elgőzöltető előfűtési ideje (perc)
- gázhőmérséklet indulásánál (°C)
- gyorsár beállított értékei (mm v. o.)
minimum:
- maximum:
- nyomásszabályozók szekunder nyomásértékei (mm v. o.)
- saroklefúvató (GSDA) lefúvatósi nyomásérték (mm v. o.)
- biztonsági szelepek lefúvatósi nyomásértéke (mm v. o.)

3. A működésvizsgálat adatait a számú melléklet I. A)
és B) táblázat foglalja össze.

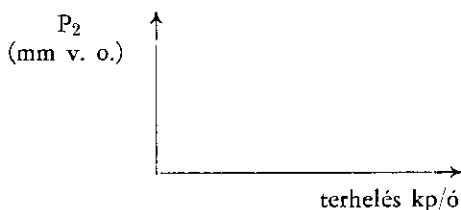
Felső - 1. számú nyomásszabályozót működtetve

	Terhelés	Ütem időtartam	Gázhőfok		Bekapcsolásnál fellépő nyomás-növ. ért.	Nyomások		
			ütem kezdetén	végén		fo-lyadék	pri-mér-gáz	sze-kun-der-gáz
1.								
2.								
3.								
4.								
5.								
6.								
7.								
8.								

Alsó 2. számú nyomásszabályozót működtetve

	Ütem időtartam	Gázhófok		Bekapcsolásnál fellépő nyomásnövért.	Nyomások		
		ütem kezdetén	végén		folyadék	primérgáz	szekundergáz
1.							
2.							
3.							
4.							
5.							
6.							
7.							
8.							

4. Az 1. A) és 1. B) táblázatokban foglalt adatok alapján a gyártási számú állomás jellegzőrbéjét a 2. számú melléklet 1. ábrája mutatja.



5. Az állomás biztonsági egységeinek ellenőrzése megtörtént, a vizsgálat adatai a következők:

5.1. A GSDA lefúvatószelep
nyomásértéken működött,
az ismételt vizsgálatnál
nyomásértéken működött.

5.2. A BM 3. gyorszár
max. határon értéknél,
min. határon értéknél.
Az ismételt vizsgálatnál
max. határon értéknél,
min. határon értéknél.
működött, egyidejűleg hang- és fényjelzést adott.

5.3. Cseppfolyó az elgázosító túlterhelésnél, kb. kp/ó
terhelésnél zárt le.

6. A 4. és az 5. pontban feltüntetett vizsgálatok alapján az állomás működés-
vizsgálat szempontjából megfelelő.

.....

4. Az MN-ben alkalmazott PB 10 és PB 20 kp/ó névleges teljesítményű berendezések üzemeltetésének és karbantartásának munkavédelmi szempontjai

4.1. A műszaki felülvizsgálat biztonságtechnikai alapfeltételei

4.1.1. E pont hatálya kiterjed a felállítási helyen történő műszaki felülvizsgálat (tulajdonképpen: próbaüzem) és az üzembehelyezés alapfeltételeire. Az alapfeltételek mindkét esetben azonosak, különbség annyi, hogy az előző a felhasználó rendszerhez való kapcsolás nélkül is elvégezhető, az utóbbi feltételezi a felhasználó rendszerrel való kapcsolatot.

4.1.2. A felállítási helyen történő műszaki felülvizsgálat alapfeltételei:

a) a telepítés és létesítés érvényben levő előírásainak figyelembevételével készült, az illetékes tűzrendészeti hatóság és szolgáltatás által engedélyezett tervdokumentáció alapján történt a kivitelezés, létesítés, amely kiterjed,

b) a 6/1968. BM TOP ágazati szabvány alapján, a telepítési távolságok betartásával és védőgödörrel készített, villámvédelemmel, kerítéssel kezelési utasítással és tűzoltó készülékkel (tűzoltó készülékekkel) ellátott palacktárolóra,

c) a fenti ágazati szabvány előírásainak és a szállító igényeinek megfelelő, a palacktárolóba történő szállítás és az üres palack elszállításának céljára szolgáló útra,

d) a palacktároló és az állomás közti palackszállítás megszervezésére és az ezt szabályozó szállítás utasításra, amely összhangban van a PB palackok szállítását szabályozó ágazati utasításokkal,

e) az érvényben levő tűzrendészeti előírások figyelembevételével telepített, villámvédelemmel, kerítéssel, kezelési utasítással, tűzoltó készülékekkel és a szabványnak megfelelő elektromos csatlakozással ellátott felállítási helyre,

f) a gyártó telephelyén végzett műszaki felülvizsgálaton megfelelt és az ezt tanúsító gépkönyvvel rendelkező állomásra,

g) az elhelyezési szolgálat állomást ismerő, kezelésében jártas szakemberére és területi gázszolgáltató illetékeseire.

4.1.3. Az üzembehelyezés alapfeltételei

a) a 4.1.2 pontban foglaltak,

b) gyártási engedéllyel, valamennyi előírás szerű felszereléssel rendelkező, működőképes fogyasztók,

c) a szolgáltató és a tűzrendészet üzembehelyezéshez történő előzetes hozzájárulása,

d) kioktatott kezelőszemélyzet,

e) szállítási szerződés a gázszolgáltató vállalattal.

4.1.4. A palacktároló rész kezelése.

4.1.4.1. A palackok elhelyezése az állomás tárolórészében:

a) a palackszelep védősapkát le kell csavarni,

b) a billenthető palacktámasz rögzítő láncaának kikapcsolása után a támaszt le kell billenteni, majd a palackot – szeleppel lefelé – el kell helyezni és utána felállítani,

c) a rögzítő lánccal a palackot és a palacktámaszt rögzíteni kell,

d) ellenőrizni kell a flexibilis csatlakozó cső hollandijánál levő tömitőgyűrű állapotát. Hibás tömités esetén ki kell cserélni!;

e) a flexibilis csatlakozó hollandijával csatlakozás a palackhoz (vigyázat bal menet!).

Előfordulhat, hogy a palack nem csatlakoztatható, a hollandi-csavarral. Ilyen esetben rögzítőláncot ki kell kapcsolni, a palacktámaszt le kell billenteni, a palackot ki kell emelni, és a talpára állítani. Ellenőrizni kell a palackszelep elzárását, majd a szelepvédősapkát rá kell csavarni. A palackra rá kell írni: „HIBÁS”, Vissza kell szállítani a tárolóba és ott külön helyen kell elhelyezni.

f) Ellenőrizni kell, hogy az elzárók és a kézi lefúvatók zárt állapotban vannak-e, mindkét oldalon,

g) meg kell nyitni az 1, 2 szelepeket,

h) meg kell nyitni az 5, 6 szelepeket,

i) meg kell nyitni a 9 számú szelepet fenti műveletek után cseppfolyós PB szolgáltatására kész állapotban van a bal oldali palackpárt.

4.1.4.2. Palackpár váltása és a kiürült palackok cseréje

a) ha a 17. számú nyomásmérő gyorsan csökkenő nyomásértéket mutat vagy a biztonsági gyorszár gázhiány oldalról lekapcsolt és ennek oka a palackpár kiürülése, meg kell nyitni a 3., 4., 7., 8. szelepeket, majd a 1c. számú szelepet,

b) a nyomás megemelkedése után el kell zárni a 9. 1. és 2. számú szelepeket. Ezzel megtörtént az átváltás és üzemkész állapotban van a jobb oldali palackpár.

c) Az L. 18. számú lefúvatószelep nyitásával a bal oldali rendszert nyomástalanítani kell. Addig kell nyitvatartani, amíg a lefúvatón láthatóan távozik a gáz;

d) el kell zárni az 5., 6. számú szelepeket,

e) a hollandi csatlakozások bontása után a kiürült palackok a

4.1.4.1. e) pont vonatkozó részében foglaltak szerint eltávolíthatók. A kiürült palackokra színes krétával rá kell írni: „ÜRES” és a kiürülés dátumát,

f) az új, tele palackok behelyezését a 4.1.4.1. pont a), b), c), d), e) részében foglaltak szerint kell elvégezni,

g) a kiürült palackokat a tárolótelep üres palacktároló részében kell tárolni.

4.2. Az üzemvitel biztonságtechnikai szempontjai

4.2.1 Az üzembehelyezés előtt, az 1. részben foglalt üzembehelyezési feltételek kielégítése alapvető fontosságú.

4.2.2 El kell végezni az állomáshoz kapcsolódó vezetékek és fogyasztók, illetve fogyasztóközpontok ellenőrzését: megfelelő állapotban vannak-e a gáz fogadására.

4.2.3 Hosszú üzemszünetet követő indítás:

a) el kell végezni valamelyik oldali palackpár üzemkész állapotba helyezését az 1.1.4.1. pontban foglaltak szerint,

b) ellenőrizni kell az elgőzöltető egység hőfogyasztójának 70°C -ra történő beállítását, s az elgőzöltető fagyálló folyadékkal való feltöltöttségét (Genantin),

c) be kell kapcsolni az elektromos főkapcsolót, majd az elgőzöltető egység fűtését,

d) ellenőrizni kell az elgőzöltető oldali kézi lefúvószelepek lezárt voltát és a háromjáratú csapok megfelelő állását,

e) 15–20 perc múlva nyitni kell a 19. számú szelepet,

f) ezt követően körülbelül 5 perc múlva nyitott állásban kell rögzíteni a Gyz. 2.1. számú gyorsárat. A gáz gyorsáron túli megjelenése a 20. számú nyomásmérőn ellenőrizhető,

g) meg kell nyitni a 15. számú szelepet (vagy ellenőrizni kell nyitott állását), s így a GSDA biztonsági lefúvatót be kell kapcsolni a rendszerbe,

h) az elgőzöltetőt, nagynyomású gáz a 11. számú szelep megnyitásával a felső nyomásszabályzó felé áramlik (a 13. számú szelep nyitásával az alsó nyomásszabályzó felé), vagy ellenőrizni kell e szelep nyitott állását,

i) meg kell nyitni a 12. számú szelepet, vagy ellenőrizni kell nyitott állását,

j) óvatosan, fokozatosan kell megnyitni a 16. számú szelepet, hogy a kapcsolódó vezetékhalózat gázzal feltöltődjön. A szekunder gáznyomás értékét a 22. számú nyomásmérő jelzi. Amennyiben ez az érték állandósul, úgy teljesen meg kell nyitni a szelepet.

4.2.4. Rövid üzemszünetet követő indítás:

a) ellenőrizni kell az elgőzöltető egység fagyálló folyadékkal való feltöltöttségét,

b) ellenőrizni kell az L. 18., L. 25., L. 23., L. 24. számú kézi lefúvatószelepek zárt állását és a 17., 20., 22. számú háromjáratú csapok megfelelő állását (a lefúvatóvezeték felé nem engedhetnek át gázt),

c) meg kell nyitni az 1., 2. vagy a 3., 4. számú szelepeket, attól függően, hogy a bal vagy a jobb oldali palackpár kerül felhasználásra,

d) be kell kapcsolni az elektromos főkapcsolót, majd az elgőzöltető egység fűtését,

e) továbbiakban az 1.2.3. e)–j) pontjaiban foglaltak szerint kell eljárni. A g), h), i) pontoknál csak a szelepek nyitott állását kell ellenőrizni, mert rövid üzemszünetnél nem lesznek elzárva.

4.2.5. Üzemvitel. E folyamaton a palackcserét, a működés során szükségessé váló műveletek végrehajtását, az ellenőrző műszerek és bizonyos ellenőrzésre felhasználható jellemzők figyelemmel kísérését, valamint a működés esetleges rendellenességeinek megállapítását kell érteni.

4.2.5.1. Ellenőrző műszerekkel figyelhető jellemzők:

a) folyadéknyomásmérő (17), primér (20) és szekunder (22) gáznyomásmérő,

– a mindhárom nyomásmérőn mérhető nyomásértékek együttes csökkenése a palackok kiürülésére, a folyadékoldalon történt esetleges lefagyásra vagy eltömődésre, elpiszkolódásra utal. (Előfordulhat a visszacsapószelep szelepszárának rozsdásodása is),

– a primér és szekunder gáznyomásértékek együttes csökkenése az előzőelőgötető esetleges hibájával (fűthetőség hiba, feltöltetlenség), a cseppfogó zárásával (túlterhelés miatt cseppfolyós PB-gáz kerül a cseppfogóba, cseppfogó elszennyeződésc) vagy az állomás túlterhelésével magyarázható,

– a szekunder nyomásérték és a zárasi nyomásérték fokozatos növekedése a nyomásszabályzó elpiszkolódására utal,

– indításnál (az állomás üzembehelyezése), fogyasztók belépésénél és leállításánál és az egész állomás beállításánál, legelőször a 4.2.3. j) pontban leírt vezetékfeltöltésnél a szekunder nyomás lengése tapasztalható. Helytelen gyorsár és nyomásszabályzó elpiszkolódásánál ez a gyorsár túlnyomás vagy gázhiány oldalról történő lekapcsolását eredményezi.

b) Gázhőfokmérő

– üzembehelyezésénél, indításnál 10. és 20. °C közti hőfokérték tapasztalható. Indítás után ez az érték emelkedik, s az állomás szempontjából megfelelő terhelésnél kb. 40 °C értéken állapotodik meg. (Magas külső hőmérsékletek esetén az indulás hőfok 30–35 °C értéket, az üzemelés közbeni hőfok 60 °C értéket is elérhet),

– minden olyan esetben, amikor a fogyasztók által igényelt gázmenyiség meghaladja az állomás által adott állapotában szolgáltatni képes gázmenyiséget, a gázhőfok értéke csökken, általában elég gyorsan,

– hideg évszakban előfordulhat az állomás teljesítőképességének kismértékű csökkenése.

c) Szintjelző pálca

– a fagyálló folyadék szintjének csökkenése az elgázosító egység esetleges tömörtelenségére utal.

4.2.5.2 Tapasztalati jellemzők:

a) az állomás lefúvatóvezeték kiömlő fejének szemrevételezéssel történő ellenőrzése, amelyen keresztül a lefúvószelepek esetleges nyitott voltát, tömörtelenségét, vagy a háromjáratú csapok helytelen állását, a biztonsági, súlyterhelésű szelepek működését, vagy tömörtelenségét és a GSDA lefúvatószelep működését, esetleges tömörtelenségét lehet megállapítani.

b) az állomás és közvetlen környékén esetleges gázszivárgás szaglással történő megállapítása, melyről külső tömörtelenségre lehet következtetni.

4.2.5.3 Működés során szükségessé váló további műveletek:

a) palackcsere. Ennek időpontját és szükségességét illetően a kezelő gyakorlati ismeretei jól hasznosíthatók, s megelőzhető az állomás gázhiány oldalról történő lekapcsolása,

b) a bizonsági gyorszár kezelése, amennyiben az nyomáslengés vagy gázhiány miatt lezár,

c) fogyasztói oldalról jelentkező túlterhelésnél, amennyiben az állomás adott körülmények között tökéletesen működőképes, a fogyasztás korlátozása.

4.2.6. Leállítás hosszú üzemszünetre:

a) fűtéskapcsolót le kell kapcsolni,

b) az elektromos főkapcsolót ki kell kapcsolni,

c) le kell zárni az 1., 2., 3., 4. számú szelepeket,

d) a rendszerben levő gázt el kell fogyasztani addig, amíg a 17. és 20. számú nyomásmérőkön a nyomásérték 0-ra csökken,

e) el kell zárni a 16. számú szelepet,

f) az L. 18., L. 25., L. 24. számú lefúvatószelepek nyitásával, valamint a 17., 20., 22. számú háromjratú feshmérőcsapok lefúvató felőli részének nyitásával nyomástalanítani kell a rendszert. E szelepeket mindaddig nyitva kell tartani, amíg a lefúvatón keresztül gázáramlás tapasztalható,

g) el kell zárni az 5., 6., 7., 8., 9., 10., 13., 11., 12. és 19. számú szelepeket,

h) el kell zárni az L. 18., L. 25., L. 23., L. 24. lefúvatószelepeket és a 17., 20., 22. számú háromjratú csapokat,

i) a palackokat a 4.1.4.2. c)-g) pontjában foglaltak szerint el kell távolítani.

4.2.7. Leállítás rövid üzemszünetre:

a) az elektromos fűtést le kell kapcsolni,

b) le kell zárni az 1., 2., 3., 4. számú szelepeket,

c) a rendszerből a gázt el kell fogyasztani a 4.2.6 d) pontban foglaltak szerint,

d) el kell zárni a 16. számú szelepet,

e) az L. 18., L. 25., L. 23., L. 24., és 17., 20. és 22. számú szelepek és háromjratú csapok nyitásával a rendszert nyomástalanítani kell,

f) miután a lefúvatón keresztül már nem tapasztalható gázáramlás, az L. 18., L. 25., L. 23., L. 24. és 17., 20., 22. számú szelepeket és háromjratú csapokat el kell zárni,

g) el kell zárni a 19. számú szelepet.

4.3. Karbantartás, időszakos ellenőrzések:

4.3.1. Általános jellegű feladatok:

a) az állomás és a tároló kerítésen belüli részét állandóan nyomtalanított állapotban kell tartani,

b) az állomás kerítésén belül gödör, árok, vízmosás nem lehet. A talaj egyenetlenségeit az állomástól lejtve, el kell rendezni,

c) a figyelmeztető táblákat és a kifüggesztett kezelési utasításokat állandóan olvasható állapotban kell tartani,

d) a poroltó tűzoltó készülékeket a ráerősített felirati tábla szerinti időben cserélni kell. A készülékek üzemképessége negyedévenként felülvizsgálandó,

e) a vonatkozó szabványok szerint ellenőrizni kell a villámvédelmeket és az állomások érintésvédelmét,

f) a palacktároló és az állomások kerítés ajtóit állandóan zárva kell tartani, hogy illetéktelenek ne férhessenek hozzá.

4.3.2. Palacktároló:

a) évenként ellenőrizni kell a tető, a védősánc, a lépcsők és a palacktárolóhoz vezető út állapotát,

b) meg kell győződni a csapadékgyűjtő gödörnél elhelyezett kézi át-emelő szivattyú üzemképességéről.

4.3.3. Állomásoknál végzendő szerkezeti és áramellátással kapcsolatos feladatok:

a) fémszekrény nyílászáró szerkezeteit, zárait, forgócsapjait félévenként felül kell vizsgálni és meg kell olajozni,

b) az állomást kétévenként újra kell festeni,

c) félévenként ellenőrizni kell az áramellátást és a vezérlőszekrényt,

d) az állomás ajtóit és a szekrényváz között felszerelt földelés áthidaló vezetékek állapotát állandóan figyelemmel kell kísérni, meghibásodásuk esetén azokat javítani, illetve cserélni kell,

e) figyelemmel kell kísérni az állomás alján és lefúvatóvezeték végén levő hálók állapotát és szükség szerint cserélni kell.

4.3.4. Az állomás tároló részénél elvégzendő feladatok:

a) kezelő által végezhető feladatok

- hollandi csavarzatnál levő tömítőgyűrűk szükség szerinti cseréje,

b) csak szakvállalattal végezhető feladatok:

- negyedévenként ellenőrzendő a belső tömörség, tehát az 5., 6., 7., 8., 9., 10. szelepek, továbbá a visszacsapószelepek, az L. 18., és L. 25. számú lefúvatószelepek és a rugóterhelésű biztonsági lefúvószelep záróképesége,

- negyedévenként ellenőrzendő a külső tömörség, különös tekintettel a csatlakozásokra,

- szűrőegységek szükség szerinti tisztítása.

4.3.5. Az állomás elgőzölögtető és nyomásszabályzó részénél elvégzendő - és csak szakvállalattal végezhető - feladatok:

- negyedévenként ellenőrizni kell a belső és külső tömörséget az egész rendszerenél és valamennyi egységnél (19., 11., 13., 12., 14., 15., 16. szelepek

23., 24. lefúvatószelepek, a biztonsági lefúvatószelep, 17., 20., 22. feszmérőcsapok, Gyz. 21. gyorszár, nyomásszabályzók és saroklefúvató szelep),

– negyedévenként ellenőrizni kell a súlyterhelésű biztonsági lefúvatószelep működőképességét,

– folyamatosan ellenőrizni kell az elgőzölögtető egység feltöltöttségét fagyálló folyadékkal, a gyorszár, a nyomásszabályzók és a saroklefúvató szelep beállítási értékét,

– külföldi gyártmányú egységeknél a karbantartást a külföldi gyártó cég karbantartása alapján kell végezni,

– a cseppfogót és a nyomásszabályzókat szükség szerint meg kell tisztítani a lerakodott szennyeződésektől,

– az ellenőrző műszereket évenként egyszer hitelesíteni kell.

Kezelők által elvégezhető feladatok:

– folyamatosan ellenőrizni kell, hogy a szerelvényeken levő számok egyeznek-e a kapcsolási vázlaton feltüntetett számokkal,

– negyedévenként ellenőrizni kell az elektromos vészcsengő működését a gyorszár működtetésével.

4.3.6. A kezelő részére a szükséges munkaruhát biztosítani kell, elsősorban megfelelő védőkesztyűt.

(Az 1–9. sz. ábrák a folyóirat végén találhatóak.)

A 3. ukrán front csapatainak egészségügyi biztosítása a Budapest felszabadításáért folytatott hadműveletben

(Fordította: Dr. Birkás János orvos őrnagy)

A Nagy Honvédő Háború befejező időszakának egyik hatalmas hadművelete volt a Budapest felszabadításáért folytatott stratégiai jelentőségű hadművelet, mely 1944. október 28-tól 1945. február 13-ig tartott a 2. és 3. ukrán front csapatainak a részvételével. A hadművelet célja az ellenséges haderők csoportosításának bekerítése és megsemmisítése, hosszadalmas nagyvárosi harcra berendezkedett, védelmi rendszert kiépített csapatok ellen.

A támadó hadművelet folyamán a Balaton térségében védelmi harcokra is sor került az ellenség hatalmas erőt képviselő harckocsizó csapataival szemben.

A belgrádi irányból átcsoportosított csapatok miután eljutottak a Duna térségébe 1944. november 22-én, közvetlenül megkezdték a hadműveletet.

Az ellenséges csapatok még idejében védelemre rendezkedtek be és a városon belül jól megerősített védelmi rendszert építettek ki. A földalatti vasút, a pincék és katakombák, a vízvezetékrendszer földalatti rendszere, a királyi vár alatt húzódó alagútrendszer mind-mind reményteljes védelmet jelentettek és biztosították a földalatti összeköttetések lehetőségét. Budapeستől, délnyugatra pedig már jó előre kiépített Margit erődrendszer jelentett biztonságos védelmet a német csapatok számára.

A hadművelet megkezdésekor került a 3. ukrán front állományába az 57. és a 4. összefegyvernemi hadsereg, melynek egészségügyi szolgálat főnökei A. K. Holgin és G. A. Korenevskij orvos ezredek voltak. Valamivel később került a front alárendeltségébe a 46. hadsereg, melynek egészségügyi szolgálat főnöke T. A. Trebko orvos ezredes volt.

A hadsereg kórházbázisához 18–22 különböző típusú egészségügyi intézmény tartozott, melyeknek ágylétszáma 6200–7000 volt. Ez a front szükségleteit kielégítette. Hadseregenként egy sebesültszállító gépkocsi- és egy sebesültszállító lovaskocsi század állt rendelkezésre. (A sebesültszállító gépkocsi század két szakaszból állt és feltöltöttsége 70–75% körül mozgott.) A sebesültek és betegek szállítására 14 állandó és 17 ideiglenes sebesültszállító vonat szolgált. Egyébként a sebesültszállító vonatoknak csak mintegy a felét állították át az európai keskenyebb nyomtávra. Járványegészségügyi erővel és eszközökkel a front egészségügyi szolgálata teljes egészében feltöltött volt.

A hosszantartó felkészülési időszak ellenére is a front egészségügyi szolgálat főnöknek J. A. Kljussz orvos vezérőrnagynak az volt a törekvése, hogy a

gyógyító egészségügyi intézeteket viszonylag közel telepítse a harcoló csapatokhoz; így a kórházak mintegy 1000 km hosszú arcvonalon helyezkedtek el. Az első lépcső 5000 ágygal a csapatoktól 150–200 km-re Szabadka–Temesvár–Belgrád körzetében települt, a második lépcső 7300 férőhellyel az arcvonaltól 400–900 km-re helyezkedett el Rusza–Dzsurdzsú–Konsztanca–Izmaíl körzetében, a harmadik lépcső pedig 6600 ágygal Ogyessza–Tiraszpolja körzetében tartózkodott a harcoló állománytól, mintegy 1000–1200 km-re. Tehát a peremvonal közelében az egészségügyi szolgálat rendelkezésére állt 5000 kórházi férőhely, a front kórházbázishoz pedig három lépcsőben összesen kb. 20 000 ágy tartozott. A többi egészségügyi intézmény ebben az időszakban menetben volt, áttelepülést hajtott végre.

Ez a helyzet annak a következtében alakult ki, hogy a 3. ukrán frontot a belgrádi irányból átcsoportosították Budapest irányába. Természetesen a front hadtáp áttelepítése bizonyos késedelmet szenvedett. A Szovjetunió területén elhelyezkedő front kórházbázis áttelepítését megnehezítette az, hogy az intézetek anyagát a széles nyomtávú vasúti kocsikról át kellett rakni az európai típusú keskeny nyomtávú szerelvényekre.

A front csapatainak közegészségügyi-járványügyi helyzete ebben az időszakban kedvezőtlen volt egész sor fertőző betegség megjelenése miatt (kiütéses tifusz, gyomor-bélrendszeri megbetegedések, malária). A lakosság állandó mozgása, a szétrombolt városok, a nagyszámú hadifogoly mind-mind növelte a fertőző megbetegedések keletkezését és terjedését. M. V. Zemszkov orvos ezredes a front főepidemiológusa orosz–magyar–német nyelvű járványügyi tájékoztatót adott ki és elrendelte a fertőző betegségek bejelentését, valamint kötelezővé tette azon lakóházak megjelölését, ahol fertőző megbetegedés fordult elő. Ezek az intézkedések igen jó eredményt hoztak ezen a területen.

A budapesti hadművelet négy ütemben került végrehajtásra. Az elsőben (1944. november 30-ig terjedő időszak) a 3. ukrán front csapatai átkeltek a Dunán és 180 km hosszúságban 50 km mélységben Budapesttől délnyugati irányban átkaroló hadműveletet hajtottak végre. A második ütem eredményeként pedig, mely december 1–9-ig tartott, szétzúzták az ellenség Duna-menti csoportosítását, 80 km-t vonultak előre és kijutottak a Margit vonalig. A harmadik ütem – 1944. december 10–31-ig – az ellenséges német csapatok teljes bekerítését jelentette (a 9. német és az 1. magyar hadtest állományába tartozó mintegy 190 000 ember) és lehetővé tette Budapest felszabadításáért folyó harc megkezdését. A 3. ukrán front csapatai áttörték az ellenség megerősített védelmét, a Margit vonalat, a 4. gárda hadsereg kijutott Budapest déli részén a Duna nyugati partjára, a 46. hadsereg megkezdte a város elfoglalásáért vívott közvetlen harcát: az 57. hadsereg pedig védelmi körletet foglalt el a Balaton és a Dráva között.

A negyedik ütemben – 1945. január 1. – február 13-ig – a 2. és 3. ukrán front csapatai kegyetlen, véres küzdelmet vívtak Komárom és Székesfehérvár térségében azokkal a harckocsizó német csapatokkal, amelyek feladata a Budapest körüli gyűrű áttörése és a szovjet csapatok visszaverése volt. A németek át is törték a 3. ukrán front védelmét és eljutottak egészen Budapest déli határáig. Hosszantartó, kegyetlen küzdelem után a szovjet csapatoknak sikerült támadásba lendülniük és 1945. február 13-án felszabadították Magyarországnak fővárosát.

A budapesti hadművelet egészségügyi veszteségei összehasonlítva a Nagy Honvédő Háború más, ebben az időben folyó hadműveletek egészségügyi veszteségeivel nem mondhatók nagyoknak. A legnagyobb veszteségek a három nagy ellentámadás visszaverésekor, valamint az utcai harcokban keletkeztek. Magas volt a zúzódások és az égési sebek százalékos aránya; előbbi 3,9⁰/₀, utóbbi 1⁰/₀. Azoknál a hadosztályoknál, amelyek közvetlenül Budapesten harcoltak ezen számok több mint a kétszeresére emelkedtek az utcai harcok sajátosságai miatt.

Meg kell jegyezni, hogy a mindenkori harctevékenység módjától függően jelentősen megnőtt a lőtt sebeknek, a szilánk okozta sebeknek és a gránátok okozta sebeknek a számaránya. Így pl. utcai harcokban a golyószórók és a gépfegyverek használata következtében másfélszeresére emelkedett a lőtt sérülések száma, vagy a különböző kézigranátok és más kézfegyverek fokozott robbanóhatása következtében megnövekedett a repesz okozta sebesüléseknek a száma.

A sérültek összegyűjtése, amikor minden házért, minden lépcsőházért öldöklő küzdelem folyt, igen nehéz volt és többnyire csak az éjszakai órákban lehetett végrehajtani. A sebesültek szállítására ilyen körülmények között hordágyat igen nehéz volt használni, ezért a sérülést szenvedettek mintegy 76⁰/₀-át kézben, sátorlapon, köpenyére fektetve lehetett csak összegyűjteni.

A budapesti hadművelet egészségügyi biztosítása megszervezésének tapasztalatai ismételtelen bebizonyították, hogy a kórházbázisok áttelepülése a mindenkori harci helyzet függvénye. Így pl. a 46. hadsereg kórházbázisa 120 km-es mélységű hadművelet alatt 6 alkalommal hajtott végre áttelepülést, mely annak a következtében jött létre, hogy a hadsereg csapatai irányt változtattak és átkerültek a 2. ukrán front állományából a 3. ukrán front alárendeltségébe; többször hajtottak végre erőszakos folyóátkelést, részt vettek a balatonai ellentámadás visszaverésében, majd védelembe mentek át, amelyből támadásba lendültek. Ugyanezen idő alatt az 57. hadsereg kórházbázisa, mely a front déli irányában helyezkedett el, mindössze 3 alkalommal hajtott végre áttelepülést.

A későbbiekben a gyógyító intézmények egy kissé kezdtek lemaradni a harcoló csapatoktól. A hadművelet nagy mélységét tekintve, annak befejezése időszakában a tábori kórházaknak mintegy a fele a frontvonaltól 600–1200 km távolságra helyezkedett el. Az első lépcsőben mindössze 8400 ágyas front kórházbázist telepítettek Székesfehérvár–Erd-Szekszárd térségében. (A hadművelet közvetlen befejezésekor némileg emelkedett a telepített ágyak száma.) Ez viszont azt eredményezte, hogy a gyógyító intézetek egyes lépcsői között a sérültek és betegek megoszlása igen egyenlőtlen volt.

A segélynyújtás mérve döntően függött a mindenkori harci helyzettől. Amikor az ellenséges csapatok a Balatonnál sikeres ellentámadást hajtottak végre és áttörve a 4. gárda hadsereg védelmi vonalát kijutottak a Dunáig, a front kórházbázis első lépcsője Szekszárdra települt. Ebben az időszakban az elsővonalbeli TMSK-ban is szakorvosi segélyben határozták meg a segélynyújtás mérvét.

A Front Egészségügyi Szolgálat Főnökség irányelveinek megfelelően a front mögötti kórházakba csak azok a sérültek és betegek kerültek hátraszállításra, akik felgyógyulásuk után nem teljesíthettek már katonai szolgálatot. A 3. ukrán front személyi állományából a sebesültek és betegek közül a front mögöttes kórházakba alig 15,1⁰/₀-ot ürítettek. Ugyanezen arány a 2. ukrán front esetében 38,4⁰/₀ volt. A kiürítés első szakasza vasúton történt, de folyami szállító eszközöket is igénybe vettek. Nagyon megnehezítette az ideiglenes sebesültszállító

vonatok közlekedését, hogy mindössze egy állomáson (Galac) volt lehetőség a különböző nyomtávú vasúti kocsik átemelésére. Ilyen nehéz körülmények között egy forduló 15–20 napig is eltartott.

A budapesti hadművelet idején a szakosított szakorvosi ellátás területén lényeges előrelépés történt. Jelentősen javult a medence, csípő és nagy csöves csont törötték ellátása, új műtőasztalok, műszerek alkalmazása és módszerek bevezetése következtében. Hasonlóan emelkedett a fej- és koponyasérültek ellátásának színvonala, de egyéb sérülések ellátásának tekintetében is nagy volt a fejlődés.

A hadsereg egészségügyi szolgálat főnökségek a kórházakkal szükség esetén manővereket hajtottak végre, amelyek főleg azt a célt szolgálták, hogy mennél közelebb kerüljenek a harcoló csapatokhoz. Így például közös kórházbázist telepítettek az 57. hadsereg és a 4. gárda hadsereg egészségügyi ellátása érdekében Szekszárd térségében a front erőiből- és eszközeiből, átvéve a hadsereg kórházaitól a szállíthatatlan sérülteket és betegeket. Továbbá a front egészségügyi szolgálat többirányú megerősítést is adott a hadsereg kórházbázisoknak.

A csapatok és az egészségügyi intézetek az egészségügyi anyagellátás területén nem szenvedtek különös hiányosságokat annak ellenére, hogy a front egészségügyi anyagraktár jelentős távolságra helyezkedett el a csapatoktól. Az egészségügyi anyagellátási bázis ebben az időszakban Baja térségében települt. A hadművelet ideje alatt egyébként mind a csapatok, mind a gyógyintézetek egészségügyi anyag- és gyógyszerellátása zavartalan volt. A vérellátásban sem voltak különös nehézségek. Természetesen a helyszínen talált kötszert, gyógyszert és más, a sérültek és betegek ellátásához szükséges anyagot is felhasználtak.

A budapesti hadműveletben az egészségügyi szolgálat beosztottjai hősi önfeláldozást, áldozatkészséget tanúsítottak. Sokan életük veszélyztetése és feláldozása árán is megmentették a sérülteket és betegeket. Ezen hadművelet egészségügyi biztosítása terén szerzett gazdag tapasztalatok a későbbiek során, de a modern háború viszonyai között is jelentős segítséget nyújtanak az egészségügyi biztosítás tervezésében, szervezésében.

Az idő halaszthatatlan követelménye

(A hadtáp szervek korszerű katonai kiképzéséről)

(Fordította: Dr. Birkás János orvos őrnagy)

Ember és technika. Ebben a két szóban van összesűrítve a mai tudomány egyik legfontosabb problémája. Szem előtt tartása vitathatatlan, amikor a munka- és létkörülményekről beszélünk. Külön-külön sem az ember, sem a technika nem képes győzelmet aratni a modern eszközökkel vívott fegyveres harcban. Nagyon fontos megállapítani a technika és az ember közötti kapcsolat optimális tényezőit. Nevezetesen azokat, amelyek segítenek a katonai kiképzés ésszerű megszervezésében.

A katonai kiképzéssel, a hadseregek megjelenésével egyidőben kezdtek foglalkozni. Ez érthető is, hiszen kis hibák és jelentéktelennek tűnő tévedések is igen sok katona halálához és súlyos sérüléséhez vezethetnek.

Igen élesen vetődött fel a katonai kiképzés tudományos megszervezése a világ első szocialista országának hadseregében. – Mint ismeretes szocialista hadsereg szervezésével kapcsolatos tapasztalatok még nem voltak. „A Vörös Hadsereg megalkotásának kérdése – írta V. I. Lenin – teljesen új volt, annyira új, hogy megalakításának elmélete nem volt kidolgozva.” V. I. Lenin meghatározta az emberi tevékenységek tudományos megszervezésének kérdéseit, a célt és feladatot a munka tudományos megszervezésében és részleteiben a katonai kérdéseket.

Hangsúlyozza ezeknek a kérdéseknek a fontosságát a „Kezdeti próbálkozások” és a „Szovjet hatalom soronkövetkező feladatai” című cikkekben. Lenin rámutat, hogy az egész társadalom legfontosabb, alapvető, égetően sürgős kérdése a munka megszervezése.

V. I. Lenin tudományos alapokra fektette a hadügyet és rámutatott arra, hogy a tudománynak a hadügy valamennyi területén meg kell mutatkoznia.

V. I. Lenin kidolgozta és lefektette a Vörös Hadsereg megszervezésének és felépítésének tudományos alapjait, a hadsereg elveit és irányvonalának módozatait. Személyes részvételével fogadta el a párt Központi Bizottsága a „katona politikáról” szóló határozatát. Lenin személyesen részt vett a katonai alakulatok harcszabályzatainak és utasításainak kidolgozásában.

A leninin tételek, elképzelések a Vörös Hadsereg felépítésére, a katonai kiképzés tudományos szinten történő végrehajtására megvalósult az életben is. Az egységnél, tanintézetekben, akadémiákon megalakultak a szervezés- és mód-

szertani alosztályok és azok pártsejtjei. Ilyen osztály alakult meg a Hadtudományok Egyesülete mellett is. Polgári intézményekben szintén létrejöttek katonai szekciók.

A Központi Munkaegészségügyi Intézetben 1931 elején hozták létre a katonai tagozatot, amely 1932-ben alakult át Katonai Intézetté, ahol harcászattal, a haditechnikával és a káderek kiképzésével foglalkoztak.

A katonai kérdésekkel sokat foglalkoztak a folyóiratok és igen jelentős helyet kaptak ezekben M. Frunze, M. Tuhanovszkij, P. Krzsencev, P. Szergejev, A. Nerhdeszkij és más teoretikusok és katonai vezetők cikkei.

A szovjet harcosok katonai kiképzése, amely igen összetett és sokoldalú volt, arra irányult, hogy egyre magasabbra emelje a Szovjetunió fegyveres erőinek harc készségét, amely háborúban az agresszor szétzúzását biztosítja. A szovjet katonák kiképzése egyértelműen osztályjellegű. Ez elkerülhetetlen a szárazföldi erőknél és a flottánál is, az imperializmus lényegéből, az agresszivitásból következik.

A katonai kiképzés az emberi tevékenység egyik igen különleges formája. Tartalmában és céljában különbözik. A katonai kiképzés magába foglalja a harc-kiképzést, a politikai előkészítést, bel- és járőrszolgálatot a technikai kiképzést stb.

Mi a célja tulajdonképpen a katonai kiképzés tudományos alapokra való tervezésének? Véleményünk szerint először: az élterő és a technika minimális megterhelése az előttünk álló feladatok maximális szintre való fejlesztésére; másodsor: a rendelkezésre álló idő legésszerűbb felhasználása; harmadszor: a munka- és létkörülmények javítása; negyedszer: kedvező helyzetet teremteni a személyi állomány fejlődéséhez és munkához való viszonyához.

Ezek a célok alapvetően meghatározzák a hadügy tudományos fejlődésének formáit. Ez egyebek között feltételezi, hogy tudományosan megalapozott kapcsolat van a technika és a jól indifikált harcosok között. Továbbá feltétlenül szükséges a feladatok térben és időben történő egyeztetése, valamint a rendszerbe állítás sorrendjének a megállapítása. Ezt körütekintő tervezéssel, az emberek közötti tervszerű munkamegosztással, a káderek jó kiválasztásával és kellő követelménytámasztással el lehet érni. Nagyon fontos az idő ésszerű felhasználásának kérdését tanulmányozni és megoldani. Ez megoldható a káderek gondos kiválasztásával és elosztásukkal, csoportosításukkal. Tudományos kezdeményezés elképzelhetetlen magasfokú követelménytámasztás és összehangolt tevékenység nélkül.

A békeidőben történő kiképzés keretében biztosítani kell a katonák egészségének megvédését, valamint megfelelő élet- és munkakörülményeket kell teremteni a kiképzés eredményes végrehajtásának érdekében. És végül látnunk kell azt is, hogy ha a kiképzést a fentiek szerint végezzük, akkor a harcosokban növekszik a tudás iránti vágy, mélyíteni kívánják ismereteiket és példásan teljesítik a rájuk háruló feladatokat.

Az egységek és alegységek különböző technikával való felszereltsége, feladataik különbözősége a katonai kiképzésben is differenciáltságot kell, hogy eredményezzen. Így a különböző hadtápegységek, -alegységek, intézetek személyi állományának kiképzése különbözik egymástól. De vannak-e közös, minden harcosra általánosan érvényes kiképzési követelmények, és ha vannak ilyenek, melyek azok?

Vannak. Ilyennek kell tekinteni a katonai kiképzés néhány általános szükséges ismeretanyagát: a katonai, politikai, technikai, gazdasági, fiziológiai-pszichológiai ismereteket. Alapvető ismeretanyag valamennyi között a katonai. Eből lehet lemérni a csapatok harcképességét és ezeknek a birtokában lehet az ellenség fölött győzelmet aratni úgy, hogy minimálisak legyenek veszteségeink.

Röviden néhány gondolatot a hadtudomány formáiról, amelyeknek eredményei a korszerű tudományok elméleti és gyakorlati eredményeivel összhangban vannak. Lenin hangsúlyozta, hogy tudományos ismeretek nélkül „korszerű hadsereget nem szabad létrehozni”. A hadászat felhasználja a természettudomány, a műszaki tudomány és a társadalomtudomány eredményeit. Ezek mindenekelőtt a következők: hadtörténelem, kibernetika, ipari lélektan, katonai pszichológia, katonai orvostudomány, formatervezés és mások.

Összességében tehát a modern hadtudomány a katonai, erkölcsi-politikai, technikai, gazdasági és egészségügyi tudományok eredményeit összefoglaló és magába egyesítő tudomány, amely ezen tudományágnak legújabb eredményeit a harcképesség magas színvonalra emelését célozza, hogy háború esetén a csapatokat győzelemre vezesse.

Melyek azok a jellemvonások, amelyek véleményünk szerint leginkább jellemzik a hadtápegységeink, intézeteink személyi állományának korszerű kiképzését?

Néhány példán keresztül szeretnénk erre rávilágítani.

Annál az egységnél, ahol H. Ekalneb a parancsnok hadtáphelyettese, a tiszteknek és a hadtápszolgálat beosztottainak a feladatait úgy határozták meg, hogy számítottak a jó erkölcsi-politikai hozzáállásra, valamint a katonai szakmai ismeretek meglétére. A megszervezett hasznos tapasztalatokra számítva a feladatok végrehajtására ugyanakkor biztosították a szükséges erőket és eszközöket is. Különösen nagy jelentőséget tulajdonítanak a tervszerűségnek. Jó előre és kellő megalapozottsággal összeállítják a munkaterveket és elkészítik a tanórarendet. A munkatervben napokra és órákra lebontva rögzítve vannak a feladatok, és azok teljesítésével szemben támasztott követelmények. Ezeket a személyi állománynak végre kell hajtania. Az alegységeknél, figyelembe véve a következő heti feladatokat már keddre összeállítják az elkövetkező hét foglalkozásainak időbeosztását. Ezek pénteken kerülnek jóváhagyásra. A hadtáptisztek állandóan gondoskodnak a foglalkozások zavartalan és jó színvonalon történő megtartásáról.

Szép sikereket ért el a munkában és a katonai kiképzésben az egyik gépkocsi szállítószázad a Belorusz katonai körzetben. A személyi állomány a legbonyolultabb feladatokat is pontosan és határidőre hajtotta végre. A gépkocsivezetők sok üzemanyagot és kenőanyagot takarítottak meg, megnövelték a javítás nélkül lefutott kilométerek számát. Ezek a sikerek is azzal magyarázhatók, hogy az alegységben pontos számvetések alapján és átgondoltan szervezték meg, személyekre lebontva a feladatok végrehajtását. A teljes munkaidőt hasznosan használták fel. A telephelyen és a javítóműhelyben minden feltétele megvolt annak, hogy a gépkocsik technikai állapota állandóan kifogástalan legyen. Itt jól felszerelt műhelykocsik, központi fűtés és neon világítás van a zavartalan munkavégzéshez. Szervezett parknapokat is tartanak. A szerelők korábban megkapják már konkrét feladataikat, pontos időbeosztással. A tiszt állomány

ugyanakkor gondoskodik az ésszerű munkarendről és a pihentetésről is. Az alegységnél valamennyi katona munkaideje szigorúan szabályozva van.

Ilyen rend elérése persze nem könnyű dolog. Ehhez az egész társadalom és valamennyi parancsnok erőfeszítése szükséges. De különösen hangsúlyozni kell egy feltételnek a meglétét, amelyik leginkább meghatározza az eredmények elérését és a tudomány eredményeinek a felhasználását a katonai kiképzésben. Ez pedig az előírások és szabályzatok legszigorúbb betartása. Éppen ezekben az alegységek, egységek életét szabályozó dokumentumokban, amelyek tudományos alapon készültek, van szabályozva a fegyveres erők szervezésének módszere, a katonai kiképzésben szerzett tapasztalatok valamennyi fegyvernem katonái, így a hadtápkatonák, -egységek, -alegységek és intézetek részére is.

Nagyon sok, a hátszág, a hadsereg és a flotta életéből vett tapasztalat azt bizonyítja, hogy csak azokban a kollektívákban tudnak eredményes harci kiképzést folytatni, ahol az egész személyi állomány, a polgári alkalmazottak a szolgálati szabályzatokat és az intézkedéseket, utasításokat szigorúan betartják.

Nézzük meg például bármelyik gépkocsi szállítóalegységünket. A gépkocsi-vezetők, a motorszerek és a többi harcos korszerű kiképzését, a belszolgálatot, a napirend szerinti életet, az egymáshoz való viszonyt szigorúan az előírások, szabályzatoknak megfelelően kell irányítani. A kiképzést jól megszervezni, teljesíteni a szállítási feladatokat, végrehajtani a gépkocsik javítását csak az „Utasítás a gépjárműtechnikai szolgálat részére” című szabályzat, a különböző típusú gépjárművek leírásának és a parancsnok utasításainak alapján lehet végrehajtani.

Természetesen a különböző intézkedések, utasítások nem zárják ki, ellenkezőleg feltételezik, hogy a különböző feladatok végrehajtóinál önálló kezdeményezéseket és újszerű megoldásokat is keressen a harcos. Igen jól szolgálgják a hadseregben és a flottában ezt a törekvést azok, akik az újítómozgalmat támogatják és széles alapokra helyezik az önálló kezdeményezést. Célszerű a harcosoknak ismerni a beosztásukkal rokon szakmákat is. Valamennyi igen fontos eleme a korszerű kiképzésnek. Íme erre is néhány példa.

A légierő bakinszki körzetének javító műhelye igen szép eredményeket ért el a tervének teljesítésében és a minőségi munka területén. Ehhez nagyban hozzájárult az a tény, hogy a brigádok valamennyi tagja 2-3 szakmához is ért. Például az alegységparancsnoknak, V. Szpicsaknak, akinek szakmája gépkocsi-vezető, hegesztő és esztergályos. Megjegyezzük, hogy a szakmák kitanulása irányított. Ennek az a lényege, hogy a műhelyekben meghatározzák a különböző szakmák képviselőinek legcélszerűbb megosztását, így felhasználva az egymás helyettesítését is. Ez azt is jelenti, hogy a harcosoknak javaslatot tesznek arra, hogy milyen szakmát, mennyi idő alatt lehet elsajátítani azért, hogy minél magasabbra emeljék az alegység harckészültségét. Az ilyen rendszer biztosítja, hogy fennakadás és különösebb nehézség nélkül teljesítik a feladataikat akkor is, ha a személyi állomány egy része vezénylésen, szabadságon, vagy betegszabadságon van. Kétségtelen, hogy ez a rendszer igen nagy szerepet játszhat éles esetben, háború esetén, amikor a személyi állománynál veszteségek lépnek fel.

A katonai kiképzés nem mindig ugyan olyan, változtathatatlan. Az utóbbi 10-15 évben is észrevehető változások történtek és teljesen megalapozottan beszélhetünk a harci kiképzés új formáiról és módszereiről, hiszen új harci tech-

nika, harci eszközök jelentek meg. Melyek a jellemző vonásai ennek az új típusú katonai kiképzésnek?

Az utóbbi években új tudományágak jelentek meg. A hadászatban szüntelenül felhasználásra és alkalmazásra kerülnek a tudomány és technikai legújabb eredményei.

A hadtudományt sok kérdésben sajátosságok jellemzik. Például a munkahelyek megszervezése, annak hatása az emberek közérzetére. Új módszerek, tendenciák jelentek meg a katonai kiképzés módszereiben és annak megszervezésében. Ilyen a katonai alapkiképzés, a javítóműhelyek munkájának megszervezésében, a szállítások megtervezésében a hálódigramos módszer.

Általánosan elfogadott ma már, hogy a kiképzésnél elsősorban a tudományosan elfogadott módszereket használják és csökkentik a csupán tapasztalatokon alapuló képzést. Ezzel kapcsolatban kell megjegyeznünk, hogy igen nagy jelentősége van a korszerű kiképzésnek a hadtáp személyi állományánál, különösen az ipari üzemek munkásainál, a szállító alegységek katonáinál, az út-, hidépítő, hővezeték szerelő alegységeknél, az üzemanyag szolgálatnál.

Jelentősen növekedtek a követelmények, csökkentek a telepítési idő normái az anyagátadó pontoknak, a különböző raktáraknak, a segélyhelyeknek, az üresen visszatért gépkocsik felmálházásának és sok más feladatnak.

Mindezek összességükben igen komoly felelősséget rónak az egységek, alegységek hadtáptisztjei, az intézetek tisztjei vállára. Ezek a tiszték nagy többségükben rendelkeznek azokkal az elméleti és gyakorlati ismeretekkel, amelyek biztosítják az anyagi, egészségügyi és technikai biztosítás színvonalas megszervezését.

De vannak még a katonai kiképzésnek bizonyos hiányosságai is. Melyek azok és mik az okai? Még nem sikerült teljes egészében kiküszöbölni a szubjektívizmust és bizonyos elavult módszerek alkalmazását. Nem mindenki látja még a munkája lényegét. Az ilyen vezető elvész a jelentéktelen dolgokban, fölöslegesen zavarja beosztottait és nem tud nyugodt légkört teremteni a feladatok elvégzéséhez. Természetes, hogy így nem jut idő az elemző munka, a következtetések levonására és új módszerek keresésére sem. Akadályozzák a korszerű munkaszervezést, nehezítik a normaidők csökkentését, rossz munkafeltételeket teremtenek. Ilyen és ehhez hasonló példákat sajnos még lehet találni néhány hadtápalegységnél.

A korszerű katonai kiképzés megköveteli a szigorú fegyelmet és a kiképzési idő valamennyi percének ésszerű felhasználását. És nagyon bosszantó, hogyha ezek a percek, amelyeket elvesztegettünk, órákat tesznek ki, eredménytelenül mennek el. Ha a munkahelyen nincsenek a szerszámok megfelelően előkészítve, elhanyagoltak a gépjárművek, akkor a munkahelyükre érkező katonák igen sok drága időt elvesztegetnek.

Hasonló lehet a helyzet a foglalkozások megszervezésénél is. Ha nincs a foglalkozás ideje és helye pontosan megtervezve, nincs meg a levezetéshez szükséges anyagi biztosítás, szervezetlenek a résztvevők, sok-sok perc telik el addig, amíg megkeresik a megfelelő helyet, előkeresik a szükséges szemléltető eszközöket stb.

A jó, eredményes kiképzés elengedhetetlen feltétele a megalapozott, időben történő tervező tevékenység. A hadtápbiztosítás gyakorlata azt mutatja, hogy az a terv, amelyik számításba veszi az egység előtt álló feladatot, a személyi állomány

élet- és munkakörülményeinek kielégítését, ugyanakkor a lehetőségeket is, az a terv jó, és teljesítése lehetséges is.

Az az idő és energia, amelyet a tervek összeállítására kell fordítani, a későbbiekben százszorosán megtérül.

Magától értetődik az is, hogy még a legelemibb tervszerűség is lehetetlen, ha a tervek – akár évi, havi, és tervek különböző rendszabályokra – formálisak, s figyelmen kívül hagyják az egység feladatait és nélkülözik a feladat végrehajtásának módszereit. Hasonló hiányosságokkal sajnos még találkozhatunk a tervezéseken, mint például a téli átállás, a technikai szolgálat különleges feladatai, vagy a kisegítő gazdaságok munkájának megtervezésénél.

Nem szabad megfeleledkezni a tisztek napi munkatervének, napi időbeosztásának összeállításáról sem. Néhányan ezt fölösleges formságnak tartják és megközelítően így gondolkodnak: „Minden tervet egyformán nem lehet teljesíteni, végre kell hajtani tehát elsődlegesen azt, amelyiket az előljáratól kapok.” Az ilyen vélemények egyáltalán nem helytállóak. Persze nem kell azt mondani, hogy ilyen nem fordulhat elő, de ha mélyebben vizsgáljuk meg ezt a kérdést, akkor megállapíthatjuk, hogy az előljáratól kapott parancsok nem váratlanok. Az esetek nagy részében annak a következményei, hogy a tervek előzetesen nem kerültek egyeztetésre az előljárat tervével, így fordulhat elő, hogy valamilyen feladat ellátására külön parancsot kell adnia az előljáratnak.

Osszefoglalásképpen hangsúlyozni szeretnénk, hogy a korszerű katonai kiképzés nemcsak katonai és technikai, de párt feladat is. Ez pedig csak akkor lehet eredményes, ha a pártpolitikai munka magas színvonalon áll.

Röviden még arról, milyenek a nézeteink ezzel a tevékenységgel kapcsolatban. Mindenekelőtt kétségtelen, hogy ennek a feladatnak a végrehajtása akkor lehet sikeres, ha széles társadalmi és katonai tömegeken nyugszik. Ezért azok cselekszenek helyesen, akik megmagyarázzák a személyi állománynak, hogy bármilyen feladat eredményes végrehajtása csak akkor sikerülhet, ha a katonai kiképzésük modern, korszerű, tudományos alpokon áll. Nagyon fontos minden katonának megmagyarázni, hogy az ilyen kiképzés nem elvont, hanem tulajdonképpen az a mindennapi feladatok megvalósításán keresztül valósul meg. Ugyan úgy meg kell győzni az embereket arról is, hogy aki érdekelve van saját tevékenységének eredményes teljesítésében, annak kell és lehet is a kiképzésben szerzett ismereteit továbbfejleszteni. Természetesen a technikusok és más szakembereknek is állandóan fejleszteni kell az ismereteiket azáltal, hogy tanulmányozzák a haladó tudomány egyre újabb és újabb elméleti és gyakorlati eredményeit. Ezzel kapcsolatban igen nagy a jelentősége az új műszaki eredmények ismeretének, a politikai és katonai kiképzés legkorszerűbb módszereit megismerésének, a békekiképzésnek és az új termelési feladatok elsajátításának és így tovább.

Különösen szeretnénk aláhúzni a vezetők szerepét a hadtudományok fejlesztésében. Ma már nem elég csupán annak szükségességét elismerni, ugyanakkor keveset tenni és csupán általánosságban, frázisokban beszélni. A hadtudomány nagyon komoly és konkrét tudomány és megköveteli a tudósoktól is, hogy a fejlesztéséhez való hozzáállás is ugyan ilyen komoly és konkrét legyen. A vezetők úgy tudják ezt a viszonyt a kutatók és a hadtudomány között gyümölcsözővé tenni, hogy megismertetik őket a napi feladatokon túl a holnapival, sőt a távoli perspektívával is.

Feltétlenül szükséges, hogy a vezetők közvetlenül is érdekelttek legyenek a hadtudomány fejlesztésében. Az ilyen vezető nem csupán helyesli beosztottainak erőfeszítéseit a feladatok megoldásában, de saját maga is keresi a megoldások új módszereit, példát mutat beosztottainak és a gyakorlatban is keményen és megalkuvás nélkül igyekszik a legjobbat nyújtani. Magától értetődik, hogy az alegységek, intézetek, ipari üzemek és a hátsország pártszervezetei nagyon sokat tudnak segíteni a feladatok eredményes végrehajtásában. A korszerű tudományok által támasztott követelmények annál inkább megvalósulnak a hadtudományokban, minél közelebb kerül a pártpolitikai munka a konkrét feladatokhoz és végső fokon azokhoz az emberekhez, akik ezeket a feladatokat teljesítik.

A szovjet fegyveres erők egészségügyi anyagellátásának szervezése a Nagy Honvédő Háborúban

(Fordította: Dr. Kurucz Tibor gy. alezredes)

Az egészségügyi szolgálat által a Nagy Honvédő Háborúban a gyógyító-kiürítő és járványvédelmi munka területén elért kimagasló eredményekben komoly szerepet játszott az időbeni és folyamatos egészségügyi anyagellátás.

A háború előestéjén az egészségügyi tudományos tanács II. plénuma (1940 dec.) fehvta az egészségügyi szolgálat vezető állományának figyelmét az egészségügyi anyagellátás fontosságára. Hangsúlyozta, hogy a káderkérdés és az ellátás kérdései országos jelentőségűek, azokat népgazdasági szinten kell vizsgálni. Különösen fontos ez a megrendeléseknél, az ellátó szerveknél történő igényléseknél annak érdekében, hogy kizárólag a legnélkülözhetetlenebb anyagok, illetve mennyiségek kerüljenek megrendelésre.

Az egészségügyi anyagellátás komplex feladatok rendszeréből áll, amelyet az egészségügyi szolgálat szervei és ellátási bázisai a gyógyszerek, orvosi technika és egészségügyi gazdasági anyagok rendkívül széles nomenklatúrája alapján valósítanak meg, a szükségletek tervezése, beszerzése és az ellátás területén.

A háború kitörésekor az egészségügyi szolgálat a tudomány és technika akkori színvonalának megfelelően volt ellátva egészségügyi anyagokkal. A központokban és a határmenti katonai körzetekben még a harcselekmények megindulása előtt létrehozták a szükséges tartalékokat. A háború kezdeti időszakában kialakult hadászati és hadművelleti helyzet következtében a hadszíntereken jelentős mennyiségű egészségügyi anyagtartalékok semmisültek meg. Jelentős mértékben, mintegy 50%-kal csökkent az ukrainai, belorussziai és baltikumi üzemek termelése, ami nagy nehézségeket okozott a hadsereg ellátásában.

A Vörös Hadsereg Egészségügyi Főcsoportfőnöksége és a frontok egészségügyi anyagellátási szervei sürgős intézkedéseket fogantatosítottak a nehézségek elhárítására. Korszerűsítették a csapatok komplett ellátási rendszerét, amelyet még a háború előestéjén dolgoztak ki, minimálisra csökkentették az állománytábla szerinti normákat annak érdekében, hogy tartalékokat képezzenek az újonnan felállított alakulatok és a működő hadseregek feltöltéséhez. Az Ural, Szibéria és a Volga-vidék számos nagyvárosában létrehozták a központi egészségügyi anyagraktár kirendeltségeit, s ezekben állították össze a frontra induló alakulatok kompletteit. Csökkentették az egészségügyi technika, betegápolási cikkek stb. minőségi követelményeit és a termelés normáit. Engedélyezték egyes nyersanyagok pótbeszerzését, egyszerűsítették a konstrukcióra és technológiára

vonatkozó előírásokat. Mindezen intézkedések lehetővé tették a termelés jelentős mértékű meggyorsítását.

Elsőrendű jelentőséggel bírt a csapatoknál, gyógyintézeteknél és frontoknál bevezetett szigorú anyaggazdálkodás és széles körű helyszíni beszerzés.

A csapatok egészségügyi anyagellátásának szervezésében fontos szerepet játszottak a kiadásra került felsőszintű utasítások és intézkedések, mint pl. a hátszországba kiürítésre kerülő gyógyszerészeti központok, gyógyszerházak készleteinek átadása a hadseregnek, a fontosabb anyagokat gyártó üzemek áttelepítésének és üzembehelyezésének meggyorsítása stb.

A háború jelentős változtatásokat tett szükségessé az egészségügyi anyagellátás elveiben is. A háború előtt az ellátást az ún. automatikus ellátás elve alapján tervezték megszervezni. E szerint pl. az a segélyhely, amelyre 100 sérült érkezett, minden igénylés bevárása nélkül köteles volt a visszatérő sebesültszállító gépkocsikon 100 sérült ellátásához szükséges kötszert küldeni. Számítani kellett azonban arra, hogy a sérültek bizonyos százaléka a kiürítés során nem érinti az alapvető kiürítési szakaszokat, ezért ez a módszer az igényeknek csak egy hányadát elégítette ki, s ezért nem zárta ki a hagyományos ellátási formák szükségességét.

Mindezekből kiindulva a háború kezdetén már új ellátási formát vezettek be. Kiadás szerint az összes egészségügyi anyagot két csoportba sorolták: harc-biztosítási egészségügyi anyagok (különleges anyagok jegyzéke) és folyó ellátmány anyagai.

Harcbiztosítási egészségügyi anyagok mindazon anyagok, amelyek a csapatok harctevékenysége során a segélynyújtáshoz felhasználásra kerülnek. A harc-helyzettől, illetve egészségügyi helyzettől függően az egészségügyi főcsoportfőnökség vagy a front egészségügyi csoportfőnöksége módosította a harc-biztosítási anyagok jegyzékét. A harc-biztosítási anyagokat a csapatok és intézetek részére soronkívül, szükség esetén telefonon, rádióon, távirón eszközölt igénylések alapján adták ki.

Az ellenséges légi-erő által az iparban véghezvitt pusztítások, s jelentős területek elvesztése ellenére, a nap minden szakában folyt a kötszerek, gyógyszerek és más egészségügyi anyagok előreszállítása, igénybe véve minden szállítóeszközt, de leginkább a frontra irányított sebesültszállító vonatokat. Naponta, mintegy 40–50 vagon kellett megrakni, s gyakran vált szükségessé a légi úton történő szállítás is egészségügyi vagy hadtáp szállító gépekkel.

Az ipar alapvetően kielégítette a hadsereg legfontosabb igényeit, de egyes cikkekből csak részlegesen. 1944-ben pl. központi készletekből a frontok igényeit a következő mértékben lehetett kielégíteni: kötszer 62⁰/₀, vatta 76⁰/₀, mullszövet 62⁰/₀, szesz 48⁰/₀. A különbözetet szigorú gazdálkodás és zsákmányanyagok révén fedezték.

A légi-erő és a hadiflotta egészségügyi anyagellátása bizonyos sajátosságokkal rendelkezett. A repülőalakulatok egészségügyi anyagot a front egészségügyi anyagraktáraitól kaptak, a légi-erő ellátó bázisain keresztül. Utóbbiak egészségügyi anyagi részlegei a légi-erő területi ellátó szerveinek egészségügyi osztályai alá tartoztak. A haditengerészeti flotta saját egészségügyi anyagellátó szervekkel és raktárakkal rendelkezett.

A harcoló csapatok egészségügyi biztosításában nem csekély szerepet játszottak az olyan lehetőségek kihasználása, mint a gazdaságos anyagfelhasználás, helyi lehetőségek kihasználása, anyagjavítás, zsákmányanyagok gyűjtése és felhasználása. Különös figyelmet kellett fordítani a kötszerellátásra, mivel az ipar

nem tudta kielégíteni az igényeket. A háború kezdetén ennek jelentőségét lebecsülték, de a továbbiakban már mindenütt szervezetten, tervszerűen foglalkoztak vele. Így pl. a 2. Belorusz fronton 1944–1945 I. negyedében 9 millió db mullpólyát újítottak fel. A leningrádi fronton az újra felhasznált kötszerek aránya már 1943-ban elérte a 60⁰/₀-ot. A Vörös Hadsereg egészét tekintve az újra felhasznált kötszerek aránya elérte a 40–60⁰/₀-ot.

A helyi erőforrások között nagy szerepet játszott a decentralizált beszerzés és javítás. Ennek különösen nagy jelentősége volt azon időszakban, amikor ellátási nehézségekkel kellett küzdeni (a visszavonulás miatt elvesztett raktárak, Leningrád blokádja stb.). A háború első két esztendejében decentralizáltan történt a gyógyszerek 40⁰/₀, kötszerek 19⁰/₀, sebészeti műszerek 12⁰/₀-nak a beszerzése.

Az egészségügyi anyagellátó szervek tevékenységében legfőbb helyet a hadműveletek egészségügyi anyagi biztosítása foglalta el. Azon időszakban, amikor a Vörös Hadsereg elsősorban védelmi tevékenységet folytatott, az egészségügyi anyagellátás színvonala nem volt kielégítő, főleg tapasztalatlanság, az egészségügyi anyagellátás szervezőinek hiányos kiképzése következtében. Amikor a szovjet csapatok támadásba mentek ár, ezen kérdések nagyobb jelentőséget kaptak. A fő figyelmet a csapatok harcbiztosítási anyagi szükségletének meghatározására, az egészségügyi anyagraktárak tartalékainak kialakítására, valamint az ellátó bázisoknak a hadműveletek folyamán folytatandó manőverére fordították.

A frontok egészségügyi anyagellátási osztályai vezetőinek 1942 novemberi értekezletén különleges figyelmet fordítottak a hadsereg (front) támadó hadművelet egészségügyi anyagi biztosításának tervezésére.

Az értekezlet hangsúlyozta, hogy a hadműveletek gyógyító-kiürítő biztosítási tervében részleteiben kell feltüntetni mindazon kérdéseket is amelyek az egészségügyi anyagellátással kapcsolatosak. A terv csak akkor válik élővé és hajtható végre, ha feltünteti a helyi erőforrásokat, a csapatok és intézetek tartalékait, a központi ellátás lehetőségeit, továbbá az utanszállítási és kiürítési útvonalak jellemzését.

A hadműveletek egészségügyi anyagi biztosításának tervezése különösen 1942-ben vált hatékonyabbá. A Dél-Nyugati Front egészségügyi csoportfőnökségének az 1942. 01. 11–23. időszakra szóló gyógyító-kiürítő ellátási tervében már szerepelt a várható harcbiztosítási egészségügyi anyagi szükséglet és a front egészségügyi anyagraktárának mozgó részlegeinek a hadművelet folyamán tervezett manővere. A doni front biztosítási tervében (1942. 10. 19–29. és 12. 17–27.) a szükségletet nemcsak a várható sebesültek és betegek számában jelölték meg, hanem előírták a szükséges tartalékokat is: az egészségügyi veszteségre számított szükséglet 10⁰/₀-ban.

1943 decemberében az egészségügyi főcsoportfőnökség mellett működő tudományos tanács összegezte a támadó hadműveletek biztosításának tapasztalatait és egy sor javaslatot dolgozott ki az egészségügyi anyagellátás folyamatos biztosítása érdekében. Ezek között szerepeltek: tartalékok mérete a hadművelet kezdetére és a hadművelet idején, manőver terv a rendelkezésre álló készletek felhasználására, tartalékképzés az előre nem látható igények kielégítésére.

A kiadott intézkedések, valamint a felhalmozódott tapasztalatok nyomán 1944-re a működő hadseregeknél jelentősen megjavult a hadműveletek egészségügyi anyagi biztosításának tervezése és szervezése, mint pl. az 1. Belorusz támadó hadművelet esetében, 1944 júniusában.

Ezen hadművelet folyamán a front egészségügyi anyagi bázisát a front egészségügyi anyagraktár és annak két részlege képezte (tartalékképző és mozgó részleg), továbbá front alárendeltségű hadsereg tábori egészségügyi anyagraktár, azonkívül a kórházcsoportok és sebesültszállító vonatok ellátó raktárai. Az előkészítő időszakban intézkedéseket foganatosítottak a hadseregek és a front gyógyító intézeteinek feltöltésére, a központi ellátmányok terhére, valamint az ellenségétől zsákmányolt készletek felhasználásával.

Egyes hadsereg egészségügyi anyagraktárak 1944 júliusában elmaradtak a harcoló csapatoktól, ezért a Front katonai tanácsa direktívát bocsátott ki a hadsereg katona tanácsok részére, amelyben javasolta a raktárak átdiszlokálását és mozgó részlegeinek közelítését a csapatokhoz.

A front csapatainak egészségügyi anyagellátása a nyári támadó hadművelet során általában jól volt megszervezve. A hadseregektől beérkező egyes jelzések, amelyek az egészségügyi anyagellátás nehézségeire utáltak, nem tényleges hiányokon, hanem az előretolt hadsereg egészségügyi anyagraktáraknak a harcoló csapatoktól történő leszakadásán alapultak. Az ilyenekből adódó hiányokat gyorsan pótolták a front ellátó bázisokról légi úton vagy gépkocsikon történő utánzállítással.

Az 1. Belorusz Front nyári támadó hadműveletének megfelelő szintű egészségügyi anyagellátása nemcsak a gondos és hosszú előkészítés eredménye volt, hanem a helyes és konkrét tervezés is (raktárak diszlokációja és áttelepítése, készletek időbeni összpontosítása az egyes irányokban, tartalékok képzése stb.). A front támadó hadműveletek egészségügyi anyagi biztosítása a továbbiakban hasonló elvek alapján történt, konkretizálva az egyes frontok helyzetére. Döntő jelentőséggel bírtak az alábbi kérdések: a csapatok és gyógyintézetek, egészségügyi anyagraktárak norma szerinti készletei a hadműveletek kezdetére, harcbiztosítási egészségügyi anyagtartalékok képzésére a folyamatos ellátás biztosítására, az egészségügyi anyagraktárakkal folytatandó manőver a hadművelet folyamán.

A háború során beigazolódott, hogy egyes frontok törekvése túlzott egészségügyi anyagtartalékok kialakítására hátrányos lehet, mivel túlterhelték a hadtápot, megnehezítették a manővert, aminek eredményeképpen az ellátó bázisok leszakadtak a csapatoktól. Az egészségügyi anyagtartalékokkal folytatott manőver színvonala az egészségügyi anyagellátó szervek munkájának egyik legfontosabb mutatója!

A tartalékok kialakításának és felhalmozásának jelentősége rendkívüli mértékben megnövekedett napjainkban, egy esetleges atomháború körülményei között, amikor egyik jellemző lesz a hátrország, s főleg az ország ipari és adminisztratív központjainak rombolása. A korszerű háború nagy erőket és eszközöket követel a csapatok és gyógyintézetek folyamatos egészségügyi anyagellátásának biztosítására. Az egészségügyi anyagellátás szervezését elsősorban a hadműveletek üteme, a csapatok nagyfokú manőverei és a tömeges egészségügyi veszteségek befolyásolják. Az előkészítő időszak lerövidülése, a hadműveletek üteme, az egyes hadműveletek átmenetele a következő hadműveletekbe hasonló módon befolyásolják az egészségügyi anyagellátás szervezését.

A Nagy Honvédó Háború éveiben a csapatok és gyógyintézetek folyamatos gyógyszer, kötszer, egészségügyi technikai ellátását sokezer egészségügyi önfeláldozó munkája, továbbá az egészségügyi anyagellátás jó szervezése biztosította.

A hadtáptisztek sajátítsák el a gazdasági ismereteket

(Fordítás)

A csapathadtáp feladatának megoldása során a hadtápszolgálat tisztjei nem hagyhatják figyelmen kívül a kitűzött feladatok gazdasági hatékonyságát, értékelnük kell egyik másik anyagi eszköz idő- és erőfelhasználásának célszerűségét, azok hasznosságát az egységek és alegységek harckészültségének fokozásában. Ennek érdekében viszont ismerni kell a szocialista ipar fejlődési törvényszerűségeit, mélyrehatóan meg kell érteni a népgazdaság és a katonai gazdálkodás közgazdasági elemeinek szerepét, jelentőségét és hatását.

Ezt csak a politikai gazdaságtan és a katonai-gazdálkodási tudomány kérdéseinek kitartó tanulmányozása útján lehet elérni. Véleményünk szerint a katonai gazdálkodás ismert módon kapcsolódik az összes közgazdasági tárgyakhoz, ezen belül a csapatgazdálkodáshoz is. Ebből következik, hogy a gazdasági tudományok elsajátítása komoly és felelősségteljes feladat. Ebben elsődleges szerepet a katonai tanintézeteknek és akadémiáknak kell játszani. Ezek sokat adnak. De teljes mértékben kielégítik-e a korszerű követelményeket egyes tiszti iskolát, akadémiát végzett tiszték ismeretei? Sajnos még nem! Az egységhez vezényelve nem mindig képesek a hadtápszolgálat gazdasági munkája során a gyakorlati kérdések megoldására.

Körzetünk egyik egységénél az élelmezési és ruházati szolgálatvezetői beosztásába N. hadnagy lett kinevezve, közvetlenül a tiszti iskola befejezése után. Fél évvel később előzetes naptári terv szerinti revíziót tartottak a neki alárendelt szolgálatoknál. Ennek során lényeges hiányosságok tűntek ki a ruházati anyagok selejtezése és leírása vonatkozásában. Ez csak a fiatal tiszt ismeretbeli hiányosságai miatt következhetett be.

Véleményünk szerint a tiszti iskolás növendékek elméleti és gyakorlati ismereteinek növelése céljából a hadtápszolgálat konkrét gazdasági kérdéseit célzerű egyes témacsoportonként tanulmányozni, míg a csapatgyakorlatokon ezeket ellenőrizni kell oly módon, hogy a növendékek analizálják azon szolgálati ág gazdasági munkájának állapotát, amelyiknél éppen gyakorlaton vannak. Az elvégzett munkát a gyakorlati jegyben kell értékelni. Ezen tevékenység útján lehet biztosítani a tiszti iskolák és akadémiák végzősei számára a szilárdabb gyakorlati ismeretek elsajátítását a Fegyveres Erők és fegyvernemek összes hadtápszolgálati ága gazdasági kérdéseinek gyakorlati megoldásában.

Természetesen a tanintézetekben kapott ismeretek – még csak az ügy kezdetét jelentik. A tiszti iskolát, vagy akadémiát végzett tiszt bármennyire is fel-

készült, képes és köteles elméleti ismeretei kiegészítésére. A tanulmányok hatékony folytatásának módszere a szisztematikus önálló irodalmazás és az élenjáró tapasztalat tanulmányozása, valamint általánosítása. Csak ebben az esetben képes a hadtáptiszt gazdasági ismereteinek állandó kibővítésére és elmélyítésére.

Például hozhatjuk fel D. Muljár alezredes hadtáphelyettes esetét. Szilárd gazdasági ismeretek és gazdag gyakorlati tapasztalat birtokában Muljár elvtárs a csapatgazdálkodás kérdéseinek megoldásakor azok általános gazdasági hatékonyságából, valamint a takarékos pénzügyi és anyagi ráfordítások, lehetőségek vizsgálatából indul ki. Vegyük például az alábbi esetet. Az egységnél ki kellett cserélni a gazdasági szoba berendezéseit. A parancsnok hadtáphelyettese jól átvizsgálta az objektum terveit, elvégezte a szükséges anyag-, munkaerő számvetéseket és kiszámította a pénzügyi ráfordításokat. Ugyanakkor ezzel még nem fejezte be tevékenységét. A munka során elvégezte a szükséges korrekciókat annak céljából, hogy javítson a gazdasági mutatókon úgy, hogy a szoba beuendezésének minősége ne csökkenjen és megőrizze a személyi állomány szükséges kényelmét. Ennek következtében a végső ráfordítás összege 300 rubellel kevesebb volt a tervezettnél. Hasonló módon hozzáértően lett megszervezve a ruházati anyagraktár berendezési munkája. Itt figyelembe vettek mindent a ruházat és lábbeli, valamint más, a többi felszerelés legjobb tárolhatósága és alegységek felé történő gyors kiadhatósága érdekében. Fokozatosan kialakult és megszilárdult az egység sokoldalú gazdasága, annak anyagi bázisa, mely lehetővé tette a parancsnokságnak az alegységek személyi állományának mintaszerű katonai kiképzését.

Muljár alezredes jól érti, hogy amit elvégzett, még nem minden és, hogy új eredmények elérésére szélesebb körű ismeretekre van szükség. Ezért állandóan tökéletesíti elméleti felkészültségének szintjét, a marxizmus-leninizmus egyetemen tanul, aktívan részt vesz a szemináriumokon, többek között politikai gazdaságtanból. Ismereteit Muljár elvtárs igyekszik alárendelt tisztjeinek átadni. Elmondhatjuk, hogy ennek köszönhetően az egység hadtápszolgálati ágaiban a munka gördülékenyen folyik. Így az egység ruházati szolgálata katonai körzetünkben az első helyek egyikét foglalja el.

Mintaszerűen hajtják végre a gazdasági munkát a körzet sok más egységénél is. Különösen szeretnék kiemelni annak az élelmezési szolgálatnak a munkáját, melyet A. Rabcsenkov őrnagy, a marxizmus-leninizmus esti egyetem hallgatója vezet.

Sokat és álhatalatosan foglalkozik ez a tiszt és szeret elgondolkozni a politikai gazdaságtan kérdésein. Feltehetik a kérdést, hogy milyen a kölcsönhatás az élelmezési szolgálatvezető szabályzat szerinti kötelességeinek paragrafusai és mondjuk a politikai gazdaságtan kategóriái között? Közvetlen. Ahhoz, hogy ezt megértsük, legjobb, ha Rabcsenkov elvtárs gyakorlati tevékenységének eredményeit vizsgáljuk.

Az elméleti ismeretek segítenek Rabcsenkov őrnagynak alkotó módon végrehajtani feladatait és abban is, hogy lássák az általa vezetett szolgálat fejlődésének perspektíváit. A tiszt hatékony tervezési feladatot végez, ami a csapatgazdálkodás jelenlegi fejlettségi szintjén az egyik legfontosabb formája az anyagi készletek helyes felhasználásának, ugyanakkor a progresszívabb munkaformák és módszerek bevezetése a szolgálat egész személyi állományánál az elsődleges döntésekre való erőfeszítések koncentráálásának fontos tevékenységét jelenti.

Ennek eredményeként viszonylag rövi idő alatt a magasabbegységénél modern hűtőberendezésekkel ellátott kiváló élelmezési raktárak, két melegház, jó zöldségtároló, mintaszerű savanyító üzem épült fel. A légénységi konyha-, étkezdék és büfék, a tisztai étkezdék a legmodernebb technológiai berendezésekkel vannak felszerelve. A kisegítő gazdaságokban a sertések és szarvasmarhák etetése és legeltetése helyesen van megszervezve, a kertészetben korai és késői zöldségeket termelnek.

Mindenki aki meglátogatta ezen objektumokat, szeretne még egyszer visszatérni, hogy megfigyelhesse a hadtáptisztek és beosztottak munkáját, megismerkedhessen azok tapasztalataival, mélyebben betekintést nyerhessen abba az alkotó műhelybe, mely lehetővé tette a sikeres eredmények elérését. Vitathatatlan, hogy a sikerek alapja azok állandó keresése, az alkotókészség, a szolgálat ügyének mintaszerű végrehajtása és a felkészültség magas színvonala. És természetesen ebben tükröződik a szolgálatvezetők szervezőkészsége és ismerete is.

Vegyük például az élelmiszer tárolását. Ez nem egyszerű dolog. Megfelelő elméleti felkészültséggel kell rendelkezni. Ezért Rabcsenkov igyekszik mindent tudni, ami az élelmiszer tárolás és megóvás vonatkozásában, a minőség ellenőrzés kérdéseiben stb. új jelenik meg az iparban. Ebből a célból a tiszt törekszik és megszervezi a személyi állomány oktatását. A szakismereti foglalkozásokat rendszeresen megtartják. Tantermeket hoztak létre a szakkiképzésre és szemléltető eszközöket készítettek nagy hozzáértéssel.

Emlékezve a marxista-leninista politikai gazdaságtan azon tételére, hogy a közgazdaság – mindenekelőtt a társadalmi munkával, valamint a munka-idővel való takarékoság; Rabcsenkov őrnagy beosztott tisztjeivel együtt nem keveset tett annak megvalósítása érdekében. Fentiek alátámasztásául példaként azt az élelmezési raktárat említjük, melyet V. Ganzsa továbbszolgáló főtörzs-őrmester vezet. Csak néhány apróságra térünk ki. A raktárhoz széles odavezető utat építettek, míg belül mindent úgy rendeztek be, hogy riadó esetén egyidejűleg sok alegység fértároló legyen kiadható az élelmiszer. A darák tárolására különösen önküiritő fértárolók lettek kialakítva. A polcok kényelmesek, műanyaggal borítottak. A csomagolástbontó szerszámok, melyet helyi erővel készítettek, lehetővé teszik a könnyű és gyors munkát. A káposzta savanyító cementgödörökben és hordókban súlyként nem a tradicionális nyomasztó köveket használják, hanem speciális csavarmentes cserélhető préseket, ami lényegesen megkönnyíti a munkát. Azt követően, hogy kiemelik a szükséges káposzta mennyiséget, a raktárvezető elsímitja a felületet és csavar segítségével ismételtelen lepréseli a káposztát, ami kizárja a felső rétegek romlásának lehetőségét. Az uborkát nem hordóban, hanem kis cementgödörökben tárolják, így az alacsony hőmérsékletnek köszönhetően minőségüket megóvják, majd az új termésig. Ez viszont már nem más, mint az anyagi értékek, és a társadalmi munka termékének megtakarítása.

Még egy hasonló példa. Már említettük a melegházakat, melyekben zöld hagymát és más zöldségeket termesztenek. Ezeket egész évben a kazánház gőzével fűtik, semmiféle speciális hőforrásra nem volt szükség, a melegházak építéséhez és berendezéséhez nem volt szükséges nagy anyagi- és munkaráfordítás.

Mindezen példák arról beszélnek, hogy bár a csapatgazdálkodás nem tartozik a költségvetési szervek fogalmához, de azért ez is igényli a számvitelt, például olyan objektumot illetően, mint a kisegítő gazdaság, itt már lehet alkalmazni a költségvétéshez hasonló gazdasági mutatókat is. Ezért Rabcsenkov

őrnagy és a szolgálatilag neki alárendelt személyi állomány mindent elkövet, hogy a kiegészítő gazdaságra fordított erők és eszközök megfelelő gazdasági hatékonyságot biztosítsanak. Többek között tevékenységet folytatnak annak érdekében, hogy növekedjék a munka kulturáltsága és termelékenysége. Annál az egységnél, amelyről az előbbieken szó volt, azon helyiségek, ahol a sertéseket tartják új tervek szerint épültek, világosak és tiszták, vízvezetékekkel és csatorna hálózattal vannak ellátva. Darálógépeket üzemeltetnek a gyakorlótéren termelt szemes takarmányok feldarálására. A parancsnoki alap terhére az egység a „Szelhoztechniká”-n keresztül két „Bjelorussz” traktort vásárolt. Ez biztosítja a földdarab minőségi és határidőre történő megmunkálását. Az egység jó terméseredményeket ért el. Például: gabonafélékből a megmunkált föld minden hektárjáról 25 q-t takarítanak be. A katonák a kiegészítő gazdaságból húst, zöldséget, növényolajat stb.-t kapnak.

Nagy figyelmet fordít Rabcsenkov elvtárs a gazdálkodás megtervezésére, valamint az eredmények nyilvántartására is. Ez viszont stimulálja az új utak kutatását és új eredményekhez vezet. Íme a szolgálat személyi állománya 1967 év munkáját jellemző adatok. A szolgálatban megtakarítottak az élelmiszer veszteségek csökkentésével és a berendezések és a felszerelések használhatósági idejének növelésével 1132 rubelt, a kenyér, tea, babérlevél megtakarításával – 10 600 rubelt. A kiegészítő gazdaság terményeinek realizálásával étkezés feljavításra terv szerint 8707 rubelt fordítottak.

Részletesen ismertetve Rabcsenkov őrnagy tevékenységét, meg szeretnénk volna mutatni, hogy milyen csodálatos hatékonysággal gyümölcsozódik a hadtáptiszt önálló elméleti felkészültsége. De távol vagyunk attól, hogy tanulással a tiszt egyedül mindent elérhet. Vitathatatlan, hogy szüksége van idősebb elvtársai, főnökei segítségére is. Nem maradhat közömbös a körzet hadtáptörzse sem. Mi megértjük ezt és felhasználva a különböző munkaformákat, megszervezzük a segítségnyújtást tisztjeinknek. Így például a körzet ellátó szolgálatainak tisztjei a csapatok hadtáptisztjével való összehasonlásain a szolgálatok munkájának összehangolása körül vita tárgyává teszik a gazdasági kérdéseket is. A szolgálatok gazdasági munkájának analízise eredményeiről a részletes ismertetők pozitív hatással vannak a csapatok gazdálkodó tevékenységének kibővítésére.

Fontos jelentőséggel bír a körzet hadtáptörzse gyakorlati munkájában elfogadott tapasztalatcsere és a gazdasági munka általánosítása, valamint az élenjáró tapasztalat elterjesztése. A kapott adatokat a törzs évente kétszer jelenti a Katona Tanácsnak az első félévben és év végén. Az ezen jelentések alapján hozott döntéseket eljuttatjuk a csapatokhoz. A kiképzési tervek kidolgozásakor, különösen azon tiszték számára, akik először kerülnek hadtáp beosztásba, a törzs a hadtápszolgálat gazdasági kérdésekkel kapcsolatos témákból foglalkozásokat szervez.

Most azon gondolkodunk, hogy mit tehetünk még annak érdekében, hogy jobban megszervezzük a csapatoknál a közzgazdasági kiképzést és gazdasági munkát. Lehetséges, hogy nagy hasznot hoz a körzet hadtápszolgálata tisztjei kutató munkájának aktív és tudományos alapokon történő megszervezése. Ennek adatait felhasználva még mélyebben általánosíthatnánk az egységek és magasabb egységek hadtáptisztjeinek élenjáró tapasztalatait és hasznosabban propagálhatnánk azt. Valószínű szükséges a tudományos információ rendszer tökéletesítése is. Ennek érdekében a hadtáptörzs meglehetősen jelentős lehetőségekkel rendelkezik.

Vagy, vegyük az alábbi kérdést. Az SZKP XXIII. Kongresszusát követően, országunkban sokat tettünk a termelés tervezésének és a gazdasági vezetésnek javítása céljából. A fegyveres erők gazdasági tevékenységének sajátosságait is figyelembe véve e területen mi sem tettünk keveset. De ez csak a kezdet, ezt a munkát tovább kell fejleszteni, tökéletesíteni. Kinek kell végrehajtani a fegyveres erők új gazdálkodási elveinek tudományos ajánlásai kidolgozásában a szervező szerepét? Valószínűen a katonai tanintézeteknek, mindenekelőtt a Lenin-renddel kitüntetett Hadtáp és Szállítási Akadémiának, a Honvédelmi Minisztérium központi főnökségeinek. De nem zárhatjuk ki önmagunkat, a körzeti hadtáptörzset sem.

Minden rendelkezésünkre áll ahhoz, hogy a csapathadtáp tökéletesítése terén folytatott tudományos-kutatói és szervezői munkálatokat sikeresen elvégezhessük. Ennek érdekében valószínű, állhatatosabban kell tanulmányoznunk a közgazdasági elmélet aktuális problémáit, ezen belül a katonai gazdálkodás kérdéseit mint tudományt, fejleszteni annak alkotó megvitatási módszerét az egységek és magasabbegységek hadtáptisztjeinek szemináriumi foglalkozásain.

És továbbmenve. A cikkben már említettük a hadtáptisztek nálunk történő összevonásait. Ezek az összevonásokon elméleti előadásokat, beszámolókat tartunk. Az élenjáró tisztek beszámolnak és előadásokat tartanak munkatapasztalataikról. De előadásaik gyakran „önbeszámolóra” emlékeztetnek és ezért a szeminárium résztvevői néha közömbösek irányukban. Hasznosabbak lennének az élő, elvtársi beszélgetések. Nekünk, az összevonások és szemináriumok szervezőinek, valószínű célszerűbb volna előre kiválasztani a virás, vagy nem egészen világos kérdéseket és ezt közölni a tisztekkel, hogy a szeminárium, vagy összevonás során azok vita tárgyát képezzék a szolgálat szakemberei előtt. A tisztek elgondolkodnak, majd ezt követően hasznos vitát tudnak folytatni.

Hatalmas segítség áll pártszervezeteink rendelkezésére annak érdekében, hogy segíthessék hadtáptisztjeinket a közgazdaság kérdéseinek tanulmányozásában. A munka sokoldalúságával kelthetik fel a kommunisták és az összes többi tiszt mély érdeklődését a hadigazdálkodás tudománya iránt, világos és hatékony propagandát tudnak kifejteni a közgazdasági tanulmányok élenjáró tapasztalata és a gyakorlati munka érdekében.

Eszrevehetjük, hogy megfelelő tapasztalat gyülemletr fel e téren a körzeti hadtápfőnökségei pártbizottságainál és az osztályok pártszervezeteinél. A pártbizottság egyes gyűlésein és ülésein speciálisan megvitatják a közgazdasági tanulmányok és a munka kérdéseit, majd ezt követően konkrét gyakorlati döntéseket hoznak.

Az elméleti káderkérdés javításának útjait világosan kitűzi az SZKP KB-ának „A társadalom tudományok továbbfejlesztésének mértékéről és szerepének növeléséről a kommunista építésben” című határozata. Ez a hadtáptisztek tanulmányi programja is. Ha mi elérjük azt, hogy minden egyes hadtáptiszt szilárd gazdasági ismeretekkel rendelkezik és azt a gyakorlatban alkalmazza is, szolgálataink gazdasági tevékenysége, az anyagi-, technikai-, egészségügyi biztosítás terén: az mindenbizonyal szolgálataink további tökéletesedéséhez vezetne.

A gazdasági vezetés lenini elvei

(Fordítás)

A szocializmus objektív közgazdasági törvényei meghatározzák a társadalmi termelés-irányítás egységes, tervszerű megszervezésének lehetőségét és szükségességét. V. I. Lenin rámutatott arra, hogy a jellegüket tekintve társadalmi termelőerők megkövetelik azok tervszerű szabályozását és az öntudatos ellenőrzést a társadalom részéről.

V. I. Lenin az október utáni munkáiban és gyakorlati tevékenysége során állandóan különös figyelmet fordított a népgazdaság, egyes ágazatok és üzemek irányítása megszervezésének problémájára. „Mi a bolsevikok pártja, Oroszországot *meggyőztük*. Mi Oroszországot *kiharcoltuk* a gazdagoktól a szegények számára, a kizsákmányolóktól a dolgozóknak. Most *vezetnünk* kell Oroszországot.”

V. I. Lenin rámutatott, hogy a szocialista gazdaság sikeres vezetésének döntő feltétele a közgazdaság és a politika kölcsönhatásának, valamint ezek bonyolult dialektikájának helyes megértése. A marxizmus-leninizmus arra tanít, hogy a közgazdasági, termelési viszonyok végül is meghatározzák minden elv, elmélet és intézmény keletkezését és fejlődését. A közgazdaság szüli a politikát, meghatározza annak tartalmát, irányát és a megvalósulás formáit, valamint módszereit. A közgazdasági kérdések vezérhelyet foglalnak el magában a politika tartalmában és nem más, mint a közgazdaság koncentrált kifejezései, annak eredői és általánosításai.

Ugyanakkor V. I. Lenin aláhúzza a politika elsődlegességét a közgazdasággal szemben abban az értelemben, hogy a közgazdasági problémák megoldása a gazdasági építés összes feltételeinek összegéből következő politikai feladatoknak vannak alárendelve. A politika nemcsak hogy tükrözi a közgazdaságot, de maga is aktív hatással van rá. Nem létezik politika, gazdasági függőség nélkül, mint ahogy nem létezik gazdaság sem politikai hatás nélkül. Ez a társadalmi élet kölcsönös függősége.

A helyes gazdaság politika és az ebből következő gazdasági vezetés elősegíti a termelés fejlődését. Éppen ezért állította V. I. Lenin a szovjet hatalom első napjaitól kezdve a gazdaság irányítás, a hozzáértő, ésszerű gazdálkodás kérdéseit az egész párt és állami munka központjába.

A marxizmus-leninizmus arra tanít, hogy a gazdaság vezetése csak akkor és annyiban válhat valóságossá, amennyiben a gazdasági *politika a szocializmus objektív közgazdasági törvényein épülő mély ismeretek alkalmazásán alapul*. A

tudományos gazdasági vezetés – a szocialista társadalom elengedhetlenül szükséges minőségi oldala.

A gazdasági folyamatok tudományos vezetése nem egyeztethető össze a szubjektívizmussal és a gazdasági vezetésben tapasztalható improvizációval. A közgazdasági törvények követelményeinek megsértése komoly hibát okoz, a fejlődés lefékeződéséhez és a szocialista termelés tökéletesedésének lelassulásához vezet.

A tudományos gazdasági vezetés mindenképp feltételezi annak *tervszerű megszervezését*. V. I. Lenin írta: „A szocializmus elképzelhetetlen a termelés ügyében és a termékek elosztásában egységes norma szigorú betartásával tevékenykedő emberek millióinak alárendelt tervszerű, állami szervezet nélkül.” Csak az az építés nevezhető szocialistának, tanította Vlagyimir Iljics, amely általános tervek szerint fog termelni.

A népgazdaság tervszerű megszervezése feltételezi, a termelőeszközök társadalmi tulajdonának uralmát, mely egységesíti a népgazdaság összes ágazatát egy szervbe, és lehetővé teszi a szocialista állam részére a közgazdasági törvények öntudatos alkalmazását és a gazdasági folyamatok irányítását.

V. I. Lenin kezdeményezésére országunkban létrehoztuk a tervező szervek egységes rendszerét.

Részletezve Szovjet-Oroszország gazdasági építésének programját, Vlagyimir Iljics különösen aláhúzza, hogy a tervek összeállítását feltétlenül tudományos módon kell elvégezni, vagyis a tervszerű munkát a népgazdaság reális gazdasági feltételeinek és lehetőségeinek, valamint annak fejlődési tendenciái mély ismeretében és figyelembevételével lehet felépíteni. A népgazdaság – mutatott rá – harmonikusan kell fejlődjön, meg kell feleljen a legmagasabb munkatermelékenység elérésének és a nép életszínvonala állandó növekedése érdekeinek. Bármilyen terv nem valamilyen szentírás és nem megváltoztathatatlan. Az élet megfelelő korrekciókat visz bele. Így például nagyra értékelve a GOELRO tervet, V. I. Lenin teljes mértékben tudományosnak tartotta azt, ugyanakkor megjegyezte, hogy ez a terv minden nap, minden üzemben, minden részlegben javulni, tökéletesedni és változni fog.

A szocialista gazdálkodás fontos lenni elve a *demokratikus centralizmus*. V. I. Lenin aláhúzza, hogy a szovjet valóság feltételei között a demokratikus centralizmus át kell hogy hassa az egész gazdasági és társadalmi életet. „A mi feladatunk most – írta a szovjet hatalom első hónapjaiban – a népgazdaság területén pontosan a demokratikus centralizmust bevezetni . . .”

A demokratikus centralizmust mint a gazdasági vezetés fontos elvét, V. I. Lenin a hatalmas szocialista, tervszerűen fejlődő termelés természetéből, a szovjet hatalom meglétéből, mint a dolgozók legszélesebb demokráciájának formájából vezette le.

A demokratikus centralizmus elvének lényege abban áll, hogy a centralizmus szervezeti egységében és a szocialista demokratizmusban harmonikusan egybeötvözi az összállami érdekeket, az egyes területek és üzemek érdekeivel, a népi tömegek alkotó kezdeményezőkézségének és aktivitásának széles körű fejlődésével. A gazdasági életben alkalmazva, a demokratikus centralizmus a tervszerű központi állami gazdasági vezetést + a termelés vezetése ügyébe bevont dolgozók tömegei széles körű kezdeményezőkézségének fejlődését jelenti.

A központi gazdasági vezetés szükségessége magának a szocialista társadalomnak jellegéből fakad. A hatalomnak a dolgozók által való átvétele, az

alapvető termelőeszközök össznépi tulajdonba való vétele lehetőséget teremtenek a népgazdaság célszerű megszervezéséhez és vezetéséhez, egy központilag előre kidolgozott terv szerint.

Ugyanakkor V. I. Lenin határozottan harcolt a mértéktelen központosítás ellen, amely bürokráciát szül és a vezetés gazdasági módszereit adminisztratív módszerekre váltja fel. A centralizmus, tanította, az alapvető és gyökeres dolgok egységét jelenti, feltételezi a helyi sajátosságok minden oldalú figyelembevételét, a kezdeményezőkézség és helyi tevékenység minden oldalú fejlődését, az üzemek önállóságának és felelősségének növelését. A helyi önállóság és kezdeményezőkézség kibővítésében Lenin a termelés fejlődésének fontos forrását látta. A tömegek tapasztalataira és kezdeményezőkézségére való állandó támaszkodás – a gazdasági vezetés lenini módszerének alapvető vonása.

Ugyanakkor a vezetés demokratizmusáról szóló lenini állásfoglalásnak semmiféle közös vonása nincs a felelősséggel és az anarchiával. Lenin megkövetelte a vasfegyelmet a munkafolyamatokban, az összes dolgozók feltétel nélküli alárendelését a vezetőknek, az *egyszemélyi vezetés* elvének betartását, amely szükséges feltétele a demokratikus centralizmus megvalósításának a gazdasági építésben. „Meg kell tanulni összeegyeztetni a dolgozó tömegek forrongó tavaszi áradásokhoz hasonló, partokon átcsapó gyűléseinek demokráciáját a munkaidő *vasfegyelmével*, a feltétel nélküli alárendeltséget – az egyszemélyi szovjet vezető akaratával a munkaidő alatt” írta V. I. Lenin.

A modern ipar, mint a szocializmus anyagi alapja, megköveteli az emberek ezreinek bonyolult és sokoldalú műszaki és gazdasági alárendelését egy vezető alá, a munka során. De annak érdekében, hogy elkerülhető legyen a hatalommal való visszaélés, kiírható legyen a bürokrácia és a dolgozókat bevonhassuk a termelés irányításába, szükséges minden oldalúan támogatni és következetesen bevezetni a demokratikus formákat azon ügyek ellenőrzésében, melyekkel megbízzák a munka során az állami apparátus összes elemét, a tevékenységek fokozatos kollegialitásának megvalósításával – ez a Kommunista Párt követelménye. A megvitatás közös, a felelősség egyszemélyi – elméletileg és gyakorlatilag így oldotta meg V. I. Lenin az egyszemélyi vezetés és a demokratikus centralizmus összeegyeztetésének kérdését a termelés irányításában.

A tudományos gazdasági vezetés fontos elve az *anyagi és erkölcsi ösztönzés elve*. V. I. Lenin meggyőzően bebizonyította, hogy a termelőerők elért szintjének és a társadalom tagjainak öntudata erejének megfelelően a szocializmus feltételei között elengedhetetlenül szükséges a dolgozók munkájának és fogyasztásának állandó szigorú ellenőrzése és nyilvántartása. Az emberek anyagi ösztönzése alkalmazásának a szükségességéből következik az anyagi érdekelttség elvének megléte. Ezt rendkívül erős kritika érte a trockisták részéről, mintha a szocializmus egységes elosztást jelentene és az anyagi ösztönzés elve ellenkezne a forradalmi erkölccsel. Vlagyimir Iljics rámutatott, hogy az élenjáró munkát, a magasabb termelési eredmények elérését megfelelő élenjárás kell, hogy kövesse a fogyasztásban is.

„Az Októberi Forradalom 4. évfordulójára” írt cikkében V. I. Lenin írt arról, hogy a szocializmust felépíteni és a kommunizmusba elvezetni „nem közvetlenül kezdeményezéssel, hanem a nagy forradalomban az egyéni érdekeltség, a költségvetési elszámolás alapján született kezdeményezés segítségével lehet. . .”

Következésképpen az anyagi érdekelttség elvének megvalósítását Vlagyimir Iljics összekötötte a szocialista vállalatvezetés alapvető módszerével – a *költ-*

ségvetési elszámolással. A költségvetés – olyan tervszerű módszere a gazdálkodásnak, mely megköveteli a ráfordítások pénzügyi formában történő összevetését a gazdálkodási tevékenység eredményeivel, az üzemek ráfordításának megtérülését azok jövedelme terhére, biztosítva a gyártás rentabilitását és az eszközök gazdaságosságát. A költségvetés ily módon úgy épül fel, hogy gazdaságilag, anyagilag készítse az üzemeket és az egyes dolgozókat arra, hogy maximálisan használják ki a rendelkezésükre álló tartalékokat a termelés fejlesztésére és tökéletesítésére, a kibocsátott termékek minőségének növelésére.

A költségvetési elszámolás szükségességét V. I. Lenin összekapcsolta a szocialista termelés és mindenekelőtt az árutermelés meglétének, fejlődésének *közgazdasági* feltételeivel. Meghatározván a gazdasági építés perspektíváit a hadikomunizmusról az új gazdasági politikára való áttérés kapcsán, Lenin az alábbiakat írta: „Az ügynek átállítása az úgynevezett költségvetési elszámolásra elkerülhetetlenül és elválaszthatatlanul kapcsolódik az új gazdasági politikához és a közeljövőben ez a típus elkerülhetetlenül túlnyomóvá, ha nem éppen kizárólagossá válik.”

Az anyagi érdekelttség elvének megvalósításával és a költségvetési elszámolás széles körű bevezetésével egyidejűleg V. I. Lenin feltárta azon, a szocializmusban fontos szerepet játszó *erkölcsi ösztönzőket*, melyeket az új termelési viszonyok, együttműködési viszonyok és a kizsákmányolástól mentes dolgozók szabad kölcsönös segítése eredményeznek, és melyeket leginkább a szocialista versenyben találhatunk meg. V. I. Lenin úgy tekintette a szocialista verseny megszervezését, mint a párt és kormány egyik legfontosabb feladatát. Már az első kommunista szombatokon ezt nagy tisztelettel említette és egy új fordulat kezdetének tekintette „gyökeresebb, döntőbb mint a burzsoázia megdöntése . . .”

Az első szombatoktól a kommunista munkamozgalomig, ez a szovjet nép alkotó kezdeményezésének alapvető útja. Az anyagi és erkölcsi ösztönző ötvözése az az út, amely biztosítja a szocialista termelés folyamatos fejlődését és tökéletesedését, ennek következtében az ország védelmi képességére szolgáló gazdasági alapok megerősödését is.

Ezek a V. I. Lenin által kidolgozott gazdasági vezetés alapvető elvei.

Ugyanakkor a gazdasági vezetés lenini elvei a legutóbbi időkig nem kerültek megfelelő módon elsajátításra és alkotó fejlesztésre országunk gazdasági politikájában. Nem ritkán tekinteten kívül hagytuk a szocializmus objektív gazdasági törvényeit, az anyagi érdekelttség elve elferdült, a költségvetési elszámolás sok vállalatnál formális jelleggel bírt. A népgazdasági vezetésben az adminisztratív módszerek váltak uralkodóvá.

Mindezt mindenekelőtt objektív tényezők magyarázzák. Közeledett a második világháború és az arra való felkészülés másféle gazdálkodási formákat követelt meg. A bonyolult nemzetközi helyzet, egész sor európai országnak a fasiszták által történő elfoglalása, a második világháború kezdete felgyorsította a centralizáció folyamatát a gazdasági életben.

A Nagy Honvédő Háború eddig nem látott erőfeszítéseket és az ország összes tartalékainak mobilizációját követelte meg az ellenség szétzúzására. A gazdasági irányítás kolosszális centralizációja, az egyes feladatok végrehajtására koncentrált összes erőfeszítésnek köszönhetően rövid idő alatt hatalmas hadiipart sikerült létrehozni. Ez szolgált anyagi bázisul a szovjet népnek a hitleri Németország felett aratott győzelméhez.

A centralizált adminisztratív gazdaságvezetés megerősítése szükséges volt az első háború utáni években is.

Ugyanakkor azok az egyetlen lehetséges és hatékony gazdálkodási formák, amelyek a háború előestéjén, annak során és az azt követő első években érvényesültek, később már nem feleltek meg a gazdasági fejlődés eredményeinek. Az 50-es években minőségi változások következtek be a szovjet gazdaságban. Ezek lényege az, hogy a szocialista gazdaság magasszintű fejlődése lehetővé tette annak minden irányban történő egyenletes fejlesztését, új feltételek keletkeztek a szocializmus közgazdasági törvényszerűségeinek érvényesítésében.

Gazdasági életünk fejlődésének jelenlegi periódusát az egyre növekvő mértékű termelés, a beruházások mennyiségének növekedése, a gazdasági kapcsolatok kibővülése és bonyolultabbá válása, a tudományos-technikai felemelkedés ütemének felgyorsulása jellemzi. Csupán a 7 éves terv évei alatt 5500 hatalmas állami vállalat épült fel. A társadalmi termelés méretei a jelenlegi 7 éves terv során még tovább növekednek.

A tudományos-technikai forradalom napjainkban olyan kérdéseket helyez előtérbe, mint a műszaki színvonal, a termékek minősége és megbízhatósága, valamint azok alkalmazásának hatékonysága.

Legnagyobb eredményt ezen feladatok végrehajtása során csupán olyan gazdasági vezetési módszerekkel lehet elérni, melyek helyesen tükrözik a kommunizmus anyagi-, műszaki bázisa megteremtésének adott időszakra viszonyított objektív termelés-fejlesztési tendenciáit.

Jelenleg újra problémává vált nemcsak a termékek előállítása, de azok értékesítése is. Korábban az iparosítás éveiben, a háborús években és a népgazdaság helyreállításának időszakában a szocialista piacot a deficités árugazdálkodás jellemezte. Az alapvető feladatot ebben az időszakban az jelentette, hogy minél többet termeljünk, biztosítva ez által a magasfokú gazdasági fejlődést, a lakosság fizetőképességének kiegyenlítésére. Ezen feltételek között a központi adminisztratív népgazdasági vezetési módszerek bizonyos tekintetben igazolták önmagukat.

A jelenlegi szovjet termelőeszköz és fogyasztási piac egészében véve a telítettség képét mutatja: az üzemek és a lakosság szükségletei a termékek többsége vonatkozásában biztosítottak. Természetesen a minél több termék létrehozásának követelménye továbbra is megmarad, mert a szocializmus célja a lehetőségek szerint a társadalom minden tagja szükségletének egyre teljesebb minden oldalú kielégítése.

A piac jelzett helyzete új oldalról veti fel a termelés és fogyasztás kölcsönhatásának kérdését.

Az üzemek az új feltételek között a korábbinál sokkal inkább kell, hogy gondoskodjanak termékükről, különösen azok minősége tekintetében, a lakosság szükségleteinek megfelelően és operatívan kell reagálniuk annak változásaira. A termelés mennyiségének növekedésével egyidejűleg, a fogyasztás növekedésével különösen aktuálissá válik struktúrájának problematikája.

A szocialista vállalatvezetés formái és módszerei a társadalom részéről, valamint azok gazdasági hatalmának köre ezen feltételek között nem maradhatott olyan, mint az a gazdasági fejlődés korábbi szintjén volt. V. I. Lenin tanította, hogy a gazdasági vezetés szervezeti és tervgazdasági módszerei és formái nem adóttak egyszer és mindenkorra, elválaszthatatlanul kapcsolódnak a termelőerők és a termelési viszonyok fejlődéséhez. Ha ezt az objektív gazdasági

szükségesség diktálja, amennyiben a gazdálkodás régi formái és módszerei kimerültek és nem felelnek meg az új feltételeknek, úgy azokat újakra kell felváltani.

Támaszkodva ezen lenini megállapításra, pártunk az októberi (1964) és az ezt követő SZKP KB plénumain, a XXII. Kongresszuson kidolgozta országosan a gazdasági élet vezetésének tökéletesítéséhez szükséges tennivalókat. Az új gazdasági rendszer a gazdasági vezetés lenini elveinek alkotó módon történő alkalmazása és fejlődése mintájául szolgál. Figyelembe veszi közgazdasági politika bevezetését a szocializmus gazdasági törvényei mély ismeretének és kihasználásának alapján, ötvözi a központi irányítást a széles körű demokratizálással, a gazdasági önállóság bővítését és az üzemi kollektívák kezdeményezőkézségét, a tervezés gyökeres javulását, az üzemek anyagi érdekeltiségének növelését és az egyes dolgozókat is, a termelés eredményeinek függvényében, a teljes költségvetési elszámolásra történő áttérést.

A népgazdaság vezetésének gazdasági módszerekre történő határozott áttérése – az országunkban bevezetendő gazdasági reform fő sajátossága.

„Lényegét tekintve következetesen szocialista, kifejezve a szocializmus megfelelő gazdasági kapcsolataira való áttérés szükségességét, a termelőerők fejlődése jellegének és szintjének megfelelően a gazdasági reform a gazdaságirányítás újszerű megközelítését jelenti. Ennek lényege abban áll, hogy erősödik a gazdasági vezetési módszerek szerepe, tökéletesedik az állami tervezés és kibővül az üzemek gazdasági önállósága és kezdeményezőkézsége, minden oldalúan bevezetésre kerül és tökéletesedik a költségvetési elszámolás” – így fogalmazza ezt meg az SZKP KB-ának a „Nagy Októberi Szocialista Forradalom 50. évfordulójára” írt tézisei.

Napjainkban csupán az ipar területén az új rendszerben 16,5 ezer üzem dolgozik. Ezekre esik az ipari termelés össz volumenének kb. a fele és a jövedelem 60⁰/₀-a. Az új rendszerre áttért a Honvédelmi Minisztérium sok vállalata is. Mindezek sikeresen dolgoznak, növelik termelékenységüket, törekednek a gyártó kapacitás hatékonyabb kihasználására, a munkatermelékenység növelésére, a gyártás rentabilitásának emelésére. Folyó év során az új gazdasági rendszerre áttértek a Honvédelmi Minisztérium más vállalatai is.

Az új gazdasági irányítás formái biztosítják gazdaságunk magas fejlődési ütemét. Ezek a sikerek megbízhatóan garantálják az ország védelmi képessége gazdasági alapjainak megerősödését, a Fegyveres Erők további felszerelését a legmodernebb és tökéletesebb haditechnikával és a fegyveres harc más eszközeivel. „A gazdasági fellendülés jelentős mértékben meghatározza az ország védelmi képességét is és hatásukat a nemzetközi helyzet fejlődésére, a béke és szocializmus ügyének érdekében” mondta L. I. Breznyev elvtárs a moszkvai kommunisták XIX. Konferenciáján.

A szocializmus gazdasági törvényeinek ismeretére támaszkodva, a Kommunista Párt kidolgozza és megvalósítja azon konkrét tevékenységeket, melyek biztosítják a szocialista termelés lehetőségeinek maximális kihasználását a Szovjet Hadsereg és Haditengerészeti Flotta technikai bázisa állandó tökéletesítésére.

A gazdasági építés tudományos vezetése a lenini gazdasági vezetés elvei alapján lehetővé teszi a pártnak, olyan gazdasági ágazatok gazdasági hatékonyságának és perspektivikusságának helyes figyelembevételét, amelyek döntő jelentőséggel bírnak az ország védelmének erősítésében. Biztosítva az utóbbi években a rakéta építés, rádióelektronika, nagytisztaságú fémek, polimerek és más

anyagok gyártását, valamint a hatalmas fejlődést, a párt szilárd bázist teremtett új haditechnika és fegyverzet gyártásához.

Az SZKP KB szeptemberi Plénumának határozata, a gazdasági építés lenini elveinek logikus folytatása és fejlesztése alapján a szocialista gazdasági vezetés lenini módszereiben napirendre tűzte azon elméleti és gyakorlati problémákat, melyek jelentős szereppel bírnak az ország védelmi képességének megerősítésében is. Különös aktualitásra tett szert a államszervezet különböző tagozatainak irányításában, a tudományos módszerek tökéletesítése, a tudományos irányítás elsajátítása a szó széles értelmezésében.

Ez a probléma egyenes és közvetlen kapcsolatban áll Fegyveres Erőinkkel is, ahol állandóan folyik a csapatvezetés további tökéletesítése. Hisz a haditechnika és a hadtudomány nem áll egyhelyben, hanem állandóan fejlődik. Ez megköveteli a katonai és politikai kiképzés megszervezésének állandó tökéletesítéséről való gondoskodást a csapatvezetésben, valamint a korszerű harc lefolytatásához szükséges fegyveres erők szervezeti szerkezetének kialakításában is. A dolgok valóságos tudományos megközelítése megköveteli a csapatok bonyolult anyagi, technikai és egészségügyi biztosítási feladatainak megoldása során a tervezés és gazdasági ösztönzés új rendszerének bevezetését, a katonai építő szerveknél és a HM üzemeiben, valamint a katonai kereskedelemben.

A gazdálkodás lenini elveinek és módszereinek alkotó alkalmazása, figyelembe véve a hadsereg és haditengerészet sajátosságait, a csapatok magas fokú kiképzésének és azok harcckészültségének biztosításában elengedhetetlen feltétel.

TARTALOMJEGYZÉK

Harckészültség és hadtápkiképzés

Dr. Csabai Károly ezds. a hadtudományok kandidátusa	A hivatásos hadtáp tiszthelyettesképzés néhány kérdéséről — — — — — — — — — —	3
Dr. Birkás János o. őrgy. Tóth József alez.	Az egészségügyi tiszthelyettesek képzéséről és továbbképzéséről — — — — — — — — — —	11
Görgényi György ny. alez.	Módszertani munka a hivatásos hadtáp tiszthelyettesképzésben — — — — — — — — — —	17
Dr. Gábor László t. fndgy.	Harminc éve kezdődött — — — — — — — — — —	24
	Az idős gyalogosok és a gyermekek közlekedési baleseteinek okairól — — — — — — — — — —	27

Csapatgazdálkodás elmélete, ellátás, gazdálkodás, katonai közlekedés

Dr. Kurucz Tibor gy. alez. a hadtudományok kandidátusa, Lengyel József gy. alez. Zámbó B. Endre mk. alez.	Az egészségügyi szolgálat anyagi biztosítása fejlődésének áttekintése — — — — — — — — — —	39
Dr. Bagi János áo. alez. Darvas Ferenc alez.	Elgondolás a vegyvédelmi hadianyag szükségleti számvetés, a tartalék és mozgókészlet képzés, valamint a szállítások korszerűsítése tételére — — — — — — — — — —	47
	Az állatvágatások állategészségügyi problémái járványok esetén és hadművelleti területen — — — — — — — — — —	60
	Rendszabályok nemzetközi vasutakon történő csapatszállítás esetén — — — — — — — — — —	67

Hadtápvezetés, rendszerszervezés és adatfeldolgozás

MN 5232 hadtáp törzs	A hadtápvezetés megszervezésének követelményei és módszerei az állandó harckészültség időszakában — — — — — — — — — —	75
Dr. Varga József alez. a hadtudományok kandidátusa	Az anyagi, technikai biztosítás rendszerszervezők gondjai és feladatai — — — — — — — — — —	100
Vasvári Ferenc mk. őrgy.	Az anyagi, technikai biztosítás rendszer felmérésének tapasztalatai a páncélos és gépjármű technikai szolgálatnál — — — — — — — — — —	107

Hadtáptechnika

Kövesdi Sándor
mk. őrgy

A PB 10 és PB 20 névleges teljesítményű be-
rendezések műszaki biztonságtechnikai vizsgálata — — — — —

111

Külföldi folyóiratszemle (fordítások)

Dr. Birkás János
o. őrgy.

A 3. Ukrán FRONT csapatainak egészségügyi
biztosítása a Budapest felszabadításáért folyta-
tott hadműveletben — — — — —

137

Dr. Birkás János
o. őrgy.

Az idő halaszthatatlan követelménye (a hadtáp
szervek katonai kiképzéséről) — — — — —

141

Dr. Kurucz Tibor
gy. alez.
a hadtudományok
kandidátusa

A szovjet fegyveres erők egészségügyi anyag-
ellátásának szervezése a Nagy Honvédő hábo-
rúban — — — — —

148

—————

A hadtáp-tisztek sajtóírtásai el a gazdasági is-
mereteket — — — — —

152

—————

A gazdasági vezetés lenini elve — — — — —

157

ОГЛАВЛЕНИЕ

Боевая подготовка и подготовка тыла

Кандидат военных наук полковник д-р ЧАБАИ Карой	Некоторые вопросы подготовки подофицеров кадрового состава службы тыла — — — — —	3
Майор м/с д-р БИРКАШ Янош	Подготовка и усовершенствование подофицеров медицинской службы — — — — —	11
подполковник ТОТ Йожеф	Методическая работа при подготовке усовершенствовании подофицера тыла — — — — —	17
Подполковник запаса ГЕРГЕНИ Дёрдь	30 лет тому назад началось — — — — —	24
Ст. лейтенант запаса д-р ГАБОР Ласло	О причинах уличных аварий пожилых пешеходов и детей — — — — —	27

Теория войскового хозяйства, снабжение, хозяйствование, военное снабжение

Кандидат военных наук подполковник-фармацевт д-р КУРУЦ Тибор	Осмотр развития материального обеспечения медицинской службы — — — — —	39
Подполковник-фармацевт ЛЕНДЕЛ Йожеф		
Инж.-подполковник ЗАМБОВ Б. Эндре	Расчет потребностей в химическом имуществе в военное время, создание резервов и подвижных запасов, совершенствование перевозок — — —	47
Подполковник ДАРВАШ Ференц	Меры, применяемые при перевозке войск на международных железных дорогах — — — — —	67

Управление тылом, организация систем, обработка данных

Штаб тыл в/ч п/п 5232	Требования и методы организации управления тылом в период постоянной боевой готовности —	75
Кандидат военных наук подполковник д-р ВАРГА Йожеф	Заботы и задачи организаторов систем материального и технического обеспечения — — — — —	100

Инженер-майор ВАШВАРИ Ференц	Опыт анализа системы материального и технического обеспечения в бронетанковой и автотехнической службе — — — — — — — — — —	107
---------------------------------	--	-----

Техника тыла

Инженер-майор КЕВЕШДИ Шандор	Испытание аппаратур с номинальной мощностью ПБ-10 и ПБ-20 на технику безопасности — —	111
---------------------------------	---	-----

*Обзор зарубежной печати
(переводы)*

Майор м/с д-р БИРКАШ Янош	Медицинское обеспечение войск 3 Украинского фронта в операции за освобождение г. Будапешта	137
Майор м/с д-р БИРКАШ Янош	Неотложные требования фактора времени (о современной военной подготовке органов тыла) — —	141
Кандидат военных наук подполковник-фармацевт сил д-р КУРУЦ Тибор	Медицинское обеспечение советских вооруженных подполковник-фармацевт сил в Великой Отечественной войне — — —	148
—	Офицерам службы тыла освоить экономические знания — — — — — — — — — —	152
—	Ленинские принципы экономического руководства	157

M e l l é k l e t

a "Kendiszabályok nemzetközi vasutakon történő
csapatszállítás esetén" című cikkhez

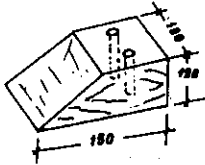
1./ Rögzítés előkészítése és végrehajtása

Nemzetközi vasúti szállítás esetén rögzítésre csak a MÁV, illetve a nemzetközi rakodási szabályzatban előírt anyagok használhatók, a nemzetközi előírásoknak megfelelő mennyiségben és méretben.

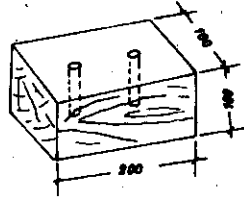
Ezek a következők:

- könnyű és közepes járművek rögzítése /1-5 t-ig/
8 db faék, 4 db oldalék, 4 db kétszálás /5-7 mm átmérőjű/ drótkötés ékenként, 2-2 db 150-200-as drótszeg;

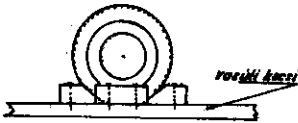
ékek:



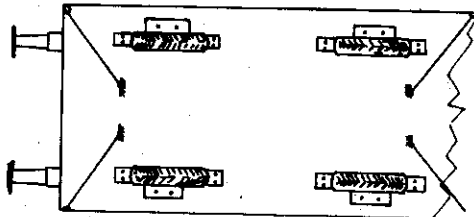
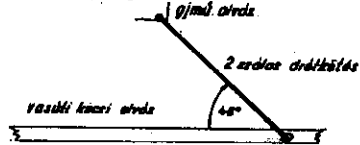
oldalék:



ékek elhelyezése:



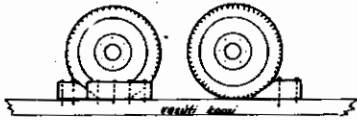
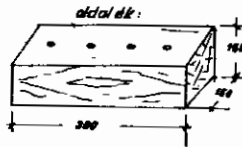
drótkötés elhelyezése:



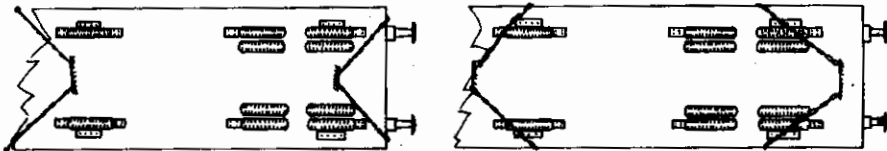
felülnézetben

- nehéz járművek rögzítése /5 t felett/
 8 db fafk, 4 db oldalék, 4 db négyzetléc /5-7 mm
 átmérőjű/ drótkötés, étenként 4 db 200-250-es drót-
 szög;

ek:

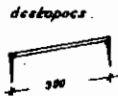
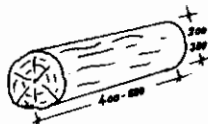
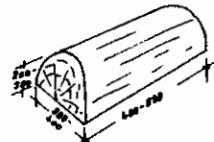
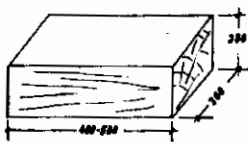


Felülnézetben

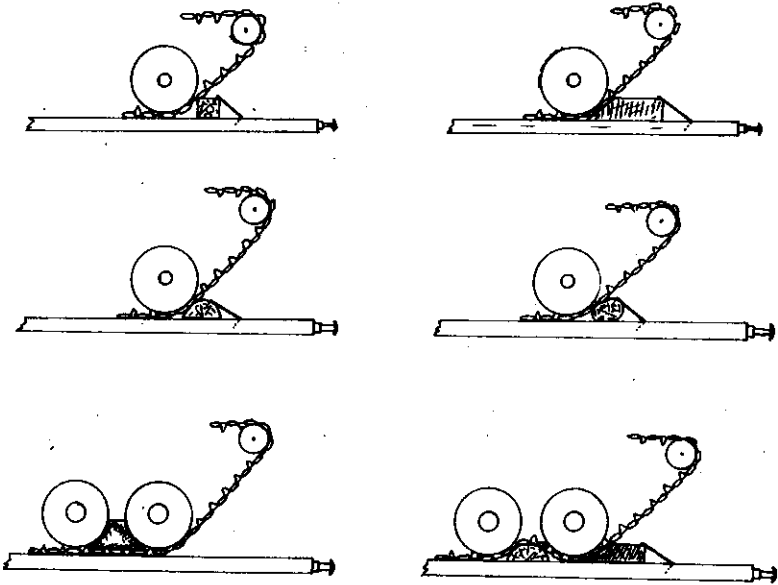


- lénytalpak járművek rögzítése

2 db fafk /fafu-kő/ a lénytalpak old. helyezve, 4 db
 oldalék a lénytalpak belső pereméhez helyezve, az
 ékek összekapcsolás a vasúti kocsi padlózatához fogat-
 va 4 db négyzetléc /5-7 mm átmérőjű/ drótkötés;

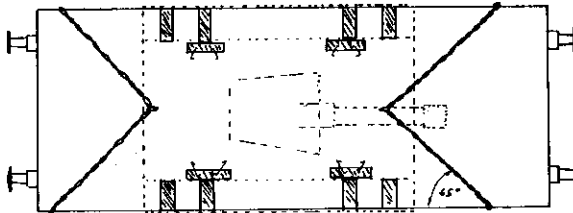
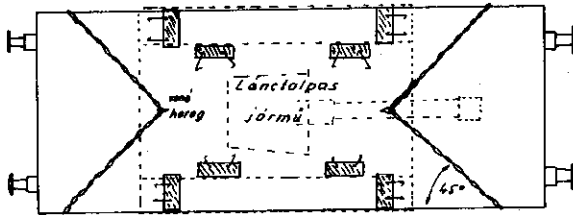


Ékek elhelyezése:



Az ékeket tetsző szerinti variációban lehet elhelyezni, a követelmény az, hogy legalább 4 db legyen a láncaljak elő elhelyezve és ácskapocccal megbízhatóan a vasúti kocsik padlójához fogatva. Az oldalékeket a láncaljak belső széleihez a jármű elején és végén kell elhelyezni. Az ékek anyaga csak keményfa lehet. 4 darabnál több éket a biztonság fokozása céljából alkalmazunk.

Felülnézetben:



Bárátkötéseket a kerékek járművek alvázához, lánctalpas járművek vonóhorgaiba és a vasúti kocsi alvázához, a jármű és a vasúti kocsihoz viszonyított 45° szögben kell elhelyezni és azt csavarás útján merevíteni. A merevítést túlfeszíteni nem szabad, mert az a vonat hirtelen indítása /rántás/, vagy megállása esetén megszakad, tehát a merevítést csak annyira szabad megfeszíteni, hogy a járműnek az ékek között enyhe jítéka legyen.

A faékeket /oldalékeket/ előre el kell készíteni, kerékes járművek részére az ékek anyaga lehet puhafa, keményfa, lán-

talpas járművek részére csak keményfa és méretüknek megfelelően 2-4 db furatot kell készíteni, amelyen keresztül 150-200-as drótszeggel a vasuti kocsi padlójához rögzítjük.

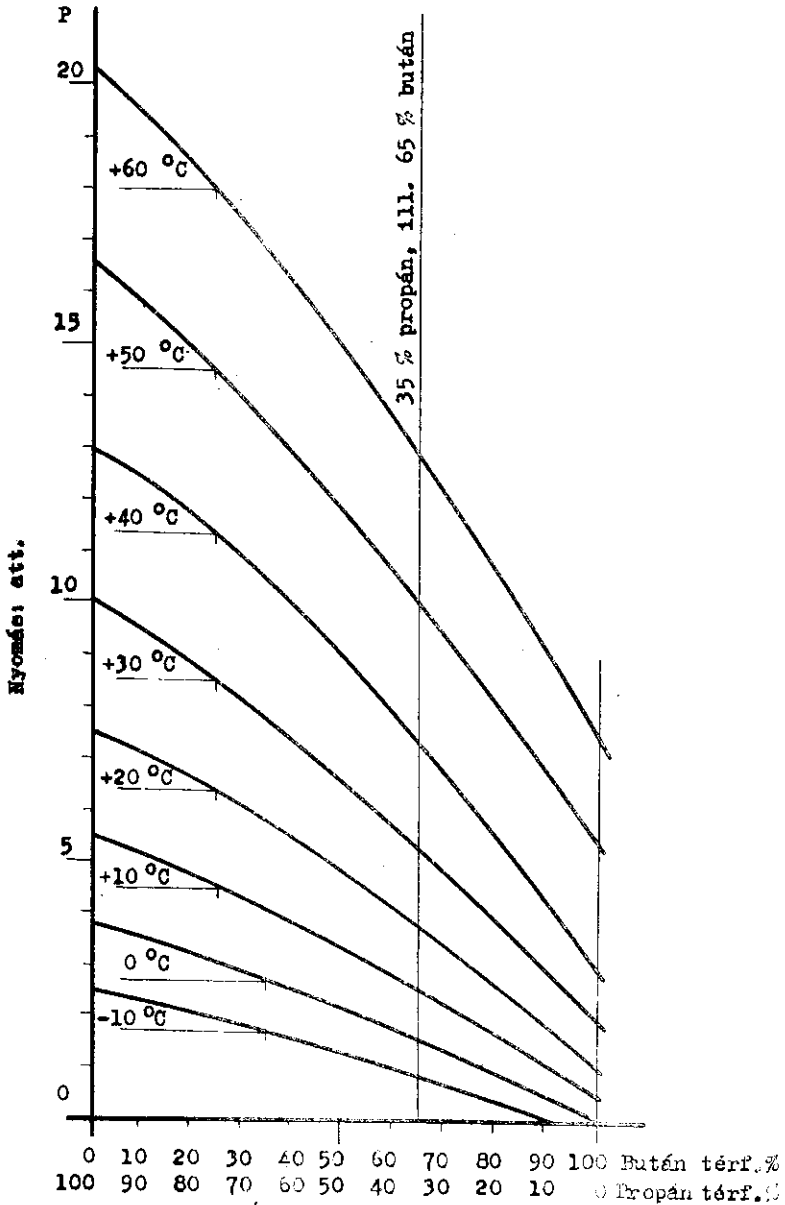
Házilag készített merevítők használata tilos!

Széles nyomtávon a drótkötéseket ugyancsak a jármű és a vasuti kocsi alvázához 45^o-os szögben kell végrehajtani, de vas oldalfalú kocsik esetében az oldalfal felett, fa oldalfalú kocsi esetében az oldalfal alatt áthúzva kell merevíteni. A lehajtott oldalfalakat a rendelkezésre álló fülecsekkal, vagy drótkötéssel elmozdulás ellen biztosítani kell.

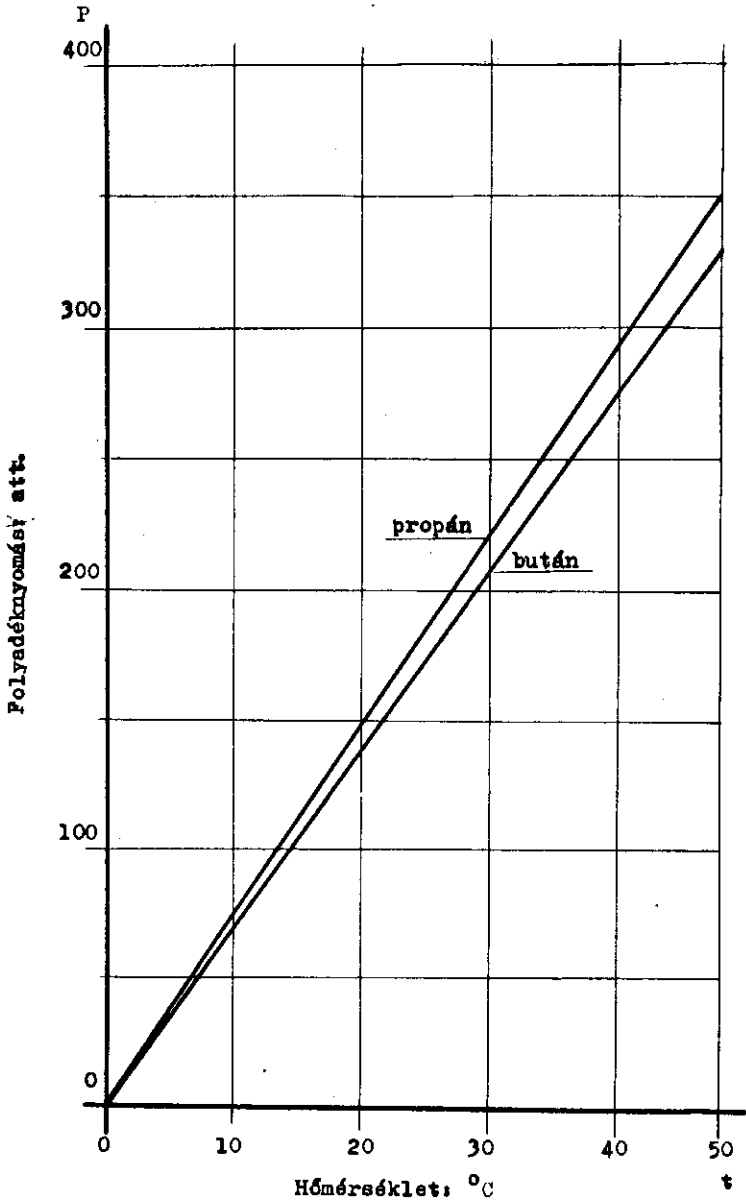
Kirakások, átrakások végrehajtása után a rögzítőanyagot a vasuti kocsikról feszítővasak, drótvágó ollók, hidegvágók segítségével el kell távolítani és a vasútállomás megbízottja által kijelölt helyen összegyűjteni. A vasutak területén kötbőanyagot szétszórni szigorúan tilos, mert az balesetveszélyes!

Á b r á k

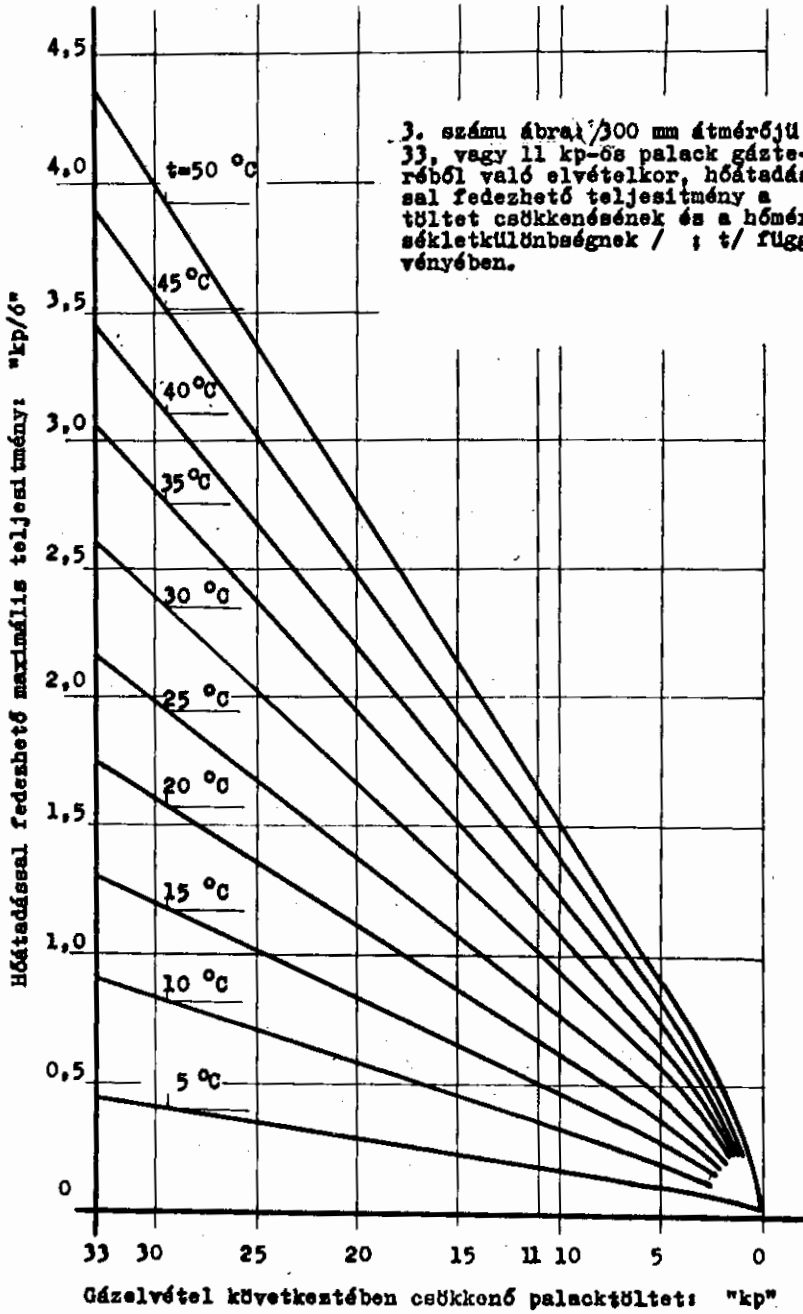
"A PB-10 és PB-20 névleges teljesítményű
berendezések műszaki biztonságtechnikai
vizsgálata" című cikkhez



1. számú ábra: Különböző összetételű propán-bután elegy gáznomása az összetétel és a hőfok függvényében.

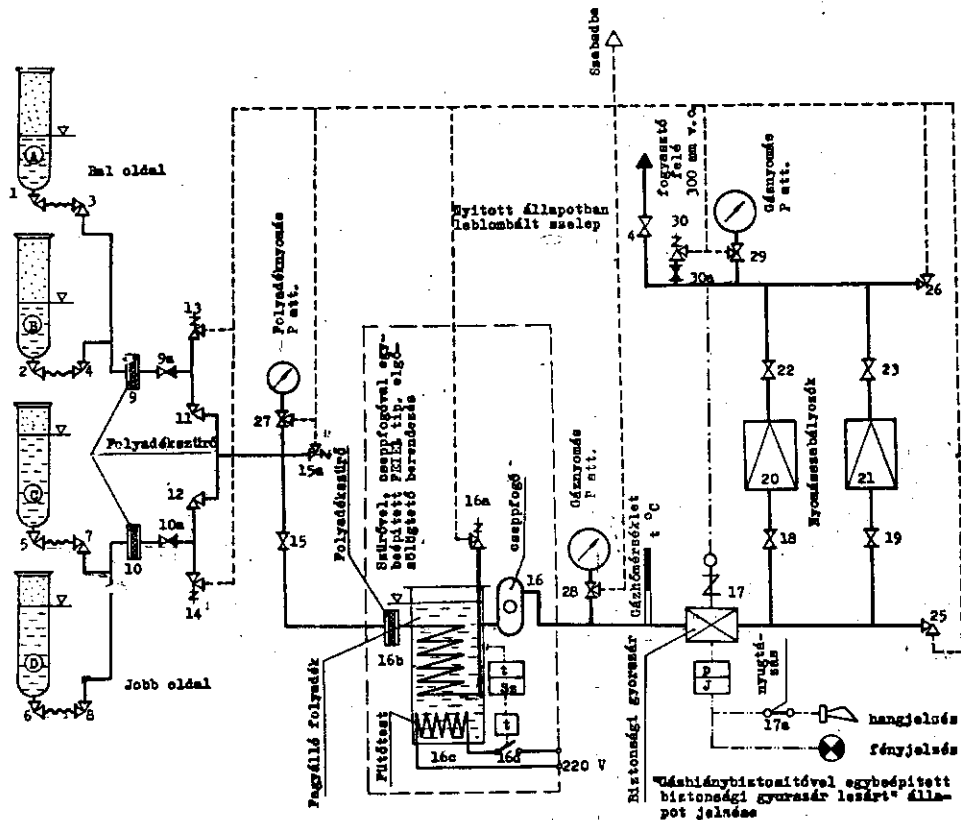


2. számú ábra Folyadéknyomás emelkedése a hőmérséklettel, 0 °C-on propánnal; illetve butánnal teljesen megtöltött acélpalackokban.



Lemezszekrényes
kézenléti pa-
nelktől

Lemezszekrényes propán-bután előcsillgató és nyomás szabályozó
gásgépesítési rendszer



JELENTŐMŰVÉZET

— polyelektrikus propán-bután vezetékek

— gázfázisú propán-bután vezetékek

- - - lefúvató vezetékek

- - - - - elektronos impulzusát továbbító vezetékek

— elektronos vezetékek

- - - - - gáznyomás impulzusát továbbító vezetékek

"p" nyomás

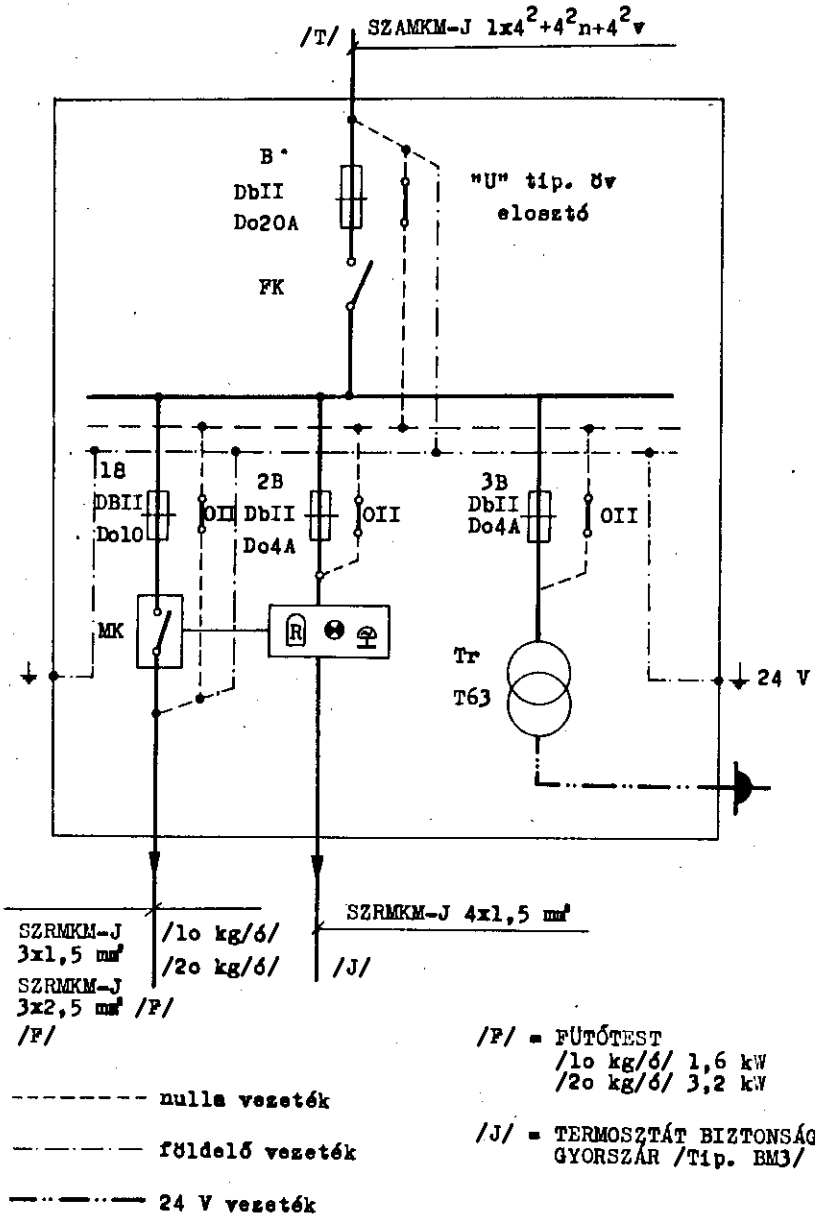
"t" hőmérséklet

"Sa" szabályozás

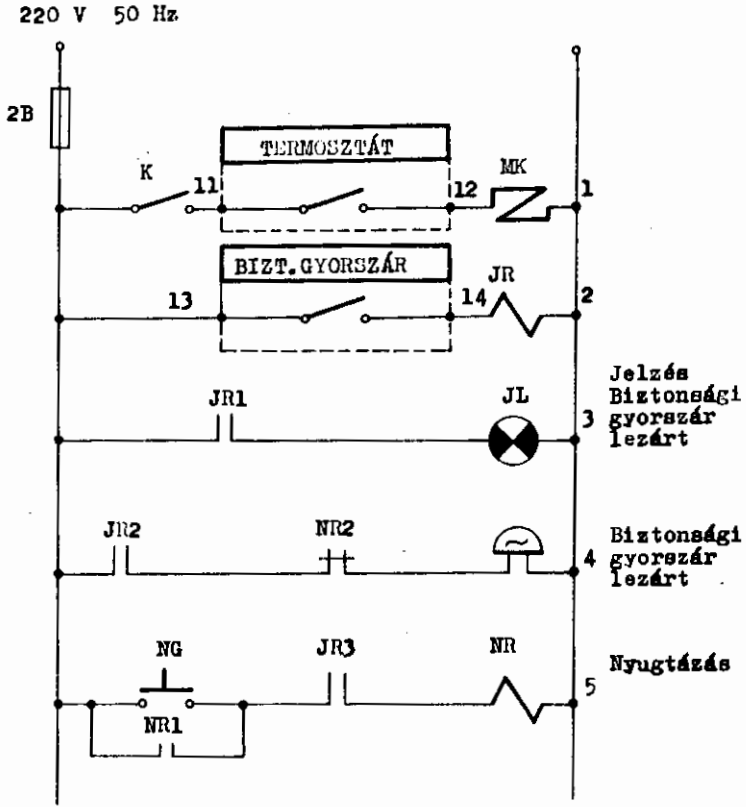
"J" jelzés

száma ábra:

FB 10 és FB 20 jelű előcsillgató és nyomáscsökkentő állomások elvi kapcsolási vázlatát.

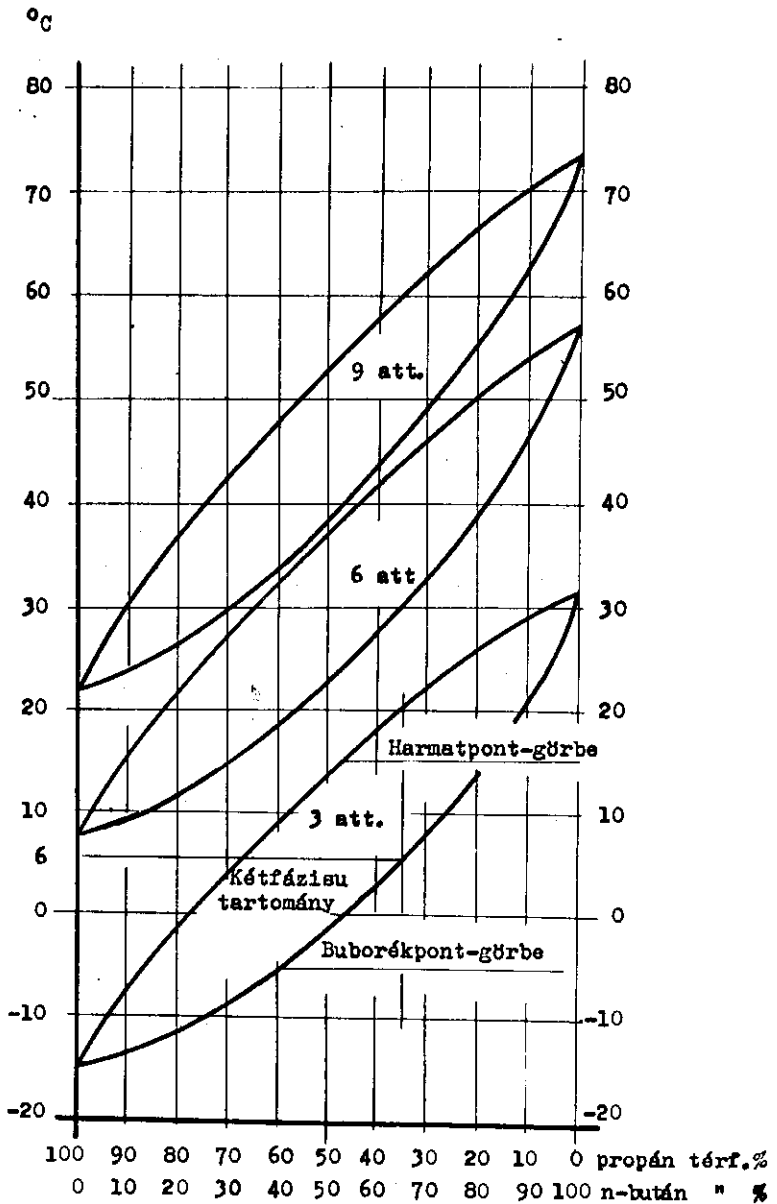


5.számú ábra PB típusállomások áramellátási terve.



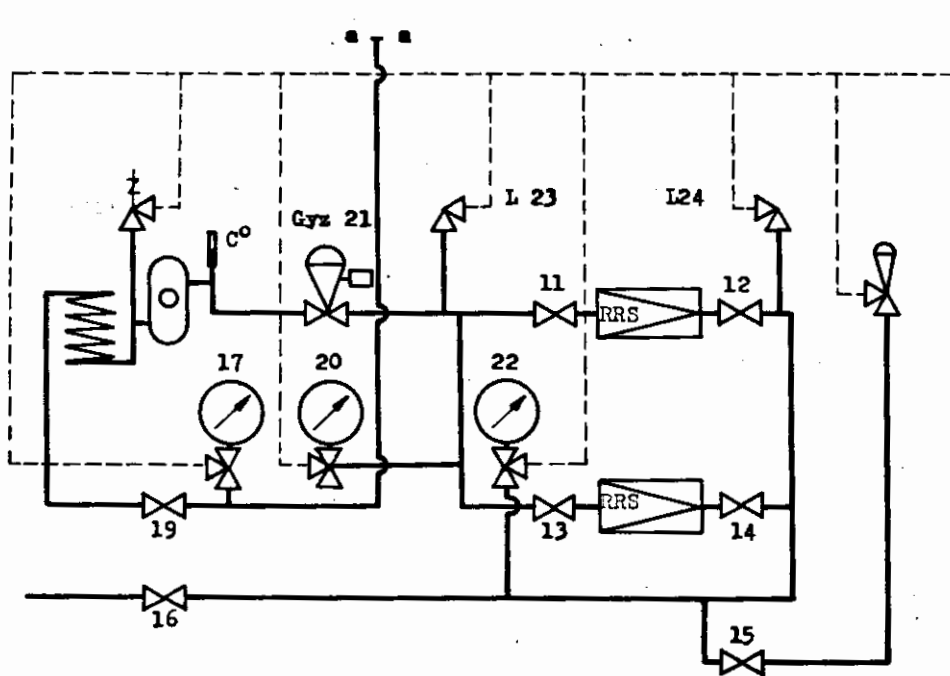
Megjegyzés: Bekeretezetlen részek az "U" tip.év.
elosztóban vannak elhelyezve.





6.számú ábrán a B típusú állomások áramutas kapcsolási
rajza.



7. számú ábra: Propán-bután elegyek harmatpont és buborékpont görbéi 3; 6 és 9 atm. nyomáson /számított értékek/;

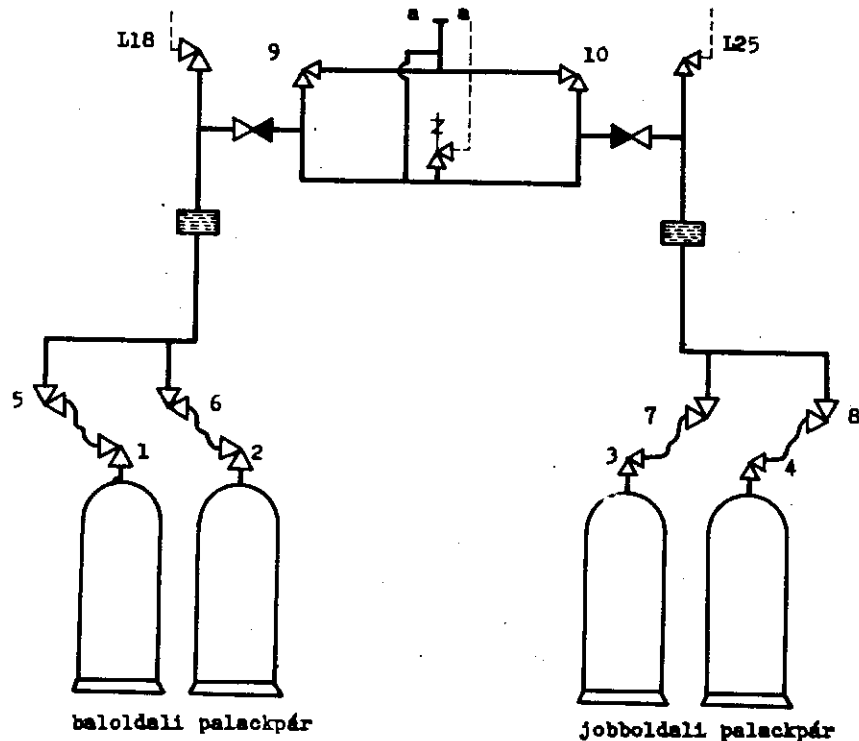
PB 10 és PB 20 kp/ó névleges teljesítményű szekrény-
rendszerű elgázosító- és nyomáscsökkentő állomás
elgázosító- és nyomáscsökkentő rész elvi kapcsolása



- 11..16,19 kézi elzárók
 L23,L24 Kézi lefuvatók
 Gyz.21 bizt.gyorszár
 17 foly.nyomás.
 20 primér gázny.
 22 szekunder gázny.
-  bizt.lefuvató
 osepfigó
 elgázosító
 gázhőfokmérő

FB 10 és FB 20 kp/6 névleges teljesítményű szekrény-
rendszerű elgázosító- és nyomáscsökkentő állomás
palacktároló rész elvi kapcsolása

SZB 3-71.T. 2 sz. ábra



- 1...4 palackszelepek
- 5...8 kézi elzárószelepek
- 9, 10 kézi elzárószelepek

L18, L25 kézi lefúvatószelep



szűrő



visszacsapószelep



biztonsági lefúvató